2 ע"ז

ספרית עממית בסוראנסן
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
סאראנסע
JEWISH PUBLIC LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/chosensharifclai0001katz

געקליבענע

שריפטען

— פון —

לעאָניד אַנדרעעוו

איבערזעצט פון

מ. קאַטץ.

ערשטער באנד.

היברו פּאָבלישינג קאָמפּאַני

52-50 עלדרידזש סטריט, ניו־יאָרק.

אינהאלט פערציכנים:

די מארסעליעזע 5
ג ע ל ע כ ט ע ר 9
דער גלאקען-קלאנג 17
דאס שווייגען 26
דער תהום 46
אזוי איז געווען 67
די וואנד 104
אין קעלער 132
ו ו א ל י א 151
ח ש ך 224
די קריסטען 224
א פרוינד 248

COLLECTION OF WRITINGS by LEONID ANDREIEV

Translated into Yiddish by M. KATZ

Copyright 1912, Hebrew Publishing Company, New York.

די מארסעליעזע

דאָס איז געווען א מענש א גאַרנישט. א נשמה פון א האָז און א געדולד פון א בהמה. וועז זיין פינסטערער מזל האָט איהם, ווי אויף חוזק, אַרויסגעווארפען צו אונז אין אונזערע רייהען, האָבען מיר נע־לאָבט, מיר האָבען זיך געקאטשעט פאר גלעזעכטער. ס'טרעפט דען וועז עס איז אזא מיאוסער, אזא גראָבער טעות. איך האָב אויף מיין לעבען ניט געזעהען א מענש זאָל האָבען אזוי פיעל טרעהרען און זיי זאָלען זיך גיסען אזוי אָפט פון די אויגען, פון דער נאָז, פון'ם מויל, אקוראט ווי א שוואם, וואָס איז אָנגעזאָפט מיט וואסער און פער־קוועטשט אין פויסט. אין אונזערע רייהען האָב איך אויך געזעהן מאנסביליען וויינענדיג, נאָר זייערע טרעהרען זיינען געווען פייער, וואָס גלעזט פערטרייבען ווילדע חיות. פון די דאָזיגע שטאָלצע טרעהרען גלעזט דאָס פנים ווערען אלט, און די אויגען יונג: ווי א פייערדי־גער שטראָם, וואָס רייסט זיך פון דער טיעפעניש פון דער ערד, גלע־גען זיי אויסברענען סימנים אויף אייביג און בעגראבען אונטער זיך נאנצע בערג פון נישטיגע השגות און קליינינקע דאגות. און ביי איהם וועז ער גלעזט זיך אויסוויינען, גלעזט נאָר דאָס נעזעלע רויט ווערען און דאָס טיכלע גלעזט ווערען נאס. אפנים, אז ער גלעזט דאָס נאכדעם טריקענען אויף א שטריקעלע, אז ניט — פון וואנען האָט ער גענומען אזוי פיעל טיכלעך?

און די גאנצע צייט פון'ם גלות גלעזט ער אבשלאָגען די שוועלען ביי די נאטשאלניקעס, ביי אלע נאטשאלניקעס, וויפיעל עס איז נאָר געווען און וויפיעל ער האָט נאָר געקענט אויסטראכטען; ער גלעזט זיך בוקען, גלעזט ווייגען, גלעזט שווערען, אז ער איז גאָט די נשמה שולדיג, ער גלעזט בעטען מען זאָל רחמנות האָבען אויף זיינע יונגע יאָהרען, ער גלעזט צוזאָגען, אז וויפיעל ער וועט לעבען וועט ער זיין גוט און פרום און וועט ניט עפענען דאָס מויל נאָר אויף צו דאנ־

קען און בעטען און לויבען, און יענע פלעגען פון איהם לאכען, זיי פלעגען איהם רופען ווי מיר: „קליינער אונגליקליכער חזיר" און פלעגען איהם שרייען:

— הער נאָר, דו, חזיר!

און ער פלעגט לויפען, ווען מען האָט איהם נערופען: ער האָט אלץ געווארט אויף א בשורה, אז מען שיקט איהם אהיים און יענע פלעגען פשוט פון איהם חוזק מאכען. זיי האָבען געוואוסט, ווי מיר, אז ער איז ניט שולדיג, נאָר מיט זיינע ליידען האָבען זיי געריעבענט אָבשרעקען אנדערע קליינינקע חזירים, — כאָטש יענע האָבען, דוכט זיך, אזוי אויך געטוג מורא. ער פלעגט קומען צו אונז אויך ווען די איינזאמקייט פלעגט איהם טרייבען מיט איהר פחד, נאָר אונזערע פנים'ער פלעגען זיין שטרייגג, אונזער הערצער פערשלאָסען, און קיין שליסעל פלעגט ער ניט קאָנען געפינען. ער פלעגט ווערען אָבגעהאלטען, פלעגט אונז רופען טייערע חברים און פריינד, און מיר פלעגען שאקלען מיט די קעפ און זאָגען:

— היט זיך! מען וועט דערהערען.

און ער פלעגט נאָך קוקען אויף דער טיהר — אָט דער קליינינקער חזיר. נו, זאָגט איהר, האָט מען זיך געקענט איינהאלטען? מיר פלעגען אָנהויבען לאכען, כאָטש אונזער קול איז געווען אָבגעוועהנט דערפון. ער פלעגט ווערען אָבגעשעלט פרעהליכער און לעבעדיגער, פלעגט זיך צוזעצען נעהענטער און דערצעהלען, און ווייגען איבער זיין מאמינקע און זיינע ברידערלעך, וואָס ער האָט געלאָזען אויפ'ן טיש, איבער זיין מאמינקע און זיינע ברידערלעך, וואָס ער ווייסט גאָר ניט פון זיי — צו לעבען זיי, צו זיינען זיי געשטאָרבען פון פחד און ביינקעז.

דער סוף פלעגט זיין, אז מיר פלעגען איהם ארויסטרייבען.

ווען ס'האָט זיך אָנגעהויבען דער הונגער, — איז אויף איהם געפאלען א טויט־שרעק, א מורא'דיג־קאָמישער שרעק. ער האָט זעהר ליעב געהאט די אכילה, אָט דער קליינינקער חזיר, און ער האָט זעהר מורא געהאט פאר זיינע טייערע חברים און האָט זעהר מורא געהאט פאר נאטשאלסטווא. אָהן א קאָפ האָט ער זיך ארומגעדרעהט צווישען אונז און אָפט געווישט דעם שטערען. כ'וויים ניט, צו איז אויף איהם געווען טרעהרען, צו שוויים. ער האָט מיך געפרעגט מיט א האלב מויל:

— איהר וועט לאנג הונגערען ?
— לאנג, — האָב איך הארט געענטפערט.
— און שטילערהייט וועט איהר גאָר ניט עסען ?
— די מאמינקע וועט אונז שיקען קיבעלעך, — האָב איך געענט־פערט ערנסט. ער האָט א קוק געטהאָן אויף מיר ניט גלויבענדיג, א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ און איז אוועק מיט א זיפּץ. און אויפ'ן אנדערען טאָג איז ער געקומען, גרין און געל פאר פּחד :
— טייערע חברים, איך ווייל אויך הונגערען מיט אייך.
און אלע האָבען איהם געענטפערט אין איין קול :
— הונגער אליין.
און ער האָט געהונגערט ! מיר האָבען ניט געגלויבט, ווי איהר גלויבט ניט, מיר האָבען גערעכענט, אז ער עסט עפּעס שטילערהייד, און די וועכטער האָבען אויך גערעכענט דאָס אייגענע. און וועו ער איז צום סוף הונגער פערשלאפט געוואָרען מיט הונגער־טיפוס, האָ־בען מיר נאָך געקנייטשט מיט די פלייצעס ; קלייגער, אומגליקליכער חזיר ! נאָר איינער פון אונז, — דער, וואָס פלעגט קיין מאָל ניט לא־כען, האָט געזאָגט מיט א פינסטערען פּנים :
— ער איז אונזער חבר. קומט צו איהם.
ער האָט גערעדט פון הילף, און די רייד זיינע זיינען געווען נישטיג, ווי זיין גאנץ לעבען. וועגען זיינע טהייערע ביבעלעך, וועגען דער מאמינקע מיט די ברידערלעך האָט ער גערעדט ; ער האָט געבע־טען קובעלעך, — זיסע, צוקער־זיסע קובעלעך, און האָט געשוואָרען, אז ער איז ניט שולדיג, און האָט געבעטען מחילה. און ער האָט גע־רופען זיין פאטערלאנד, זיין ליעבע פראנקרייך האָט ער גערופען, — אה, פערשאָלטען זאָל ווערען דאָס שוואבע מענשליבע האָרץ ! ער האָט אונז אויף שטיקער דאָס האָרץ גאריסען מיט אָט דעם רופען : ליעבע פראנקרייך !
וועו ער איז געשטאָרבען, זיינען מיר אלע דאביי געווען. פאר'ן טויט איז ער געקומען צו זיך און איז געלעגען שטיל, אזא קליניגקער, א שוואבער, און שטיל זיינען מיר געשטאנען, מיר — זיינע חברים. און מיר אלע, אלע ווי איינער, האָבען געהערט ווי ער האָט געזאָגט :
וועו איך וועל שטאָרבען, זינגט איהר מיר די „מארסלייעז".
דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל, וועו די אויגען זיינע זיינען

געווען טרוקען, און מיר — מיר האָבען געווויינט, געווויינט אלע — ביז איינעם, און ווי פייער, וואָס פערטרייבט ווילדע חיות, האָבען געגלִיהט אונזערע טרעהרען.

ער איז געשטאָרבען, און מיר האָבען איבער איהם געזונגען „מארסעלִיעזע". יונג און שטאַרק האָבען געקלונגען אונזערע שטימען אין דער גרויסער לִיעד פון פרייהייט, און מעכטיג האָט אונז צוגע־ברומט דער גרויסער ים, און אויפ'ן רוקען פון זיינע ריעזיגע וועלִען האָט ער געטראָגען קיין פראנקרייך אי דעם בלִייכען פּחד אי די בלוט־רויטע האָפנונג. און ער איז אונז געבלִיבען אויף אייביג א פאָהן — אָט דער גאָרנישט מיט א גוף פון א האָז און מיט א גרויסער מענשלִי־כער נשמה. אויף די קניע פאר דעם העלִד, חברים און פרייגד!

מיר האָבען געזונגען. אויף אונז האָבען געקוקט די ביקסען, זייע־רע אייזענס האָבען געקלונגען מיט א בייזער, און די שארפע שטאָלִע־נע שטיקעס ווי די גיפטיגע צייהן פון א שלאנג, האָבען זיך געצויגען צו אונזערע הערצער, — און אלע מאָל העכער, — אלע מאָל פרעהלִי־כער האָט געקלונגען דאָס מעכטיגע לִיעד. אויף די ערטלִע הענד פון די קעמפּפער האָט שטיל זיך געוויעגט דער שוואַרצער ארון.

מיר האָבען געזונגען „מארסעלִיעזע".

געלעבטער

אום האלב זיעבען בין איך געווען זיכער, אז זי וועט קומען, און מיר איז געווען שרעקליך פרעהליך. מיין מאנטל איז געווען פער־שפילעט בלויז אויף איין אויבערשטען העקל און האט זיך צובלאזען פון דעם קאלטען ווינד, אבער איך האב קיין קעלט ניט געפיהלט; מיין קאפ איז געווען גדלות'דיג אבגעווארפען אויף צוריק, מיין סטודענ־טישע היטל איז שוין געזעסען אויף דער סאמע פאטיליצע; אויף בע־גענגטע מאנסלייט האבען מיינע אויגען געקוקט גנעדיג און געהוי־בען; אויף פרויען — ארויסרופענדיג און צערטליך: הגם עס איז שוין אריבער פיער טעג ווי איך האב געליעבט נאר זי איינע, אבער איך בין געווען אזוי יונג, און מיין הארץ איז געווען אזוי רייך, אז בלייבען אין גאנצען גלייכגילטיג צו אנדערע פרויענצימער האב איך ניט געקאנט. און מיינע טריט זיינען געווען שנעלע, דרייסטע, פלי־העגדיגע.

וועז עס איז געווען א פערטל צו זיעבען איז מיין מאנטל געווען פערשפילעט אויף צוויי קנעפלעך, און געקוקט האב איך בלויז אויף פרויען, אבער שוין ניט מיט אן ארויסרופענדען און צערטליכען בליק, נאר גיכער מיט אבשטויס. מיר איז נויטהיג געווען נאר איין פרויענצימער — די איבעריגע האבען זיך געקאנט געהן צום טייפל: זיי האבען מיר בלויז געשטערט און מיט זייער אויסערליכע עהנליכ־קייט צו איהר האבען זיי נאר געווירקט, אז מיינע בעווענונגען זאלען זיין אונזיכער.

וועז עס איז געווען פינף מינוט צו זיעבען איז מיר געוואלען היים.

און צוויי מינוט צו זיעבען איז מיר געוואלען קאלט.

אום זיעבען גלייך האב איך זיך איבערצייגט, אז זי וועט ניט קומען.

אום האלב נייען האב איך מיט זיך פארגעשטעלט די אונגליק־

לײכסטע בעשעפענײש אויף דער וועלט. דער מאנטעל איז געווען פער־שפילעט אויף אלע קנעפלעך, דער קראגען אויפגעשטעלט, און די היטעל אראבגערוקט ביז דעם בלוי־געווארענעם נאז; די האָר אויף די שלייפן, די ברעמען און די וואנצעם זיינען געווארען וויים פון פראסט, און די צייהנער האבען געקלאפט אײנער אן דעם אנדערען. פון מיין שלעפעריגען גאנג און איינגעבויגענעם רוקען האט מען מיך געקאנט רעכענען פאר נאך גאר א מונטערען אלטען מאן, וועלכער געהט צוריק פון צו־גאסט אין הקדש.

און דאם אלעם האט אננעמאכט — זי! אה, טייפ . . . ניין, מען דארף ניט: עס קאן זיין, אז מען האט זי ניט געלאזען גהען, און אפשר איז זי קראנק, אדער געשטארבען . . . געשטארבען! — און איך זידעל זי.

II.

— דארט איז היינט אויך יעווענעניא ניקאלאיעווינא, — האט מיר געזאגט מיין חבר, א סטודענט, ניט מיינענדיג קיין זאך דערביי: ער האט ניט געקאנט וויסען, אז איך האב געווארט אויף יעווענעניא ניקאלאיעווינא אויפ'ן פראסט פון זיבען ביז האלב נייון א זייגער.

— אזוי גאר! — האב איך געענטפערט טיפזיניג, און פון האר־צען איז ארויסגעשפרונגען: אה, טייפ . . .

דארט — ד. ה. אויף דעם אבענד ביי די פאלאזאוו'ס. די פאלאז־זאוו'ס זיינען מענשען, ביי וועלכע איך בין קיין מאל ניט געווען. אבער היינט וועל איך דארט זיין.

— סיניארי! — האב איך פרעהליך א געשריי געטהאן — היינט איז ווייה־נאכט; היינט זיינען אלע פרעהליך — לאמיר אויך פרעה־ליך זיין.

— אבער ווי? — האט טרויעריג זיך איינער אבגערופען.

— אבער וואו? — האט זיך אבגערופען אן אנדערער.

— לאמיר זיך אויספוצען און מיר וועלען פאהרען בעזוכען אלע אבענדען, — האב איך בעשלאסען.

און זיי, די דאזיגע אונפיהלענדע מענשען, זיינען ווירקליך פרעהליך געווארען. זיי האבען געשריען, זיינען געשפרונגען און הא־

בען געזונגען. זיי האָבען מיר געדאנקט פאר דעם פּאָרשלאג און האָ־
בען געצייגט וויפיעל מזומן געלד זיי האָבען. אין א האלבע שטונדע
ארום האָבען מיר איבער'ן שטאָדט צונויפגעקליבען אלע אייזאמע,
אלע ביינקענדע סטודענטען, און וועז עם האָבען זיך אָנגעקליבען אונ־
זערע א צאהן פּרעהליך־שפּרינגענדע טיוואָלים, זיינען מיר אריינ־
געפאָהרען צו א פּאריק־מאכער, וועלכער איז אויך געווען א קאָסטיו־
מער, און מיר האָבען אָנגעפּילט דאָס הויז מיט קעלט, יונגקייט אין
געלעכטער.

מיר איז נויטהיג געווען עפּעס, וואָס זאָל אויסדריקען טרויער,
שעהנקייט און אנציהענדע ביינקשאפּט, און איך האָב א בעט גע־
טהאָן:

— גיט מיר א קאָסטיום פון א שפּאניששען אדעליגען.

דער שפּאניששער אדעליגער האָט געמוזט זיין זעהר א לאנגער,
וואָרים אין זיינע קלייַדער בין איך פערשוואונדען אין גאנצען, אז עס
האָט זיך פון מיר קיין ברעקעלע ניט אַרויסגעזעהן און איך האָב זיך
דערפּיהלט אזוי אייזאם, ווי אין א אונגעהייער בריטטען זאל, אין
וועלכען עם זיינען קיין מענשען ניטא. אַרויסגעהענדיג פון דעם קא־
סטיום, האָב איך א בעט געטהאָן עפּעס אנדערעס.

— צו וויפיל איהר ניט א קאָסטיום פון א קלאָאון? א בונטער מיט
גלעקלעך.

— פון א קלאָאון! האָב איך אויסגעשריען מיט פּראכטונג.

— נו פון א באנדיט. אזא דאזיגע הוט און א קינזשאל.

— א קינזשאל! — אט דאָס פאסט זיך טאקע צו וואָס איך דאַרף.
לייַדער אָבער, איז דער באנדיט, וועמעס קלייַדער מען האָט מיר גע־
געבען, געווען נאָך גאָר א ניט־דערוואקסענער. ריכטיגער געזאגט,
דאָס איז געווען א פערדאָרבענער אינגעל פון א יאָהר אכט. זיין שטי־
קעל הוט האָט ניט געגרייכט אפילו צו מיין פאטיליצע, און פון די סא־
מעטענע הויזקעס האָט מען מיך קוים געקאָנט ארויסשלעפען, ווי פון
א פאסטקע. דער פּאָזש־קאָסטיום האָט ניט געטויגט — געווען דורכ־
אוים אין פלעקען, ווי א טיגער. דער מאָנאכען־קאָסטיום איז געווען
צולעכערט.

— וואָס זשע רויערט עם ביי דיר? עס איז דאָך שוין שפּעט!
— האָבען מיך געטריבען אייליענדיג די חברים, וועלכע זיינען שוין גע־

וועז אנגעטהאן. עס איז געבליבען איין איינציגער קאסטיום — פון א פראמינענטען כינעזער.

— דערלאנגט דעם כינעזער! — האב איך א מאך געטהאן מיט'ן האנד, און מען האט מיר געגעבען דעם כינעזער. דער טייוועל ווייסט וואס דאס איז אזוינס געווען! איך רייד שוין ניט וועגען דעם קאסטיום גופא. איך וועל אויך שווייגען וועגען די מאדנע אידיאטישע קאליטע שטיוועל, וועלכע זיינען געווען אויף מיר צו קליין, זיינען ארויפגעקראכען בלויז ביז העלפט, און דער הויפט טהייל האט געשטעקט פון ביידע זייטען פוס, ווי צוויי אונפערשטענדליכע פליגלען. איך וועל אויך גאר נישט זאגען וועגען דער ראזער שמאטע, וועלכע האט פערדעקט מיין קאפ ווי א מין פאריק און האט זיך צוגעבונדען מיט פערדים צו די אויערען, פון וואס די אויערען זיינען אויפגעהויפען געווארען, און זיינען געווען אנגעשטעלט ווי ביי א פלעדערמויז.

— אבער א מאסקע!

דאס איז געווען, אויב מען קען זיך אזוי אויסדריקען, א רוחניות'דיגע פיזיאנאמיע. זי האט געהאט א נאז, אויגען און א מויל, און דאס אלעס איז געווען רעגעלמעסיג, אויף דעם ריכטיגען פלאץ, אבער אין איהר איז ניט געווען קיין שום מענשליכעם געשטאלט. אפילו אין קבר קען א מענש אזוי רוהיג ניט זיין. זי האט ניט אויסגעדריקט ניט קיין אומעט, ניט קיין פרייד, ניט התפעלות — זי האט לחלוטין גאר נישט אויסגעדריקט. זי האט אויף אייך געקוקט גליך און רוהיג — און אייך פלעגט אנכאפען א קייכענדער געלעכטער, וועלכען איהר האט ניט געקאנט צוריקהאלטען. מיינע חברים האבען זיך געקייקעלט פון געלעכטער איבער די דיוואנעס, זיינען צופאלען אונמעכטיג אויף די שטולען און האבען געמאכט מיט די הענד. דאס וועט זיין די ארי־גינעלסטע מאסקע, האבען זיי געזאגט. איך האב שיער ניט געווייגט. נאר וועז איך האב א קוק געטהאן אין שפיגעל האט מיך אויך אנגעכאפט א געלעכטער. יא, דאס וועט זיין די אריגינעלסטע מאסקע.

— אונטער קיינע אומשטענדען זאל מען ניט ארבעהמען די מאסקעס — האבען זיך צוגויפגערעדט די חברים אויפ'ן וועג — לאמיר זיך געבען אייניע די אנדערע א וואלט.

— א וואלט! א וואלט! . . .

III.

דאָס איז געווען אבסאָלוט די אָריגינעלסטע מאסקע. נאָך מיר זיי־נען נאָכגעגאַנגען גאַנצע רעדלעך מיט מענשען, מען האָט מיך געדרעהט, געשטויסען, געשלעפט, געקנייפט — און וועו איך האָב זיך, א אויס־געמאַרטערטער, מיט כעס א קעהר געטהאָן צו מיינע פערפאָלגער — האָט זיי אָנגעכאפט א מורא'דיגער געלעכטער. דעם גאַנצען וועג בין איך געווען אָרומגערינגעלט און געשטיקט פון א דונערנדען וואָלקען פון געלעכטער, און דער געלעכטער־שטורם האָט זיך געוויקט צוזא־מען מיט מיר, און איך האָב זיך ניט געקאָנט אַרויסריסען פון דעם דאָזיגען רינג פון וואַנזיניגער שמחה. מינוטען־וויים האָט עס מיך אליין אויך פערכאפט: איך האָב געשריען, געזונגען, געטאַנצט, און די גאַנצע וועלט האָט זיך געדרעהט אין מיינע אויגען שכור'ער־הייד. און וווי ווייט זי איז געווען פון מיר, די דאָזיגע וועלט! און ווי עלענד בין איך געווען אונטער דער דאָזיגער מאסקע!

ענדליך, האָט מען מיך געלאָזען צורוה, מיט כעס און מיט פּחד, בייז און צערטליך האָב איך אויף איהר א קוק געטהאָן און געזאָגט:

— דאָס בין איך.

די געדיכטע ברעמען האָבען לאַנגזאם און מיט פערוואונדערונג זיך אויפגעהויבען, א גאַנצער בינטעל שוואַרצע שטראהלען האָט א שפּריץ געטהאָן איוף מיר — און א געלעכטער, ווי די פריהלינגס זונן, האָט מיר געענטפערט.

— יא, דאָס בין איך. דאָס בין איך! — האָב איך ג'טענה'ט, און האָב געשמייכעלט — פאר וואָס זייט איהר ניט געקומען היינט?

אָבער זי האָט געלאכט. פרעהליך האָט זי געלאכט.

— איך האָב זיך אזוי צומאַטערט. אזוי צואוועהטאָגט איז מיין האַרץ, — האָב איך מיט געבעט געפאַרערט פון איהר אן ענטפער.

אָבער זי האָט געלאכט. דער שוואַרצער גלאַנץ פון איהרע אויגען איז פערלאָשען געוואָרען, און אלץ בונטער האָט זיך צוברענט דער שמייכעל. דאָס איז געווען די זונן, אָבער א ברענענדע זונן, אָהן רחמנות, אכזרי'ש.

— וואָס איז מיט אייך?

— דאָס זייט איהר ? — האָט זי געזאָגט, איינהאַלטענדיג איהר גע׳עכטער — וואָס פאר א קאָמישער איהר זייט ! . . .

מיינע אקסלען האָבען זיך ארונטערגע׳אָזען, דער קאָפ האָט זיך איינגעבויגען, און אין מיין פָּאָזע איז געווען אזוי פיעל פערצווייפלונג. און אין דער צייט וואָס זי האָט מיט א שטי׳לען שטראַהלענדען שמיי־כע׳ל אויפ׳ן פנים, געקוקט אויף די יונגע פרעהליכע פָּאָרלאָך, וועל־כע האָבען זיך פערבייגעטראָגען פערבי אונז טאַנצענדיג, האָב איך צו איהר גערעדט :

— שעהמט זיך צו לאַכען. פיהל׳ט איהר דען ניט הינטער דער קאָמישער מאַסקע מיין ל׳עבעדיגען ל׳יידענדען פנים ? איך האָב דאָך זי אָנגעטהאָן בלויז צו׳ליעב דעם, כדי צו קאָנען געהן זעהן אייך. איהר האָט מיר געגעבען האָפנונג אויף אייער ל׳יעבע, און שוין נעהמט איהר זי צוריק אזוי שנע׳ל, אזוי אכזר׳יש. פאר וואָס זייט איהר ניט גע־קומען ?

האסטיג, מיט אן ענטפער אויף די מיל׳דע שמייכל׳ענדע ל׳יפען, האָט זי זיך א קעהר געטהאָן צו מיר — און אן אכזר׳ישער גע׳עכטער האָט איהר אָנגעכאפט מיט דער גאנצער מאכט. קייכענדיג, כמעט ווייגענדיג, פאַרדעקענדיג דעם פנים מיט איהר פערפיומירטען טא־שענטיכע׳ל, האָט זי קוים מיט שוועכע מיה ארויסגערעדט :

— גיט א קוק . . . אויף זיך. פון הינטען אין שפיעגע׳ל . . . אָה, ווי איהר זעהט אוים ! . . .

אָנרוקענדיג די ברעמען, צונויפדרייקענדיג די צייהנער פון וועה־טאָג, מיט א פערגל׳ווערטען פנים, פון וועל׳כען עס האָט אָבגע־שטראָמט דאָס בלוט, האָב איך א קוק געטהאָן אין שפיעגע׳ל, — אויף מיר האָט געקוקט אן אידיאָטיש־רוהיגע, אונבעוועגליך־גל׳ייכגיל׳טיגע, אונמענשל׳יך ניט־ריהרעוודיגע פיזיאָנאָמיע. און איך . . . איך האָב זיך צוגאַכט ; און מיט נאָך א ניט־פערגל׳ווערטען ל׳עכטער, אָבער שוין מיט א שוידער פון ערוועקטען כעס, מיט דעם וואהנזין פון פער־צווייפלונג, האָב איך אָנגעהויבען ריידען, כמעט זיך צושריען :

— איהר טהאָרט מעהר נישט לאַכען !

און וועז זי איז אנטשוויגען געוואָרען, האָב איך צו איהר שטי׳ל גערעדט וועגען אונזער ל׳יעבע. און קיין מאָל האָב איך ניט גערעדט אזוי גוט, וואַרים ; קיין מאָל האָב איך זי ניט גע׳ליעבט אזוי שטאַרק.

וועגען די יסורים פון וואַרטען, וועגען די גיפטיגע טרעהרען פון וואַהנזיניגער אייפערזוכט און ביינקשאפט, וועגען מיין האַרץ, וואָס איז איבערפילט מיט ליעבע, האָב איך געראַטן. און איך האָב געזען, ווי איהרע ברעמען האָבען געוואָרפען א געדיכטען שאָטען אויף די בלייך־גראָווארענע באַקען. איך האָב געזאָגט, ווי דורך זייער מאַטער וויסקייט האָט א לייכט געטהאָן אן אויפגעפלאַמטער רויטער פייער, און ווי איהר גאַנצער פלאַסטישער קערפער האָט זיך ניט וועלענדיג געבויגט צו מיר. זי איז געווען פערקלייידט אלם די געטין פון דער נאַכט און, אין גאַנצען א רעטזעלהאפטע, אזוי ווי מיט א דונקעל־הייט פון שווארצען שלייער בעצויגען, בליצענדיג מיט בריליאַנטע שטערען, איז זי געווען שהען, ווי דער פערגעסענער חלום פון דער וויטער קינדהייט. איך האָב געראַטן — און טרעהרען זיינען אָנגע־לאָפען אין מיינע אויגען, און מיט פרייד האָט געקלאפט מיין האַרץ. און איך האָב דערזהען, דערזעהען, ענדליך, ווי א מילדער, רחמנות'־דיגער שמייכעל האָט צוועפענט איהרע ליפען, און מיט א ציטער, האָבען זיך אויפגעהויבען איהרע ברעמען. לאַנגזאַם, מיט פּחד, און מיט אונענדליכען פערטרויען האָט זי אקעהר געטהאָן צו מיר איהר קעפעלע, און . . .

אזא געלעכטער האָב איך נאָך קיין מאל ניט געהערט !

— ניין, ניין, איך קאָן ניט ! . . . — האָט זי כמעט געשלוכצט און, פערוואַרפענדיג דעם קאָפּ, האָט זי וויעדער אויסגעשאָסען מיט א קלינגענדען שטראָם פון געלעכטער.

אָה, וועו מען וואָלט מיר כאָטש אויף איין מינוט געגעבען א מענשליכען פנים ! איך האָב געבויסען די ליפען, טרעהרען זיינען ג־פלאָסען איבער מיין צוהיצטע געזיכט, און זי, די דאָזיגע אידיאָטי־שע פיזאָנאָמיע, אין וועלכער עס איז אלעם געווען רעגעלמעסיג, נאָז, אויגען און ליפען, די דאָזיגע פיזאָנאָמיע, האָט געקוקט מיט איהר אונ־בעוועגליך שרעקליכער גלייכגילטיגקייט. און וועו איך בין אוועק־געגאַנגען הינקענדיג אויף מיינע קאַליטע פיס, האָט זיך צו מיר נאָך לאַנג צוגעטראָגען דער הילכיגער געלעכטער : אזוי ווי פון אן אונ־געהויערע הויכקייט וואָלט געפאַלען אראָב א זילבערנער שטרייף וואַ־סער און וואָלט זיך מיט א פרעהליכען געזאַנג צושאָטען, אבשלאָגענדיג זיך אין דעם האַרטען פעלז.

IV.

מיר זיינען געגאנגען אהיים צושאטען איבער דער ליינג פון דער שלאפענדער גאס און וועקענדיג די נעכטליכע שטילקייט מיט מונטערע אויפגערעגטע שטימען, און א חבר זאגט צו מיר:

— דו האסט געהאט א קאלאסאלען ערפאלג. איך האב נאך קיין מאל ניט געזעהן, אז מען זאל אזוי לאכען . . . ווארט, וואס טהוסט דו? פארוואס רייסט דו די מאסקע? ברידער, ער איז פון זינען אראב! זעהט, ער צורייסט זיין קאסטיום! ער ווייגט!! . . .

דער גלאָקען־קלאַנג

אין יענעם היסטן און אונגלויק־בריינגענדן זומער האָט נעבראַנט אלעס. עס האָבן געבראַנט שטעדטלעך און דערפער: דער וואלד און דאָס פעלד זיינען שוין פאר זיי מעהר קיין שמירה ניט געווען: אונטערטעניג האָט אויפגעפאלאמט אפילו דער אונבעשיצטער וואלד, און ווי א רויטער טישטוך האָט זיך צושפרייט דער פייער איבער די אויסגעטריקענטע לאנקעס. בייטאג האָט זיך אין פרעסענדען רויך בעהאלטען די רויטע, פערשלייערטע זונן, און ביינאכט האָבען זיך אין פערשידענע ווינקלען פון הימעל צופלאמט דער שווייגענדער מאָרגען־שטערן און אבענד־שטערן; זיי האָבען זיך געוויגט אין שווייגענדן פאנטאסטישען טאנץ, און די זאָנדערבאַרע געמישטע שאָטענס פון מענשען און בוימער זיינען געקראָכען איבער דער ערד, ווי אונבעוואוסטע נאכט־ברואים. הינט האָבען אויפגעהערט צו האווקען מיט זייער בעגריסענדער בילדריי, וועלכע רופט דעם וואנדערער און באָט איהם אן א דאך און לאסקע; לאנג און טרויעריג האָבען זיי געוואיעט, אדער האָבען בייז געשוויגען, בעהאלטענדיג זיך הינטער די דילען. מענשען, ווי הינד, האָבען געקוקט איינער אויף דעם אנדערען מיט בייזע און צושראָקענע אויגען און האָבען געערדט הויך וועגען שרפות און וועגען געהייימע אונטערצינדער. אין איין פערוואָרפענעם דאָרף האָט מען ערמאָרדעט אן אלטינקען וואנדערער, וועלכער האָט ניט געקאָנט זאגען, וואוהין ער געהט; און דערנאָך האָבען וויבער בעוויינט דער דער'הרג'עטען און זיי האָט פערדראָסען פאר זיין גרויער באָרד, וועלכע האָט זיך צונויפגעקלעפט פון דעם שוואַרצען בלוט.

אין יענעם היסטן און אונגלויק־בריינגענדן זומער האָב איך געוואהנט אין איינעם פון די פריציישע הייזער, וואו עס זיינען געווען פיעלע אלטע און יונגע פרויען. בייטאג האָבען מיר געארבייט און געערדט און וויניג געטראכט וועגען די שרפות, אבער וויי עס פלעגט

אָנקומען די נאַכט, האָט אונז אָנגעכאַפּט אן אימה. דער ווירטה פון דעם מאיאנטעק, פלעגט אָפט אוועקפאָהרען אין שטאָדט; דעמאָלט האָבען מיר גאַנצע נעכט ניט געשלאָפען און צושראָקענע פלעגען מיר ארומגעהן בעוואכען דעם הויף, זוכענדיג אונטערצינדער. מיר האָבען זיך צוגעדריקט איינער צום אנדערען, האָבען געערדט קוים הער־באר, און די נאַכט איז געווען א שווייגענדע און ווי פינסטערע משונה'־דיגע מאַססען האָבען זיך ערהויבען די בנינים. זיי האָבען אונז אויס־געווייזען אונבעקאַנט, ווי מיר וואָלטען פריהער זיי קיינמאָל ניט גע־זעהן, און שרעקליך ניט פעסט האָבען זיי אונז אויסגעווייזען, אקוראט ווי זיי וואָלטען ערווארטען דעם פייער און זיינען שוין געווען פארטיג פאר איהם. איין מאָל האָט פאר אונז עפעם לויכטיגעם א בלאַנק גע־טהאָן אין דעם שפאָלט פון וואנד. דאָם איז געווען דער הימעל, און מיר האָבען געמיינט, אז ס'איז פייער, און די פרויען האָבען זיך מיט קולות אוואָרף געטהאָן צו מיר, דאן נאָך כמעט א קליין אינגעל, און האָבען געבעטען בעשיצונג.

. . . און איך אליין האָב פון שרעק פערלאָרען דעם אָטהעם און האָב זיך ניט געקאָנט ריהרען פון אָרט . . .

אמאָל פלעג איך שפּעט אין דער נאַכט אויפכאַפּען זיך פון דער הייסער, צוואוואָרפענער בעטע און דורכ'ן פענסטער אַרויסקריכען אין גאָרטען. דאָם איז געווען אן אלטער גרויסאַרטיג־בייזער גאָרטען, וועלכער האָט אויף דעם שרעקליכסטען שטורם געענטפערט בלויז מיט אן איינגעהאלטענעם הוזשען. אונטען איז אין איהם געווען פינסטער און טויט־שטיל, ווי אויף דעם דעק פון תהום, און פון אויבען האָט זיך געהערט א ניט קלאָהרע שאָרשען און רוישען, אזוי ווי א ווייטער געשפּרעך. בעהאלטענדיג זיך פון וועמען, האָט זיך אימיצער גע־גנב'עט אונטער מיר אויף מיין סליאָר און האָט אַריינגעקוקט איבער'ן אקסעל; איך בין צוגעקומען צום ברעג פון גאָרטען, וואו אויף א הויכען בארג איז געשטאַנען א צאָם, און א הינטער'ן צאָם ווייט ארונטער זיינען זיך צולאָפען די פעלדער, וועלדער און פון פינסטער־נים בעהאלטענע דערפלעך.

די הויכע, טרויעריג־שווייגענדע ליפאָווע בוימער זיינען זיך צו־גאַנגען פאר מיר, — און צווישען זייערע דיקע שוואַרצע שטאַמען, אין די לעכער פון צאָם, אין דער לעהרקייט צווישען די בלעטער האָב איך

דערזעהן עפעס שרעקלעכעס און אונגעוועהנלעכעס, וואס האט אנגע־
פילט מיין הארץ מיט אן אונרוהיגען פחד, און מיינע פיס האבען אנ־
געהויבען צו ציטערען פון שוידער. איך האב געזעהן דעם הימעל,
אבער ניט דעם פינסטערען רוהיגען, נעכטלעכען הימעל, נור א רא־
זען הימעל, ווי ער איז קיין מאל ניט, ניט בייטאג און ניט ביינאכט.

די מעכטיגע ליפעס זיינען געשטאנען ערנסט און שווייגזאם און,
ווי מענשען, האבען זיי אויף עפעס געווארט, און דער הימעל איז אונ־
נאטירליך געווארען אלץ ראזיגער, און ווי א רויטער שוידער זיינען
דורכגעלאפען איבער'ן הימעל די אימה'דיגע אבלייכטונגען פון דער
אונטען ברענענדער ערד. לאנגזאם זיינען ארויפגעשוואומען און זיך
צוגאנגען אין דער הויך קנויללענדע זיילען און אין דעם גופא, וואס
זיי זיינען געווען אזוי שווייגזאם, וועז אונטען האט אלץ געקריצט און
געקנאקט, אין דעם וואס זיי זיינען געווען אזוי ניט געהיילט און גרויס־
ארטיג, וועז אונטען האט זיך אלץ געצאפעלט — דעריין איז געווען
א רעטעניש און יענע שרעקליכע אונאטירליכקייט, ווי אין דער רא־
זע בעפארבונג פון הימעל. די הויכע ליפאווע בוימער, ווי זיי וואל־
טען זיך בעדיינקט, האבען אלע מיט איין מאל אנגעהויבען איבער־
צושמועסען זיך מיט זייערע שפיצען און אויף אזוי פלוצלונג זיינען זיי
אנשוויגען געווארען, און אויף לאנג געבליבען פערגליווערט אין ביי־
זער ערוואַרטונג. עס איז געווארען שטיל, אזוי ווי אויף דעם גרונד
פון תהום. איך האב געפיהלט ווייט אהינטער מיר דאם הויז, וואס
איז געווען פול מיט צושראקענע מענשען; ארום מיר האבען זיך
פארזיכטיג געשטופט די ליפאווע בוימער, און פאראוים האט זיך
שווייגזאם געוויגט דער רויט־ראזער הימעל, ווי ער איז קיין מאל ניט,
ניט בייטאג, ניט ביינאכט.

און נאך שרעקליכער און אונפערשטענדליכער איז ער פאר מיר
געווען דערפאר, וואס איך האב איהם געזעהן ניט אין גאנצען, נאר
אין די דורכליכטונגען צווישען די בוימער.

II.

עס איז געווען נאכט, און איך האב אונרוהיג געדרעמעלט, וועז
צו מיר אין אויער האט אריינגעדרונגען א טעמפער און אבנעריסענער

קלאנג, אזוי ווי ער וואלט געקומען פון אונטער די דילען, וואלט ארויס און פערגליווערט ווערען אין מארק, ווי א קיילעכדיגער שטיין. נאך איהם האט זיך ארויסגעריסען א צווייטער, אויך אזא קורצער און שווערער, און מיין קאפ איז געווארען שווער און שמערצליך, ווי עס וואלטען אויך איהם געטריפט געריכטע טראפענס צושמאלצענע בליי. די טראפענס האבען געעגבערט און דורכגעברענט דעם מארק; זיי זיינען געווארען אלץ מעהר, און באלד האבען זיי מיט א געריכטען רעגען פון אבגעריסענע, אימפעדיגע קלאנגען אנגעפילט מיין קאפ.

— באם! באם! באם! — האט פון וויטען ארויסגעשלייערט אימיצער א הויכער, געזונדער און אונגעדולדיגער.

איך האב געעפענט די אויגען און האב גליך פערשטאנען, אז דאס איז דער קלאנג פון גלאק — אן אנזאג, אז עס ברענט דאס נאך העגסטע דאך: סלאבאדקי. אין צימער איז געווען פינסטער, און דער פענסטער פערמאכט, נאר פון וועם אימה'דיגען רוף האט ער זיך אין גאנצען, מיט די מעבעל, בילדער און וואזענעם, ווי ארויסגעריסען אין דרויסען, און עס האבען זיך ניט געפיהלט ניט קיין וועגד, ניט קיין סופיט.

איך געדיינק ניט, ווי איך האב זיך אנגעטהאן, און איך וויים ניט, פאר וואס איך בין געלאפען אליין, און ניט מיט מענשען. אדער זיי האבען מיך פערגעסען, אדער איך האב ניט געדיינקט וועגען זייער עקזיסטענץ. דער גלאק־קלאנג האט ערופען מיט א מין צושטעהן און טויב, ווי די קלאנגען וואלטען געפאלען ניט פון דער דורכזיכטיגער לופט, נור ווי זיי וואלט ארויסגעשלייערט פון זיך די אונגעמאסטענע גראבקייט פון ד'ערד, און איך בין געלאפען.

אין דעם ראזען שיין פון הימעל זיינען פערלאשען געווארען אין־בערן קאפ די שטערען, און אין גאנצען איז געווען משונה ליכטיג, ווי עס איז קיין מאל ניט, ניט בייטאג און ניט אין די קעניגליכע לבנה־נאכט, און וועו איך בין צוגעלאפען צום צאם, האט אויך מיר דורך די עפענונגען אקוק געטהאן עפעס בונט־רויטעס, ברויזענדעס, וואס האט זיך געווארפען מיט פערצווייפלונג. די הויכע ליפאווע בוי־מער, ווי פערשפריצטע מיט בלוט, האבען געציטערט מיט זייערע רונדע בלעטער און האבען שרעקענדיג פארקאטשעט זיי אויף צוריק,

אבער זייערע שטימען האט מען ניט געהערט איבער די קורצע און מעכטיגע קלעפ פון דער צוואויגטער גלאק־צונג.

איצט זיינען שוין די קלאנגען געווען קלאהר און פינקטליך און זיינען געפלויגען מיט א וואהנזיניגען אימפעט, ווי א מחנה צוצונ־טערטע שטייגער. זיי האבען זיך ניט געדרעהט אין דער לופט, ווי די שטילע טויבען פון אבענד־קלאנג. זיי האבען זיך ניט צופלייצט אין דער לופט ווי א לאשטענדע כוואליע פון דעם געהויבענעם תפילה־רוף. זיי זיינען געפלויגען גלייך, ווי די מורא'דיגע שלוחים און אנזאגער פון אונגליק, וועלכע האבען קיין צייט ניט אומצוקומען זיך אהינטער, און זייערע אויגען זיינען בריים צוגעפענט פון שרעק.

— באם! באם! באם! — זיינען זיי געפלויגען מיט ניט איינגעהאלטענעם אימפעט, און די שטארקע האבען איבערגעיאגט די שוואבע, און אלע צוזאמען האבען זיך איינגעטרונקען אין דער ערד און האבען דורכגענומען דעם הימעל.

און אויך אזוי גלייך, אזוי ווי זיי, בין איך געלאפען איבער דעם גרויסען צוקערטען פעלד, וואס האט דונקעל געשימערט מיט א בלוטיגען אבגלאנץ, ווי די הויט פון אן אונגעהויערע שוואַרצע חיה. איבער מיין קאפ, אונגעהויער הויך, האבען זיך פליסיג ארויבערגע־טראגען איינצעלנע בונטע פונקען, און פאראוים איז געווען א שרעק־ליכע דארפישע שרפה, אין וועלכער עס קומען אום אין איין שייטער־הויפען הייזער, טהירען און מענשען.

דארט, אונטער דער ליניע פון שוואַרצע בוימער רונדע און שארפע, אזוי ווי שפיזען, האט זיך געשלינגעלט ארויף דער פלאם, האט גדלות'דיג אויסגעבויגט די האלז ווי א צורייצטער פערד, איז געשפרונגען, האט אבגעווארפען פון זיך פייעריגע שטיקער צום שוואַרצען הימעל און האט זיך רויבעריש אויסגעבויגט ארונטער נאך נייעם פאנג. אין מיינע אויערען האט גערוישט פון שנעלען לויפען, דאס הארץ האט האסטיג און שטארק געקלאפט און, איבעריאגענדיג די קלעפ פון הארצען האבען געקלאפט גלייך מיר אין קאפ און אין ברוסט די קלאנגען פון גלאק. און אין זיי איז געווען אזוי פיעל פער־צווייפלונג, עפעס ניט ווי א קופערנער גלאק וואלט עס קלינגען, נאר ווי אין טויטען־קראמפף וואלט זיך עס צאפלען דאס סאמע הארץ פון דער פיעל־יסורים'דיגער ערד.

— באַם ! באַם ! באַם ! — האָט אַרויסגעשלייִדערט פון זיך די צופלאַקערטע שרפה, און עס איז געווען שווער צו גלויבען, אַז די דאָזיגע מעכטיגע און פערצווייפעלטע געשרייען ניט אַרויס פון זיך דאָס גלאָקען־טורעמל פון דער קירכע. אַזא קלייניגקעס און דינעס, אַזא רוהיגעס און שטילעס, ווי א יונג מיידעל אין א ראָזע קליידעל.

איך בין געפאַלען. אָנשפּאַרענדיג זיך מיט די הענד אויף די שטיקער טרוקענע ערד, און זיי האָבען זיך צושאַטען אונטער מיינע הענד ; איך האָב זיך אויפגעהויבען און בין וויעדער געלאָפען, און מיר אָנטקעגען איז געלאָפען דאָס פייער און די צורופענדע קלאַנגען פון גלאָק. עס האָט זיך שוין געהערט, ווי עס קנאַקט דער בוים, זייענדיג אויפגעפרעסען פון פייער, עס האָט זיך שוין געהערט דאָס פיעל־קולות'דיגע געשריי פון מענשען מיט זייערע טענער פון פערצווייפלונג און שרעק. און וועג עס איז שטיל געוואָרען דאָס שלאַנגענדיגע זשיפען פון פייער, האָט זיך קלאָהר אויסגעצייכענט א לאַנגער יאָמערדיגער קלאַנג : דאָס האָבען געיאָמערט די ווייבער, און עס האָבען גערעוועט די בהמות, זייענדיג בעפאַלען פון א מורא'דיגע אימה.

א וואַסער זומפּ האָט מיך אָבגעשטעלט. דער בריייטער פערוואַקסענער זומפּ איז געווען ווייט צושפּרייט צו רעכטס און צו לינקס. איך בין פערקראָכען אין וואַסער ביז די קניע, דערנאָך ביז דער ברוסט, אָבער דער זומפּ האָט מיך געמומען אייגזויגען און איך האָב זיך אומגעקעהרט צום ברעג. אָנטקעגען, גאַנץ נאָהענט, האָט געבושעוועט דער פייער און האָט אַרויסגעשלייִדערט צום הימעל וואַלקענס מיט גאַלדיגע פונקען, ווי פייעריגע בלעטער פון א ריעזיגען בוים ; אין דער שוואַרצער ראָם פון זומפּגראָז האָט אָבגעגלאַנצט דאָס זומפּוואַסער, ווי א בלישצענדע שפּיגעל — און דער גלאָקען־קלאַנג האָט אַלץ גערופען, פערצווייפעלט, אין טויטליכע מאַטערנים :

— געה זשע ! געה !

III.

איך האָב זיך געצאַפּעלט אויפ'ן ברעג, און אהינטער מיר האָט זיך געצאַפּעלט מיין שוואַרצער שאָטען, און וועג איך האָב זיך אַנ־

געבויגען צום וואסער, אויסצוגעפינען דעם גרונד, האָט אויף מיר פון דעם שווארצען תהום געקוקט דאָס געשפענסט פון אַ פייעריגען מענשען, און אין זיינע צוקרימטע געזיכטציגע, אין זיינע צופלאָג־טערטע האָאָר, וועלכע זיינען געווען ווי אויפגעהויבען אויף זיין קאָפּ פון עפעס אַ מוראַ'דיגער קראפט — האָב איך ניט געקאָנט דערקענען זיך אליין.

— וואָס זשע איז דאָס אזוינס ? מיין גאָט ! — האָב איך געבעטען, אויסשטרעקענדיג די הענד.

און דער גלאָק־קלאַנג האָט גערופען. איצט האָט ער שוין ניט געבעטען — ער האָט געשריען, ווי אַ מענש, געיאָמערט און געשטיקט זיך. די קלאַנגען האָבען פערלאָרען זייער גלייכמעסיגקייט און האָבען זיך געהויבען איינער אויף דעם אַנדערען, האַסטיג, אָהן אָב־קלאַנג, שטארבענדיג, געבוירענ־ווערענדיג און וויעדער שטארבענ־דיג. און וויעדער האָב איך זיך אנגעבויגען צום וואסער און האָב דער־זען אין איין רייהע מיט מיין אָבשפּיגלונג אויף אַנאַנדער פייעריגען געשפענס, אַ הויבער, אַ גלייכער און, צו מיין שרעק, אַן עהנליכער צו אמעגשען.

— ווער איז דאָס ? — האָב איך אַ געשריי געטהאָן, אומקו־קענדיג זיך. לעבען מיין פליצט איז געשטאַנען אַ מענש און האָט שווייגענדיג געקוקט אויף דער שרפה. זיין פנים איז געווען בלייך, און נאַסעס, נאָך ניט פערטרוקענטעם בלוט האָט פערדעקט זיין באָק און האָט געגלאַנצט, אָבשפּיגלענדיג דעם פייער. געקליידעט איז ער געווען אייגפאך, פויעריש. עס קאָן זיין, אַז ער איז שוין דאָ געווען, ווען איך בין געקומען צולויפען, זייענדיג אויך אזוי ווי איך פערהאלטען פון'ם זומפ ; ס'קאָן זיין, אַז ער איז געקומען דערנאָך, אָבער איך האָב זיין אָנקומען ניט געהערט און האָב ניט געוואוסט ווער ער איז.

— עס ברענט — זאָגט ער, ניט אראָבנעהמענדיג די אויגען פון דער שרפה. אין די דאָזיגע אויגען איז ארומגעשפּרונגען דער אָבגע־שפּיגלטער פייער, און זיי האָבען אויסגעזוהן אונגעהויער גרויסע און גלעזערנע.

— ווער ביסט דו ? פון וואַנען ? — האָב איך א פרעג גע־טהאָן — ביי דיר געהט בלוט.

מיט זיינע לאַנגע מאָגערע פינגער האָט ער אָנגעריהרט זיין באָק, האָט א קוק געטהאָן אויף זיי, און האָט וויעדער אויסגעשטעלט די אויגען אויף דער שרפה.

— עס ברענט — האָט ער וויעדערהאָלט, ניט צאָהלענדיג אויף מיר קיין אויפמערקזאמקייט — אלעס ברענט.

— ווייסט דו ניט, ווי כּען געהט אריבער אהין ? — האָב איך געפרעגט, אברוקענדיג זיך : איך האָב געטראָפען, אז דאָס איז אייגער פון די וואהנזיניגע, וועלכע דער אונגליק־בריינגענדער זומער האָט געבוירען געוג.

— עס ברענט ! — האָט ער געענטפערט — אהאָ־האָ־האָ ! עס ברענט האָט ער זיך צושריען און צולאכט, צערטליך קוקענדיג אויף מיר און וויגענדיג זיין קאָפּ. דער געדיכט־געוואָרענער גלאָקען־קלאַנג איז פלוצלונג אנטשוויגען געוואָרען, און דער פלאקער האָט זיך נאָך שטארקער צוקנאקט. דער פלאָם האָט זיך בעוועגט ווי א לעבעדיגער און מיט לאַנגע הענד געצויגען זיך, ווי אין חלישות, צו דעם אנט־שוויגענ־געוואָרענעם גלאָקען־טורעם. איצט נאָהענטערהייד האָט דאָם טורעמעל אויסגעזוהן הויך און אנישטאט א ראָזע קלייד איז עס געווען אָנגעצויגען אין א רויטער. אויבען אין דער שוואַרצער עפנונג, וואו עס האָבען זיך איינגעפונען די גלאָקען, האָט זיך בעוויזען א רויהיגער איינגעהאלטענער פייערל, עהנליך אויף דעם פלאם פון א ליכט, און ער האָט זיך אבגעשפיעגעלט מיט בליבע שטראהלען אויף זייערע קופערנע זייטען. און וויעדער האָט זיך צושוידערט דער גלאָק, שי־קענדיג די לעצטע וואהנזיניג פערצווייפעלטע געשריען און איך האָב זיך וויעדער צוצאפעלט אויפ'ן ברעג און אהינטער מיר האָט זיך גע־צאפעלט מיין שוואַרצער שאטען.

— איך וועל גהן ! וועל גהן ! — האָב איך געענטפערט אי־כּיצען, וואָס האָט מיך געהויבען. און דער הויכער מאן איז זיך רו־היג געזעסען הינטער מיר, ארומכאפענדיג זיינע קניע מיט די הענד, און האָט הויך געזונגען, נאָכאמענדיג דעם גלאָקען־קלאַנג :

— באם ! . . . באם ! . . . באם ! באם !

— דו ביסט פון זינען אראָב ! — האָב איך געשריען אויף איהם און ער האָט געזונגען אלץ העכער, אלץ פרעהליכער :

— באם ! באם ! באם !

— שווייג ! — האָב איך זיך געבעטען.

און ער האָט געשמייכעלט און האָט געזונגען, צואוויגענדיג אָהער און אָהין דעם קאָפּ, און אין זיינע גלעזערנע אויגען האָט זיך צוברענט א פייער. שרעקליכער פון דער שרפה איז ער געווען דער דאָזיגער משוגע'נער. איך האָב זיך א קעהר געטהאָן און האָב נאָך געוואָרפען לויפען אין דער ליינג פון'ם ברעג. אָבער איך האָב נאָך ניט צייט געהאַט צומאַכען עטליכע טריט, ווי גלייך מיט מיר איז אויסגעוואקסען אָהן רויש זיין לאַנגע פיגור אין דער צופלאַטערטער העמד. ער איז געלאָפען שווייגענדיג אַזוי ווי איך מיט לאַנגע, קיין מאָל ניט מיעד־ווערענדע טריט, און שווייגענדיג זיינען געלאָפען אי־בער'ן צוגראָבענעם פעלד אונזערע שוואַרצע שאַטענס.

אין טויטליכע יסורים האָט זיך געשטיקט דער גלאָק און האָט גע־שריען ווי א מענש, וועלכער ערוואַרט שוין ניט קיין הילף, און פאר וועלכען עס איז שוין ניטא קיין האָפנונג. און שווייגענדיג זיינען מיר געלאָפען ערגעץ אין דער פינסטערנים, און לעבען אונז זיינען געשפרונ־גען אונזערע שוואַרצע שאַטענס.

דאס שווייגען

I.

אין איין מאיאוועך לבנה־נאכט, וועך די סאלאוווייען האבען גע־זונגען, איז אין קאבינעט צום פאטער איגנאטיוס אריינגענאנגען זיין פרוי. איהר פנים האט אויסגעדריקט יסורים, און דאס קלייגע לעמ־פעל האט געציטערט אין איהרע הענד. צוגעהענדיג צום מאן, האט זי א ריהר געטהאן זיין אקסעל און האט געזאגט מיט א שלוכץ:

— פאטער, לאמיר נעהן צו וואראטשקען!

ניט א קעהר טהאנדיג זיין קאפ, האט פאטער איגנאטיוס א קוק געטהאן איבער די בריללען פון אונטערן שטערען אויף דער גלח'טע, און האט געקוקט לאנג און צודרינגליך, ביז וואנען זי האט א מאך גע־טהאן מיט דער האנד און האט זיך ניט ארבעגעלאזען אויף דעם נידרי־גען דיוואן.

— וואס זייט איהר ביידע פאר . . . אונערבארמליכע! — האט זי ארויסגערעדט לאנגזאם און שטארק אונטערגעשטריכען די לעצטע זילבען, און איהר גוטער, וווייכער פנים האט זיך פארקרימט מיט א גרימאסע פון וועהטאג און פערהארטונג, ווי זי וואלט מיט איהר פנים וועלען וווישען, וואס פאר א הארטע מענשען עס זיינען איהר מאן און איהר טאכטער.

פאטער איגנאטיוס האט א שמייכעל געטהאן און האט זיך אויפ־געהויבען. ער האט פערמאכט דעם בוך, האט ארבעגענומען די בריל־לען, האט זיי אריינגעלייגט אין שיידעל און האט זיך פערטראכט. זיין גרויסער שוואַרצער באַרד, דורכגעשטרייפט מיט זילבערנע פע־דים, האט זיך מיט א שהנעם בויג אויסגעלייגט אויף זיין ברוסט און האט זיך לאנגזאם געהויבען, וועך ער האט טיף געאטהעמט.

— נו, לאמיר נעהן! — האט ער געזאגט.

אלנא כטעפאנאיונא איז שנעל אויפגעשטאנען און האט נעבע־
טען מיט א ציטערענדיגען בקשה־קול :

— נאר ניט בייזער זיך אויף איהר, פאטער ! דו ווייסט דאך,
וואם זי איז פאר א . . .

וועראם ציטער האט זיך איינגעפונען אויפ'ן אויבערשטיבעל, און
דער שמאלינקער הילצערנער טרעפ האט זיך געבויגען און נעהרעבצט
אונטער די שווערע טריט פון פאטער אינגאטיום. זייענדיג א הוי־
כער, א שווערער, האט ער אננעבויגט דעם קאפ, ער זאל זיך
ניט אבשלאגען אן די דילען פון דעם אויבערשטען עטאזש און האט
זיך נעקרימט, ווען זיין פרוי'ס ווייבע יאהעל האט לייבט בעריהרט זיין
פנים. ער האט נעווואוסט, אז פון זייער נעשפרעך מיט ווערא וועט
נאר נישט ארויסקומען.

— וואם ווילט איהר ? — האט א פרעג נעטהאן ווערא, אויפ־
הויבענדיג איין נאקעטע האנד צו די אויגען. די אנדערע האנד איז
נעלענגען פון אויבען אויף דער ווייסער זוימרדיגער דעקע און האט זיך
כמעט ניט אבנעטהיילט פון דער דעקע, אזוי ווייס, דורכזיכטיג און
קאלט איז זי נעווען.

— ווערא־טשקא . . . — האט אננעהויבען די מוטער, האט
זיך אבער צוכליפעט און איז אנטשוויגען נעווארען.

— ווערא ! — האט נעוואגט דער פאטער, זוכענדיג ווייך צו
מאבען זיין טרוקענע און הארטע שטימע. — ווערא, זאג אונז, וואם
איז מיט דיר ?

ווערא האט נעשוויגען.

— ווערא, פארדיענען מיר דען ניט, דיין מיטער און איך, אז
דו זאלסט אונז פארטרויען ? לייענען מיר דען דיך ניט ? האבטו דען
ווענען עם איז נעהענטערע פון אונז ? זאג אונז פון וואם דו לייידסט
און נלויב מיר, אן אלטען און נעניטען מענשען, אז דיר וועט נרינ־
נער ווערען. און אויך אונז. גיב א קוק אויף דער אלטער מאמע, ווי
זי לייידט . . .

— ווערא־טשקא ! . . .

— און מיר . . . — די טרוקענע שטימע האט א ציטער נע־
טהאן, ווי אין איהר וואלט זיך עפעם איבערבראכען, — און מיר,
מיינסטו איז נרינג ? זעה איך דען ניט, אז דיך פרעסטען עפעם

יסורים . . . אָבער וואָס איז עס ? און איך, דיין טאַטע, דיין טאַטע, וויים גאָר ניט פון וואָס דו ליידעסט אַזוי. דאַרף דאָס אַזוי זיין ?

וועלט האָט געשוויגען. פאַטער איגנאַטיוס האָט מיט אַ בעזונ־דער פּאַרזיכטיגקייט אפיהר געטהאָן מיט דער האַנד אויף זיין בּאָרד, ווי ער וואָלט מורא האָבען, אז די פינגער וועלען זיך ניט וועלענדיג איינטרינקען אין׳ם בּאָרד, און ער האָט נערעדט ווייטער :

— דו ביסט געפֿאָהרען קיין פּעטערבורג געגען מיין ווילען, — האָב איך דען דיך פּארפֿלוכט, דו ניט־געהאָרכזאַמע ? אָדער האָב איך דען דיר קיין נעלד ניט געגעבען ? אָדער בין איך אפֿשר געווען ניט גוט צו דיר ? נו, וואָס־זשע שווייגסט דו ? אָט איז ער דיר, דיין פּעטערבורג ?

פּאַטער איגנאַטיוס איז אַנטשוויגען געוואָרען, און איהם האָט זיך פּאַרגעשטעלט עפּעס גרויסעס, געמויערטעס, שרעקליכעס, פּול מיט אונבעוואוסטע סכנות און מיט פרעמדע, גלייכגילטיגע מענשען. און דאָרט איז געווען אן עלענדע, א שווּאבע זיין וועלט, און דאָרט האָט מען זי אונגלויקליך געמאַכט. א בייזער האַס האָט זיך אויפגע־הויבען אין פּאַטער איגנאַטיוס׳עס נשמה געגען דער שרעקליכער און אונפערשטענדליכער שטאָדט, און א כעס געגען זיין טאָכטער, וועל־כע שווייגט, שווייגט עקשנות׳דיג.

— וואָס האָט עס צוטהאָן מיט פּעטערבורג, — האָט בייזלעך געזאָגט וועלט האָט פּארמאַכט די אויגען. — און מיר איז קיין זאך ניט. געהט בעסער שלאָפען, ס׳איז שפּעט.

— וועלטשקא ! — האָט א יאָמער געטהאָן די מוטער, — טאַכ־טער, זאָג דאָך מיר !

— אך, מאַמע ! — האָט אונגעדולדיג איבערגעשלאָגען איהרע רייד וועלט.

פּאַטער איגנאַטיוס האָט זיך אוועקגעזעצט אויף א שטוהל און האָט זיך צולאַכט.

— נו, הייסט עס, גאָר־גאָרנישט ? — האָט ער א פּרעג געטהאָן אירָאָניש.

— פּאַטער, — האָט שניידענד געזאָגט וועלט, אויפהויבענדיג זיך אין בעט, — דו ווייסט, אז איך ליעב דיך און מאַמעניו. אָבער . . .

גאָר נישט, אזוי, מיר איז עפּעס אומעטיג אביסעל. דאָס וועט ארי־
בער. ווירקליך געהט בעסער שלאָפען, און איך וויל אויך שלאָפען.
און מאָרגען אָדער וועז ניט איז — וועלען מיר רעדען.

פּאָטער איגנאַטיוס האָט זיך מיט אמאָל א הויב געטהאָן, אזוי
אז דער שטוהל האָט זיך אָבגעקלאפט אן וואַנד, און ער האָט א נעהם
געטהאָן זיין פּרוי ביי דער האַנד.

— לאָמיר געהן!

— ווערָאטשקא! . . .

— לאָמיר געהן, זאָג איך דיר! — האָט א געשריי געטהאָן פּא־
טער איגנאַטיוס, — אז זי האָט שוין אויף גאָט פּארגעסען, איז וואָס
פּאר א בעטרעף האָבען מיר שוין! . . . וואָס פּאר א בעטרעף האָ־
בען מיר!

מיט גוואלד כמעט האָט ער ארויסגעפּיהרט אָלגא סטעפּאַנאָוונא
און, וועז זיי זיינען אראָבגעגאַנגען די טרעפּ, האָט אָלגא סטעפּא־
נאָוונא, געהענדיג מיט לאַנגזאמע טריט, געמורמעלט בייז:

— או־או־או! דאָס האָסטו, גלח, געמאַכט זי פּאר אזא. פון
דיר האָט זי דאָס איבערגענומען אזא מאניער, און דו ביסט פּראַנט־
וואָרטליך דערפּאר. אך, ווי אונגלויליך איך בין . . .

און זי האָט זיך צוואוויינט, פּינטלענדיג נאָכאַנאַנד מיט די אוי־
גען, ניט זעהענדיג די טרעפּלעך און שטעלענדיג די פּום אזוי, ווי
אונטען וואָלט געווען א תהום, אין וועלכען זי האָט געוואָלט אריין־
פּאלען.

פון דעם טאָג אן האָט פּאָטער איגנאַטיוס אויפּגעהערט צו רעדען
מיט דער טאָכטער, אָבער זיא איז געבליבען ווי זי וואָלט עס גאָר
ניט בעמערקט. פּונקט אזוי ווי פריהער איז זי ענטוועדער געלעגען
ביי זיך אין צימער, אָדער ארומגעגאַנגען הין און צוריק און האָט
אפט געריבען מיט די הענד די אויגען, ווי זיי וואָלטען געווען ביי
איהר פּארשוואָלטען מיט שטויב. און צונויפּגעדריקט פון די דאָזיגע
צוויי שווייגענדע מענשען האָט זיך די גלח'טע, וועלכע האָט ליעב גע־
האָט שפּאס און געלעכטער, פּארלאָרען און האָט געציטערט, ניט ווי־
סענדיג וואָס צו רעדען און וואָס צו טהאָן.

אמאָל פלעגט וועראַ ארויסגעהן שפּאצירען. אין א וואָך ארום
נאָך דעם אויבענ־געבראכטען געשפּרעך איז זי איין אבענד אריסגע־

גאַנגען ווי געוועהנלעך. און מעהר האָט מען זי שוין א לעבעדיגע ניט געזעהן; וואָרום אין דעם דאָזיגען אָבענד האָט זי זיך א וואָרף געטהאָן אונטערן צוג פון אייזענבאַהן, און דער צוג האָט זי איבערגעשניטען אויף העלפט.

בעערדיגט האָט איהר פּאָטער איגנאַטיוס אַליין. זיין פּרוי איז אין קלויסטער ניט געווען, וואָרום ביי דער נאַכריכט וועגען וועראַ'ס טויט האָט איהר געטראָפען א שלאַג. ביי איהר האָבען אָבענומען די הענד, די פּיס און דער לשון, און זי איז געלעגען אונבעוועגליך אין דעם האַלב־פינסטערען צימער, וועו די גלאָקען האָבען געקלונגען אין גלאָקען־טוערם, אין איין רייהע מיט איהר צימער. זי האָט געהערט ווי אַלע זיינען ארויסגעגאַנגען פון קלויסטער, ווי געגען זייער הויז האָבען די זינגער געזונגען, און זי האָט געזוכט אויפצוהויבען א האַנד, איבערצו'צלם'ען זיך, אָבער די האַנד האָט ניט געפאָלגט; זי האָט געוואָלט זאָגען: אדיע, וועראַ, — אָבער דער צונג איז געלעגען אין מויל א גרויסער און א שווערער. און איהר פּאָזע איז געווען אזוי רוהיג, אז אויב אימיצער וואָלט אויף איהר א קוק טהאָן, וואָלט ער א טראַכט טהאָן, אז דער דאָזיגער מענש רוהט אָדער שלאָפט. בלויז איהרע אויגען זיינען געווען אָפען.

אין קלויסטער צו דער לויה זיינען געווען א מאַסע מענשען, פאַטער איגנאַטיוס'עם בעקאַנטע און אונבעקאַנטע; און אַלע פערזאַנען מעלטע האָבען בעדויערט וואָס וועראַ איז געשטאָרבען מיט אזא שרעקליכען טויט, און זיי האָבען געזוכט צו געפינען אין פאָטער איגנאַטיוס'עם שטימע און אין זיינע בעווענונגען די סימנים פון שוועריע יסורים. זיי האָבען ניט לייעב געהאַט פאָטער איגנאַטיוס דערפאַר, וואָס ער איז געווען אין זיינע בענעהמונגען שטאַלץ און האַרט, האָט פיינד געהאַט זינדיגע און האָט זיי ניט מוחל געווען, און אליין איז ער אין דער זעלבער צייט געווען א בעל־מקנא און א זשעדנער, האָט זיך בענוצט מיט יעדער געלעגענהייט. וואָס מעהר צו בעקומען פון דער געמיינדע. און אַלעמען האָט זיך געווען לעט זעהן איהם א בעל־יסורים, א צובראַכענעם און זעהען ווי ער אנערקענט, אז ער איז דאָפעלט שולדיג אין דער טאַכטערס טוידט: אַלס אן אכזר, א פאַטער און א שלעכטער גאָטעס־דיענער, וועלכער האָט זיין אייגענעם פלייש און בלוט ניט געקאַנט אויסהיטען פון זינד. און אַלע האָבען

מיט פאַרשעגדע אויגען געקוקט אויף איהם, און ער, פיהלענדיג די בליקען וואָס זיינען געווענדעט אויף זיין רוקען, האָט געזוכט אויסצוגליכען זיין בריטען געזונדען רוקען, און האָט געטראכט ניט וועגען דער געשטאַרבענער טאָכטער, נאָר וועגען דעם, ניט צו פערלירען זיך.

— פערהאַרטעוועטער גלח! — האָט ווינקענדיג אויף איהם געזאָגט דער טישלער קאַרזענאָוו, וועמען ער האָט ניט אָבגעגעבען 5 רובעל, וואָס איהם האָט געקומט פאר פענסטער־ראמען.

און אזוי איז פאטער איגנאטיוס, א האַרטער און גלייכער, געגאנגען ביז'ן בית־עולם און אזא האָט ער זיך אויף אומגעקערט צוריק. און בלויז ביי דער טיהר אין זיין פרוי'ס צימער האָט זיך זיין רוקען עטוואָס איינגעבויגען; אָבער דאָס האָט געקאָנט זיין דערפון, וואָס די מעהרסטע טיהרען זיינען געווען צו נידריג פאר זיין געוואוקס. אריינגעהענדיג פון דער ליכטיג, האָט ער קוים געקאָנט צוקוקען זיך צו דער פרוי'ס פנים, נאָר וועו ער האָט זי דערזעהען, האָט ער זיך געוואונדערט, וואָס איהר פנים איז אזוי רוהיג, און אין די אויגען קיינע טרערהרען. און אין די אויגען זיינען ניט געווען קיינע סימנים פון כעס, קיינע יסורים, — זיי זיינען געווען שטום און האָבען געשוויגען שוועד, פער'עקשנ'ט, ווי דער גאנצער דיקער, קראפטלאָזער קערפער, וואָס האָט זיך איינגעפרעסט אין דער פערענע.

— נו, וואָס, ווי פיהלסט דו זיך? — האָט א פרעג געטהאָן פאָטער איגנאטיוס.

אָבער שטום זיינען געווען די ליפען; געשוויגען האָבען אויך די אויגען. פאָטער איגנאטיוס האָט ארויפגעלייגט די האַנד אויפ'ן שטערן; ער איז געווען קאַלט און פייכט, און אלגא סטעפאַנאָווגא האָט מיט קיין בעוועגונג ניט אויסגעדריקט, אז זי פיהלט די בעריהרונג. און וועו פאָטער איגנאטיוס'עם האַנד איז אוועקגענומען געוואָרען, האָבען אויף איהם געקוקט אונבעוועגליך צוויי גרויסע, טיעפע אויגען, וועלכע האָבען אויסגעזעהן כמעט שווארץ איבער די צובריייטעט שוואַרצ־אפלען, און אין זיי איז ניט געווען ניט קיין טרויער, ניט קיין צאָרן.

— נו, איך וועל געהן צו זיך, — האָט געזאָגט פאָטער איגנאטיוס, וועמען עם איז געוואָרען קאַלט און אימה'דיג.

ער איז דורכגעגאַנגען דעם זאַל, וואו אַלעס איז געווען ריין און צוגעקליבען, ווי תמיד, און, בעצוגען מיט ווייסע ציכען, זיי־נען געשטאַנען די הויבע פאַטעלן, אזוי ווי טויטע אין תכריכים. אויף איין פענסטער איז געהאַנגען א דראַטענע שטייגעל, אָבער זי איז גע־ווען פוסט און די טיהרלעך אָפען.

— נאַסטאַסיא ! — האָט פאַטער איגנאַטיום א געשריי געטהאָן, און איהם האָט אויסגעוויזען, אז זיין שטימע איז צו גראָב און איהם איז געווארען אונאַנגענעהם, וואָס ער שרייט אזוי הויך אין די דאָזיגע שטילע צימערן, וועז עס איז ערשט נאָך דער טאָכטערס לויה. — נאַסטאַסיא ! — האָט ער א רוף געטהאָן שטילער, — וואו איז דער קאַנאַריק ?

די קעכין, וועלכע האָט געווייגט אזוי פיעל, אז דער נאָז איז ביי איהר געשוואָלען געווארען און איז געווארען רויט, ווי א בוראק, האָט געענטפערט גראָב :

— וואָס איז צו וויסען וואו ? אוועקגעפלויגען !

— פאַרוואָס האָסטו ארויסגעלאָזען ? — האָט בייז אָנגעוואָל־קענט זיינע ברעמען פאַטער איגנאַטיום.

נאַטאַסיא האָט זיך צוזוויינט און, אָבווישענדיג די טרעהרען מיט די ברעגען פון איהר קאַרטונענע קאַפּ־טיכעל, האָט זי געזאָגט מיט טרעהרען :

— די נשמה'לע . . . דער פרייליינס . . . קאָן מען זי דען האַלטען ?

און דעם פאַטער איגנאַטיום האָט זיך געדוכט, אז דער געלער פרעהליכער קאַנאַריק, וואָס האָט תמיד געזונגען מיט אן אָנגעבויגע־נעם קעפעל, איז ווירקליך געווען ווערא'ס נשמה, און אז וועז דער קאַנאַריק וואָלט ניט אַוועקגעפלויגען, וואָלט מען ניט געקאָנט זאָגען, אז ווערא איז געשטאָרבען. און ער איז נאָך שטאַרקער אין כעס גע־וואָרען אויף דער קעכין און האָט א געשריי געטהאָן :

— ארויס ! — און וועז נאַסטאַסיא האָט ניט גלייך געטראָפען אין טיהר, האָט ער צוגעלייגט : — שוטה !

II.

פון דעם טאָג אָן פון דער לויה איז אין דעם קלייגעם הייזעל אָנ־
געקומען א שווייגען. דאָס איז ניט געווען א שטילקייט, ווארים שטיל־
קייט — איז בלויז די אבוועזענהייט פון קלאַנגען, און דאָס איז ע־
ווען אזא מין שווייגען, וואָס די, וועלכע שווייגען, וואָלטען דוכט
זיך געקאָנט ריידען, נאָר זיי ווילען ניט. אזוי האָט געטראַכט פאָ־
טער איגנאַטיוס, ווען ער איז אַריינגעגאַנגען אין דער פרוי׳ס צימער
און האָט בעגעגענט דעם פער׳עקשנ׳טען בליק, אזא שווערער בליק,
ווי די גאַנצע לופט וואָלט פערוואַנדעלט געוואָרען אין בלוי און האָט
געדריקט אויפ׳ן קאָפּ און אויפ׳ן רוקען. אזוי האָט ער געטראַכט,
ווען ער האָט זיך צוגעקוקט צו דער טאַכטערס נאַטען, אין וועלכע
עם האָט זיך פערזיעגעלט איהר שטימע; אזוי האָט ער געטראַכט,
ווען ער האָט געזעהן איהרע ביכער און איהר גרויסען, מיט פארבען
געמאָלטען פּאָרטרעט, וועלכען זי האָט געבראַכט מיט זיך פון פּעטער־
בורג. ווען ער פלעגט זיך נעהמען איינקוקען אין פּאָרטרעט איז ביי
איהם שוין געווען איינגעפיהרט א בעוואוסטע אָרדנונג: צוערשט
פלעגט ער קוקען אויף דער באנק, וועלכע איז אין פּאָרטרעט געווען
בעלויכטען, און ער האָט זיך פאַרגעשטעלט אויף דער באַק דעם
סקאַז, וועלכער איז געווען אויף ווראַם טויטער באַק, און וועגען
וועלכען ער האָט ניט פארשטאַנען פון וואַנען עם איז געקומען. און
יעדען מאָהל האָט ער זיך פּאָרטראַכט וועגען די סבות: ווען דאָס
וואָלט געווען דערפון, וואָס דער צוג האָט דא געטראָפען, וואָלט
דאָס דאָך צושמעטערען דעם גאַנצען קאָפּ, און ווראַ׳ס טוידטער
קאָפּ איז געווען לחלוטין אונבעשעדיגט.

מעגליך, אז אימיצעגס א פום האָט א קלאַפּ געגעבען, ווען מען
האָט אויפגעקליבען דעם קערפער, אָדער א ראַז געטהאָן, ניט וע־
לענדיג, מיט א נאַגעל?

אָבער לאַנג טראַכטען וועגען די איינצעלהייטען פון ווראַ׳ס
טוידט איז געווען שרעקליך, און פאָטער איגנאַטיוס איז איבערגע־
גאַנגען צו די אויגען פון פּאָרטרעט. זיי זיינען געווען שוואַרצע,
שעהנע, מיט לאַנגע ברעמען, פון וועלכע עם האָט זיך אונטען צוועק־

געלייגט א געדיכטער שאָטען, און דערפון האָבען די וויסלעך אויס־
געזעהען בעזונדער קלאָהר, אזוי וויִ בייִדע אויגען וואָלטען געווען
איינגעפאסט אין א שוואַרצער טרויער־רעמעל. דער אונבעוואוסטער,
אָבער טאַלאַנטפולער מאָלער, האָט אין זיי אריינגענעבען א זאָנדער־
בארען אויסדרוק: אזוי וויִ צווישען די אויגען און דאָס, אויף וואָס
זיי האָבען געקוקט, וואָלט געלעגען א דינינקע, דורכזיכטיגע הייטעל.
דאָס איז געווען אביסעל עהנליך אויף דעם שוואַרצען דעקעל פון א
פיאַנא, אויף וועלכען עס האָט זיך אוועקגעלייגט א דינינקער, אונ־
בעמערקבארער לאגער פון זומער־שטויב, וווייכערמאכענדיג דערמיט
דעם גלאַנץ פון די פאַליִרטע האָלץ. און וויִ פאָטער איגנאַטיום פלעגט
ניט אוועקשטעלען דעם פּאַרטרעט, פלעגען די אויגען פאַלגען נאָך
איהם ניט אָבטרעטענדיג, אָבער האָבען ניט גערעדט, האָבען גע־
שווייגען; און דאָס דאָזיגע שווייגען איז געווען אזוי קלאָהר, אז מען
האָט איהם, דוכט זיך געקאָנט דערהערען. און ביסלעכווייז האָט
פאָטער איגנאַטיום אָנגעהויבען צו דיינקען, אז ער הערט דאָס
שווייגען.

יעדען אין־דער־פריה, נאָך גאָטעס־דיענסט, איז פאָטער איגנא־
טיום אריינגעקומען אין זאַל, האָט בעוואָרפען מיט איין בליק דאָס
פוסטע שטייגעל און דעם גאַנצען בעקאַנטען צימער, האָט זיך גע־
זעצט אין פאטעל, האָט פערמאכט די אויגען און האָט געהערט, וויִ
דאָס הויז שווייגט. דאָס איז געווען עפעס משונה'דיג. דאָס שטיי־
געל האָט געשווייגען שטיל און וויִך, און עס האָבען זיך געפיהלט
אין דעם דאָזיגען שווייגען טרויער און טרעהרען, און א וויִטער, פער־
שטאַרבענער געלעבטער. דאָס שווייגען פון דער פרוי איז געווען
עקשנות'דיג, שווער וויִ בלייִ, און שוידערליך, אזוי שוידערליך,
אז אין דעם הייסעסטען טאָג איז פאָטער איגנאַטיום'ען געוואָרען
קאַלט. לאַנג, קאַלט, וויִ א קבר, און געהיימניספול, וויִ דער
טויט, איז געווען דאָס שווייגען פון דער טאָכטער.

און אזוי וויִ פאר זיך אליין וואָלט געווען פיינליך דאָס דאָזיגע
שווייגען, און אזוי וויִ דאָס שווייגען גופא וואָלט לייִדענשאפטליך
געווען איבערגעהן אין וואָרט, אָבער עפעס מעכטיגעס און טעמ־
פּעס, וויִ א מאשין, האָט געהאַלטען דעם שווייגען אונבעוועגליך
און אויסגעצויגען וויִ א דראָט. און ערגעץ־וואו, אויף דעם וויִטען

עק, האָט דער דראָט אָנגעהויבען טרויסלען זיך און קלינגען שטיל, איינגעהאלטען און יאמערליך. פאטער איגנאטיום האָט מיט שמחה און מיט פחד געכאפט דעם דאזיגען קלאנג, וואס ווערט געבוירען און, אנשפאראנדיג זיך מיט די הענד אויף די הענטלעך פון פאטעל, אויסציהענדיג זיין קאפ פאראויס, האָט ער געווארט, ווען דער קלאנג וועט צוקומען צו איהם. אבער דער קלאנג פלעגט זיך איבער־רייסען און אנטשווינגען ווערען.

— נארישקייט! — האָט בייז געזאגט פאטער איגנאטיום און האָט זיך אויפגעהויבען פון פאטעל, אלץ נאך א גלייכער און א הויכער. אין פענסטער האָט ער געזעהן דעם ברייטען אפענעם פלאטץ בעגאסען מיט זונען־ליכט, געפלאסטערט מיט רונדע, גלייבע שטיי־נער, און אנטקעגען די געמויערטע וואנד פון דער לאנגער שטאהל אהן פענסטער. אויפ'ן ווינקל פון גאס איז געשטאנען א איזוואָ־טשיק, אזוי ווי אן אויסגעהאקטער פון ליים, און עס איז געווען אונ־פערשטענדליך, פארוואס שטעהט ער דא, ווען שטונדען נאכאנאנד האָט זיך ניט געווייזען קיין איין פארבייגעהער.

III.

אויסערן הויז איז דעם פאטער איגנאטיום אויסגעקומען צו רע־דען פיעל: מיט די כלי־קודש און מיט די מיטגליעדער פון זיין קיר־כען־געמיינדע, ווען ער פלעגט פראווען גאטעס־דיענסט, און א מאהל מיט בעקאנטע, וואו ער האָט געשפיעלט אין פרעפעראנס; נאר ווען ער האָט זיך צוריקגעקערט אהיים, האָט ער נעדיינקט, אז ער האָט דעם גאנצען טאג געשווייגען. דאס איז געקומען דערפון, וואס מיט קיינעם פון די אלע האָט פאטער איגנאטיום ניט געקאנט רעידען וועגען יענעם עיקר און וועגען דאס יענע וויכטיגסטע פאר איהם, וועג־גען וואס ער האָט געטראכט יעדע נאכט: פארוואס איז געשטארבען ווערא?

פאטער איגנאטיום האָט ניט געווילט פארשטעהן, אז איצט קאן מען זיך שוין דאס ניט דערווייסען, און ער האָט געטראכט אז מען קאן זיך נאך דערווייסען. יעדע נאכט, — וואס זיי זיינען אלע פאר איהם איצט געווארען שלאפלאזע, — האָט ער זיך פארגעשטעלט יע־

נע מינוט, וועז ער אוז די גלח׳טע זיינען אין מיטען נאכט געשטאנען לעבען ווערא׳ס בעטעל אוז ער האָט זיך געבעטען: „זאג!" אוז וועז ער פלעגט אין זיינע עראינערונגען דערגעהן ביז אָט דעם ווארט, האָט זיך שוין דאָס וויטערדיגע איהם פארגעשטעלט ניט אזוי, ווי עס איז געווען. זיינע פערמאכטע אויגען, וועלכע האָבען אין זייער פינסטערנים אויפגעהאלטען דאָס לעבעדיגע, ניט פערדונקעלטע בילד פון יענער נאכט, האָבען געזעהן, ווי ווערא הויבט זיך אויף אין איהר בעט, שמייכעלט אוז זאגט . . . אָבער וואָס זאגט זי? אוז דאָס דאָזיגע וואָרט ווערא׳ס, וואָס איז ניט ארויסגעזאגט געוואָרען אוז וואָס האָט געדארפט ענטשיידען אלעס, איז דוכט זיך געווען אזוי נאהענט, אז וועז מען זאל אבבויגען דעם אויער אוז פארהאלטען דאָס קלאפען פון הארץ, וואלט מען איהם אט־אט דערהערען, אוז אין דערוואלבער צייט איז עס אזוי אונענדליך, אזוי האָפנונגסלאז ווייט. פאָטער איגנאטיוס פלעגט אויפשטעהן פון בעט, אויסשטרעקען די צונויפגעלייגטע הענד פאָראויס אוז טרייסלענדיג מיט זיי, האָט ער געבעטען:

— ווערא! . . .

אוז אלס אן ענטפער פאר איהם דערוויף איז געווען דאָס שווייגען.

איין מאהל אין אן אבענד איז פאָטער איגנאטיוס אריינגעקומען אין אלגא סטעפאנאוונא׳ס צימער, וואו ער איז שוין ניט געווען ביי א וואָך צייט, האָט זיך געזעצט ביי איהר צוקאפענם אוז, אבקעהרענדיג זיך פון דעם עקשנות׳דיגען, שווערען בליק, האָט ער געזאגט:

— מוטער! איך וויל רעידען מיט דיר וועגען ווערא. דו הערסט?

די אויגען האָבען געשוויגען, אוז פאָטער איגנאטיוס האָט אויפגעהויבען זיין שטימע, האָט גערעדט שטרייננג אוז הערשעריש, ווי ער האָט גערעדט צו די וואָס קומען זיך צו איהם מתודה זיין:

— איך וויים, דו טראכטסט, אז איך בין געווען די אורזאכע פון ווערא׳ס טוידט. אָבער בעדיינק, האָב איך זי דען גלייבט ווייניגער, איידער דו? ווי זאנדערבאר דו אורטהיילסט . . . איך בין געווען שטרייננג, אָבער האָט איהר דאָס דען געשטערט צו טהאן

וואָס זי ווילְ ? איך האָב פּאַרציכטעט אויף דעם רעספּעקט פון א פּאָטער, איך האָב מיט הכנעה געבויגען מיין נאַקען, וועו זי האָט ניט מורא געהאַט פּאר מיין פּלוּך און איז אַוועקגעפּאָהרען . . . אהין. און דו, — האָסט דו דען ניט געבעטען זי בלייבען ? האָסטו דען ניט געווויינט, אַלטע, ביז וואָנען איך האָב געהייסען אַנטשוויגען ווערען ? האָב איך זי דען געבוירען אַזא האַרטהערציגע ? האָב איך דען צו איהר ניט גערעדט פון גאָט, פון הכנעה, פון ליעבע ?

פּאָטער איגנאַטיוס האָט שנעלְ א קוק געטהאָן אין דער פּרוי׳ס אויגען — און האָט זיך אַבגעקעהרט.

— וואָס האָב איך מיט איהר געקאָנט טהאָן, אַז זי האָט ניט געוואָלט עפּענען איהרע יסורים ? בעפּעהלען. — האָב איך בעפּעהלט ; בעטען, — האָב איך געבעטען ! וואָס זשע ? רעכענסט דו, האָב איך זיך געדארפט שטעלען אויף די קניע פּאר א מיידעלע, און ווייגען, ווי אַן אַלטע באבע ! אין קאָפּ . . . פון וואָנען וויים איך, וואָס ביי איהר אין קאָפּ טהוט זיך ! אכזר׳ישע, האַרצלאָזע טאָכטער !

פּאָטער איגנאַטיוס האָט א קלאַפּ געטהאָן מיט׳ן פויסט אויף דער קניע.

— קיין ליעבע איז אין איהר ניט געווען — אָט וואָס ! וועגען מיר איז שוין אַבגערעדט, נו איך בין שוין, ווי בעוואוסט . . . דיך אַבער — האָט זי דען געליעבט ? דיך אַבער, וועלכע האָט געווויינט.... און האָט זיך ערניידריגט ? . . .

פּאָטער איגנאַטיוס האָט זיך קלאַנגלאָז צוגאַכט.

—נע־ע־ליעבט ! דאָס איז דאָך עס, אַלם א טרויסט פּאר דיר האָט זי אַזא טוידט אויסגעקליבען. אן אכזר׳ישער, שענדליכער טוידט. איז געשטאַרבען אויפ׳ן זאמד, אין בלאָטע . . . ווי א ה־הונד, וועל־כען מען האָקט מיט׳ן פוס אין דער מאַרדע.

פּאָטער איגנאַטיוס׳עס שטימע האָט אַנגעהויבען קלינגען שטיל און הייזעריג :

— א שאַנדע איז מיר ! א שאַנדע אויף דער גאַס אַרויסצוגעהן ! א שאַנדע פאר׳ן אַלטאר אַרויסצוגעהן ! א שאַנדע פאר גאָט ! אכזר׳ישע, אונווירדיגע טאָכטער ! אין קבר פארפלוכטן דארף מען דיך . . .

וועז פאָטער איגנאַטיוס האָט א קוק געטהאָן אויף דער פרוי, איז זי געווען אין אונמאַכט, און איז געקומען צו זיך ערשט אין עטלעכע שטונדען אַרום. און וועז זי איז געקומען צו זיך, האָבען איהרע אויגען געשוויגען, און מען האָט ניט געקאָנט פֿארשטעהען, געדיינקט זי, וואָס פאָטער איגנאַטיוס האָט צו איהר געזאָגט, אָדער ניין.

אין דער זעלבער נאַכט — דאָס איז געווען א לבנה־נאַכט אין מאַי נאַט יולי, א שטילע, וואַרעמע און קלאַנגאָזע נאַכט — האָט פאָטער איגנאַטיוס אויף די שפּיץ פינגער, אז זיין פרוי און די וואַרטער־קע זאָלען ניט הערען, זיך אויפגעהויבען אויף די טרעפּ און איז אריין אין וואַראַ'ס צימער. דער פענסטער אין אויבער־שטיבעל איז ניט געעפענט געוואָרען זינט וואַרא איז געשטאָרבען, און די לופט איז געווען טרוקען און הייס, מיט א לייכטען ריח פון צוגעברענטעם, וואָס האָט זיך געלאָזט הערען פון דעם אָנגענגליהטען בלעבענעם דאָך פון א נאַנצען טאָג.

עפּעס אונבעוואָהנטעם און פערוואָרפענעם האָט געווהט אין דער דירה, אין וועלכער אזוי לאַנג איז שוין קיין מענש ניט געווען, און וואו די וועגד, די מעבעל און אנדערע זאכען האָבען אַרויסגעגעבען פון זיך א דינעם געוהך פון שטענדיגען פוילען. די ליכטיגקייט פון דער לבנה איז געפאלען וויי א קלאָהרער שטרייף אויפ'ן פענסטער און אויף די דיל'ען און, אן אבנעלויכטענער פון די ווייסע, זאַרגפול אויסגעוואשענע ברעטער, האָט די דאָזיגע ליכטיגקייט, ווי א שיי־מערענדער פאַרטאָג, בעלויכטען די ווינקלען, און די ווייסע, ריינע בעט מיט צוויי קישעלעך האָט אויסגעזעהן ווי עפּעס לופטיגעס ווי א געשפּענסט.

פאָטער איגנאַטיוס האָט געעפענט דעם פענסטער — און אין צי־מער האָט זיך אַריינגענאַסען מיט א בריטען שטראָם די פרישע לופט, וועלכע האָט געשמעקט מיט שטויב, מיט דעם נאָהענטקייט טייכעל און מיט ליפאָווע בליהונג; קוים הערבאר האָט זיך צוגעטראָגען דאָס געזאנג פון א כאָרוס: וואַהרשיינליך איז מען געפאָהרען אין א שי־פעל און מען האָט געזונגען. טרעטענדיג שטיל מיט זיינע באַרפיטע פים, עהנליך צו א ווייסען געשפענסט, איז פאָטער איגנאַטיוס צו־געגאנגען צו דער ליידינער בעט, האָט אונטערגעבויגען די קניע אין איז געפאלען מיט'ן פנים אראָב אויף די קישעלעך, האָט זיי אַרומ־

געגומען — דאָרט, וואו עס האָט געפֿאַרפֿט זיין וועראָס פּנים. לאַנג איז ער אַזוי געלעגען; דאָס געזאַנג איז געוואָרען שטאַרקער און איז דערנאָך אַנטשוויגען געווָארען, און ער איז אלץ געלעגען, און זיינע שוואַרצע, לאַנגע האָאָר האָבען זיך צושאָטען אויף זיין פּלייצע און דער בעט.

די לבנה איז אריבער און אין צימער איז געווָארען פינסטער, ווען פאָטער איגנאַטיוס האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און האָט געשעפּצעט, אריינלעגענדיג אין זיין קול די גאַנצע קראַפֿט פון דער לאַנג־איינגע־האלטענער און לאַנג ניט־דערקענטער ליעבע און ער האָט זיך איינגע־הערט אין זיינע וועדטער אזוי, ווי דאָס וואָלט הערען ניט ער, נאָר וועראַ.

— טאַטעלע מיינע, וועראַ! פֿארשטעהסט דו, וואָס דאָס בע־דייט: טאַטעלע? טאַטעלע'ל! האַרץ מיינס און בלוט מיינס, און לעבען מיינס. דיין אלטער . . . אלטינקער טאַטע, א גרויער שוין, א שוואַכער שוין . . .

פאָטער איגנאַטיוס'עס שולטערען האָבען אַנגעהויבען צו ציטע־רען, און זיין גאַנצע שוועדע פיגור האָט זיך צוואויגט. אונטערדרי־קענדיג זיין שוידער, האָט פאָטער איגנאַטיוס געשעפּצעט ווייך, צערטליך, ווי צו א קליין קינד:

— דיין אלטינקער טאַטע . . . בעט דיך. ניין, וועראַטשקא, ער איז מתפלל צו דיר. עס וויינט. ער האָט קיין מאהל ניט געוויינט. דיינע יסורים, מיין קינד, דיינע לייַדען — זיי זיינען דאָך אויך מיי־נע. זיי זיינען מעהר איידער מיינע.

פאָטער איגנאַטיוס האָט געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ.

— זיי זיינען מעהר, וועראַטשקא. נו, וואָס איז פאַר מיר, פאר אן אלטען מאן, דער טויט? און דו . . . וועז דו וואָלסט ווייסען, וואָס פאר אן ערלע, וואָס פאר א צערטליכע, וואָס פאר א שוואַכע דו ביסט! געדינקסט דו, וועז דו האָסט זיך פארשטא־כען א פינגער, און בלוט האָט א טריף געטהאָן, און דו האָסט זיך צואוויינט? קינד מיינס! און דו ליעבסט דאָך מיך, ליעבסט שטאַרק, איך ווייס. יעדען אין־דער־פריה קושט דו מיין האַנד. זאָג, זאָג, וועגען וואָס ביינקט דיין קעפּעלע, און איך, מיט אָט די הענד

וועל איך דערשטיקען דיינע לייַדען. די דאָזיגע הענד זיינען נאָך קרעפטיג, ווערא.

פאָטער איגנאַטיום האָבען זיך א צאפעל געטהאָן.

— זאָג !

פאָטער איגנאַטיום האָט זיך איינגעזויגען מיט די אויגען אין וואַנד און האָט אויסגעשטרעקט זיינע הענד.

— זאָג !

אין ציימער איז געווען שטיל, און פון טיעפער וווייטקייט האָט זיך דורכגעטראָגען א לאַנגער, איבערגעריסענער פייף פון לאָקאָמאטיוו.

פאָטער איגנאַטיום האָט זיך אומגעקוקט ארום מיט זייַנע בריייטצועפענטע אויגען, ווי פאר זיי וואָלט זיך ערהויבען די שרעקליכע געשטאַלט פון דעם צוקאַלעטשעטען קערפער ; ער איז לאַנגזאם אויפגעשטאַנען פון די קניע און האָט מיט א אונזיכערער בעוועגונג צוגעטראָגען צום קאָפּ זיין האַנד מיט די צוישפרייטע און אנשטרייגענדע־אויסגעגליכטע פינגער. אָבטרעטענדיג צו דער טיהר, האָט פאָטער איגנאַטיום א שפּצע געטהאָן :

— זאָג !

און אלם ענטפער דערוויף איז געווען דאָס שווייגען.

IV.

אויף מאָרגען, נאָך דעם איינזאמען מיטטאָג, איז פאָטער איגנאַטיום אוועק אויפ'ן בית־עולם — דאָס ערשטע מאהל נאָך דער טאָכטערם טויט. עס איז געווען היים, מענשענלאָז און שטיל, ווי דער דאָזיגער הייסער טאָג וואָלט געווען בלויז א העל־בעלויכטענע נאכט, אָבער פאָטער איגנאַטיום האָט מיט בעזונדערער מיה אויסגענלייכט זיין רוקען, לויט זיין געוואָהנהייט, האָט בייז געקוקט אויף ביידע זייטען און האָט געטראכט, אז ער איז נאָך אלץ אזא ווי פריהער ; ער האָט ניט בעמערקט די שרעקליכע שוואכקייט אין די פים און אז זיין לאַנגער באָרד איז געוואָרען אין נאַנצען ווייס, ווי ער וואָלט געשלאָגען געוואָרען פון פראָסט. דער וועג צום בית־עולם האָט זיך געצויגען איבער א לאַנגער, גלייכער גאַס, אבים־על ארויף־באַרג און

אויפ'ן סאמע סוף איז געשטאנען א ווייסער טויער פון אריינפאָהר אויפ'ן בית־עולם, עהנליך צו א שווארצען, אייביג אָפענעם מויל, בעזוימט מיט גלאנציגע צייהנער. ווערא'ס קבר איז געווען ווייט אין דער טיעפענים פון בית־עולם, דאָרט וואו עס האָבען זיך געגרינט די זאמד־בעשאָטענע שטענלעך, און פאר פאָטער איגנאָטיוס איז אויסגעקומען לאנג צו פלאָנטערען זיך אין די שמאָלע שטענלעך, וועלכע האָבען זיך געצויגען ווי געבראָכענע ליניעס צווישען די גרינע בערגלעך, פון אלעמען פארגעסענע און פון אלעמען פערלאָזענע. פלעצערווייז האָבען זיך בענגענט אינגעבויגענע, פון אלטקייט פאַרגרינטע מצבות, צובראָכענע גראָטעס און גרויסע, שווערע שטיינער, וואָס זיינען אינגעוואקסען אין דר'ערד און דריקען זי מיט עפעס אן אלטער בייזקייט.

צו איינעם פון אזעלכע שטיינער האָט זיך צוגעפרעסט ווערא'ס קבר. דער קבר איז געווען בערעקט מיט נייע, גלל־גענואָרענע דאָרן־צווייגלעך, אָבער ארום איהם איז אלעס געווען גרין. דער בריט־צוואוואקסענער קוסט פון נוס־בוימער האָט אויסגעשטרעקט איבער'ן קבר זיינע ביגזאמע צווייגען מיט די פוכיגע, שארסטקע בלעטער. אוועקזעצענדיג זיך אויף א בענאָכטבארטען קבר און אָבאָטהמענדיג זיך, האָט פאָטער איגנאָטיוס אומגעקוקט זיך ארום; ער האָט גע־ווארפען א בליק אויף דעם וואלקענלאָזען, וויסטען הימל, וואו עס איז געהאנגען אין פולער אונבעוועגליכקייט די צו־צונטערטע זונען־קויל — און דא ערשט האָט ער דערשפירט יענע טיעפע, אונפער־גלייכליבע שטילקייט, וועלכע הערשט אויף א בית־הקברות, וועו עס איז ניטא קיין ווינד און עס רוישט ניט די פארשטארבענע בלעטער־וועלט.

און וויעדער איז ארויפגעקומען פאָטער איגנאָטיוס'ען דער גע־דאנק, אז דאָס איז ניט קיין שטילקייט, נאר א שווייגען. און דאָס שווייגען האָט זיך צוגאָסען ביז די סאמע געמויערטע וועגד פון בית־עולם, איז שווער אריבערגעקראָבען איבער זיי און האָט פארטרונקען די שטאָדט. און דער סוף פון'ם שווייגען איז בלויז דאָרט — אין די גרויע, האָרט און פער'עקשנ'ט־שווייגענדע אויגען.

פאָטער איגנאָטיוס האָט א צוק געטהאָן מיט זיינע קאלט־געווא־רענע אקסלען און האָט ארָאבגעלאָזען די אויגען צו אונטען, אויף

וואָרא'ס קבר. ער האָט לאַנג נעקוקט אויף די געל־געוואָרענע קורצינ־קע גראָז־שטייגלעך, וואָס זיינען ארויסגעריסען געוואָרען פון ערגעץ צוזאַמען מיט דער ערד און האָבען ניט בעוויזען אייגצואוואקסען זיך אין דעם פרעכדען באָדען, — און ער האָט זיך ניט געקאָנט פאָרשטע־לען, אז דאָרט, אונטער די דאָזיגע גראָז, אויף צוויי אַרשין פון איהם, ליגט וואָרא.

און די דאָזיגע נאַהענטקייט האָט אויסגעוויזען אונבעגרייפליך און האָט ערוועקט אין האַרצען א זאַנדערבאַרע אונרוהיגקייט. יענע, וועגען וועלכע פאָטער איגנאַטיוס איז געווען גענוואָרען צו טראַכ־טען, ווי וועגען א פערשוואונדענער אויף אייביג אין חושך־טיעפקייט פון דאָם אונענדליכע, איז געווען דאָ, דערביי . . . און עס איז געווען שווער צו פאָרשטעהן, אז זי איז פונדעסטוועגען ניטא און וועט קיינמאל ניט זיין. און איהם האָט זיך געדוכט, אז וועו ער זאָל זאָגען עפעס אזא וואָרט, וועלכעס ער האָט געשפירט כמעט אויף זייגע ליפען, אדער וועו ער זאָל מאכען עפעס אזא מין בעווענונג, וועט וואָרא ארויסגעהן פון קבר און וועט אויפשטעהן וויעדער אזא הויכע, שעהנע, ווי זי איז געווען. און ניט נאָר וועט זי אליין אויפשטעהן, נאָר עס וועלען אויפשטעהן אלע מתים, וועלכע מען קאָן אזוי שרעקליך שפירען אין זייער טריאומפירענד־קאָלטען שווייגען.

פאָטער איגנאַטיוס האָט אראָבגענומען זיין בריייט־האַנדיגען שוואַרצען הוט, האָט צונומען זיינע וועלענארטיגע האָאָר און האָט געזאָגט מורמלענדיג:

— וואָרא!

איהם איז געוואָרען אונבעקוועם, וואָס אימיצער א זייטיגער קען איהם דערהערען, און ער איז אויפגעשטאַנען פון קבר און האָט א בליק געטהאָן איבער די מצבות. קיינער איז ניט געווען, און ער האָט שוין א זאָג געטהאָן אויפ'ן קול:

— וואָרא!

הויך און מיט פאָדערונגען האָט גערופען דער קול, און וועו ער איז אנטשוויגען געוואָרען, האָט זיך אויף א מינוט געדוכט, אז אונ־טען ערגעץ האָט געקלונגען א ניט־קלאָהרער ענטפער. און פאָטער איג־נאַטיוס האָט זיך נאָך א מאל ארומגעקוקט, האָט אבגעשאָרט די האָאָר

פון אויער און האָט זיך צוגעלייגט מיט'ן אויער צו די האַרטע, שטע־
כיגע דאַרנריטלעך.

— ווערא, זאָג !

און מיט אַן אימה האָט דערפיהלט פאָטער איגנאַטיוס, אַז אין
זיין אויער גיסט זיך אַריין עפּעס קבר־קאַלטעס און גליווערט זיין
מאַרך, און אז ווערא רעדט, — אָבער זי רעדט אַלץ מיט דעמזעלבי־
גען לאַנגען שווייגען. און אַלץ אונרוהיגער און שוידערליכער ווערט
דאָס שווייגען, און ווען פאָטער איגנאַטיוס האָט אָבגעריסען מיט
גוואַלד דעם קאָפּ פון דר'ערד, בלייך ווי א טויטער, האָט זיך איהם
געדוכט, אַז די גאַנצע לופט ציטערט, שוידערט און טרויסעלט זיך
פון'ם הוזשענרען שווייגען, אזוי ווי עס וואַלט זיך אויפהויבען א
ווילדער שטורעם אויף דעם דאָזיגען אימה'דיגען ים. דאָס שווייגען
שטיקט איהם. דאָס שווייגען קייקעלט זיך אַריבער איבער זיין קאָפּ
ווי אייז־כוואַליעס און בעוועגט זיינע האָאָר ; און דאָס שווייגען
שטויסט זיך אָן אין זיין ברוסט, וואָס יאָמערט אונטער די קעפּ.

ציטערנדיג מיט'ן גאַנצען קערפער, וואַרפענדיג אויף ביידע זיי־
טען שארפּע און פּלוצלונגע בליקען, הויבט זיך אויף פאָטער איגנא־
טיוס לאַנגזאם און זוכט מיט א לאַנגער געמאַרטערטער אנשטריינגונג
אויסצוגליייכען זיין רוקען און צו־צוגעבען א שטאַלצען אויסזעהען זיין
ציטערנדען קערפער. און דאָס געלינגט איהם. לאַנגזאם טריסעלט
ער אָב זיינע קניע, טהוט אָן זיין הוט, צלם'ט איבער דריי מאָהל
דעם קבר און געהט מיט גלייכע, פעסטע טריט, אָבער ער דערקענט
ניט דעם בעקאַנטען בית־עולם און פערלירט דעם וועג.

— פערבלאַנדזשעט ! — גיט א לאַך פאָטער איגנאַטיוס און
שטעלט זיך אָב דאָרט, וואו די שטעגלעך פערצוויגען זיך.

אָבער ער שטעהט בלויז איין סעקונדע און, ניט טראבטענדיג,
גיט ער זיך א קעהר צו לינקס, וואָרום שטעהן און וואַרטען טאָר מען
ניט. דאָס שווייגען טרייבט. דאָס שווייגען ערהויבט זיך פון די גרי־
נע קברים ; מיט שווייגען אטהמען די טרויריגע גרויע מצבות אין
מיט דינע, שטיקענדע שטראָמען קומט עס ארויס פון אַלע פּאַרען פון
פון דער ערד, וועלבע איז אָנגעזעטינט מיט גופים. אַלץ שנעלער
ווערען פאָטער איגנאַטיוס'עס טריט. א בעטויבטער דרעהט ער זיך
אויף איינע און דיזעלבע וועגלעך, שפרינגט איבער קברים, שטויסט

זיך אָן אויף גראטעס, פּאַרשטעכט זיך די הענד פון די שטעכיגע, בלעכענע קראַנצען, און עס רייסען זיך שטיקער פון׳ם ווייכען שטאָף. בלויז איין געדאנק וועגן אַרויסגעהן איז געבליבען ביי איהם אין קאָפּ. ער צאפּלט זיך פון איין זייט אויף דער אַנדערער זייט און לויפט ענדליך שטיל, אַהן רויש, א הויכער, אן אונגעוועהנליכער מיט צו־בלאָזענע פּאַלעס פון זיין מאַנטל און מיט האָר וואָס שוועבען אין־דער־לופט. ערגער ווי פּאר אן אויפגעשטאַנענעם מת פון קבר, וואַלט זיך יעדערער דערשרעקען, בעגעגענדיג די דאָזיגע וויליד פיגור פון׳ם לויפענדען, שפּרינגענדען און מאַכענדען מיט די הענד, און דערזעהענדיג זיין צוקרימטען וואהנזינניגען פּנים, און הערענדיג די דומפּע הייזעריגקייט, וואָס קומט ארויס פון זיין צועפּענטען מויל.

מיט דעם גאַנצען אימפּעט איז פּאַטער איגנאַטיוס ארויסגע־שפּרונגען אויף דעם אָפּענעם פלאַטץ, ביים סוף פון וועלכען עס האָט זיך געזעהען די ניט הויכע וווייסע בית־עולם־קירכע. ביי דער טיהר אויף א נידריגען בויגעל האָט געדרעמעלט אן אלטינקער, קענטיג א וווייטער וואַנדערער, און לעבען איהם האָבען זיך געקריגט און געזידעלט, שפּרינגענדיג איינע נעגען דער אַנדערע, צווויי אַלטע בעטלערקעס.

וועז פּאַטער איגנאַטיוס איז צוגענאַנגען צום הויז, איז שוין ג׳ע־וועז פינסטער, און אין אַלגא סטעפּאַנאָוונאָם צימער האָט געברענט פייער. ניט אויסטהוענדיג זיך און ניט ארַאבנעהמענדיג זיין הוט, א פּערשטויבטער און אַבגעריסענער, איז פּאַטער איגנאַטיוס שנעל דורכגענאַנגען, איז אריין צו זיין פרוי, און איז געפאלען אויף די קניע.

— מוטער . . . אַלגא . . . האָב דאָך אויף מיר רחמנות ! — האָט ער געשלוכצט. — איך געה פון זינען ארַאָב . . .

און ער האָט געקלאפט זיין קאָפּ אן ברעג טיש און האָט געשלוכצט שטורמדיג, יסורים׳דיג, ווי א מענש, וועלכער האָט קיין מאָל ניט געווויינט. און ער האָט אויפגעהויבען זיין קאָפּ א פערזיכערטער, אז באלד וועט געשעהן א נס, און זיין ווייב וועט אַנהויבען רעדען און וועט אויף איהם רחמנות האָבען.

— לעבליבע מיינע !

מיט זיין גאנצען גרויסען קערפער האָט ער זיך א ציה געטהאָן צו דער פרוי — און האָט בעגעגענט דעם בליק פון גרויע אויגען. אין זיי איז ניט געווען ניט קיין מיטלייד, ניט קיין צאָרן. עס קאָן זיין, אז די פרוי האָט איהם מוחל געווען און האָט אויף איהם רחמנות גע־האַט, אָבער אין די אויגען איז ניט געווען ניט קיין רחמנות און ניט קיין מחילה. זיי זיינען געווען שטום און האָבען געשוויגען.

.....

און געשוויגען האָט דאָס גאנצע פינסטערע פוסט־געוואָרענע הויז.

דער תהום

I.

דער טאָג האָט זיך שוין געהאַלטען ביים ענדיגען, און זיי בייַ־דע זיינען אַלץ געגאַנגען, האָבען אַלץ געערעדט און האָבען ניט גע־מערקט ניט די צייט, ניט דעם וועג. אין פּאַראוים, אויף דעם פּלאַ־כען בארג האָט געדונקעלט א קלייַן וועלדעל, און דורך די צווייגען פון די בוימער האָט געפּלאַמט די זונ, ווי א רויטע צו־צונטערטע קויל, האָט געצונדען די לופט און האָט זי פערוואַנדעלט אין א פּייע־ריג־גאַלדיגען שטויב. אזוי נאָהענט און אזוי בונט איז די זונ ge־וועז, אז אַלעס ארום איז ווי פערשוואונדען און בלויז זי אַליין איז געבליבען; און זי האָט בעפארבט דעם וועג און אויסגעגלייכט איהם. די אויגען פון די געהענדע האָבען אָנגעהויבען וועה־צו־טהאָן, זיי האָ־בען זיך צוריקגעקהרט, און מיט איין מאל איז פאר זיי אַלעס פאר־לאָשען געוואָרען, אַלעס רוהיג און קלאָהר געוואָרען, אַלעס קליין און אָבגעצייכענט געוואָרען.

ווייט ערגעץ, פאר א וועלט אַדער מעהר, האָט דער רויטער זונ־אונטערגאַנג ארומגעבאפט דעם הויכען שטאָם פון דער סאָסנע, און ער האָט געברענט אין מיטען פון דאָם ארומיגע גרין, ווי א ליכט אין א פינסטערען צימער; מיט א רויטען אויסגום האָט זיך בעדעקט פּאַראוים דער וועג, אויף וועלכען יעדער שטיין האָט אָבגעוואָרפען פון זיך א לאַנגען שוואַרצען שאָטען; ווי מיט א גאַלדיג־רויטען שיין האָבען געלויכטען די האָאָר פון׳ם מיידעל, דורכגעוועבט מיט זונען־שטראַלען. איין דינעס געגרייזעלטעס האָאָר האָט זיך אָבגעטהיילט פון די איבריגע און האָט זיך געוויגט אין דער לופט, ווי א גאַלדענער שפּין־וועבס.

זייער געשפּרעך איז ניט איבערגעריסען געוואָרען און איז ניט

געענדערט געווארען פון דעם, וואָס פּאַראוים איז נעווארען פינסטער. נור האַרציג און שטיל האָט זיך געצויגען זייער געשפּרעך, ווי אקלאָה־רער, רוהיגער שטראָם, און גערעדט האָבען זיי אלץ וועגען איינס: וועגען דער קראפט, דער שהנקייט און דער אונשטערבליכקייט פון ליעבע. זיי זיינען ביידע געווען זהר יונג: זי איז אלט געווען ניט מעהר פון זיעבצעהן, ניעמאָוועצקי מיט פיער יאָהר עלטער, און בייד האָבען זיי געטראָגען שילער־קאָסטיומען: זי אין בעשיידענעם ברוינעם קלייד פון א גימנאזיסטקע, ער איז דעם שעהנעם מונדיר פון א סטודענט טעכנאלאג. און פונקט אזוי ווי די רעדע, אזוי איז אלעס אין זיי געווען יונג, שעהן און ריין: שלאנקע, בייגזאמע פי־גורען, ווי דורכגעוועבטע מיט לופט, א לייכטער, קרעפטיגער טראָט און פרישע שטימען, אזוי אז אפילו אין איינפאכע ווערטער האָט נע־קלונגען א פערטראכטע צערטליכקייט, ווי עס קלינגט דער שטראָם אין א שטילער פריהלינגס־נאכט, ווען נאָך ניט דערגאַנצער שנעע איז אראָב פון די פינסטערע פענסטער.

זיי זיינען געגאנגען, פלעגען אראָבקערען דאָרט, וואו עס פלענט זיך פּאַרקירעווען דער אונבעקאַנטער וועג, און צוויי לאַנגע, אלץ שמאלער ווערענדע שאָטענס האָבען זיך בעווענט פּאַראוים. אָבער זיי האָבען ניט געזעהן קיין שאָטענס און האָבען גערעדט, און ריי־דענדיג האָט ער ניט אראָבגענומען די אויגען פון איהר שעהנעם פנים, אויף וועלכען די ראָזיגע זונן־אונטערגאנג האָט ווי איבערגעלאָזען א טהייל פון איהרע וווייכע צצרטע פּארבען, און זי האָט געקוקט אראָב, אויף דעם שטענגל. אָבשטויסענדיג מיט איהר זונען־שירעם די קליי־נע שטיינדלעך און האָט נאכגעקוקט, ווי פון אונטערן דונקלען קלייד האָט זיך גלייכמעסיג אַרויסגערוקט דאָם איינער און דאָם א צווייטער שאַרפער ברעג פון קלייגעם שיבעל. א גראָבען האָט איבערגעהאקט דעם וועג און זיי האָבען זיך אויף אן אויגענבליק אבגעשטעלט. זי־נאָטשקא האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, האָט זיך אומגעקוקט אַרום מיט א פערשלייערטען בליק און האָט א פרעג געטהאָן:

— ווייסט איהר וואו מיר זיינען? איך בין דאָ נאָך קיין איין מאל ניט געווען.

ער האָט מיט ווייניג אויפמערקזאמקייט אַרומגעקוקט דעם פלאץ.

— יאָ, איך ווייס. דאָרט הינטער דעם דאָזיגען באַרג איז די שטאָדט, גיט א האַנד, איך וועל אייך העלפען.

ער האָט אויסגעשטרעקט זיין האַנד, ניט קיין ארבייטס־האַנד, א דינע און ווייבע, ווי ביי א פרויענצימער. זינאָטשקא האָט געפיהלט פרעהליך, איהר האָט זיך געוואָלט אריבערשפרינגען דעם גראָבען אַליין, לויפען, שרייען „דעריאָגען!" — אָבער זי האָט זיך איינגעהאַלטען האָט אָנגעבויגט דעם קאָפּ מיט וויכטיגע דאַנקבאַרקייט און האָט אביסעל מיט מורא דערלאַנגט איהר האַנד, וועלבע האָט נאָך געהאַט די צארטע אָנגעבלאָזענקייט פון א קינדערשע הענטעל. און איהם האָט זיך געוועלט שמערצליך צונויפפרעסען דאָס ציטעריגע הענטעל, אָבער ער האָט זיך אויך אייגנגעהאַלטען, האָט זיך האַלב פערנייגט, האָט העפליך אָנגענומען איהר האַנד און האָט זיך בעשיידען אָבגעקהרט, וועג ביי איהר האָט זיך אויפגעדרעקט אביסעל די פוס ביים אריבערשפרייזען.

און וויידער זיינען זיי געגאַנגען און האָבען גערעדט, אָבער זייער קעפּ זיינען געווען פול מיט דער עמפּפינדונג פון זייערע נאָהענט געוואָרענע הענד אויף א כאַמעטס. זי האָט נאָך געפיהלט די טרוקענע הילף פון זיי האַנד און פון זייגע קרעפטיגע פינגער; איהר איז געווען אנגענעהם און אביסעל געגען געוויסען; און ער האָט געשפירט די געהאַרכזאַמע וויבקייט פון איהר קלייגע הענטעל און האָט געזעהן דעם שוואַרצען סילועט פון איהר פוס און דעם קלייגעם שיכעל, וואָס האָט נאַיוו און צארט ארומגעבאַפט איהר פיסעל. און עס איז געווען עפּעס שארפעס, אונרוהיגעס אין דער פערשליירטער פאַרשטעלונג פון א שמאָלינקען שטרייף וויסע אונטערקליידלעך און שלאַנקע פיסעל. מיט אן אונבעוואוסטע וועלענסקראפט האָט ער די פאַרשטעלונג פאַרשטיקט. און דאן איז איהם געוואָרען פרעהליך, און זיין הארץ האָט דערפיהלט אזוי בריים און פריי אין ברוסט, אז איהם האָט זיך געוועלט זינגען, ציהען זיך מיט די הענד צום הימעל און שרייען: „לויפט, איך וועל אייך דעריאָגען" — די דאָזיגע אלטע פאַרמולא פון אורשפרינגליכע ליעבע צווישען וועלדער און רויטע שענדע וואסער־פאלען.

און פון די דאָזיגע אלע וויכשונגען זיינען צוגעקומען טרעהרען צום האלדז.

די לאנגע קאמישע שאטענס זיינען פערשוואונדען, דער שטויב פון וועג איז געוואָרען אזוי גרוי און קאלט, אבער זיי האבען דאס ניט בעמערקט און האבען געראדט. זיי האבען ביידע איבערגעלעזען פיעל גוטע ביכער, און די ליכטיגע געשטאלטען פון מענשען, וועלכע האבען געליעבט, האבען געליטען און זיינען אומגעקומען פאר ריינער ליעבע, האבען געשוועבט פאר זייערע אויגען. אין זכרון האבען אויפגעלעבט שטיקער פון לאנג איבערגעלעזענע געדיכטע, אנגעקליידט אין די בגדים פון הארמאָנישען קלאנג און זיסער ביינקשאפט פון דער ליעבע.

— איהר געדיינקט ניט פון וואנען דאס איז? — האט געפרעגט ניעמאָוועצקי, דערמאָהנענדיג זיך: „. . . און וויעדער מיט מיר איז די, וועלכע איך ליעב — פון וועלכער בעהאלטען האב איך, קיין וואָרט ניט זאָגענדיג, מיין גאנצע ביינקשאפט, מיין גאנצע ליעבע . . .“

— ניין. — האט געענטפערט זינאָטשקא און פארטראכטערהייט האט זי וויעדערהאלט: — „מיין גאנצע ביינקשאפט, מיין גאנצע ליעבע“ . . .

— מיין גאנצע ליעבע — האט מיט אן אונווילינג עכא זיך אבגערופען ניעמאָוועקי.

און וויעדער האבען זיי זיך דערמאָהנט. זיי האבען זיך דערמאָהנט אויף די ריינע מיידלעך, ווי וויסע ליליען, וועלכע האבען אנגעטהאָן די שוואַרצע נאנען־קליידער; די, וועלכע ביינקען אויפזאם אין׳ם פארק, וואָס איז פארשאָטען מיט הערבסט־בלעטער און וואָס זיינען גליקליך אין זייער אונגליק; זיי האבען זיך דערמאָהנט אויף די מענער, שטאָלצע, ענערגישע, אבער ליידענדע און בעטענדע ליעבע און מיטלייד פון א פרויען־הארץ. טרויעריג זיינען געוען די ארויסגערופענע געשטאלטען, אבער אין זייער טרויער איז ליכטיגער און ריינער ערשינען די ליעבע. גרויס ווי די וועלט, קלאָהר ווי די זונן און וואונדערליך שהען איז זי אויסגעוואקסען פאר זייערע אויגען, און קיין זאך איז ניט געווען, וואָס זאל זיין מעכטיגער און שהענער פון איהר.

— וואָלט איהר געקאָנט שטארבען פאר דעם, וועלכען איהר

לייבט ? — האָט אַ פרעג געטהאָן זינאטשקע, קוקענדיג אויף איהר האַלב־קינדערשע האנד.

— יאָ, איך וואָלט געקאָנט — האָט ענטשלאָסען געענטפערט ניעמאָוועצקי, קוקענדיג אויף איהר אָפען און אויפריכטיג — און איהר ?

— יאָ, איך אויך. — זי האָט זיך פּאַרטראַכט — דאָס איז דאָך אזא גליק : שטאַרבען פּאַר דעם גלייבטען מענשען. מיר וואָלט זיך דאָס זעהר געווען.

זייערע אויגען האָבען זיך בענגענט, קלאָהרע, רוהיגע, און זיי האָבען עפּעס גוטעס געשיקט אייגער דעם אַנדערען, און די ליפּען האָבען גענשמייכעלט. זינאָטשקא האָט זיך אָבגעשטעלט.

— וואַרט ! — האָט זי געזאָגט, — ביי אייך איז אַ פּאָדים אויפ'ן מונדיר.

און זי האָט מיט פערטרויען אויפגעהויבען איהר האַנד צו זיין שולטער און האָט פּאַרזיכטיג מיט צוויי פינגער אַראָבגענומען דעם פּאָדים.

— אָט ! — האָט זי געזאָגט, און וועראַנדיג ערנסט, האָט זי אַ פרעג געטהאָן — פּאַר וואָס זייט איהר אזא בלייבער און מאַנערער ? איהר לערנט פיעל, איהר זייט צופיעל בעשעפטיגט, יאָ ? ניט ערמיעדעט זיך צופיעל, מען דאַרף ניט.

— ביי אייך זיינען בלויע אויגען און אין זיי זיינען ליכטיגע פינטעלעך, ווי פונקען — האָט ער געענטפערט, בעקוקענדיג איהרע אויגען.

— און ביי אייך זיינען שוואַרצע. ניין, קאַרע, וואַרעמע. און אין זיי . . .

זינאָטשקא האָט ניט דערראַטט, וואָס אין זיי איז, און האָט זיך אָבגעקאַהרט. איהר פּנים האָט זיך לאַנגזאָם גערויטעלט, די אויגען זיינען געוואָרען שאַהמעווידיג, און די ליפּען האָבען אונווילליג געשמייכעלט און ניט וואַרטענדיג אויף ניעמאָוועצקי, וועלכער האָט געשמייכעלט און איז געווען פון עפּעס צופריעדען, האָט זי אַ געה געטהאָן פּאַראויס, אָבער האָט זיך באַלד אָבגעשטעלט.

— זעהט, די זונן איז שוין אונטערגענאַנגען ! — האָט זי אויסגעשריען מיט טרויעריגער איבערראַשונג.

— יאָ, אונטערגענגען — האָט ער זיך אָבגעראָפען מיט פּלוצלינגער שארפער ביינקשאפט.

דאָס ליכט איז פּאַרלאָשען געוואָרען, די שאָטענס זיינען פּאַרשטאָרבען, און אלעס ארום איז געוואָרען בלויך, שטום און אָהן לעבען. פון דאָרט, וואו פריהער האָט געשיינט די צוקונטערטע זונן, זיינען אָהן רויש געקראָכען ארויף־צו שוואַרצע מאסען וואָלקען און האָבען טריט פאַר טריט אויפגעפרעסען דעם ליכטיג־בלויען חלל. די וואָלקען האָבען זיך געקנויפּט, האָבען זיך צונויפגעשטויסען און האָבען שוואר געענדערט די אָבצייכענונג פון אלערליי משונה'דיגע ברואים און האָבען זיך אָהן חשק געראָקט פאַרוואַרטס. אזוי ווי זיי אליין וואָלט געיאָגט געגען זייער ווילען עפעס אן אונגעהייערע שרעקליכע קראפט. אָבגעריסען פון אנדערע, האָט זיך איינזאם געצאפּעלט א ליכטיגער וואָלקענדיל, שוואַך און צושראָקען.

II.

זינאָטשקא'ס באקען זיינען בלויך געוואָרען, די ליפּען רויט געוואָרען, כמעט בלוטיג, די שוואַרצ־עפּעל זיינען ברייטער געוואָרען, פערדונקלענדיג די אויגען, און זי האָט שטיל געשעפּצט:

— איך האָב מורא. דאָ איז אזוי שטיל. האָבען מיר פאַרבלאָנדזשעט?

ניעמאָוועצקי האָט אָנגעראָקט זיינע געדיכטע ברעמען און האָט פאַרשענט בעקוקט דעם פּלאַץ.

אָהן דער זונן, אונטער דער פרישען אָטהעם פון דער נאָהענטער נאכט, האָט דער פּלאַץ אויסגעזעהן ניט גאַסטפריינדליך און קאַלט; אין אלע זייטען האָט זיך צואוואָרפען דאָס גרויע פעלר מיט נידריגע, ווי צוגעטראָטענע גראָז, מיט לימיגע גראָבענס, בערגלעך און טהאָלען. פיעל גריבער זיינען געווען ארום, טיעפע פּלאָכע, גרויסע און קליינע, פערוואקסען מיט קריכענדיג־צעפּערדיגע גראָז; די שטילע פינסטערקייט האָט זיך אין זיי שוין אוועקגעלייגט פאַר דער נאכט; דאָס, וואָס דאָ זיינען פריהער געווען מענשען, האָבען עפעס געטהאָן, און איצט זיינען זיי ניטאָ, האָט געמאכט דעם פּלאַץ נאָך וויסטער און טרויעריגער. דאָ און דאָרט זיינען געשטאַנען קוסטעם

און וועלדלעך, אזוי ווי צונויפגעגאַנגענע און פערדיכטעטע הויפענס פון קאַלטען טומאַן, און האָבען געכאַבט דעם איינדרוק, ווי זיי וואַלטען וואַרטען צו הערען, וואָס וועלען די פארוואַרפענע גריבער זיי זאָגען.

ניעמאָוועצקי האָט פארשטיקט אין זיך דעם שווערען און דונקעלען געפיהל פון אונרוהיגקייט, וואָס האָט זיך אין איהם איצט ערוועקט, און האָט געזאָגט:

— ניין, מיר האָבען ניט פארבלאַנדזשעט. איך וויים דעם וועג. פריהער הורכ'ן פעלד און דערנאָך דורך יענעם וועלדעל. האָט איהר מורא?

זי האָט מוטהיג א שמייכעל געטהאָן און האָט געענטפערט:

— ניין. איצט ניט. אָבער מען דארף געהן גיכער אהיים, טהעע טרינקען.

שנעל און ענטשלאָסען, האָבען זיי אָנגעהויבען צו געהן פאַרווערטס, נאָר באלד זיינען זייערע טריט געוואָרען לאַנגזאַמער. זיי האָבען ניט געקוקט אין קיין זייט, אָבער זיי האָבען געפיהלט די ביזע פיינדליכקייט פון דעם צוגראָבענעם פעלד, וועלכער האָט זיי ארומגערינגעלט מיט טויזענד דונקעלע אונבעוועגליכע אויגען, און דאָס דאָזיגע געפיהל האָט זיי נאָהענטער געמאַכט איינעם צום אַנדערען און האָט אין זיי ארויסגערופען עראינערונגען פון קינדהייט. דאָס זיינען געווען ליכטיגע עראינערונגען, בעשטראַהלטע פון דער זונען, בעלויכטענע פון בליהענדע גרינקייט, ליעבע און געלעבטער. עפעס אזוי ווי דאָס וואָלט געווען ניט לעבען, נאָר א בריטעס, ווייכעס ליעד, און די קלאַנגען פון דעם ליעד — דאָס זיינען געווען זיי אליין, צוויי קליינינקע טענער: איינער א הילכיגער און ריינער, ווי קלינגענדער קריסטאַל, דער אַנדערער אביסעל דומפער, אָבער בונט — ווי א גלעקעל.

מענשען האָבען זיך געוויזען — צוויי פרויען, וואָס זיינען געזעסען אויף דעם ברעג פון א טיעפער, ליימענער גרוב. איינע איז געזעסען פאַרלייגט א פוס אויף א פוס און האָט צודרינגליך געקוקט ארונטער; דאָס טיכעל אויף איהר קאָפּ האָט זיך אויפגעהויבען, וויזענדיג איהרע צופלאַנטערטע האָאר; דער רוקען אויסגעהויקערט ארויפשלעפענדיג איהר שמוציגען יאקעל מיט גרויסע בלומען, וווי

עפּעל, און מיט לייזגעוואָרענע בענדלעך. זי האָט ניט א קוק געטהאָן אויף די פּארביגעהענדע. די צווייטע פרוי איז האלב געלעגען לעבען איהר, מיט'ן קאָפּ פּארוואָרפען. איהר פּנים איז געווען גראָב, בריים, מיט מענערשע געזיכטסציגע, און אונטער די אויגען האָבען געברענט צוויי רויטע פלעקען, עהנליך אויף צוויי ערשט־בעקומענע זעץ. זי איז געווען נאָך שמוציגער פון דער ערשטער און האָט געקוקט אויף די פּארבייגעהענדע אינפּאָך און גליך. וועו זיי זיינען אריבער האָט זי זיך צוזונגען מיט א געדיכטע, מענערשע שטימע:

„פּאר דיר אליין, מיין גוט־לעבען,
האָב איך ווי א שמעקענדע בלום געבליהט . . .“

— וואַרקא, דו הערסט? — האָט זי זיך געוועגדעט צו איהר שווייגענדער חבר'טע און ניט בעקומענדיג קיין ענטפער האָט זי זיך הויך און גראָב צולאכט.

ניעמאָוועצקי האָט געקענט אזעלכע פרויען, שמוציגע אפילו דאן, וועו זיי טראָגען רייכע און שהנע קליידער; ער איז געווהנט געוועו צו זיי, און איצט זיינען זיי פּארבייגעלאָפען פּארבי זיין בליק אוו זיינען פּארשוואונדען, ניט איבערלאָזענדיג קיין סלייד. אָבער זינאָטשקא, וועלכע האָט פּארבייגעהענדיג זיי כמעט בעריהרט מיט איהר בעשיידענעם ברוינעם קלייד, האָט דערפיהלט עפּעס א פיינדליכקייט, פערדרום און בייזקייט, וואָם האָט זיך אויף אן אויגענבליק ערוועקט אין איהר נשמה. אָבער אין עטליכע מינוט ארום איז דער דאָזיגער איינדרוק פּארגעסען געוואָרען, ווי דער שאָטען פון א וואָלקען, וואָם לויפט שנעל אריבער איבער דער גאָלדיגער לאָנקע. און וועו פּארבי זיי זיינען דורכגענאנגען צוויי: א מאנספּערזאָן אין א היטעל און זשאקעט, אָבער באָרפוס, און אויך אזא שמוציגע פרוי, האָט זי זיי געזעהן, אָבער האָט עם שוין ניט געפיהלט. ניט אָבגענבעגיג זיך קיין רעכענונג וואָרום, האָט זי לאַנג נאָכגעקוקט דער פרוי און זי איז געווען אביסעל פּארוואונדערט, פּאר וואָם ביי איהר איז אזא דינעם קלייד, וואָם קלעפּט זיך ארום די פּים, ווי עם וואָלט געוועו א נאסע, און בייס שוים איז א בריטער שטרייף פון פעטע שמוץ, וואָם האָט זיך איינגעפרעסען אינ'ם צייג. עפּעס אונרוהיגעס, קראנקהאפטעס און שרעקליך האָפנונגלאָזעס איז געווען אין דער שמאטעדיגער בעוועגונג פון דעם דינעם און שמוציגען שוים.

און וויעדער זיינען זיי געגאנגען און האבען געערעט, און אהינטער זיי האט זיך אננעראקט דער פינסטערער וואלקען און האט געווארפען פאראוים א דורכזיכטיגען שאטען. אויף די צושפרייטע זיי־טען האבען זיך שיטער דורכגעלויכטען גלעץ, קופערנע פלעקען און האבען זיך באלד בעהאלטען אונטער דער אנקומענער שווערער, דונ־קעלער מאסע. און די פינסטערנים איז אלץ געדיכטער געווארען אונ־בעמערקטערהייר און אזוי שטיל, אז ס׳איז געווען צו גלויבען און עס האט זיך געדוכט, אז דאס איז נאך אלץ טאג, אבער שוין א שווער־קראנקער טאג, וועלכער שטארבט שטיל. איצט האבען זיי געערעט וועגען יענע שרעקליכע געפיהלען און געראנקען, וועלכע בעזוכען דעם מענשען ביינאכט, וועז ער שלאפט ניט און וועז קיין קלאנג און קיין רייד שטערען איהם ניט.

— קאנט איהר זיך פארשטעלען אונענדליכקייט ? — האט ג־פרעגט זינאטשקא, צוליינענדיג צום שטערען איהר ווייכע הענטעל און שטארק פארושמורענדיג די אויגען.

— ניין. אונענדליכקייט . . . ניין. — האט געענטפערט ניע־מאוועצקי פארמאכענדיג די אויגען.

— און איך זעה זי אמאל. דעם ערשטען מאל האב איך זי ג־זעהן, וועז איך בין נאך געווען א קליינינקע. דאס איז אזוי ווי פוה־רען. שטעהט איין פוהר, א צוויטע, א דריטע און אזוי ווייט, ווייט אהן א סוף, אלץ פוהרען, פוהרען . . . דאס איז שרעקליך — זי האט א ציטער געטהאן.

— אבער פאר וואס עפעס פוהרען ? — האט א שמייכעל ג־טהאן ניעמאוועצקי, אבוואהל ער האט געפיהלט אונאנגענעהם.

— איך ווייס ניט. פוהרען. איינע, צוויי . . . אהן א סוף.

די פינסטערנים איז גנב׳יש געווארען גריכטער, און דער וואלקען איז שוין אריבער איבער זייערע קעפ, און איז געגאנגען פארואים ווי ער וואלט זיך איינקוקען אין זייערע בלייך־געווארענע ארבעגעלאזענע פנים׳ער. און אלץ אפטער זיינען ארויסגעוואקסען די פינסטערע פי־גורען פון אבגעריסענע, שמוציגע פרויען, ווי זיי וואלטען ארויסג־וואקסען פון די אויסגעגראבענע גריבער אויף דער אויבער־פלעכע און אונרוהיג האבען זיך געשלומפערט זייערע נאסע שויסען. אמאל אייניצ־וויי, אמאל צו צוויי, צו דריי זיינען זיי ערשיענען,

און זייערע שטימען האבען געקלונגען הויך און משונה׳דיג עלענד אין דער פערפרוירענער לופט.

— ווער זיינען עס די דאזיגע פרויען ? פון וואנעט נעהמען זיי זיך אזוי פיעל ? — האט געפרעגט זינאטשקא פארציטערט און שטיל.

ניעמאוועצקי האט געוואוסט ווער די דאזיגע פרויען זיינען און איהם איז געווארען שרעקליך, וואם זיי איז אויסגעקומען צו געהן אין אזא פערדארבענער און געפעהרליכען פלאץ ; ער האט אבער רוהיג געענטפערט :

— איך וויים ניט. אזוי. מען דארף וועגען זיי ניט רייערן. באלד וועלען מיר דורכגעהן דעם וועלדעל, און דארט וועט זיין די ראגאטקע און די שטאדט. שאדע וואם מיר זיינען אזוי שפעט ארויסגענאנגען.

איהר איז פארגעקומען קאמיש, וואם ער זאגט שפעט, וועז זיי זיינען ארויסגענאנגען ערשט פיער א זייגער, און זי האט אויף איהם א קוק געטהאן און א שמייכעל געטהאן. אבער זיינע ברעמען זיינען נאך אלץ געווען ארונטערגעלאזען, און זי האט פארגעלייגט, טרויסטלעך און בערוהיגענד.

— קומט לאמיר געהן שנעלער. מיר ווילט זיך טהעע. און דער וואלד איז שוין נאהענט.

— קומט.

וועז זיי זיינען אריין אין וואלד און די שפיצען פון די בוימער זיינען שטיל צוזוויפגעקומען זיך איבער זיערע קעפ, איז שוין גענוואלד זעהר פינסטער, אבער היימליכער און רוהיגער.

— גיט מיר די האנד — האט פארגעשלאגען ניעמאוועצקי. זי האט אונענטשלאסען דערלאנגט די האנד, און די לייבטע בעריהרונג האט ווי פעריאגט די פינסטערנים. זיערע הענד זיינען געווען אונבעוועגליך און האבען זיך ניט געדריקט איינע צו דער אנדערער ; זי נאטשקא האט זאנאר א ביסעל אבגערוקט זיך פון איהר בעגלייטער, אבער זייער גאנצע בעוואוסטזיין האט זיך קאנצענטרירט אויף דער שפירונג פון דעם קלייניגקען פלאץ אין קערפער, וואו עס האבען זיך בעריהרט זיערע הענד. און עס האט זיך וויעדער געוואלט רייערן וועגען שעהנהייט, וועגען דער גהיימער קראפט פון ליעבע, אבער רייערן אזוי, אז דאם שווייגען זאל ניט געשטערט ווערען, רייערן

ניט מיט ווערטער, נאר כּיט בליקען. אין זיי האָבען געטראכט, אז מען דארף א קוק טהאָן, אין זיי האָבען געוועלט, אבער זיי האָבען זיך ניט ענטשלאָסען.

— און אט זיינען וויעדער מענשען — האָט פרעהליך געזאָגט זינאָטשקא.

III.

אויף דעם שטיק פעלד, וואו עס איז געווען ליכטיגער, זיינען געזעסען ביי אן אויסגעליידיגטער פלאש דריי מענשען און האָבען געשווּיגען, און האָבען אויסווארטענדיג געקוקט אויף די צוקומענדע. איינער א ראזירטער, ווי אן אקטיאר, האָט זיך צולאכט און האָט אזוי א פייף געטהאָן, ווי דאָס וואלט בערייטען :

— אָהאָ !

ביי ניעמאָוועצקי'ן איז איינגעפאלען דאָס הארץ און איז ווי פארשטאָרבען אין שרעקליכער אונרוהיגקייט. אבער אזוי ווי אונטערגעשטויסען פון הינטען, איז ער געגאנגען גלייך אויף די זיצענדע, לעבען וועלכע עס האָט זיך געצויגען דאָס שטעגעל. יענע האָבען געווארט, און דריי פאָאר אויגען האָבען געקוקט פינסטער, אונבעוועגליך און שרעקליך. און פיהלענדיג א דונקעלען פערלאנג צו גיפינען חן אין די אויגען פון די דאָזיגע פינסטערע אָבגעריסענע מענשען, אין וועמעס שווייגען עס האָט זיך געפיהלט א דראָהונג, און וועלענדיג אָנווויזען זיי אויף זיין אונבעהילפיקייט און ערווּעקען אין זיי מיטגעפיהל, האָט ער א פרעג געטהאָן :

— ווי געהט מען דא צו דער ראָגאָטקע ? דורך דאנען ?

אבער זיי האָבען ניט געענטפערט. דער ראזירטער האָט עפעס אונבעשטימט און אבלאכענדיג א פייף געטהאָן, און די איבריגע צוויי האָבען געשווּיגען און האָבען געקוקט מיט א שווערער און בייזער צורדרינגליכקייט. זיי זיינען געווען שיכור, טהירישׂ געריייצט און זיי האָט זיך געווועלט ליבען און חורבן. דער רויטער אבגעשמאלצענער האָט זיך אויפגעהויבען אויף זיינע עלענבויגענס, האָט דערנאָך אונטערגעשלאָסען אָנגעשפאָרט זיך, ווי א בער, אויף זיינע לאפעס און איז אויפגעשטאנען מיט א שווערען זופץ. זיינע חברים האָבען אויף

איהם א קוק געטהאן, און האבען דערנאך מיט דער זעלבער צודרינג־ליכקייט אויסגעשטעלט זייערע אויגען אויף זינאטשקא.

— מיר איז שרעקליך — האט בלויז מיט די ליפען געמורמעלט זינאטשקא.

ניט הערענדיג די ווערטער, האט ניעמאוועצקי זי פארשטאנען פון דער שווערקייט פון איהר אנגעלעהנטע האנד. זוכענדיג אנצוהאלטען א רוהיגען אויסזעהן, אבער פיהלענדיג דאס שוידערליכע, וואס וועט גלייך פאסירען, האט ער אנגעהויבען צו שטעלען גלייכע און פעסטע טריט. און די דריי פאאר אויגען זיינען נעהענטער געווארען, האבען א בליין געטהאן און זיינען געבליבען הינטערן רוקען. „מען דארף לויפען" — האט א טראכט געטהאן ניעמאוועצקי און האט זיך אליין געענטפערט: — „ניין, מען טאר ניט לויפען".

— דאס איז עפעס א כירלע פון א אינגעל, אפילו א פערדרום אנצוהויבען זיך מיט איהם — האט געזאגט דער דריטער פון די זיצענדע, א פליכעוואטער, מיט א שיטערען רויטען בערדעל — און די מיידעלע איז א שהנינקע, גיב גאט אלעמען אזא.

אלע דריי האבען זיך עפעס ניט וועלענדיג צולאכט.

— פריצ'ל, ציה אויף א וויילע, צוויי ווערטער בלויז! — האט מיט א געדיכטער באסאוווע שטימע א זאג געטהאן דער הויכער און האט א קוק געטהאן אויף זיינע חברים. יענע האבען זיך אויפגעהויבען.

ניעמאוועצקי איז געגאנגען ניט אומקוקענדיג זיך.

— מען דארף ווארטען, וועז מען בעט — האט געזאגט דער רויטער — אז ניט קאן מען דאך אויף קריגען אין האלז און נאקען.

— מען זאגט דאך דיר עפעס! — האט א ברום געטהאן דער הויכער און אין צוויי שפרינג האט ער דעריאגט די געהענדע. זיין מאסיווע האנד האט זיך אראבגעלאזען אויף ניעמאוועצקי'ס אקסעל און האט איהם א שאקל געטהאן; א קעהר טהאענדיג זיך, האט ניעמאוועצקי הארט לעבען זיין פנים בענגענט א פאאר רונדע, אויפגעסטארשטע און שרעקליכע אויגען. זיי זיינען געווען אזוי נאהענט, ווי ער וואלט אויף זיי קוקען דורך א פערגרעסערונגס גלאז און האט קלאהר אונטערשיידעט די רויטע אדערלעך אויפן וויסעל און די געלבליכע מאטעריע אויף די ברעמען. ארויסלאזענדיג זינאטשקא'ס

שטומע האַנד, איז ניעמאָוועקי אַרײַנגעקראָכען צו זיך אין קעשענע און האָט געשטאַמעלט :

— גאָלד ! . . . נאָט אײַך גאָלד. איך וועל מיט פערגניגען . . .

די אויסגעקאָטשעטע אויגען זײַנען אַלײן רונדער געוואָרען און האָבען גאָלויכטען. און וועז ניעמאָוועקי האָט פון זיי אַראָבגענומען זײַנע אויגען איז דער הויבער אָבגעטרעטען אויף צוריק און האָט מיט אמאָל פון אונטען ארויף גענעבען א קלאַפ נעמאָוועקי'ן אונטער'ן באַק. ניעמאָוועקי'ס קאָפּ איז אָבגעשפרונגען, זײַנע צײַהנער האָבען א קנאַק געטהאָן, זיין היטעל האָט זיך אַרונטערגעלאָזען אויפ'ן שטערען און איז אַראָבגעפאַלען, און א הויב־טהאָנ'דיג די הענד איז ער אַנידערגעפאַלען אויף הינטען. שוויינענדיג, אַהן אַן אויסגעשריי, האָט זיך זינאַטשקא א קעהר געטהאָן און האָט גענומען לויפען מיט אמאָל מיט דער גאַנצער האַסטיגקייט, אויף וועלכער זי איז געווען פעהיג. דער גערַאזירטער האָט א געשריי געטהאָן לאַנג און משונה'־דיג :

— האַ־אַ־אַ ! . . .

און מיט דעם געשריי האָט ער זיך א יאָג געטהאָן נאָך איהר.

שאָקלענדיג זיך, איז ניעמאָוועקי אויפגעשפרונגען, ער האָט נאָך אָבער ניט בעוויזען צו שטעלען זיך גלייך, ווי א זעץ אין פאַטילִיצע האָט איהם וויעדער אַראָבגעשלאָגען פון די פיס. יענע זיי־נען געווען צוויי, און ער איינער, א שוואַכער און ניט קיין געווהנ־טער צום קאַמפּף ; ער האָט אָבער לאַנג גערַאנגעלט זיך, געגרַאבעלט מיט די נעגעל, ווי עס שלאָגט זיך א פרויענצימער, האָט געכליפעט פון קראָפטלאָזער פערצווייפלונג און האָט זיך געביסען.

וועז ער איז שוין אין גאַנצען אָבגעשוואַכט געוואָרען, האָט מען איהם אויפגעהויבען און געטראָגען ; ער האָט זיך איינגעשפּאַרט, אָבער אין קאָפּ האָט נערוישט, ער האָט אויפגעהערט פּאַרשטעהן וואָס מיט איהר טהוט זיך, און איז אהן קרעפטען אַראָבגעהאַנגען אין די טראָגענדע הענד. דאָס לעצטע, וואָס ער האָט געזעהן, איז געווען — א שטיקעל רויטע באַרד, וועלכע איז געקראָכען כמעט צו איהם אין מויל, און אהינטער איהר די פינסטערקייט פון וואַלד און דאָס העלע יאקעל פון'ם לויפענדען מיידעל. זי איז גלאָפען שוויינענדיג און שנעל, אַזוי ווי זי איז גלאָפען מיט עטליכע טעג צוריק, וועז

זיי האָבען געשפּיעלט אין כאָפענישׂ — און נאָך איהר האָט זיך מיט דראָבנע טריט געיאָגט דער נעראָזירטער, אָניאָפענדיג זיך. און דער־נאָך האָט ניעמאָוועצקי געשפּירט ארום זיך א פּוסטקייט און האָט זיך מיט א פערשטאָרבענעם האַרצען נעקייקעלט ערגעץ ארונטער, האָט זיך מיט'ן גאַנצען קערפּער א זעץ געטהאָן אין דר'ערד און האָט פער־לאָרען דאָם בעוואוסטזיין.

דער הויכער און דער רויטער, וועלכע האָבען אראָבגעוואָרפען ניעמאָוועצקי'ן אראָב־באַרג, זיינען געשטאַנען א ווייל, צוהערענ־דיג זיך, וואָס עס קומט פּאָר אונטען. אָבער זייערע פּנים'ער און אויגען זיינען געווען געוועדעט צו דער זייט וואו זינאָטשקא איז נע־בליבען. פון דאָרטען האָט זיך דערהערט א הויכער, צוגעשטיקטער פּרויען־נעשרייי, וועלכער איז באלד פערשטאָרבען. און דער הויכער האָט בייז א געשריי געטהאָן:

— דער לומפּ! — און האָט זיך געלאָזט לויפען גלייך, ברעכענ־דיג צווייגען, ווי א בער.

— איך אויך! איך אויך! — האָט מיט א דינינקער שטימע געשריען דער רויטער און האָט זיך א לאָז געטהאָן נאָך איהם. ער איז געווען א שוואכער און איז געבליבען אָהן אָטהעם; אין א געשלעג האָט מען איהם צוקאַליעטשעט א קניע און איהם האָט שטאַרק פאר־דראָסען, וואָס ער, וועלכער איז געווען דער ערשטער וועמען עס איז אריף דער געדאנק וועגען מיידעל, וועט זי איהם אנקוקען דעם לעצטען. ער האָט זיך אָבגעשטעלט, האָט א ריב געטהאָן מיט'ן האַנד די קניע, האָט אויסגעשנייצט די נאָז און האָט וויעדער ענומען לויפען, שרייענדיג מיט א יאָמער:

— איך אויך! איך אויך!

דער פינסטערער וואַלקען איז זיך שוין צוקראָבען איבער'ן גאַנ־צען הימעל און עס איז אָנגעקומען די חושכ'דיגע, שטילע נאַכט. אין דער פינסטערנים איז באלד פערשוואונדען די קורצינקע פינגער פון דעם רויטען, אָבער לאַנג נאָך האָט זיך געהערט דאָם טופּען פון זיינע פים, דער רויש פון די צורוקטע בלעטער און זיין טרויסעלדיגער, יאָמערליכער געשריי:

— איך אויך! בריידערלעך, איך אויך!

IV.

אין ניעמאָוועצקי׳ס מויל האָט זיך אָנגענומען ערד און האָט געקריצט אונטער די צייהנער. און דאָס ערשטע, דאָס שטאַרקסטע, וואָס ער האָט דערפיהלט, וועלן ער איז געקומען צו זיך, איז געווען דער געריכטער און רוהיגער ריח פון ערד. דער קאָפּ איז געווען פאַרטויבט, ווי אָנגענאָסען מיט בלוי, אזוי אז ס׳איז שווער געווען איהם א קערער צו טהאָן; דער נאָנצער קערפּער איז געווען אָבגעלאָזען אין עם האָט שטאַרק געשמערצט אָן אקסל, אָבער קיין ביין איז ניט געווען צובראָכען אדער עפעס צוקאַליעטשעט. ניעמאָוועצקי איז געזעסען אין האָט לאַנג געקוקט ארויף, קיין זאָך ניט טראַכטענדיג, און קיין זאָך ניט געדיינקענדיג. גלייך איבער איהם איז אראָבגעהאַנגען א קוסט מיט שוואַרצע בריטע בלעטער און צווישען זיי האָט זיך דורכגעזעהן דער ריינ־געוואָרענער הימעל. די וואָלקענס זיינען אריבער, ניט אַרויסטריפענדיג קיין איין טראָפען רענען און די לופט איז געווען טרוקען און לייכט; הויך אויפ׳ן מיטען הימעל האָט זיך אויפגעהויבען די לבנה מיט א דורכזיכטיגען, שמעלצענדען ברעג. ער האָט דערלעבט די לעצטע נעכט און האָט געלויכטען קאַלט, טרויעריג און עלענד. קלוינע שטיקלעך וואָלקען האָבען זיך שנעל דורכגעטראָגען אין דער הויך, אָבער האָבען ניט פארדעקט די לבנה און האָבען פאַרזיכטיג פארבייגעשוועבט פארבי איהר. אין דער איינזאמקייט פון דער לבנה, אין דער פאַרזיכטיגקייט פון די הויכע, העלע וואָלקענס, אין׳ם בלאָזען פון׳ם ווינד האָט זיך געפיהלט די געהיימניספולע טיפקייט פון דער נאכט, וואָס האָט געהערשט איבער דער ערד. ניעמאָוועצקי האָט זיך דערמאָנט אלעס וואָס איז געשעהן און האָט ניט געגלויבט. אלזס וואָס האָט פאַסירט איז געווען אזוי שרעקליך און אזוי ניט עהנליך אויף אן אמת, ווייל דער אמת קאָן דאָך ניט זיין אזא שרעקליכער, און ער אליין זיצענדיג אין מיטען נאכט און קוקענדיג פון אונטען ערגעץ אויף דער איבערגעקערטער לבנה און לויפענדע וואָלקענס, — אלעס דאָס איז געווען אזוי משונה, אז ס׳איז ניט געווען עהנליך אויף א ווירקליכקייט. און ער האָט א טראכט געטהאָן, אז דאָס איז א געוויעהנליכער, שרעקליכער חלום, זעהר א שרעקליכער און שלעכ־

טער. און די דאזיגע פרויען, וועלכע זיי האבען בעגעגנט אזוי פיעל, זיינען אויך געווען א חלום.

— דאס קאן ניט זיין — האט ער געזאגט מיט בעשטימטהייט און האט שוואך א שאקעל געטהאן מיט'ן קאפ — דאס קאן ניט זיין.

ער האט אויסגעשטרעקט די האנד און האט אנגעהויבען זוכען דאס היטעל, אבער האט ניט געפונען. און דאס וואס זיין היטעל איז ניט געווען האט מיט אמאל געמאכט פאר איהם אלעס קלאהר, און ער האט פערשטאנען, אז דאס וואס האט פאסירט איז ניט קיין חלום, נאר א שרעקליכע ווארהייט. אין א מינוט ארום, אבשטאר־בענדיג פון שרעק האט ער שוין געזומען קלעטערען ארויף, פלעגט זיך אבריסען צוזאמען מיט א שטיק ערד, וואס האט זיך צושאטען און ער האט זיך אנגעכאפט פאר די בייגזאמע צווייגען פון קוסט און האט וויעדער געקלעטערט.

ארויסקריכענדיג פון גראבען, האט ער געזומען לויפען גליך, ניט בעטראכטענדיג קיין זאך און ניט אויסקלייבענדיג וואוהין צו לויפען, און ער איז געלאפען לאנג, לאנג און געדרעהט זיך צוויישען די בוימער. וויעדער אזוי פלוצלונג, ניט באדיינקט, האט ער אנגע־הויבען לויפען אין דער אנדער זייט, און וויעדער האבען צווייגען גע־ראצט זיין פנים, און וויעדער האט אלעס אנגעהויבען אויסזעהן ווי א חלום. און ניעמאוועקי'ן האט זיך געדוכט, אז אמאל האט שוין מיט איהם פאסירט עפעס אזעלכעס : פינסטערנים, ניט געזעהענע צווייגען, וואס ראצען דעם פנים, און ער לויפט מיט פארמאכטע אויגען און מיינט, אז דאס אלעס איז א חלום. ניעמאוועקי האט זיך אבגעשטעלט, האט זיך דערנאך געזעצט אין אן אונבעקווועמער און ניט געווהנטער פאזע פון א מענשען, וואס זיצט גליך אויף דר'ערד. און ער האט א טראכט געטהאן וועגען היטעל און האט גע־זאגט :

— דאס בין איך. מען דארף זיך טויטען. מען דארף זיך טויטען, ווען דאס זאל אפילו זיין א חלום.

ער איז אויפגעשפרונגען און איז וויעדער געלאפען, האט זיך אבער באדיינקט און איז אווק לאנגזאם, דונקעל פארשטעלענדיג זיך יענעם פלאץ, וואו מען איז זיי בעפאלען. אין וואלד איז געווען לחלוטין פינסטער, בלויז וויילע־וויייז פלעגט זיך דורכריסען א בלוי־

כער שטראהל פון דער לבנה און האט אבגענארט, בעלייכטענדיג די ווייסע שטאמען; און עס האט זיך געדוכט אז דער וואלד איז פול מיט אונבעוועגליכע און עפעס שוויינענדע מענשען. און דאס אלעס איז שוין א מאל געווען, און דאס אלעס איז ווי א חלום.

— זינאאידא ניקאלאיעווונא! — האט נערופען ניעמאוועצקי, הויך ארויסרייַענדיג דאס ערשטע וואָרט, אבער שטיל דאס צווייטע, ווי צוזאמען מיט דעם קלאנג וואלט ער פארלירען די האפנונג, אז אימיצער וועט זיך אברופען. און קיינער האט זיך ניט אבגערופען.

דערנאך איז ער ארויף אויף א שטענדל, וועלכען ער האט דערקענט און איז דערגאנגען ביז'ן פעלד. און דא האט ער וויעדער פארשטאנען, אבער אין גאנצען פארשטאנען, אז דאס אלעס איז אמת, און פון שרעק האט ער זיך צוצאפעלט, שרייענדיג:

— זינאאידא ניקאלאיעווונא! דאס בין איך! איך!

קיינער האט זיך ניט אבגערופען; ניעמאוועצקי האט זיך א קערער געטאן מיט'ן פנים אהין, וואו עס האט נעדארפט זיין די שטאדט און ער האט אויסגעשריען אבגעטהיילטע זילבען:

— הילף-פע! . . . הילף-פע! . . .

און ער האט זיך וויעדער צו־צאפעלט, עפעס מורמלענדיג, שאדרענדיג אין די קוסטעם, וועו נאהענט לעבען זיינע פים איז ווי ארויפגעשוואומען א וויסער, מוטנער פלעק, ווי א פערגליווערטער פלעק פון א שוואכעם ליכט. דאס איז געלעגען זינאטשקא.

— מיין גאט! וואס זשע איז דאס דא אזוינס? — האט מיט טרוקענע אויגען, אבער מיט א קול פון א יאמערנדען מענשען, געזאגט ניעמאוועצקי און, שטעלענדיג זיך אויף די קניע, האט ער א ריהר געטהאן די ליגענדע. זיין האנד האט אנגעטראפען א נאקעטען קערפער, א גלאטען, שטייפען, קאלטען, אבער ניט קיין טויטען, און ניעמאוועצקי האט מיט א ציטער אבגעצויגען די האנד.

— ליעבינקע מיינע, טייבלע מיינע, דאס בין איך — האט ער געמורמלט, זוכענדיג אין דער פינסטער איהר פנים. און ער האט וויעדער אויסגעשטרעקט זיין האנד אין אן אנדער ריכטונג און האט זיך וויעדער אנגעשטויסען אויף נאקעטעם; און אזוי, וואוהין ער האט ניט א ציה געטהאן זיין האנד, האט ער אומעטום געטראפען דעם דאזיגען נאקעטען פרויען־קערפער, א גלאטען, א שטייפען, און

אזוי ווי דער קערפער וואלט דערוואַרעמט געוואָרען אונטער דער בע־ריהרונג פון זיין האנד. ווייל־ווייז פלעגט ער אַבריסען זיין האנד שנעל, אבער ווייל־ווייז פלעגט ער די האנד פארהאלטען. און פונקט אזוי, ווי אויף זיך אליין, אהן א היטעל, אן אבנערים־ענער, האט זיך איהם געדוכט, אז דאס איז ניט ער אין דער ווירקליכקייט, אזוי האט זיך איהם אויך געדוכט וועגען דעם דאזיגען שטומען ווייב־ליכען קערפער, און ער האט מיט דעם דאזיגען נאקעטען קערפער ניט געקאנט פארבינדען די פארשטענונג וועגען זינאטשקא'ן.

און דאס, וואס דא איז פארגעקומען, וואס מענשען האבען גע־טהאן מיט דעם דאזיגען שווייגענדען וווייבליכען קערפער, האט זיך איהם פארגעשטעלט אין דער גאנצער אבשיי־ליכער קלאהרקייט — און דאס האט זיך אבגערופען אין אלע זיינע גליעדער מיט עפעס א משונה'דיגער, ריידענדיגער קראפט. און ער האט זיך א ציה געטהאן אזוי, אז זיינע קנעכלעך האבען א קנאק געטהאן און ער האט אוים־געשטעלט טעמפע אויגען אויף דעם וויסען פלעק און האט אנגעוואל־קענט זיינע ברעמען, ווי א מענש וועט ער איז פארטראכט. דער שרעק פאר דאס וואס האט פאסירט איז אין איהם פארגליווערט געוואָרען, האט זיך צונויפגעקנויפט אין איין שטיק און איז געבליבען ליגען אין זיין נשמה, ווי עפעס א זייטיגע און מאכטלאזע זאך.

— גאט מיין גאט, וואס זשע איז דאס ? — האט ער וויעדער־האלט, אבער דער קלאנג איז געווען ניט קיין אמת'ער, עפעס אזוי ווי א געמאכטער.

ער האט אנגעטאפט דאס הארץ : עס האט געקלאפט, אבער גלייכמעסיג ; און וועו ער האט זיך אנגעבויגען צום סאמע פנים, האט ער געשפירט א שוואכען אטהעם, ווי זינאטשקא וואלט ניט גע־וועו אין טיעפען אונמאכט, נאר ווי זי וואלט איינפאך געשלאפען. און ער האט זי שטיל א רוף געטהאן :

— זינאטשקא, דאס בין איך.

און דא נליך האט ער דערפיהלט, אז עס וועט צוליעב עפעס זיין גוט, וועו זי וועט נאך לאנג ניט אויפוואכען. מיט א פארהאל־טענעם אטהעם האט ער זיך שנעל אומגעקוקט ארום זיך, האט פאר־זיכטיג נעגלעט זי איבער דער באק און האט צוערשט א קוש געטהאן איהרע פארמאכטע אויגען, דערנאך די ליפען, וועלכע האבען זיך

וויך צוועפענט אונטער דעם שטאַרקען קויט. איהם האָט דערשראָקען דער געדאנק, אז זי קאָן זיך אויפכאפען, און ער האָט זיך א ציה געטהאָן צוריק און איז פאַרשטאָרבען.

אָבער דער קערפער איז געווען שטום און אונבעוועגליך. און אין דער דאָזיגער אונבעהילפליכקייט און צוגענגליכקייט איז עפעס געווען אזוינס, וואָס איז געווען רחמנות'דיג און רייצענד, און האָט געצויגען צו זיך. מיט טיפער צערטליכקייט און מיט גנב'ישער, צורשראָקענער פאַרזיכטיגקייט האָט ניעמאָוועצקי געגומען ארויפוואַרפען אויף איהר די שטיקער פון איהר קלייד; און די דאָפעלטע בעריהרונג פון'ם צייג און פון נאָקעטען קערפער איז געווען שארף ווי א מעסער, און אונבעגרייפליך, ווי וואהנזין. ער איז געווען אי דער בעשיצער, אי דער אָנפאַלער, און ער האָט געזוכט הילף אין דעם ארומיגען וואלד און אין דער פינסטערנים, אָבער דער וואלד און די פינסטערנים האָבען איהם קיין הילף ניט געגעבען. דאָ האָט זיך אָבגעשפיעלט א מאהלצייט פון חיות, און זייענדיג פלוצלונג אריבערוואַרפען אויף יענער זייט פון מענשליכען, פערשטענדליכען און אייגאָבען לעבען, האָט ער געריכט דעם ריח פון בריהענדע תאוה־לוסט, וואָס איז געווען צוגאָסען אין דער לופט, און זיינע נאָזלעכער האָבען זיך צובריטעט.

— דאָס בין איך! איך! — האָט ער אָהן א זינען וויעדערהאָלט. ער האָט שוין ניט פאַרשטאַנען דאָס ארומיגע און איז געווען אין גאַנצען פול מיט דער עראינערונג וועגען דעם, וויי ער האָט געזהען אמאל דעם וויסען שטרייף פון איהרע אונטער־קלייד, דעם שוואַרצען סילועט פון איהר פוס און דעם שיכעל, וואָס האָט צערטליך ארומגעכאפט איהר פוס. און צוהערענדיג זיך צו זינאָטשקא'ס אטהעמען, ניט אראָבגעהמענדיג די אויגען פון דעם פלאץ, וואו עס איז געווען איהר פנים, האָט ער א ציה געטהאָן זיין האנד. ער האָט זיך צוגעהערט און א ציה געטהאָן וווייטער.

— וואָס זשע איז דאָס? — האָט ער הויך און פאַרצווייפעלט א געשריי געטהאָן און איז אויפגעשפרונגען פון שרעק פאר זיך אליין. אויף איין סעקונדע האָט אין זיינע אויגען א גלאנץ געטהאָן זינאָטשקא'ס פנים און איז פאַרשוואונדען. ער האָט געזוכט צו פאַרשטעהן, אז דער דאָזיגער קערפער איז דאָס די זינאָטשקא, מיט

וועלכער ער איז היינט געגאנגען און וועלכע האָט געריכט וועגען אונ־ענדליכקייט, אָבער האָט ניט געקאָנט פארשטעהן ; ער האָט געזוכט צו דערפיהלען דעם שרעק פון דאָס געשעהענע, אָבער דער שרעק איז געווען צו גרויס, אויב דאָס זאָל זיין אן אמת, און ער האָט דעם שרעק שוין ניט געפיהלט.

— זינאאידא ניקאָלאיעווונא ! — האָט ער א געשריי געטהאָן מיט געבעט. — פאַר וואָס זשע איז דאָס ? זינאאידא ניקאָלאיעווונא ?

אָבער שטום איז געבליבען דער אויסגעמאטערטער קערפער און מיט אונפערשטענדליכע וויערטער האָט זיך ניעמאָוועצקי אראָבגעלאָ־זען אויף די קניע. ער האָט געבעטען, געפטראשעט, גערעדט אז ער וועט זיך א מיתה אָנטהאָן, און האָט געטרויסעלט די ליגענדע, הויבענדיג זי, קעהרענדיג און דריקענדיג זי צו זיך און כמעט אויס־טריקענדיג זיך אין איהר מיט זיינע נעגעל. דער וואַרעם־גע־וואָרענער קערפער האָט זיך אונטערגעגעבען זיינע אנשטרייננונגען, האָט גע־הארכזאם געפאָלגט זיינע בעווגונגען, און דאָס אלעס איז געווען אזוי שרעקליך, אזוי אונפערשטענדליך און ווילד, אז ניעמאָוועצקי איז וויעדער אויפגעשפרונגען און האָט רייסענד א געשריי געטהאָן :

— העלפט ! — און דער קלאנג איז געווען א פאלשער, ווי ער וואָלט עפעס געווען א געמאכטער.

און וויעדער האָט ער זיך ארויפגעוואָרפען אויף דעם ניט קעמ־פענדען קערפער, האָט געקושט, געווויינט, פיהלענדיג בעפאָר זיך עפעס א מין תהום — א פינסטערען, אן אימה'דיגען, וואָס האָט געצויגען צו זיך. ניעמאָוועצקי איז שוין ניט געווען, ניעמאָוועצקי איז געבליבען ערגעץ אהינטער, און יענער, וואָס איז איצט געווען, האָט מיט לוידענשאפטליכע אכזריות געקנעט דעם הייסען אונטערטע־ניגען קערפער און האָט גערעדט, שמייכלענדיג מיט דעם כיטרען שמייכעל פון א וואהנזיניגען.

— רוף זיך אָב ! אָדער דו ווילסט ניט ? איך ליעב דיך, ליעב דיך.

מיט דעם זעלביגען כיטרען שמייכעל האָט ער צוגעלייגט זיינע ווייט צוגעפענטע אויגען צו איהר סאמע פנים און האָט געשעפצעט :

— איך ליעב דיך. דו ווילסט ניט רוידען, אָבער דו שמייכעלסט דאָך, איך זעה. איך ליעב דיך, איך ליעב, איך ליעב.

קרעפטיגער האָט ער געפרעסט צו זיך דעם ווייכען ווילענלאָזען קערפער, וועלכער האָט מיט זיין לעבלאָזער נאָכגעביגקייט געוועקט די ווילדע ליידענשאפט, און ער האָט געברַאכען די הענד און האָט קלאָנג־לאָז געשעפצעט, האָבענדיג אין זיך בלויז נאָך איין מענשליכע פע־היגקייט — ליגען צו זאָגען.

— איך ליעב דיך. מיר וועלען קיינעם ניט זאָגען און קיינער וועט זיך ניט דערוויסען. און איך וועל מיט דיר הייראטען, אפילו מאָרגען, ווען דו ווילסט. איך ליעב דיך. איך וועל דיך א קוש טהאָן און דו וועסט מיר ענטפערען — גוט ? זינאָטשקא . . .

און מיט כח האָט ער זיך צוגעפרעסט צו איהרע ליפען, פיה־לענדיג ווי די צייהנער דריקען זיך אריין אין קערפער, און אין דעם וועהטאָג און אין דער שטאַרקייט פון׳ם קוש האָט ער פארלאָרען די לעצטע פונקען פון דיינקען. איהם האָט אויסגעוויזען, אז איהרע ליפען האָבען א ציטער געטהאָן. אויף איין מאָמענט האָט א בליצענ־דער פייערינגער שרעק בעלויכטען זיינע געדאנקען, עפענענדיג פאר איהם דעם שוואַרצען תהום.

און דער שוואַרצער תהום האָט איהם פארשלונגען . . .

אזוי איז געווען

ערשטער קאַפּיטעל.

אויף א פּלאַץ איז געשטאַנען א גרויסער טורעם מיט דיקע וואַנד און שיטערע קלייַנע פענסטערלעך. דעם טורעם האָבען געבויט פאר זיך מערדערישע ריטטער, נאָר די צייט האָט זיי שוין ווייט אַוועקגעטראָגען און דער טורעם איז געווארען האַלב א טורמע פאר געפּאַהרליכע, וויכטיגע אַרעכטאַנטען, און האַלב א וואַהנונג. יעדער יאָהרהונדערט האָט מען צוגעבויט צום טורעם נייַע געביידעם נעריכט אויַנע נעבען די אַנדערע, אזוי אז מיט דער צייט האָט ער אויסגעזעהן, ווי א גאַנצע שטאָדט אויף א פּלאַץ מיט א גאַנצען וואַלד קוימענס, טורעמלעך און שפּיטציגע דעכער.

פּארנאַכט, וואַן אין מערב־זייט, פלעגט נאָך לייכטען דער גרינליכער הימל און אין די פענסטער פלעגט זיך בעווייזען פּייער, פלעגט די גאַנצע שוואַרצע מאַסע פון טורעם אָננעהמען א פאַנטאַסטישען, זאַנדערבארען אויסזעהן און עס פלעגט זיך דאכטען, אז אונטען נעבען טורעם איז ניט א געוועהנליכער, שטייַנערנער פלאַסטער, נאָר א זאַלציגער ים. א קוק טאַנדיג אויף יענעם אָרט פלעגט אריינקומען אין זינען עטוואָס אלטעס לאַנג־געשטאָרבענעם און פערגעסענעם.

אויף דעם טורעם איז געווען א גרויסער אלטער זייגער, וועלכער פלעגט זיך זעהען גאַנץ וויַיט. ער האָט פערנומען א גאַנצען פלאָר, און פלעגט אויפגעפּאַסט ווערען פון איינעם אן אלטען איינאויגיגען מאַן, וועלכען עס איז געווען בעקוועם צו קוקען דורכ'ן פערגרעסער גלאָז. דאפון איז ער געווארען אן אוהר־מאכער, ער האָט אָננעהויבען מיט קלייַנע אוהרען און האָט זיך אַרויפגעשלאָגען ביס־לעכווייז אויף גרויסע. דאָ, ביי דעם גרויסען טורם־זייגער, האָט

ער זיך געפיהלט זעהר גוט ; ער פלעגט לויבן האבען ארויסצוגעהן ביי טאג און ביי נאכט אין די זייגער קאמער און קוקען, ווי עס דרעהן זיך די גרויסע, שוועכע רעדער און ווי עס וויעגט זיך ארום דער גרויסער פענדעל, שנירדעגדיג די לופט מיט זיין גלייכמעסיגען ארומשפרינגען.

אויפהויבען זיך אין דער הויך אין איין זייט, פלעגט דער פענדעל זאגען : „אזוי איז געווען", נאכהער אראפפאלענדיג אונטען און אויפהעבענדיג זיך אין דער אנדערער זייט, פלעגט ער צולעגען : „אזוי וועט זיין".

מיט אזלכע ווערטער פלעגט דער אין־אויגיגער אוהר־מאכער איבערגעבען דעם מאנאטאנעם, געהיימניספאלען קלאפען פון דעם זייגער. „פון שטענדיגען ארומגעהן ארום דעם זייגער איז דער אלטער געווארען א פילאסאף", פלעגען פיעלע דאן זאגען.

איבער די אלטע שטאדט וואו דער טויעם איז געשטאנען, און איבער דאם גאנצע לאנד איז געשטאנען איין מענש — דער רעטזלאהאפטער הערשער פון שטאדט און פון לאנד, און זיין געהיימניספאלע מאכט איז געווען אזוי אלט ווי די שטאדט. געהייסען האט ער קעניג און זיין ביי־נאמען איז געווען „דער צוואנציגסטער" נאך די צאהל פון זיינע פארגענגער ; ווי קיינער האט ניט געדיינקט דעם אנפאנג פון דער שטאדט, אזוי האט קיינער ניט געוואוסט ווען דיעזע זאכדערבארע מאכט האט זיך אנגעפאנגען. זא וויט מען וויסט, האט זיך דיעזער רעטזלהאפטער בילד אויסגעמאלט אויף אין דעם טיעפסטען פערגאנגענהייט ; אימער דער גהיימניספאלער בילד פון אייגעם, וועלכער הערשט איבער מיליאנען.

עס איז געווען א צייט, פון וועלכע די מענשען וווייסען גאר נישט צו דערצעהלען, דאם איז דער שטומער אלטערטהום, אבער דיעזער שטומער פלעגט אויך אמאל אויפמאכען די ליפען : דא פלעגט ער ארבווארפען א שטיין, דא א שטיקעל פליטע, אויסגעמאלט מיט פערשיעדענע צייכענס, דא א ציגעל פון א אייגעפאלענע וואנד און די צייכענס, וואס זיינען אויסגעמאלט אויף זיי דערצעהלען אונז, אז אין די אלטע צייטען איז שוין געווען אייגער, וועלכער האט גהערשט איבער מיליאנען. עס האבען זיך געביטען די נע־

כען, די טיטלען אבער דער ביל איז געבליעבען אונפערענדערט, אזוי ווי ער וואלט געווען אונשטערבליך.

נאך זיין געבאָרען ווערען און שטאַרבען, נאך זיין אויסזעהן ווי יעדער אנדער בישר־זדם איז ער געווען א מענש; אבער א טראכט טאן'ענדיג, וואס פאר א קראפט ער האט, פלעגט מען גיכער דיינ־קען, אז ער איז א גאט איידער א מענש.

דאס איז געווען דער צוואנציגסטער קעניג, דאס האט געהיי־כען, אז ער האט געקאנט מאכען גליקליך און אונגליקליך; ער האט געקאנט אוועקנעהמען פון איינעם דעם פערמעגען, די פרייהייט, די געזונדהייט און דעם לעבען. דורך איין וואָרט זיינעם פלעגען צעהנדליי־גע טויזענד מענשען געהן און, טויטען אנדערע און שטאַרבען אליין; אין זיין נאמען פלעגט געטהאן ווערען אי גוטעס, אי שלעכטעס, אי גרויאמקייט, אי וואהלטאטען.

זיינע געזעטצע האט מען געמוזט זא גוט פאלגען ווי די געזעטצע פון גאט אליין. זיין גרויסקייט איז בעשטאנען אויך אין דעם, וואס גאט ענדערט קיין מאל ניט זיינע געזעטצע און ער האט זיי געענדערט ווען ער האט נאר געוואלט. דער קעניג איז געשטאנען איבער דעם לע־בען; ביי'ן געבאָרען ווערען פלעגט יעדער צוואמען מיט די נאטור, שטעדט און ביכער געפינען אויך א קעניג און ביי'ן שטאַרבען אויך יעדער צוואמען מיט די נאטור, שטעדט און ביכער איבערלאזען אויך א קעניג.

די געשיכטע פון לאנד האט דערצעהלט פון גוטע, עדעלע און גרויסארטיגע קעניגע און אבגליק אויך דער וועלט זיינען שטענדיג געווען בעסערע מענשען פון זיי, דאך איז אלעמען אויסגעקומען גאנז גלייך, וואס נראדע דיעזע האבען די גאנצע דעה איבער דאס לאנד. עס האט אבער אויך פאסירט זעהר אפט, אז דער קעניג איז געווען דער ערגסטער אויך דער וועלט, א געווייסענלאזער, א גרויזאמער און אפט אויך א וואהנזיניגער — אבער אויך דאן איז ער פערבליעבען דער געהיימניספלאָער איינער, וועלכער הערשט איבער מיליאנען און זיין מאכט איז געוואקסען צוזאמען מיט זיין פערברעכען. אלע האבען איהם געהאסט און געפלוכט, אבער ער איז פערבליעבען דער הערשער איבער זיי; די וועלד מאכט זיינע איז געווארען א רעט־זעל און מען האט אנגעהויבען מורא האבען פאר איהם ניט נאר ווי

פאר א מענשען, זאָנדערן ווי פאר א זאַך, וואָס דער שכל קאָן ניט בעגרייפען.

דאפון שטאַמט עס, וואָס אַלעס, וואָס אויף דער וועלט איז עדעל, עהרליך און מענשליך, האָט פראָטעסטירט און געשטריטען געגען דיעזע מאַכט און געוזוכט איהם צו מאַכען שוואַכער, וועהרענד טיראני, אונמענשליכקייט און פערדאָרבענהייט האָבען איהר גע־שטיצט און געמאַכט נאָך שטארקער. דאפון שטאַמט עס, וואָס מיט טוגענדען און וואָהלטהאַטען האָבען זיך ניט געקאָנט אויסצייכענען אפילו די בעסטע קענער, וועהרענד זייערע שלעכטקייט און גרויזאַמ־קייט פלעגען איבערשטייגען אַלעס, וואָס דער גיהנום אַליין קען אויס־טראכטען. לעבען האָט דער קענער ניט געקאָנט נעבען אָבער דערפאר האָט ער שטענדיג געגעבען טויט, און וואָס העכער דער טראָהן איז געשטאַנען, אַלץ מעהר מענשליכע בייגער זיינען געלעגען אונטער איהם.

אין אַנדערע לענדער זיינען אויך געוועסען אויף טראָהנען קענ־גע, פון וועלכע יעצט איז שוין ניטאָ קיין זכר, עס זיינען געווען אויך צייטען, וועו אין א געוויסע מלוכה, פלעגט דער געהיימנים־פאָלער הערשער פערשווינדען, אָבער קיין מאָל האָט נאָך ניט פאַ־סירט, אז די גאַנצע וועלט זאָל זיין לויט פון זיי. עס פלעגען אַוועק־געהן וויעדער יאָהרהונדערטע, און אין דער מלוכה פלעגט פלוצלונג וויעדער וועלען א טראָהן און וויעדער פלעגט זיך אויף איהם אַרויפ־זעטצען א געהיימניספאָלער, און אונבעגרייפליכער, און מיט זיין אונבעגרייפליכקייט בעצוויבערען מענשען; שטענדיג האָבען זיך גע־פונען אַזעלכע, וועלכע האָבען איהם ליעבער געהאַט ווי זיך זעלבסט, מעהר ווי די פרוי און קינדער און געוועלן בעריט צו געהן פאר איהם אין פייער און וואסער.

דער צוואַנציגסטער און זיינע פאַרגענגער פלעגען זיך זעלטען ווייזען פאר דעם פאָלק, דערפאר אָבער פלעגען זיי איהם שטענדיג כזכה זיין מיט זייערע פארטרעטער, אויסשטעלענדיג זיי איבעראל, וואו זיי האָבען נאָר געקענט: אויף מטבעות, אויף ליינוואַנד, אויף גיפס און ז. וו. אויף יעדער טריט און שריט פלעגט מען רק זעהן דעם זעלבען געזיכט פון דערזעלבער רעטזעלהאפטער פערזאָן. דערפאר פלעגען אויך אזעלכע מענשען, וועלכע האָבען ניט געקאָנט זייער

פאטער אדער גרויספאטער, גוט געקאנט די הערשער, וועלכע האָבען רעגיערט מיט הונדערט אדער צוויי הונדערט יאָהר פריהער.

דערפאר פלעגט אויך דאָס געזיכט פון יעדער הערשער, וועלכער האָט רעגיערט איבער מיליאָנען, ליעגען אין סטעמפעל פון א געהיימניס און א פורכטבארער רעטזעל: אזוי רעטזעלהאפט און געהיימניספאָל זעהט אוים שטענדיג דאָס געזיכט פון א מת. ווייל, דורך די געווען־הליכע, בעקאנטע געזיכטס־ציגע קוקט ארויס דער געהיימניס־פאלער אין מעכטיגער טויט.

אזוי הויך איבער דעם לעבען איז געשטאנען דער קעניג.

מענשען זיינען געשטאָרבען, גאנצע דורות זיינען פערשוואונדען געוואָרען אין דר'ערד און ביי די קעניגע פלעגען זיך אומבייטען בלויז די נעמען, ווי ביי א שלאנג די פעל. נאָך דעם עלפטען פלעגט קומען א צוועלפטער, נאָכהער א פינפצעהנטער, דאן וויעדער אן ערסטער, פינפטער, צווייטער און אין דיעזע קאָלטע צאָהלען איז געלעגען בעהאלטען א מין אונפערמיידליכקייט ווי אין די בעווענונג פון דעם פענדעל, וואָס פלעגט אבקלאפען די מינוטען.

— אזוי איז געווען — אזוי וועט זיין.

צווייטער קאפיטעל.

מיט אמאל איז אין דער מלוכה גוועָרען א רעוואלוציאָן — א געהיימניספאָלער אויפשטאנד פון מיליאָנען מענשען. עטוואָס אונבעגרייפליכעם האָט דאָ פאסירט מיט דעם שטאַרקען בונד צווישען דעם קעניג און דעם פאָלק. דער בונד האָט אנגעהויבען גאנץ אונבעמערקטערהייד לויז צו ווערען און פאנאנדער צופאלען אזוי ווי א קערפער, פון וועלכען עס איז ארויסגעפלויגען דער לעבען. אין לאנד זיינען נאָך געשטאנען דער זעלבער טהראָן, דער זעלבער פאָאטיז און דער זעלבער „צוואנציגסטער" — די מאכט אבער האָט ביסלעכווייז געגוסס'ט; קיינער האָט ניט געווואוסט, ווען זי ווועט שטארבען און פיעלע האָבען געדאכט, אז זי איז מעהר ניט קראנק. דאָס פאָלק האָט אויפגעהערט צו געהאָרכען — און פון די פיעלע קלייניגקע אויפשטענדע איז אויסגעוואקסען א גוואלדיגע בעווענונג.

און ווי דאָס פאָלק האָט נאָר אויפגעהערט צו פאָלגען, האָבען זיך

גלייך אויפגעדעקט זיינע אלטע, הונדערטיהריגע וואונדען און ער האט אנגעהויבען שפירען הונגער, אונגערעכטיגקייט און אונטערדרי־קונג. דאם פאלק האט אנגעהויבען שרייען און פארערען גערעכטיג־קייט, ניט אמאל האט ער זיך א הויב געטהאן ווי א צארניגע, ווי־טענדע חיה, וועלכע איז פעהיג נקמה צו נעהמען אין איין מינוט פון די יעניגע וועלכע האבען איהר געהאלטען אין צוואנג, פאר לאנגע יאהרען פון קוואל און ערניעדערונג.

אזוי ווי זיי האבען זיך ניט צוזאמען גערעדט צו פאלגען, אזוי האבען זיי זיך ניט צוזאמען גערעדט צו מאכען אן אויפשטאנד, און אין איבעראל האט מען אנגעהויבען צו רעבעלען. ניט וויסענדיג אליין צוליעב וואם און ווי אזוי, האבען די מעניטען אנגעפאנגען צוצורוקען זיך צום טהראן אלין נעהענטער און נעהענטער; צום סוף זיינען זיי אונטערגענאנגען צו טהראן אזוי נאהענט, אז זיי האבען שוין נע־האלטען איהם מיט די הענד; דאם איז נאך געווען וועניג פאר זיי און זיי האבען געכאפט א קוק טהאן אויף אין קעניגם שלאפצימער און גיפרובט זעטצען זיך אויף דעם קעניגם שטוהלען. דער קעניג מיט די קעניגין האבען זיך חן'עודיג אונטערגעשמייכעלט און דאם פאלק האט געווייניט פון נחת, שטעהענדיג אזוי נאהענט פון דעם „צוואנציגסטען".

די פרויען האבען געגלעט פארזיכטיג מיט זייערע פינגער די סא־מעט און די זייד פון די קעניגליכע קלייד־ער און די מענער האבען זיך געשפיעלט מיט דעם קעניג'ס קינד.

דער קעניג האט זיך פערנייגט, די קעניגין האט בלאם ווערע־דיג געשמייכעלט, און פון דעם זייטיגען צימער האט אריין גערונען דורך די שפאלטען וואם אונטער'ן טהיר א גאנצער שטראם שוואַרצע בלוט: דאם איז געווען די בלוט פון אן אריסטאקראט, וועלכער האט בענאנגען זעלבסטמארד, דערזעהענדיג, אז צו דעם קעניגם קלייד־ער האבען זיך צוגעריהרט שמוציגע פינגער. ביים אוועקגעהן פון פאלאטץ האבען אלע געשריען: — עס לעבע „דער צוואנציג־סטער".

איינער האט געמאכט עפעם א קרומע מינע, אבער עם איז ge־וען אזוי פרעהליך דארטען, אז ער האט אויך פערגעסען באלד זיין פערדרום און אנגעהויבען שרייען: עס לעבע „דער צוואנציגסטער".

פאר נאכט איז די שמחה געווען שוין פאראיבער. אויף יעדער געזיכט איז געלעגען יעצט א חמארע און אין די אויגען איז געווען קענטיג א מין פערדאכט: א מיסטרויען צו דעם יעניגען, וואס האט טויזענ־דער יאהרען גענארט זיין פאלק מיט אלע טריקס. אין פאלאכט איז דונקעל, די גרויסע פענסטער קוקען פערטרויערט: דארטען, אינ־ווייניג, קלעהרט מען איבער עטוואס, דארטען מאכט מען עפעס כשופ. דארטען שליעפט מען א בונד מיט דער פינסטערנים און מען רופט ארויס פון איהר די הענקער, אום אנצושיקען זיי אויף דעם קאפ פון פאלק, דארטען וואשט מען אב יעדער מאל דעם מויל נאך די פאלשע קושען און מען וואשט אב דאס קינד, וועלכעם איז פער־שמוצט געווארען דאדורך, וואס דאס פאלק האט זיך אן איהם אנגע־ריהרט. פיעלייכט איז דארט קיינער ניטא. פיעלייכט געפינט זיך אין די גרויסע שוואַרצע זאלען קיינער ניט, חוץ דעם ערמארדעטען אריסטאקראט. מען דארף א געשריי טהאן, מען דארף איהם ארויס־רופען, אויב דארט איז נאך דא א לעבעדיגע נשמה.

— עס לעבע „דער צוואנציגסטער"!

דער בלאסער, פערמאטערטער נאכט־הימעל קוקט אראב אויף די בלאסע געזיכטער, וועלכע האבען געקוקט צום הימעל. די צושרא־קענע וואלקענס פליהען און די גרויסע פענסטער שיינען מיט פאלשען ליכט.

— עס לעבע „דער צוואנציגסטער"!

דער סאלדאט, וואס שטעהט אויף דער וואך בלאנדושעט אויף ארום אין דער מיינונג; ער האט פערלארען זיין ביקס און שמייכעלט אונטער. דער שלאם אין די אייזערנע טיהרען בריאזגעט; אויף די הויכע, אייזערנע שטיינגלאך פון דעם צאם זיינען אויסגעוואקסען שוואַרצע אונגעהייערע פריכטע, איינגעשרומפפטע קערפער, אוים־געשטרעקטע הענד, עטוואס בלאסער פון דעם הימעל און שוואַרצער פון דער ערד. עס ציהען זיך מחנות שוואַרצע וואלקענס, וועלכע קוקען אראב אונטען. עס הערען זיך געשרייען, איינער האט אנגע־צונדען א פאקעל און די פענסטער פון פאלאסט האבען זיך בערעקט מיט א נעבעל, אנגעגאסען זיך מיט בלוט און צוגערוקט זיך צו די מענגע. אויף די וועגד האט עטוואס א טאנץ געטהאן און ארויפגע־שפרונגען גלייך אויפ'ן דאך. דער שלאם שווייגט, די רעשאטקע איז

בעוואקסען געוואָרען מיט מענשען און איז גלייך פערשוואונדען — דאָס פאלק בעוועגט זיך — עס לעבע „דער צוואנציגסטער" !

הינטער די פענסטער האָבען זיך א ווייז געטהאָן בלאסע פייער־לעך, א העסליכע געזיכט האָט זיך צוגעקוועטשט צום שויב און איז גלייך פערשוואונדען. אלעס ווערט ליכטיגער. די ליכט ווּאקסען, פערמעהרען זיך און שאקלען זיך ארום אין אלע זייטען ווי אין א טאנץ אדער א פראצעסיאָן. די פייערלעך רוקען זיך נאָכהער צו אייי־נע צו די אַנדערע, פערנייגען זיך און אויף דעם באלקאָן געהן ארויס דער קעניג מיט די קעניגין. זיערע געזיכטער זעהן זיך זעהר שלעכט און עס קען זיין, אז דאָס זיינען גאָר ניט זיי.

— פייער, „צוואנציגסטער", פייער ! מען זעהט דיר גאָר ניט.

דאָס פאקעל ליכט האָט א לייכט געטהאָן אביסעל אָן א זייט און אין א דונקעלען העל האָבען זיך בעוויעזען צוויי רויטליכע, ציטערע־דע געזיכטער. די וואָס זיינען געשטאַנען פון ווייטען האָבען אָנגע־הויבען שרייען : — דאָס זיינען ניט זיי. דער קעניג איז אנטלא־פען !

אָבער די וואָס זיינען געשטאַנען פון דער נאָהענט האָבען זיי דערקענט און אָנגעהויבען צו שרייען מיט שמחה :

— עס לעבע „דער צוואנציגסטער"!

די רויטע געזיכטער בעוועגען זיך לאנגזאם ארויף און אראָב דאָ שיינענדיג מיט א רויטען פייער, דאָ בלאָס ווערענדיג אין שאָטען : דאָ פערנייגען זיי זיך פאר דעם פאלק. דאָס פערנייגען זיך פאר דעם פאלק דער נייצעהנטער, דער פיערטער, דער צווייטער ; דאָס פערנייגען זיך אין רויטליכען רויך יענע רעטזעלהאפטע בעשעפענישׂ, וועלכע בעזיצען אזא אונבעגרייפליכע, פאסט געטליכע מאכט און הינטער וועלכע עס בעהאלטען זיך מאַרדטהאטען, הינריכטונגען, גרויסקייט און מורא.

עס ווילט זיך הערען עפעס א לעבעדיגע שטימע, וואָרים ווען ער קומט מיט זיין פייערדיגע געזיכט און שווייגט איז אזוי שרעקליך צו קוקען אויף איהם, ווי אויף דעם טייוועל, וועלכער איז נאָר וואָס ארויסגעקראָכען פון גיהנום.

— רייד צוואנציגסטער ! רייד !

א זאנדערבאראע בעוועגונג מיט'ן האנד, א הערשערישע און אלטע בעווגונג, אזוי אלט ווי די הערשאפט אליין, ווייזט דעם עולם, אז מען זאל שווייגען און א שטילע, אונבעקאנטע שטימע לאזט ארויס עפעס זאנדערבאראע אלטע ווערטער:

— עס פרעהט מיר זעהר, וואס איך קוק אויף מיין גוטעס פאלק.

און מעהר ניט? נאר דאס איז הפנים וועניג? עס פרעהט איהם! איהם דעם צוואנציגסטען פרעהט! זיי ניט בייז אויף אונז, צוואנציגסטער; מיר לייבען דיר און דו ליעב אונז. אויב דו וועסט אונז ניט ליעבען, וועלען מיר וויידער אריינברעכען צו דיר אין זאל, אין עס־ציימער, אין שלאף־ציימער און מיר וועלען דיר צווינגען, אז דו זאלסט אונז ליעב האבען.

— עס לעבע דער צוואנציגסטער, עס לעבע דער קיניג, עס לעבע דער הערשער.

— קנעכט!

וער האט עס געזאגט „קנעכט"? די פאקלען ווערען אויסגעלאשען, זיי גיהן אוועק. וויידער בעווגען זיך בלאסע פייערלעך, די פענסטער ווערען דונקעל, בעציהען זיך מיט א נעבעל, גיעסען זיך מיט בלוט און זוכען אימעצען אין דער מענגע.

די וואלקענס לויפען ארומקוקענדיג זיך, איז עס ווירקליך געווען ער אדער עס האט זיך בלויז אבגעדוכט? מען האט איהם געזאלט אנטאפען, צוריהרען זיך מיט די הענד צו זיינע קליידער, צו זיין געזיכט: ער האט געזאלט אנהויבען שרייען פון שרעק אדער פון שמערץ.

דער עולם גיהט זיך פאנאנדער שווייגענדיג, פול מיט די דונקעלסטע עראינערונגען, פארגעפיהל און שרעק. די גאנצע נאכט טראגען זיך איבער די שטאדט שרעקליכע חלומות.

דריטער קאפיטעל.

דער קעניג האט שוין געהאט ברעה צו אנטלויפען. פיעלע מענשען האט ער בעצויבערט, אנדערע האט ער איינגעשלעפערט און עס האט שוין געהאלטען גאר נאהענט דאפון, אז ער זאל וויידער פריי ווערען; אבער איינער פון די טרייעסטע זיהן פון פאטערלאנד האט

איהם דערקענט אונטער דער מאבקע פון א שמוציגען דיענער. ער האָט ניט געוואָלט גלויבען אין אנפאנג זיינע אייגענע אויגען און האָט ארויסגענומען פון טאש א מיטבע, אום צו זעהן אויב דאָס איז ווירקליך דאָס געזיכט פון דעם קעניג. אין איין מאָמענט האָבען א קלונג געטהאָן די גלאָקען, פון די הייזער זיינען ארויסגעלאָפען דערשראָקענע בירגער און געשריען:

„יע, דאָס איז ער."

יעצט זיצט ער שוין אין דעם גרויסען, שוואַרצען טורעם מיט די דיקע וואנד און קלייניגקע פענסטערלאָך. איהם היטען יעצט די טרייסטע זיהן פון פאָלק, וועלכע לאָזען זיך מיט נאָר ניט אונטערקויפען. אום צו מאכען זיך א ביסעל פרעהליך לאָזען איהם די היטער אין געזיכט דעם רויך פון זייערע ציגארען, ווען ער געהט ארום אויפ'ן הויף דורכשפאציירען זיך, אום ער זאָל ניט האָבען די מעגליכקייט צו פערפיהרען אימיצען פון די פערביגעהענדע, האָבען די היטער פערקלאפט פון אונטען אלע פענסטערלאָך און פון אויבען האָבען זיי ארומגעשטעלט מיט ברעטער, אזוי, אז אויסער די וואָלקענס קאָן ער קיינעם ניט זעהן. אָבער ער איז שטארקער. אנשטאט צו לאָבען האָט ער זיך געמוטען יעצט צו ווייגען מיט רחמנות־טרערען. דורך די וואנד פון געפענגנים זוכט ער ארויסצורופען א פערראטה. אומערום ערשיינען פעררעטהער און פריינד, ארום די גרענצען פון לאנד שטעהן די הערשער פון די בענאכבארטע מלוכות מיט גאנצע וויילדע מחנות פון מוטער־מערדער, וועלכע האָבען זיך פערזאמעלט, אום צו געהן טויטען זייער מוטער — די פרייהייט.

אין די הייזער, אין די גאסען, אין די הערפער, אין די פאלאצען פון פאָלקס־פערזאמלונג — איבעראל הערשט פערראטה. וועה איז דעם פאָלק! איהם האָבען פערראטהען די יענינג, וועלכע זיינען געווען די ערשטע אויפצוהויבען די פאָהן פון דער רעוואָלוציאָן. וועה איז צום פאָלק! איהם האָבען פערראטהען די יענינג, וועלכע ער האָט אָבגעעבען זיין נשמה. איהם פערראטהען פאָלקס פערטרעטער מיט עהרליכע געזיכטער און פלאמענדע רעדען, וועלכע זיינען אנגעשטאָפט מיט אימיצענס גאלד.

מען האָט געמאכט איבער'ן גאנצען שטאָדט אן אונטערזוכונג; עס איז ארויסגעגעבען געוואָרען א בעפעהל, אז 12 אוהר זאָלען אלע

זיטצען צו הויז. עס האבען א הילך געטהאן די גלאקען און זייערע כיעלאנכאלישע טענער האבען זיך צוגאסען וויט אין דער לופט. זייט די שטאדט עקזעסטירט איז נאך קיין מאל ניט געווען אין איהר אזא טויט שטילקייט ווי יעצט, די מאנאזינען זיינען געשלאסען, ארום די פאנטאנען איז לעער, און אין די גאסען זעהט מען ניט א לעבעדיגען נפש. ארום די וועגד טאנצען ארום דערשראקענע קעטין, ניט ווי כענדיג אויב עס איז איצט טאג אדער נאכט און עס איז אזוי שטיל, אז מען קען הערען ווי זיי שטעלען זייערע פיסלעך אויף די שטיינער.

ענדליך זיינען די קעטין אויך פערשוואונדען פון די גאסען. אויף אלע גאסען געהן ארום קופקעלעך בעוואפענטע מענשען. זיי רעדען הויך און שטאמפען מיט זייערע פים. זיי זיינען ניט פיעל, אבער דאס לארעם ווען זיי מאכען איז פיעל גרעסער, ווי פון די הונדערט טויזענד מענשען, וועלכע בעוועגען זיך געווהנליך דורך די גאסען.

די טרייע זיהן פון פאלק האבען געפונען 10 טויזענד פעררעטהער און אריינגעווארפען זיי אין געפענגנים. יעצט איז אויף די טורעמס א פערגעניגען צו קוקען. זיי זיינען אנגעשטאפט פון אויבען ביז אונטען מיט אזוי פיעל שמוטציגען פערראטה, אז עס דוכט זיך, אז זיי וועלען דאס ניט אויסהאלטען און פאנאנדער פאלען.

דיעזען אבענד איז אין שטאדט געווען אן אילוימינאציאן. די הייזער זיינען וויעדער פוסט געווארען און אין גאס האבען זיך ארויסגעשאטען אונצהליגע פאלקס־מאססען. פרעהליך זיינען זיי געגאנגען איבער'ן שטאדט פון אין ענד ביז צום אנדערען. פון דער וויטען האט מען געקענט בלויז בעמערקען, ווי א גרויסע, שווארצליכע מאכע דרעהט זיך אהער און אהין, ווי זיי גיעסען זיך צוזאמען און פאלען וויעדער פאנאנדער.

אויף א פאנאר האט זיך ארומגעוויעגט איינער א געהאנגענער, דאס איז געווען א פעררעטהער, וועלכער האט ניט געהאט דעם מזל צו דערלעפען זיך א לעבעדיגער ביז'ן געפענגנים. זיינע אויסגעצויגענע פים האבען זיך אבגעקלאפט אין די קעפ פון די וואס האבען גטאנצט אין גאס און עס האט אויסגעזעהן אז ער טאנצט אויך, אז ער איז דער דיריזישער פון די טענץ. נאכהער האט מען זיך אוועקגעלאזען צום טורעם און פאריסענדיג די קאפ האט מען געשריען דורך די דיקע וועגד :

— טויט דעם צוואנציגסטען ! טויט !

אין די פענסטער־אך פון טורעם האט זיך געזעהן א פייער־ל ; דאם האבען די טרייע זיהן פון פאלק געהיט דעם טיראן. נאכדעם ווי מען האט זיך בערוהיגט, זעהענדיג, אז ער וועט שוין ניט קענען אנטלויפען, האט מען ווייטער געשריען אויף שפאם : טויט דעם צוואנציגסטען !" אויף דעם אָרט פון אייניגע שרייערם זיינען אונטערגעקומען נייע. די גאנצע נאכט זיינען איבער'ן שטאדט ארומגעפלויגען שרעקליכע חלומות און אזוי ווי גיפט האט געברענט איהרע געדארים, די טורעמס און די טורמעס, וועלכע זיינען געווען אנגעפילט מיט פערראטה.

די פעררעטהער האט מען געטויטעט. די מאסען האבען נעכאפט העלצער, שטיינער און צוויי טעג נאך דער רייהע געדרעשען אין די טורעמס, ביז זיי האבען שוין ניט געהאט מעהר קיין כח. די ערד האט שוין ניט געקענט איינזויגען מעהר די פעטע בלוט און מען האט געמוזט אונטערבעטען שטרוי, אבער די שטרוי האט אויך דורכגעווייקט. זיעבען טויזענד פעררעטהער האט מען געה'הרג'עט ! זיעבען טויזענד פעררעטהער זיינען ארויס אין דר'ערד, אום אבצורייניגען די שטאדט און געבען די פרייהייט א נייעם לעבען.

וויעדער איז מען געגאנגען צום צוואנציגסטען און בעוויעזען איהם די אבגעהאקטע קעפ און די ארויסגערישענע הערצער און ער האט אויף זיי געקוקט. אין די פאלקס־פערזאמלונג איז געווארען א רעש, א סומאטאבא : מען האט געזוכט דעם מענשען, וועלכער האט געהייסען אויסשטעבען די פעררעטהער און מען האט ניט געפונען. ווער האט דאך געהייסען ? דו ? אפשר דו ? ווער האט דאס געהאט די העזה צו געבען אזא בעפעהל אהן די ערלויבנים פון די פאלקס־פערזאמלונג ? אנדערע לאבען אונטער אביסל, — קענטיג, אז זיי ווייסען עפעם.

— איהר מערדער !

— ניין מיר זיינען ניט קיין מערדער, מיר האבען רחמנות אויף אונזער פאטערל־אנד און איהר האט רחמנות אויף די פעררעטהער. דער פערראטה ווערט נאך אימער ניט קלענער און רייסט זיך אריין אין רעכטען הארצען פון פאלק. אזוי פיעל צרות שוין געהאט, אזוי פיעל בלוט שוין פארגאסען און דעם פערראטה קען מען ניט אויסרא־

כען. דורך די דיקע וועגד פערשפריט נאך דער איינגעשפארטער הערשער פערראטה.

וועה איז צו די פרייהייט ! פון מערב זייט קומט אן טרויערי־גע נאכריכטען איבער קריעג, איבער געשלעגען, איבער א נאררישען טהייל פון פאלק, וועלכער האט געגומען וואפפען און ווייל קעמפפען געגען די פרייהייט. פון אלע זייטען רוקען זיך אונטער אימער נעהענ־טער די הערשער. וואס זיינען ארבעקראכען פון זייערע טהראנען, מיט זייערע באגדען. פון וואגען א וואלקען זאל ניט אנקומען, בריינגט ער אימער א נעפעהרליכע כמארע ; דער איינגעשפארטער אין דעם טורעם ווערט רק מונטערער פון דיעזע נייעם און דעם פאלק ווערט רק טרויעריגער אויפ'ן הארצען.

וועה צו דעם פאלק ! וועה צו די פרייהייט ! די לבנה איז בייי־נאכט העלל און לייכט ווי איבער חורבות. אבער די זון פערגעהט יערער אבענד אין א נעבעל, עם לויפען אן אויף איהר גאנצע מא־סען שוואַרצע, קרומע, צודרעהטע וואלקענס און שטיקען איהר. זיי קוועטשען און דריקען איהר ביז זיי ווערען פערשוואונדען הינטער דעם האריזאנט.

אויף א מינוט האט זיך איהם איינגעגעבען א קוק צו טהאן צווי־שען די וואלקענס און וואס פאר א פערטרויערטער, פערקימערטער, שטראהל עם האט זיך בעוויעזען ! דאס איז גוועען א צארטער, פלינ־קער שטראהל, וועלכער האט זיך צוגעטולעט צו די שפיטצען פון די בוימער, הייזער און קירכען, א קוק געטהאן מיט גרויסע העלע און שרעקליכע אויגען, איז דונקעל גענוארעז, אנגעהויבען שמעלצען און פערלאשען גענוארעז. אין דעם ווייטען אקאען האט זיך ארבעגלא־זען א וואלקען־מאסס ווי א בערג־קייטע, אוועקשלעפענדיג מיט זיך די זון. וועה איז צום פאלק, וועה איז צו די פרייהייט !

און דער איין־אויגיגער וועכטער פון טורעם־זייגער געהט זיך ארום מיט זיין פערגרעסער־גלאז צווישען די רעדלאך און די פרו־זשינעס און קוקט זיך מיט נחת אויף די בעוועגונגען פון דעם פענ־דעל.

— אזוי איז גענוגן, אזוי וועט זיין.

איין מאל, בשעת ער איז נאך גענוגן יונג, איז דער זייגער עט־וואס קאליע גענוארען אין האט זיך אבגעשטעלט אויף צוויי טעג. און

דאָס איז געווען אזוי שרעקלעך, אז עס האָט אויסגעזעהן אזוי ווי די צייט האָט אָנגעהויבען פאלען מיט איהר גאנצער כאָטש. וועז כּען האָט דעם זיגער צורעכט געמאכט איז וויעדער אלץ גוט געוואָרען. יעצט שוויימט די צייט דורך די פינגער, זי פאלט טראָפען ווייז, און צושנייט זיך אויף קלייניגקע שטיקעלאך.

דער קופערנער קאָפּ פון פענדעל גלאנצט, בישעת ער בעווענט זיך דונקעל, און א טויב שטעהט אויפ'ן געזיכט און וואָרקעט:

— אזוי איז געווען, אזוי וועט זיין.

פיערטער קאַפּיטעל.

די טוויזענדיעהריגע מאָנארכיע איז שוין געווען צושמעטערט. שטימען קלייבען האָט מען שוין געדארפט. עס האָבען זיך אויפגעהויבען פון די ערטער אלע, וועו עס איז נאָר געווען אויף די פאלקס־פערזאמלונג און פון אונטען ביז אויבען איז זי פול געוואָרען מיט שטעהענדיגע מענשען. דער קראנקער דעפוטאט, וועלכען מען האָט געבראכט צו די פערזאמלונג אויף א שטוהל, האָט זיך אויך אויפגעהויבען.

אונטערגעהאלטען פון זיינע פרייגד, האָט ער אויסגעגליכט זיינע אלטע, צושלאָגענע פים און אויפגעשטאנען; ער האָט אויסגעזעהען ווי א הויכער אויסגעטריקענטער בוים, וועלכער שטעהט אָנגעשפּארט אויף צוויי יונגע בוימלאָך.

— די רעפובליק וועלט אָנגענומען איינשטימיג — האָט אויסגעשריען איינער מיט א דינינקער שטימע אין וועלכע עס האָט זיך געפיהלט אן אונבעשרייבליכע שמחה.

אָבער אלע שטעהן. עס געהט אוועק איין מינוט, די צווייטע; אויפ'ן פלאץ, וואָס איז אָנגעפילט מיט ערווארטענדע מאסען, האָט א הילך געטהאָן א דונערנדער געשריי, און דא איז נאָך אלץ שטיל און רוהיג ווי אין א קירכע; די שטרענגע, ערנסטע געזיכטער זיינען אזוי ווי פערגליווערט געוואָרען אין זייער עהרענאפּטער שטאָלצער פאָזע. פאר וועמען שטעהן זיי? קיין קעניג איז שוין ניטאָ.

עס איז שוין ניטאָ אויך קיין גאָט, דער קעניג און טיראן פון הימעל — ער איז שוין אויך ארונטערגעוואָרפען פון זיין הימלישען

טהרען. זיי שטעהן יעצט פאר די פרייהייט ! דער אלטער דעפוטאט, ביי וועלכען דער קאפ האט געציטערט געוועהנליך פון אלטקייט, האלט יעצט דעם קאפ שטאלץ און יונג. ער האט אבגעוואקט פון זיך די פריינד, וועלכע האבען איהם אונטערגעהאלטען, און שטעהט אליין — די פרייהייט האט דא געשאפען א וואונדער. דיעוע מענשען, וועלכע לעבען צווישען שטענדיגען שטורם, בונטען און בלוט, האבען שוין לאנג ניט געווייגט, און יעצט שטעהן זיי און וויינען.

די גרויזאמע אדלער־אויגען, וועלכע האבען געקוקט אזוי רוהיג אויף די בלוטיגע זון פון דער רעוואלוציאן, האבען ניט אויסגעהאלטען דער צארטען שטראהל פון פרייהייט און פאנאנדער געווייגט זיך.

אין דעם זאאל איז שטיל. הינטער די פענסטער הערט זיך א גערוויש. וועראנדיג אימער שטארקער און גרעסער, פערליערט ער זיין שארפקייט מיט זיין גלייכקייט און מעכטיגקייט דערמאהנט ער דעם רויש פון דעם אונענדליכען ים. יעצט ווינען אלע דיעוע מענשען פריי. פריי איז דער, ווער עס שטארבט, פריי איז דער, ווער עס וועלט געבוירען, פריי איז דער, ווער עס ליעבט. פערניכטעט איז געווארען די געהיימניספאלע מאכט פון איינעם, וועלכער האט געהאלטען טויזענדע יאהרען אין קייטען פיעלע מיליאנען. עס זיינען פאנאנדערגעפאלען די שווארצע געוועלבען פון טורמעס און איבער דעם קאפ שיינט א קלאהרער הימעל.

— פרייהייט — שעפטשעט איינער אזוי שטיל און צארט, ווי ער וואלט דערמאהנען דעם נאמען פון א גליעבטע.

— פרייהייט ! — שרייט א צווייטער קוים כאפענדיג דעם אטהעם פון פרייד, פול מיט בעגייסטערונג און שטרעבען.

— פרייהייט — שרייט דער אייזען.

— פרייהייט — זינגען די סטרונעס.

— פרייהייט — מורמלט דער ברויזענדער ים.

דער אלטער דעפוטאט איז געשטארבען. זיין הארץ האט ניט אויסגעהאלטען די אונענדליכע פרייד און איז געבליעבען שטעהן. און דער לעצטער קלאפ זיינער איז געווען : פרייהייט. דער גליקליכסטער פון די מענשען ! אין דעם גהיימניספאלען שאטען פון קבר וועט ער אוועקטראגען מיט זיך דעם זיסען חלום איבער די יונגע פרייהייט. מען האט ערוואַרטעט אז אין שמאדט זאלען פארקומען אונ־

רוהען, אבער עס איז גאר נישט געווען. דער פרייהייטס־אטהעם האט אויסגעעדלט די מענשען און ארויסווייזענדיג זייער שמחה זיינען זיי געווען צארט, אזוי ווייך, אזוי בעשיידען, ווי מערכען. זיי האבען אפילו ניט געטאנצט. זיי האבען כמעט ניט געזונגען; זיי האבען מעהר ניט ווי געקוקט איינע אויף די אנדערע, מעהר ניט ווי געגלעט איינע די אנדערע, פארזיכטיג צוריהרען זיך מיט'ן האנד: אזוי איז אנגענעהם צו גלעטען א פרייען מענשען און קוקען איהם אין די אויגען! קיינעם האט מען ניט אויפגעהאנגען.

עס האט זיך געפונען איינער א נארר, וועלכער האט א געשריי געטהאן: „עם לעבען דער צוואנציגסטער" און איז שוין בעריט ארייגצופאלען ביי די אויפגערייצטע מאססע אין די הענד און צוריסען ווערען אויף שטיקער. אייניגע האבען זיך אויפגערעגט, אבער די מייסטע האבען מעהר ניט ווי געוואונדערט זיך און אנגעקוקט דעם שרייער, ווי א קאמפאניע ליידיג־געהער, שטעהענדיג ביי'ן ים קוקען אן אן אפפע, וואס קומט אן מיט'ן שיף פון בראזיליען.

מען האט איהם אבגעלאזען.

אין דעם צוואנציגסטען האט מען זיך דערמאהנט ערשט שפעט אין דער נאכט.

אייניג בירגער, וועלכע האבען זיך ניט געקענט שוידען מיט דיעזען גרויסען טאג און וועלכע האבען בעשלאסען ארומצושפאצירען די גאנצע נאכט, האבען זיך דערמאהנט צופעליג אן דעם צוואנציג־סטען און אוועקגעלאזען זיך צום טורעם.

ער איז געווען אזוי ווי צוזאמענגעאסען מיט'ן הימעל און אין דעם מאמענט, וועו די בירגער זיינען אונטערגעגאנגען איז איבער'ן טורעם געשטאנען א שטערן. דער קלייניגקער שטערן איז אונטער־געגאנגען גאנץ נאהענט, א בליץ געטהאן און פערשוואונדען געוואלרען אין דער פינסטערניס. גאנץ ניעדריג אונטער דר'ערד האבען געלייכט צוויי קלייניגקע פענסטערלעך, דאס האבען געוואכט די היטער.

עס האט געשלאגען צוויי אוהר.

— ער ווייס, אדער ניט? — האט איינער פון די אונטערגעקו־מענע געפרעגט, איינקוקענדיג זיך אויף די שווארצע מאסע און סטא־רענדיג זיך צו פערשטעהען איהם. פון לעבען דער וואנד האט זיך

ארויסגערוקט א דונקעלער שאטען און א שוואבע, מאטע שטימע האָט געענטפערט :

— בירגער, ער שלאָפט.

— וואר זייט איהר, בירגער ? איהר האָט דאָך מיר איבערגע־שראָקען : איהר געהט שטיל ווי א קאטץ.

פון פערשיעדענע זייטען האָבען זיך אונטערגערוקט נאָך אייניגע דונקעלע שאטענס און האָבען זיך אָבגעשטעלט שווייגענדיג פאר די אָנגעקומענע.

— פאר וואָס ענטפערט איהר ניט ? אויב איהר זייט א טייוועל, טא וועלט פערשוואנדען : די פאָלקס־פערזאמלונג האָט אָבגעשאפט אלע שדים און אלע רוחות.

דער אונבעקאנטער האָט זיך אָבגערופען :

— מיר היטען דעם טיראן.

— אייך האָט די קאָמונע אוועקגעשטעלט דא ?

— ניין, מיר שטעהן דא פון זיך אליין. מיר זיינען געווען דא 37 מענשען, איינער פון אונז איז געשטאָרבען און יעצט זיינען מיר 36. שוין מעהר ווי צוויי מאָנאט, ווי מיר וואָהנען דא ביי דיזעז וועג ; מיר זיינען שוין מיער געווארען.

— די נאציאָן איז אייך דאנקבאר. איהר וועלט וואָס היינט האָט פאסירט ?

— יא, מיר האָבען עטוואָס געהערט. מיר היטען דעם טיראן.

— איהר האָט געהערט, אז איצט איז א רעפובליק — פרייהייט?

— יא, מיר היטען דעם טיראן.

— לאָמיר זיך צוקוסען, ברידער !

די קאלטע ליפען האָבען זיך צוגעריהרט צו די הייסע ליפען.

— מיר זיינען פערמאָגט געווארען. ער איז זעהר שלוי און געפעהרליך. מיר קוקען טאָג און נאכט אין די פענסטער און אין די טיהרען. מיר קוקען אלץ דארטען, אין יענע פענסטער. איהר קענט איהם יעצט ניט געפינען. זאָגט איהר, אז עס איז פרייהייט ? דאָס איז זעהר גוט. אָבער מיר דארפען געהן אויף אונזערע ערטער. זייט רוהיג, בירגער, ער שלאָפט. מיר בעקומען נאכריכט, יערע האלבע שטונדע. ער שלאָפט.

די שאטענס האבען זיך אבגערוקט און פערשוואונדען געוואָרען אזוי ווי זיי וואָלטען אריינגעקראכען אין דר׳ערד. דער שוואַרצער טורעם איז געוואָרען אזוי ווי העכער און פון דעם לינקען שפיטז האט זיך ארויפגעצויגען צום שטאַדט צו א פינסטערער פֿאַרמלאָזער וואָלקען. עס האט אויסגעזעהן אזוי ווי דער שטורעם וואלטט און ציהט אוים די הענד. אין דעם געדיכטען פינסטערנים פון וואנד האט מיר א מאל א בליטז געטהאָן א פייער און איז פערלאָשען געוואָרען — דאס איז געווען א מין סיגנאל. איבער׳ן שטאַדט האט זיך אויסגעשפרייט א וואָלקען און איז גאל געוואָרען פון דעם פייער־שיין. עס האט אנגעהויבען שפריצען א רענען. עס איז געוואָרען שטיל און רוהיג.

שלאָפט ער ווירקליך?

פינפטער קאַפיטעל.

עס זיינען פערבייגעגאנגען נאָך עטליכע טעג, אין וועלכע דאס פאָלק האט זיך ניט געקענט גענוג אנפרעהען מיט דעם גענוס פון פרייהייט, — ערשט מיט אמאל האבען זיך וויעדער אנגעהויבען ארומצוטראָגען נאכריכטען פון מיסטרויען און מורא. די נאכריכט, אז מען האט איהם אראָפגעווארפען פון זיין טהראָן, האט דער טיראן אויסגעשפרייט מיט פערדעכטיגער רוהיגקייט — ווי קען בליבען רוהיג א מענש, וועלכער הערט, אז מען האט צוגענומען פון איהם די קעניגליכע קרוין, וועו ער וואלט ניט אויסגעטראכט עפעס שרעקליכעס? און ווי קען בלייבען רוהיג א פאָלק וועו ער וויים, אז צווישען איהם וואהנט איינער א רעטזלהאפטער, וועלכער בעזיצט דעם וואונדערליכען כח צו בעשופען מענשען? זייענדיג שוין אראבגעוואָרפען פון טהראָן, בלייבט ער נאָך אלץ פורכטבאר; איינגעשפאַרטערהייט וויזט ער נאָך ארוים זיין טייוועלשע מאכט, וועלכע פערשפרייט זיך גאנץ ווייט.

די וואס געפינען זיך נעבען איהם נאהענט וויינען קוקענדיג אויף זייגע צרות. מען האט געזעהען ווי א פרוי האט געקושט די קעניגין אין האנד. מען האט געזעהן ווי איינער פון דעם קעניג׳ס היטער האט זיך אבגעווישט א טרעהר פון אויג; מען האט געהערט א רעדנער,

וועלכער אפעלירט צום פאלק, אז ער זאל האבען רחמנות. פונקט ווי ער וואלט ניט געווען גליקליכער אויף יעצט אפילו פאר פיעלע טויזענ־דע אונגליקליכע, וועלכע האבען קיין מאל ניט אנגעזעהן די שיין אין וועלכע מען וויל נאך אויף ווייטער בריינגען פאר א קרבן צוליעב איהם. ווער קען ערב זיין, אז מארגען וועט די לאנד וויעדער ניט משוגע ווערען און בעטען אויף די קניע פערצייהונג ביי דעם קעניג און וויע־דער אוועקזעצען איהם אויף דעם טהראן, וועלכער איז צושטערט געווארען מיט אזוי פיעל צרות, מיט אזוי פיעל שמערצען! אויפ־גערעגט פון כעס און מורא הערט זיך צו דאס פאלק צו די רעדען פון די פאלקס־פערזאמלונג. עפעס זאנדערבארע רעדען, שרעקליכע ווער־טער! די פאלקס־פערטרעטער רעדען גאר דערפון, אז צום קעניג טהראר מען זיך ניט צוריהרען, אז דעם קעניג טהאר מען ניט משפט'ן, וויל ער איז א קעניג. הייסט דאך דאס, אז די קעניגע עקזיסטירען נאך! אין ווער זאגט דאס? דאס זאגען מענשען, וועלכע האבען פיינד די טיראניי, די זיהן פון פאלק, וועלכע קומען ארויס פון יענע שיכטען, וואס האבען איבערגעטראגען אויף זיך די גרויזאמע און גע־מיינע הערשאפט פון די קעניגע. א שרעקליכע בלינדקייט.

די מייסטען הויבען שוין אן צו נייגען זיך אויף דעם צד פון קעניג. פון טורעם, וואו דער קעניג איז איינגעשפארט געהט א מין געלבער טומאן, וועלכער קריכט ארויס אין די הייליגע קאמערען פון פאלקס־שכל, פערבלענדעט די אויגען און שטיקט די יונגע פרייהייט — די יונגע בלה, וועלכע שטארבט אונטער דער חופה מיט דעם ברויט־קראנץ פון וויסע בלומען אויפ'ן קאפ. טרויער און פערצווייפלונג גנב'ען זיך ארויין אין די הערצער און פיעלע הענד זוכען וואפען, זייענדיג בעריים בעסער צו שטארבען פאר פרייהייט, איידער צו לע־בען אונטער טיראניי.

עם הערען זיך געשרייען פול מיט טויט־פעראכטונג:

— איהר ווילט אז אין לאנד זאל זיין מענש און 35 מיליאן בהמות?

— יא, זיי ווילען. זיי האבען ארבגעלאזען די אויגען און שווייגען. זיי זיינען מיער געווארען צו ראנגלען זיך; צו פער־לאנגען — און אין זייער געמעצען, אין זייערע פארבלאזע, פאלטע הערען שפירט זיך שוין דאס בילד פון א טהראן . . .

די רעדען אויף דער פאלקס־פערזאמלונג זיינען דונקעל און אין שווייגען פיהלט זיך שוין פערראטה. די פרייהייט — די אָרימע כלה אין וויסע בלומען — שטאַרבט אוועק אין מיטען האַכצייט.

ששש! . . . אין דרויסען הערט זיך עפעס א גרויסער טאפּטשען מיט די פּים. מען געהט! עס הערט זיך א געראש אזוי ווי פון צעהנדליגע באַראַבאנען.

טראַם . . . טראַם . . . טראַם . . . עס גייען די פּאַרשטעדט. זיי גייען פערטהיידיגען די פרייהייט. טראַם־טראַם־טראַם. — וועה איז צו די פערעטהער.

— דאָם פאלק בעט ערלויבנים צו שטעלען זיך פאר די פערזאמלונג.

קען מען דען אַבהאלטען די שנעע־בערג, וועלן זיי האלטען אין פאלען? וועלן קען זאָגען צו אן ערד־ציטערנים: „מעהר ווי ביז אַהער טהאָרסט דו ניט אונטערגעהן?"

די טיהרען מאַכען זיך פאַנאַנדער און עס בעווייזען זיך די פאַרשטעדט. אַבגעברענטע געזיכטער, אבגעדרעקטע הערצער, שמאַטעס פון אלערליי פארבען אנשטאט קלייַדער. אין די אונרוהיגע בעווענונגען זיך פיהלט זיך מוטה. די אויגען ברענען מיט פייער. עס טארטשען פיקעס, קאַסעס, אייזענס און צאַם־פלעקער. דאָ שטעהט צוזאמען מענער, פרויען און קינדער. טראַם, טראַם, טראַם . . .

— עס לעבען די פערטרעטער פון פאלק! . . . עס לעבע די פרייהייט! טויט צו די פערראטהער!

די דעפוטאַטען שמייכלען אונטער, און פערנייגען זיך העפליך. פון דיעזע אונענדליכע בעווענונג הויבט אָן צו שווינדלען דער קאָפּ. אלע געזיכטער זעהן אוים ווי איינס. אלע געשרייען וועלען צוזאמענגאַסען אין א געדיכטען, איינטאַניגען געוויש. דער טאפּטשען מיט די פּים וועלט עהנליך צום קלאַפען פון רעגען איבער'ן דאך: א ריעזיגער דאך און ריעזיגע טראַפּענס.

עס געהט אַוועק א שטונדע, צוויי, דריי. עס איז שוין אַנגעקומען די נאַכט. ביידע טיהרען, סיי די, דורך וועלכע דאָם פאלק געהט אריין, סיי די, דורך וועלכע דאָם פאלק געהט ארויס, זיינען שווארץ ווי צוויי אַבגרונדען. די מאַטע אויגען, וועלכע קוקען אויף די גרויסע פאלקס־מאַסען הויבען אָן פאַרצושטעלען זיך פער־

שיעדענע בילדער. די וואָס זיצען איבער טיהר דוכט זיך אָב, אז זיי שטעהן אויף א ברעק און קלייבען זיך צו שווימען. אין א מינוט ארום קומען זיי צו בעזינגונג: אָה, דאָס איז דאָס פאַלק! און אין אלעמענס הערצער וואקסט דער שטאָלץ, דאָס בעוואוסטזיין פון שטארקייט און דורשט צו א גרויסע, נאָך ניט געזעהענע פרייהייט. א פרייעס פאַלק! וואָס פאר א גליק. טראָם, טראָם, טראָם.

שוין אכט שעה ווי דאָס פאַלק געהט און עס איז נאָך ניטא קיין ענד. פון אלע זייטען הילכען רעוואלוציאָנערע ליעדער. קיין ווערטער הערט מען כמעט ניט; עס הערען זיך נאָר די מוזיקאלע טאקטי־קען. צו די וואפען בירגער! זאמלט זיך אין באטאליאָנען! לאָמיר געהן!

— לאָמיר געהן!

מען געהט.

שטימען קלייבען דארף מען שוין ניט. די פרייהייט איז ווייערער געוועטעט.

זעקסטער קאפיטעל.

עס איז אָנגעקומען דער גרויסער טאָג — דער טאָג, וואָס מען האָט געוארפט משפט'ן דעם קעניג. די געהיימניספאלע מאכט, וועלכע איז אלט ווי די וועלט, דארף אבגעבען חשבון פאר דעם פאַלק, וועלכען זי האָט געהאלטען הונדערטע יאָהרען אין שקלאפערי. די מאכט, וועלכע איז בערויבט יעצט פון איהרע קלינגענדיגע גלעק־לעך און איהר גאָלדענעם טהראָן, וועלכע איז בערויבט פון איהר גאנצען יחוס און פון אלע איהרע נארישע טיטלען, — דיעזע מאכט דארף זיך יעצט שטעלען נאקעט פאר דעם פאַלק און געבען איהם א קלאהרע רעכענונג; פאר וואָס איז זי געווען א מאכט, ווער האָט איהר געגעבען די קראפט און דאָס רעכט צו הערשען דורך, איין מענש איבער גאנצע מיליאָנען, צו בעגעהן אלערליי פערברעכען און גוואלד־טהאטען, צו בערויבען איינעם די פרייהייט, אדער פער־אורטהיילען צום טויט? דער צוואנציגסטער איז שוין פון אנפאנג אן פעראורטהיילט דורך דאָס געוויסען פון גאנצען פאַלק; קיין [illegible] איהם איז ניטא און עס קען ניט זיין. דער צוועק פון

משפט'ן איהם בעשטעהט נאָר דארין, אז פאר דער הינריכטונג זאָל ער ענטדעקען זיין געהיימניספולע הארץ און בעקאנט מאכען דאָס פאָלק ניט מיט די מעשים, נאָר מיט די געדאנקען און די געפיהלען פון א קעניג.

די צויבער שלאנג וואָס האָט אויפגעפרעסען מיידלאָך און האָט געהאלטען די גאנצע מדינה אין שרעק, איז געבונדען געוואָרען אין קייטען און איז ארויסגעשלעפט געוואָרען אויפ'ן מארק־פלאץ און מענשען וועלען באלד דערזעהן זיין הויט מיט די שופען, זיין צוויי־פאכען צונג, זיין שרעקליכע מויל פון וועלכע עס שפּאָרט פייער.

אלע האָבען זיך עפּעס געשראָקען. אויך די שטילע גאסען האָט שוין פון ביינאכט אן געמארשירט מיליטער, פון אלע זייטען איז דער חיל געקומען, בעדעקענדיג דעם גאנצען מארק־פלאץ, די גאסען, אלע דורכגאנגען — דער גאנצער וועג פון קעניג איז אויסגעשטעלט געוואָרען פון ביידע זייטען מיט וועגד פון שפּיזען און פון בייזע, שטרייגע אונ'גרלוות'דיגע געזיכטער. איבער די דונקעלע בנינים פון די מויערען און די קלויסטערס, די שפּיציגע און פיעריגע עקעדיגע, וועלכע זיינען געווען ווי פערשטעלט אין דער דונקעלהייט פון פארטאָג, האָט בלייך אָנגעהויבען ליכטיג צו ווערען דער גלעזער פערוואָלקענטער הימעל, דער קאלטער שטאָדטישער הימעל, וואָס זעהט אוים אזוי ווי די הייזער, וואָס זיינען פערדויבערט און פערפינסטערט פון שטויב און אלטקייט. אקוראט ווי דאָס וואָלט געווען א גראווירטעס בילד אין אייגעם פון די זאלען פון אן אלטען ריטערליכען שלאָס.

די שטאָדט האָט געשלאָפען אין אימה'דיגער ערוואַרטונג פון דעם גרויסען שרעקליכען טאָג און איבער די גאסען האָבען שטיל, אייגהאלטענדיג זייערע שווערע טריט, זיך בעווענט גאנצע מחנות פון בירגער, וועלכע זיינען פערוואנדעלט געוואָרען אין סאָלדאטען; מיט א חצופות'דיגע רודערי, ארבעלאָזענדיג זייערע מאָרדערס צו דער ערד זיינען דורכגעקראָכען און ביי יעדען הארמאט האָט געפינקעלט דער רויטליכער פייערל פון דעם קנייט. געקאָמאנדעווען האָט מען שטיל, האלב־געוועדט, כמעט געשעפצעט — אזוי ווי מען וואָלט מורא געהאט אויפצוועקען די וואָס שלאָפען אונרוהיג און קעכען זיך לייכט אויפכאפען. האָט מען דאָס מורא געהאט אז דעם קעניגס

רוהע זאָל ניט געשטערט ווערען אָדער מען האָט דאָס טאָקע מורא געהאַט פאר'ן קעניג — דאָס האָט קיינער ניט געוואוסט ; אָבער אַלע האָבען געוואוסט, אז מען דארף זיך פערטיג מאכען, אז מען דארף אַרויסרופען און איינזאמלען אַלע כוחות, וועלכע זיינען דאָ ביים פאָלק.

לאנג, לאנג האָט זיך טאָג נאָך טאָג אָנגעהויבען ; די געלע וואָלקענס, פוכיגע, שמוציגע, אזוי ווי זיי וואָלטען געווען אויסגעוישט מיט א בלאָטיגען טוך, זיינען עקשנות'דיג געהאַנגען איבער די שפיצען פון די קלויסטערס ; און בלויז אין דעם מאָמענט, ווען דער קעניג איז ארויסגעגאנגען פון שלאָס האָט זיך אצונד געטהאָן די זון אין דעם דורכגעריסענעם פלאָץ צווישען די וואָלקענס. א גוטער סימן פאר'ן פאָלק, א שטרייניגע ווארנונג פאר דעם טיראן.

געפיהרט האָט מען איהם אזוי : אין דעם דורכגאנג צווישען די צווויי שורות חיל האָבען זיך בעווענגט בעוואפענטע מחנות : אין מחנה, די צווייטע . . . די צעהנטע — מען קען ניט איבערצעהלען ; דערנאָך די הארמאטען. זייערע רעדער דונערן איבער די שטיינער ; דונערן, דונערן, דונערן ; דערנאָך ענדליך רוקט זיך שווער צווישען די ביקסען, שפיזען און שווערדען א שווארצע קארעטע. און וויעדער הארמאטען און מחנות. און אויף דעם גאנצען גרויסען שטח פון פיעלע מיילען פאר דער קארעטע, ארום איהר און הינטער איהר — א טויטע שטילקייט. אין איין אָרט אויף דעם גרויסען פלאָץ האָבען אייניגע נאָר גאנץ אונזיכער א געשריי געטהאָן :

— טויט דעם צוואנציגסטען !

אָבער די מאסע האָט דעם געשריי ניט אונטערגעכאפט און די בעזונדערע שטימען זיינען באלד אנטשווינגען געוואָרען. אזוי פאסירט דאָס אין געיעג אויף א ווילדען דבר־אהר, עס גיבען א ביל נאָר די קלייע הינטלאָך, און יענע וועלכע עס צוריסען טאָקע און ווערען צוריסען, יענע שווייגען, זאמלענדיג אין זיך האס און קראפט.

אין דער פערזאמלונג קומט פאר אן אינגעהאלטענער טומעל און געשפרעכען. שוין עטליכע שטונדען ווי זיי ווארטען אויף דעם טיראן, וואס שלעפט זיך אזוי לאנגזאם, און זייענדיג אויפגערעגט געהן זיי ארום הין און צורק איבער די קאריראָרען, בייטענדיג יעדע זויילע דעם פלאטץ פון אונגעדולד, זיי לאכען אהן אורזאכען, רעדען

עפעם לעבעדיג צווישען זיך. פיעלע אבער זיצען אונבעוועגליך, אזוי ווי אויסגעהאקטע סטאטוען — זייערע פנים'ער זיינען אויך אזוי ווי פערשטיינערט. יונגע פנים'ער, אבער אלטע, טיעפע קנייטשען, אזוי ווי איינגעהאקט מיט א האק; האַרטע האָר; די אויגען — אריינגעקראבענע טיף אונטערן שטערן, בייז, אדער אויסגעסטאר־טשעטע ארויס, גרויסע, אזוי ווי זיי וואלטען גאר קיין ברעמען ניט געהאט, זיי ברענען ווי די פאקלן אין דעם שווארצען צאם פון טורמע. ניטא אויף דער וועלט אזא שרעקליכע זאך, אויף וועלכע דיעזע אויי־גען וואלטען ניט געקענט קוקען אהן פחד; ניטא אויף דער וועלט קיין מורא'דיגע זאך, קיין האַרטהערציגע, טרויעריגע, דונקעלע, פאר וועלכע דיעזע בליקען וואלטען א ציטער געטהאן. אזוי ווי צו־גליהטער אייזען איז אנגעפלאמט ביז וויסקייט, אזוי האבען זיי זיך צוגליהט פון דעם פייער פון דער רעוואלוציאן. יענע מענשען, וועל־כע האבען אנגעהויבען צוערשט דיעזע גרויסע בעוועגונג, זיינען שוין לאנג געשטארבען, זיינען צוזעעט און צושפרייט געוואָרען איבער דער ערד, זיינען פערגעסען געוואָרען; פערגעסען געוואָרען זיינען אויך זייערע געראנקען, זייערע ערוואַרטונגען און זייערע פאנ־טאזיען.

דער געוועזענער שטורעם, וועלכען עם האבען געמאכט די רעדעם פון יענע מענשען, ווייזט איצט אוים אזוי ווי א גלעקעל צום שפיעלען זיך אין האנד פון א קינד; זייער גרויסע פרייהייט, וועגען וועלכער זיי האבען געטרויעט זעהט אוים איצט אזוי ווי א וויג־בעטלע פאר א זויג־קינד פארצויגען מיט א דינער דעקע צו בעשיצען דאם קינד פון פליגען און פון דעם שיין פון ליכטיגען טאג. קליינינקע, משונה־דיגע מענשלעך, קאַרליקעס, וועלכע האבען אונטערגעגראבען א בארג. אבער דיעזע — אויסגעהאדעווטע אין שטורעם און לעבענ־דע אין די שטורעמס; די ליבלינגס קינדער פון פירכטערליכע טעג, פון פערבלוטיגטע קעפ, וועלכע מען טראגט אנגעשטאכענע אין דער הויך אויף די פיקעס אזוי ווי די קאוואונעס, דאם זיינען קינדער פון דיקע פלייישיגע הערצער, פון וועלכע מען פרעסט ארויס דאם בלוט; דאם זיינען מענשען פון גרויסע, ריזיגע רעדעס, וואו יעדעס וואָרט איז שארפער פון קינזשאל און יעדער געדאנק איז אונערבארמדינער אלס פולפער. זיי געהאָרכען בלויז דעם ווילען פון דעם מאיעסטע־

טישען פאָלק, זיי האָבען ארויסגערופען דעם שאטען פון געהיימער הערשאפט, און איצט — קאָלט זיינען זיי ווי די געלעהרטע אנאטאָמען, ווי די ריכטער, ווי די תלמידים; זיי וועלען שוין אונטערזוכען דעם בלויען שיין, וועלכער שרעקט אזוי ווי אונויסענדע און אבערגלויבישע, זיי וועלען צונעהמען זיינע שיינבאָרצ גלייַדער, זיי וועלען אויסגעפינען דעם שוואַרצען סם פון דער טיראניי און וועלען דיעזען גיפט אויסרגעבען צו דער לעצטער הינריכטונג.

נאָר אָט ווערט שטיל דרויסען און די שטילקייט ווערט טיף און שווארץ אזוי ווי דער הימל ביינאכט. מיט א גערודער קומען צו נעהענטער די הארמאטען. אינעווייניג ווערען אלע אנשוויגען. ביים אריינגאנג איז א לייכטע בעווענונג. אלע — זיצען — זיי דערפען בעגעגענען דעם טיראן זיצענדיג. זיי שטרייכען זיך אן צו בלייבען גלייכגילטיג. די הארמאטען, מחנות און געוועהר שטעלען זיך ארום דער געביידע, ווי מיט אן אייזערנעם רייף וואלט ארומגענומען ווערען דאם הויז.

עפעס א קליינינקעס איז אריינגעאנגען.

קוקענדיג פון די אויבערשטע וויטע ביינק זעהט זיך ווי דאם איז א גראָבינקער אונגעוויקסיגער מענשעלע מיט שנעלע אונזיכערע בעווענונגען. פון דער נאָהענט איז דאם א פעטער מענש פון א מיטלען וואוקס מיט א גרויסען נאָז, וועלכער איז געוואָרען רויט פון קעלט. אויף זיין פנים איז צומישט וויכקייט, ניכטיגקייט, פוסטקייט און דומהייט. ער דרעהט מיט'ן קאָפ, ווייסט ניט צו זאָל ער גריסען אָדער ניט. ער שטעהט אויף זיינע צונומענע פים, ניט ווייסענדיג צו מעג ער זיך זעצען אָדער ניט. אלע שווייגען. נור פון הינטען שטעהט א שטוהל, זעצט ער זיך, פריהער אויף א ברעגעלע, דערנאָך וויטער, און שפעטער שוין אין גאנצען. ער נעהמט דערנאָך אן גדלות'דיגע האלטונג. עס שיינט אז ער האָט קאטער. ער נעהמט שנעל ארוים זיין טיכעל און שנייצט דעם נאָז מיט אימפעט און מיט הנאה. ער מאכט זיך באלד צורעכט, בעהאלט די נאָז-טיכעל און בלייבט מאיעסטעטיש שטיל ווי אבגעשטאָרבען. ער איז פערטיג.

דאם איז געווען דער צוואנציגסטער.

זיעבענטער קאפיטעל.

מען האָט ערווארט א קעניג, און ערשיינען איז גאָר א ליז. מען האָט ערווארט דעם צויבער־שלאנג, די דראכע און געקוכען איז גאָר א בורזשוי, מיט א גראָבען נאָז און מיט א נאָז־טיכעל. לעבערליך, משונה און עפעס גאָר אונאנגענעהם. צו האָט מען דאָס ניט אונטער־געשטעלט וועמען ?

— דאָס בין איך דער קעניג — זאָגט הויך דער צוואנציגסטער.

יאָ דאָס איז ער : ווי לעבערליך ער איז ! אָט איז דיר א קע־ניג ! מען האָט געשמייכעלט, געקוועטשט מיט די פליצעם, שיער ניט אויסגעפלאצט אין א געלעכטער און מען האָט זיך איבערגעקוקט איינער צום אנדערען מיט שפאָס, מיט בענריסונגם צייכענם, אזוי ווי מען וואלט איינער דעם צווייטען געפרעגט :

— ווי געפעהלט ער דיר ?

די דעפוטאטען — זיי זיינען שוין געווען זעהר ערנסט, מורא׳־דיג ערנסט, זאָגאר בלייך ; מסתמא האָבען זיי געפיהלט אזוי גע־דריקט דורך דער פעראנטוואָרטליכקייט, אָבער דאָס פאָלק האָט זיך שטיל אמוזירט. ווי האָט זיך דאָס פאָלק אריינגעכאפט אהער אין דער פערזאמלונג ? גאָר אזוי ווי עס רייסט זיך דורך וואסער : אריינגערונגען — דורך די הויבע פענסטער, דורך שפאלטען עפעם, כמעט ווי דורך די שליסעל־לעכער דורכגעקראָכען. הונדערט אב־געריסענע, פאנטאסטישע געקליידטע אין אלע מינים מלבושים, אָבער זעהר העפליכע און פרייגדליכע פרעמדע פנים׳ער. ווען אזא האָט זיך אבגעשטויסען אן א דעפוטאט, האָט ער גלייך א פרעג געטהאן :

— שטער איך אייך ניט בירגער ?

זעהר העפליכע, גאנצע גערייכטע שווארצע נעסטען, אזוי ווי פויגלען, קלעפען זיי צו די פענסטער און פארשטעלען דעם שיין, און זיי טעלעגראפירען עפעם מיט די הענד ארָאָב, אויפ׳ן פלאץ. עם שיינט, אז עטוואס לעבערליכעם גיבען זיי איבער צו די אונטען שטעהענדע.

אבער די דעפוטאטען זיינען געווען ערנסט, זעהר ערנסט, זאגאר בלייך. ווי פערגרעסערונגס־גלעזער אזוי זיינען אננעשטעלט זייערע אויכנעקאטשעטע אויגען אויף דעם צוואנציגסטען, קוקען אויף איהם לאנג און משונה — און קעהרען זיך אב פארכמורעטע. אנדערע האבען אין גאנצען פערמאכט די אויגען: קענטיג אז זיי איז גע־ווען עקעלהאפט צו קוקען אויף דעם טיראן.

— בירגער — דעפוטאטען! מורמעלט איינער פון די פרייגד־ליכע אונבעקאנטע — איהר גיט נאר א קוק ווי די אויגען ברענען ביי דעם טיראן.

— יא.

— ווי ער האט דאס זיך אנזויגען אין אונזער בלוט!

— יא.

— אפנים איהר זייט ניט פון די פלויידערזעק, בירגער!

קיין ענטפער. און דארט אונטען פלאפעלט עפעס דער צוואנ־ציגסטער. ער פערשטעהט ניט אין וואס מען קען איהם בעשולדיגען. ער האט תמיד געליעבט זיין פאלק און דאס פאלק האט איהם גע־ליעבט. און אויך איצט האט ער ליעב דאס פאלק, ניט קוקענדיג אויף אלע בעליידיגונגען און אויב מען מיינט, אז פאר'ן פאלק איז בעסער א רעפובליק: ער האט נאר נישט דאגענען.

— פאר וואס זשע האסט דו געבראכט אנדערע טיראנען?

— איך האב זיי ניט גערופען זיי זיינען אליין געקומען.

— א ליגנערישער ענטפער: עס זיינען געפונען געווארען די געהיימע דאקומענטען, וועלכע עס בעווייזען דעם פאקט, אז עס זיינען אננעגאנגען די פערהאנדלונגען. אבער ער לייקענט — גראב און נארריש, אזוי ווי דער ערשטער געכאפטער זשוליק, וועלכען מען האט געכאפט ביי דער האנד. ער בעליידיגט זיך זאגאר: ער האט נאר אין אמת'ען תמיד געמיינט נאר דעם פאלק'ס טובה. עס איז ניט וואהר, אז ער איז א הארטהערציגער — ער האט אלע מאל בעגנא־דיגט, וועמען מען האט נאר געקענט בעגנאדיגען; עס איז ניט וואהר, אז ער האט רואינירט די מלוכה: ער האט אויף זיך אליין אוים־געגעבען אזוי ווייניג, ווי יעדער ניט רייכער בירגער. ער איז קיין מאל ניט געווען צולאזען, קיין מאל ניט געפלושעווען. ער האט

ליעב געהאט גריכישע און לימיניישע קלאסיקער און סטאלעריי. אין זיין קאבינעט איז די גאנצע מעבעל זיינע אייגענע געמאכטע.

דאס איז אמת. און וען מען קוקט זיך אין איהם איין זעהט ער טאקע אוים ניט מעהר ווי א בעשיידענער בורזשוא: אזעלכע בייכיגע מענשעלאך מיט גרויסע נעזער, וואס געבען ארויס א משונה־דיגען קול ווי א טרובע, קען מען טרעפען פיעלע אין די פייערטעג ווי זיי פאהרען ארום אין שיפלאך גאנצע שטונדען פיש פאנגען. פוסטע, ווערטהלאזע מענשען מיט גרויסע נעזער.

אבער ער איז דאך געווען א קעניג! וואס זשע הייסט דאס? אויף אזא'ן אופן קען דאך יערערער זיין א קעניג; אויף אזא אופן קען דאך ווערען אפילו אן אבעזיאנע דער אונבעגרענצטער בעפעהלער איבער דעם שיקזאל פון מענשען. און מען וועט פאר דער אבעזיאנע אויך אויפשטעלען א גאלדענעם טהראן און מען וועט איהר אבגעבען געטליכען כבוד, און זי וועט פארשרייבען פאר מענשען די געזעצע נאך וועלכע זיי זאלען לעבען — אן אבעזיאנע מיט א האפריגע הויט, א בריאה, וואס שלעפט זיך ארום אין די וועלדער.

דער קורצער הערבסט טאג ענדיגט זיך שוין, און דאס פאלק הויבט אן צו ווייזען צייכענס פון אונגעדולד: וואס עסק'ט מען זיך דארט אזוי לאנג מיט'ן טיראן? צו שמעקט דאס עפעס ניט מיט א נייעם פערראטה? אין דעם האלב־דונקעלען צימער, וואו עס איז אזוי שטיל, בעגעגענען זיך צוויי פארשטעהער, וועלכע זיינען אוועקגעגאנגען פון דער פערזאמלונג. זיי קוקען זיך צו, דערקענען איינער דעם צווייטען און געהען שווייגענדיג איינער לעבען אנדערען, אויסהיטענדיג ניט אנצוריהרען זיך. זיי געהן.

— אבער וואו איז דער טיראן? — גיט זיך א כאפ איינער און גיט א האק דעם צווייטען פאר'ן פלייצע. זאג מיר — וואו איז דער טיראן?

— איך ווייס ניט. איך שעהם זיך צו געהען אהין.

— שרעקליכע געדאנקען! ניט שוין־זשע איז דאס אזא ניכטס־ווירדיגקייט ווירקליך טיראניי? ניט שוין־זשע זיינען דאס אזעלכע פוסטע ברואים טיראנען?

— איך ווייס ניט. איך שעהם זיך.

אין דעם קלייגעם ציממערל איז געווען שטיל. נאָר פון אומעטום— פון דער פערזאמלונג, פון מארק־פלאַטץ, וואו עס האָט זיך געשטויסען דאָס פאָלק — האָט זיך געהערט א גלייכער טומעל. עס קען זיין, אז יעדערער האָט געוואָרט שטיל, אָבער פון אלע צוזאמען האָט זיך דאָס ערהאלטען אלס א ווילדער ברויזען ווי דאָס ברויזען פון ווייטען ים. אויף די וועגד האָבען זיך געוויעזען רויטע פאסען און פלעקען — אפנים אז אונטען, דרויסען, האָט מען אָננעצונדען פאקעלען. פון נאָהענט ערגעץ האָט זיך דערהערט דאָס טופען פון פיס און דער שטילער קלאנג פון געוועהר: די קאראוולען האָבען זיך געביטען, וועמען היטען זיי דאָס: אָט דעם גאָרנישט?

— מען מוז איהם ארויסיאָגען פון לאנד.

— ניין, דאָס פאָלק וועט דאָס ניט ערלויבען. מען מוז איהם טויטען.

— אָבער דאָס וועט דאָך זיין א נייע נאָרעריי!

דער שיין פון די רויטע פלעקען שפּרינגט איבער'ן וואנד. עס פויזען איבער'ן וואנד דונקעלע שאָטענס, ווי פון א רויך: אזוי ווי אין אונקלאהרהייט פון א חלום געהן דורך די בלוטיגע טעג פון דער פערגאנגענהייט און פון געגענווארט — און אָהן א סוף זיינען זיי. דער רויש דרויסען האלט אין שטייגען. עס לאָזען זיך שוין הערען בעזונדערע אויסגעשרייען:

— דעם ערשטען מאל אין לעבען האָב איך היינט דערפיהלט א פּחד.

— און פערצווייפלונג, און שאנדע.

— און פערצווייפלונג. גיב מיר די האנד. ברודער. ווי קאלט די האנד איז! אָט דא פאר'ן געזיכט פון אונבעוואוסטער געפאהר אין די מינוטען פון גרויסער שאנדע לאָמיר שווערען, אז ניט מיר וועלען פאלש בלייבען דער אונגליקליכער פרייהייט. מיר וועלען אומקומען, איך האָב דאָס היינט דערפיהלט, אָבער אומקומענדיג וועלען מיר אויסשרייען: „פרייהייט, פרייהייט, פרייהייט!" — אזוי אויסשרייען וועלען מיר, אז די גאנצע שקלאפען־וועלט זאל א ציטער טהאָן פון שרעק. שטארקער דריק מיין האנד, ברודער!

שטיל איז געווען און דער שיין פון רויטע פלעקען האָט זיך געוויעזען אלע מעהר אויף די וועגד און די רויכיגע, שווייגענדע שא־

טענס האָבען זיך בעוועגט און געטראָגען זיך אהין ערגעץ, אין דרויסען האָט אלץ בייזער געברויזט דער אָבגרונד. אזוי ווי דער שרעקלעכער ווינד וואָלט זיך ארויסגעריסען פון ערגעץ — פון צפון און דרום, פון מזרח און כערב — און האָט אויפגעהויבען מיט שרעק די ציטערענדע מאַססע. אָבגעריסענע לויפער — א רעווען — און אין דעם טומעל פון קולות האָבען זיך אין שרעקליכע, צייהנער־האָפטע שטרידען אויסגעצייכענט די אותיות, דאָס וואָרט:

— טויט! . . . טויט! . . . דעם טיראַן!

זיי זיינען געשטאַנען און האָבען געהערט און האָבען געטראכט וועגען עפעס, די צייט איז געגאַנגען, און זיי זיינען אלץ געשטאַנען, אונבעוועגליכע צווישען די שאטענס פון פייער און רויך און עס האָט זיך געדוכט, אז שוין טויזענדע יאָהרען שטעהן זיי אזוי. טויזענדע דורכזיכטיגע יאָהרען האָבען ארומגערינגעלט זיי מיט גרויסען פירכטערליכען שווייגען פון אייביגקייט, און די שאטענס האָבען זיך צושפיעלט ווי מזיקים, און די קולות האָבען זיך ערהויבען און זיינען געפאלען און זיינען צוגעקומען אזוי צו די פענסטער, אזוי ווי אויפגעהויפטע וואָסער. מינוטענווייז האָט מען קלאָהר געקענט פערנעהמען דעם געהיימען און שוידערליכען טאָקט פון די כוואליעס, וועלכע האָבען געברויזט:

— טויט! . . . טויט דעם טיראַן!

מען האָט זיך א ריהר געטהאָן.

— וואָס זשע לאָמיר געהן אהין.

—לאָמיר געהן. נאָר איינער! איך האָב געמיינט, אז היינטיגער טאָג וועט ענדיגען דעם קאמפף מיט דער טיראַניי.

דער קאמפף הויבט זיך נאָך ערשט אָן. לאָמיר געהן!

פינסטערע קאַרידאָרען שטיינערנע טרעפ, עפעס אין גאַנצען שיי־וגזאמע, קאלטע זאלען, פוסטע אזוי ווי די קעלערס — און פלוצלונג האָט א בליאסק געטהאָן ליכט, האָט א שפאר געטהאָן היין אזוי ווי פון א צופלאמטער שמיד־אויוועז, אין די אויערן האָט אנגעהויבען קלאפען א געדיכטער געשפרעך. אָהן צוזאמענהאנג, אן אלגעמיינער, אזוי ווי הונדערט פאפוגייעס אין זייערע שטייגעלעך וואלטען איבערשלאָגען אויינע די אנדערע, רייד־ענדיג יעדערער דאָס איהריגע. נאָך איין צופעלנטע נידריגע טיהרעל — און אונטער די

פּיס אן אונגעהייערע גרוב, א האַלב־פינסטערע, א פּערוויכערטע. ער־גיין וואו רעדט מען הויך, מען אַפּלאָדירט; ער האָט אַפּנים גע־עגדיגט.

אונטען אויף דעם גרונד, צווישען צוויי צושמאָלצענע ליכט, זעהט זיך די פּיגור פון דעם צוואַנציגסטען. ער וויסט דעם שטערן מיט'ן טיכעל, ער בייגט זיך איבער'ן טיש און בורטשעט עטוואָס אונפערשטענדליך — דאָס לעזט ער זיין ערשטע פערטהיידיגונגס רע־דע. ווי היים איהם איז! אך, דו צוואַנציגסטער! דו ביכט דאָך א קעניג. העכער אביכעל די שטימע, מאַך כאַטש ניט צו שאַנדע דעם האַק און דעם תליון!

ניין. ער פּלאַפּעלט עפּעס — דער טראַגיש־ערנסטער דומקאָפּ!

אכטער קאַפּיטעל.

אויף די דעכער זיינען פיעלע געשטאַנען און געקוקט אויף די הינריכטונג פון דעם קעניג; נאָר אויך אויף די דעכער איז געווען צו וועניג פּלאַץ פאר אַלעמען, און מאַנכע זיינען אזוי געבליעבען און האָבען ניט זוכה געווען צו זעהען ווי מען הינריכט קעניגע. און די הויכע, שמאָלע הייזער, מיט דיעזע זאַנדערבארע, שוואַרצע בע־וועגליכע האָאָר אנשטאט דעכער, זיינען געשטאַנען אזוי ווי לעבע־דיגע; און די צוועפענטע פענסטער אין זיי האָבען אויסגעזעהען ווי שוואַרצע פינטעלענדע אויגען. הינטער די דעכער האָבען געשטעקט צום הימעל די שארפע און טעמפּע שפּיצען פון די קלויסטער, נאָר אזוי ווי געוועהנליך, דוכט זיך — נאָר וועו מען זאָל זיך צו זיי גוט צו־קוקען, זיינען אויף זיי מאַנכע פּאַסען אין דער בריים צו שוואַרץ געווען, און האָבען זיך אויך בעווענט. דאָס איז אויך געווען דאָס פּאַלק. פון דאָרט האָט מען שוין גאָר גאָרנישט געזעהען, אָבער — זיי האָבען געקוקט.

קוקענדיג פון די דעכער האָט דער עשאפאט אויסגעזעהן זעהר קליין, אזוי ווי א שפּיעלכעל פאר קינדער — עפּעס ווי א מין איבער־געקערטע קינדערשער וועגעלע מיט שטרויענע הענדלעך. די בעזונ־דערע מענשען לעבען עשאפאט — די אייניגע בעזונדערע מענשען, וועלכע האָבען זיך געזעהען אויפ'ן גאַנצען פּלאַץ, אזוי ווי אלע אנ־

דערע האָבען זיך צונויפגענאָסען אין איין סאלידע שווארצע מאסע — די בעזונדערע מענשען זיינען געווען פון ווייטען עהנליך צו מוראשקעם, וועלכע האָבען זיך אויפגעשטעלט אויף די הינטערשטע פיס־לעך. אלעס האָט אויסגעזעהן פלאַך, און נאָר זיי זיינען לאנגזאם און שווער פערקליעבען זיך אויף ניט געזעהענע טרעפ צום עשאפאָט און האָבען זיך ארומגערוקט. און אזוי זאָנדערבאר האָט דאָס אויסגעזעהען, וואָס גליך מיט זיי און ארום זיי שטעהען גרויסע מענשען מיט גרויסע קעפ, מיילער און נעזער.

די פויקען האָבען א ווירבל נעטהאַן.

צום עשאפאָט איז אזוי ווי צוגעשוואומען א קליינינקע שווארצע קארעטקע, און ווייטער האָט מען א לאנגע צייט גאָר נישט נעקענט פארשטעהען, וואָס דאָרטען טהוט זיך. דערנאָך האָט זיך אבגעטהיילט א הייפל און האָט זיך גאנץ לאנגזאם ארויפגעהויבען אויף די אנגעזעהענע טרעפ. דאָרט האָט זי זיך צוטהיילט, איז צוקראָכען אין אלע זייטען און מיטען איז בלויז געבליבען איין קליינינקער.

די פויקען האָבען געווירבלט. דאָס הארץ איז אזוי ווי אבגעשטאָרבען. פלוצלונג ווי מיט א מין הייזעריגקייט, אזוי ווי ביכלעכווייז אבגעריסען דורך א לאנגער ליניע, איז אנשוויגען געוואָרען דאָס ווירבלען פון די פויקען. עס איז געוואָרען שטיל. די איינצעלנע פיגורלע האָט אויפגעהויבען די הענטלע, אראבגעלאָזען און וויעדער אויפגעהויבען. דאָס פיגורלע רעדט אפנים, אבער מען הערט גאָר נישט. וואָס רעדט ער? וואָס רעדט ער? א קלאפ פון די פויקען, זיי האָבען זיך צושאמען אין דער בריים, האָבען דורכגעריסען די לופט אויף מיליארדען ציטערענדע טהיילען, וועלכע שטערען צו זעהען וואָס דאָרטען טהוט זיך.

אויפ'ן עשאפאָט הויבט זיך אָן עפעס א בעוועגונג. די קליינע פיגורלע איז פערשוואונדען. זיי הינריכטען. עס קנאקען שטאַרק און ווירבלען די פויקען, און פלוצלונג אויף איין מאל, וויעדער מיט דער זעלבע אבגעריסענע הייזעריגקייט זיינען זיי אנשוויגען געוואָרען אין בער דער גאנצער ליניע. שטיל. אויף יענעם פלאץ, וואו עס איז נאָר וואָס געשטאנען דער צוואנציגסטער, איז א נייער פיגורלע מיט אן אויסגעצויגענע האנד. און אין דער האנד איז עפעס א קליינצי־

קעס, ליכטיגעס פון איין זייט, און דונקעל — פון דער אנדערער, אזוי ווי א שפילקע קעפעלע, מיט צוויי פארבען געפארבט. דאס איז געווען דער קאפ פון קעניג. ענדליך . . .

. . . יאגענדיג זיך און שטויסענדיג מענשען האט מען ערגעץ שנעל אוועקגעפיהרט די טרונע מיט דעם קערפער און קאפ פון קעניג: מען האט מורא געהאט, אז דאס פאלק אין זיין וואוט וועט ניט שאנעווען אויף דעם טויטען קערפער פון טיראן. און דאס פאלק איז געווען מאוים'דיג. דורכגעדרונגען פון דעם אלטען שקלאפישען פחד, האט ער נאך אלץ ניט געגלויבט, אז דאס האט געקענט טרעפען, אז דער אונפעריהרבארער, ניט דערגרייכבארער, מעכטיגער הערשער האט אוועקגעלייגט זיין קאפ אונטער דעם האק פון דעם תלין — צום עשאפאט האט ער זיך מיט א בלינדער פערצווייפלונג געשטויסען: די אויגען נארען אפט און די אויערען נארען אפט — מען דארף אנטאפען דעם עשאפאט, מען דארף א ציה טהאן אין זיך דעם ריח פון דאס קעניגליכע בלוט, איינטונקען אין איהר די האנד ביז'ן עלענבויגען. מען האט זיך געשטויסען, געשטופט, געשטיקט זיך, געשלאגען, געפאלען און געקוויטשעט. עפעס א ווייכע זאך, אזוי ווי א בינדעל שמאטעס קייקעלט זיך אונטער די פיס. א צוטראטע־נער. נאך און נאך. דערשלאגען זיך ביז דעם הויפען צובראכענע האלץ, וועלכע זיינען געבליבען פון עשאפאט, האבען זיי מיט ציטערנדע הענד אבגעבראכען שטיקער, אבגעריסען מיט די נעגעל, ווי די הונגעריגע געכאפט גאנצע ברעווענעס און גריסען, געשלעפט אויף זיך און געפאלען מיט עטליכע טריט ווייטער אונטער דער שווערער משא. און דער המון שליסט זיך צונויף איבער דעם קאפ פון דעם געפאלענעם, און די בערווונע, אזוי ווי א לעבעדיגע שוויטט ארויף פון א שטראם, טוקעט זיך און ווייזט זיך ווייטער פון אויבען אויסשטעלענדיג דעם צוהאקטען ברעג. און איז ערגעץ אין גאנצען פערשוואונדען. א לוזשע פון בלוט האט מען געפונען, וועלכע איז נאך ניט איינגעוויגען געווארען אין דער ערד און ניט צוטראטען געווארען, און מען טונקט אין איהר די טיכלעך, בגדים; פיעלע האבען געשמירט מיט'ן בלוט די ליפען און האבען אויסגעשמירט זיך אויפ'ן שטערן משונה'דיגע צייכענס — מיט דאס בלוט פון קעניג האט מען געפראווען די זאלבונג פון דער נייער מלוכה פון פרייהייט.

בעזויפען איז מען געוואָרען פון דער ווילדער שמחה. אָהן נע־זאנג, אָהן וועריטער האָט מען זיך געדרעהט, געטאַנצט ביז דער אטהעם האָט פערכאפט; מען איז געלאָפען ערגעץ, אויפהייבענדיג צום הימעל די פערבלוטיגטע שמאטעס, מען האָט זיך צוגאָסען, צו־שפרייט איבער'ן שטאָדט, טראָגענדיג מיט זיך געשריי, רויש, א משונה'דיגען געלעכטער וואָס מען קאָן ניט צוריקהאלטען.

זיי האָבען געפרופט זינגען, אָבער דאָס ליעד איז געווען א צו לאַנגוויליגע, צו גלאַטע, פליסיגע און ריטהמישע, איז מען וויע־דער איבערגענאנגען צו געלעכטער און געשריייען. מען איז נענאנגען דאנקען די פערזאמלונג פון דעפוטאטען, פאר וואָס זיי האָבען בע־פריידט דאָס פאטערלאנד פון דעם טיראָן, אָבער אויפ'ן וועג זיינען זיי נאָר פערנומען געוואָרען מיט אָברעכענען זיך מיט א פערריעטהער, וועלכער האָט א געשריי געטהאָן: „דער קעניג איז טויט — עס לעבע דער קעניג! עס לעבע דער איין און צוואַנציגסטער!" און זיי זיי־נען זיך צולאָפען. אימיצער איז אויפגעהאנגען געוואָרען.

פיעלע פון די, וועלכע האָבען נאָך אלץ אין נעהיים געליעבט דעם קעניג, האָבען ניט געקענט אויסהאלטען דעם געדאנק, אז מען האָט איהם הינגעריכטעט און זיי זיינען פון זינען אראָב; פיעלע, אפילו פייגלינגע, האָבען זיך נענומען דעם לעבען. ביז דער לעצטער מינוט האָבען זיי אלץ עפעם ערווארט, האָבען אלץ אויף עפעם גע־האָפט און האָבען געגלויבט, אז זייערע תפילות וועלען ניט זיין אומ־זיסט; און וועז די הינריכטונג האָט פאסירט, זיינען זיי פערצוויי־פעלט געוואָרען, זיינען אריינגעפאלען אין מרה־שחורה, און מאנכע פון זיי האָבען געזידעלט און געלעסטערט גאָט און אריינגעשטאָכען זיך א מעסער אין לייב. עס זיינען געווען אזעלכע, וועלכע האָבען אזוי געדורשט געמארטערט צו זיין, אָבצוקומען, אז זיי זיינען ארויסגעלאָפען דרויסען, געלאָפען אנטקענען דער שטראָמענדער לא־וא פון פאלק, און האָבען וואהנזיניג געשריען:

— עס לעבע דער איין און צוואַנציגסטער!

און זיי זיינען אומגעקומען.

ניינטער קאפיטעל.

דער טאג האט זיך געענדיגט און עס האט זיך געענהערט פאר'ן שטאדט די נאכט — א שטרייגנע, וואהרהייטליכע נאכט, ווארים זי האט ניט קיין אויגען פאר זאכען וואס מען זעהט. אין שטאדט איז נאך ליכטיג געווען פון די פייערען, און די טייך אונטער'ן בריק איז געווען שווארץ, אזוי ווי צופיהרטע שאזשע; און נאר דארט, וואו הינטער דער בריייטען, אונגעלומפערטען טורעם איז אבגעשטאר־בען דער בלייכער און קאלטער זונען־אונטערגאנג, האט די טייך טו־מאנע אבגעגאנצט דעם קאלטען אבשיין פון דעם פאליידטען מעטאל. אויפ'ן בריק זיינען געשטאנען צוויי מענשען, אנשפארענדיג זיך אויף א שטיין, האבען זיי געקוקט אין דער געהיימניספאלער טיעפ־קייט.

—דו גלויבסט, אז היינט איז שוין אנגעקומען די פרייהייט? — האט געפרעגט אייגער, געפרעגט שטיל, וואהרים אין שטאדט האבען נאך געברענט פייערס, און די טייך אונטערן בריק איז אליין פינסטערער געווארען.

— זעה, דארט שוויימט א טויטער קערפער — האט געזאגט דער צווייטער, געזאגט שטיל, וואהרים דער קערפער איז געשוואו־מען נאהענט און האט ווי געקוקט מיט'ן פנים ארויף מיט דעם בלויען פלעק פון זיין בריייטען פנים.

— געגוג אזעלכע שווימען איצט אין טייך; זיי שווימען צום ים.

— איך גלויב אין זייער פרייהייט. זיי פרעהען זיך צופיעל מיט דעם טויט פון דעם גארנישט.

פון שטאדט, וואו די פייערען האבען נאך געברענט, האט זיך דערהערט א הוישעריי פון קולות, געלעכטער און געזאנג. דארט איז נאך געווען פרעהליך.

— מען מוז טויטען הערשאפט — האט געזאגט דער ערשטער.

— מען דארף טויטען די שקלאפען. ניטא קיין הערשאפט — עס איז בלויז דא שקלאפעריי. אט איז נאך א קערפער, נאך אייגער

און נאָך איינער. וואָס פאר א גרויסע צאָהל ! פון וואנען שווימען זיי ארויס ? אזוי פלוצלונג ווייזען זיי זיך פון אונטערען בריק.

— אָבער זיי לעבען דאָך פרייהייט.

— ניין, זיי האָבען מורא פאר'ן בייטש. וועז זיי וועלען לעב בעקומען פרייהייט, וועלען זיי ווערען פרוי.

— לאָמיר אַוועק פון דאנען. מיר ווערט ניט גוט, קוקענדיג אויף די טויטע קערפערס.

און זיי האָבען זיך אָבגעקערט אַוועקצוגעהן, און דאָ — אין דער צייט וואָס אין שטאָדט האָבען נאָך געבראַכט די פייערען און די טייך איז געווען שווארץ ווי אויפגעלייזטע סאזשע — האָבען זיי דער־ זעהן עפעס שווערעס, טומאנעס, וואָס איז געבאָרען געוואָרען פון פינסטערנים מיט ליכט, פון דער צייט וואָס איז געגען דעם זונען־ אונטערגאנג, ווי די טייך האָט זיך פערלאָרען אין די שוואַרצע ברע־ גען און די גערייכטע פינסטערקייט, האָט זיך אויפגעהויבען ווי א בריאה, מוראַ'דיג, פארמלאָז, בלינד, האָט זיך אויפגעהויבען און האָט זיך אָבגעשטעלט ווי אונבעוועגליך, און אָבווארטל דאָס האָט קיין אויגען ניט געהאט, האָט דאָס געקוקט, און אָבווארטל דאָס האָט קיין הענד ניט געהאט, האָט דאָס זיי אויסגעצויגען צום שטאָדט, און אָב־ וואָהל דאָס איז געווען טויט, האָט דאָס דאָך נעלעבט און נעאטהעמט. עס איז געווען שרעקליך.

— דאָס איז דער טומאן איבער'ן טייך — האָט נעזאָגט איינער.

— ניין, דאָס איז א וואלקען — האָט נעזאָגט דער צווייטער. דאָס איז געווען א וואלקען, אי א טומאן.

— עפעס אזוי ווי עס וואלט קוקען !

דאָס האָט געקוקט.

— עפעס אזוי ווי דאָס וואלט הערען !

דאָס האָט געהערט.

— דאָס געהט אהער !

ניין, דאָס איז געשטאנען אונבעוועגליך, נרוים, פארמלאָז, בלינד און אויף די משונה'דיגע רונדקייט, דערפון האָבען זיך נעזעהען די רויטע אבשיינס פון די שטאָדטישע פייערס, און אונטען, ביי די פים, איז פערשוואנדען אין די שוואַרצע ברעגען די שוואַרצע טייך און די פינסטערקייט האָט אויסגעזעהען ווי א לעבעדיגע בראה, בייז־טרויע־

ריג שאקלענדיג זיך, האבען אהינגעשוואומען טויטע קערפערס און זיינען פערשוואונדען אין דעם חשך, און זיי זיינען אנגעקומען אויף זייער פלאטץ און, שאקלענדיג זיך, זיינען זיי אוועק —אונצעהליגע, שטילע, טראכטענדיג עפעס וועגען זייערע זאכען, אויך אזעלכע שווארצע און קאלטע, אזוי ווי דאס וואסער וואס טראגט זיי אוועק.

און אויף דעם הויכען טהורעם, פון וואנען מען האט גאנץ פריה ארויסגעפיהרט דעם קעניג, איז שטארק געשלאפען אונטערן פאפע־דיטל דער איין־אויגיגער שומר. היינט איז ער געווען צופריעדען מיט די שטילקייט פון טהורעם און האט זאנגר געזונגען — דער איין־אויגיגער האט געזונגען ! — און ביז דער סאמע פינסטערניס איז ער זיך מיט ליעבע אומגענאנגען צווישען די מענער. ער האט א טאפ גע־טהאן די שטריק, איז געזעסען אויף די טרעפלעך, שאקלענדיג מיט די פים און בורטשענדיג, און אויף דעם פאפעריטל האט ער ניט אנגעהויבען צו קוקען, וואריס ער האט זיך געמאכט, אז ער איז אויף איהם אין כעס. און דערנאך האט ער פון דער זייט א קוק גע־טהאן און האט זיך צולאכט — און דער דערפרעהטער פאפעריטל האט געענטפערט אויך מיט א געלעכטער. ער האט זיך געשאקעלט הין און צוריק, האט געשמייכעלט בריים מיט זין מעשערנעם פנים און האט געלאכט.

— אזוי איז געווען — אזוי וועט זיין. אזוי איז געווען — אזוי וועט זיין.

— נו־נו ? האט איהם אונטערגעגעבען חשק דער איין־אויגיקער, קייקלענדיג זיך פאר געלעכטער.

— אזוי איז געווען — אזוי וועט זיין.

און וועז די פינסטערניס איז אנגעקומען האט זיך דער איינאויגי־קער דא טאקע גלייגט זיך שלאפען און איז שטארק איינגעשלאפען ; אבער דער פאפעריטל האט ניט געשלאפען און די גאנצע נאכט האט ער זיך געטראגען איבער זיין קאפ און האט אויף איהם ארויפגעלאזען משונה'דיגע חלומות.

די וואַנד

I.

איך און דער אַנדערער קרעציגער זיינען פֿאַרזיכטיג צוגעקראָכען צו דער סאָמע וואַנד און האָבען א קוק געטהאָן ארויף. דעם אויבערשטען קאַרניז פון וואַנד האָט מען פון דאָנעט ניט געקאָנט זעהן; די וואַנד האָט זיך געצויגען גלייך און גלאַט אין דער הויך, און אזוי ווי זי וואָלט צושניידען דעם הימעל אויף צוויי העלפט. און אונזער העלפט פון הימעל איז געווען שוואַרץ־ברוין, און צום האָריזאָנט דונקעל־בלוי, אזוי אז מען האָט ניט געקאָנט פערשטעהן, וואו עס לאָזט זיך אויס די שוואַרצע ערד און וואו עס הויבט זיך אָן דער הימעל. און די שוואַרצע נאַכט האָט זיך געשטיקט, א צונויפגערריקטע צוויישען ערד און הימעל, און האָט געיאָמערט דומף און שוואַרצען, ברענענדיגען קרעכץ ארויסגעשפייט פון איהרע געדערים שוואַרצען, ברענענדיגען זאָמד, פון וועלכען עס האָבען געברענט געפייניגטערהייד אונזערע קרעץ־וואונדען.

— לאָמיר פֿרובירען אריבערקלעטערען — האָט מיר געזאָגט איין קרעץ־בעפאלענער און זיין קויל איז געווען א פאָנפעוואטער און אויך מיט א פאסקודנעם ריח פון מויל אזוי ווי מיינער. און ער האָט אונטערגעשטעלט דעם רוקען, און איך בין אויף איהם ארויפגעקראָכען, אָבער די וואַנד איז נאָך אלץ געווען אזוי הויך ווי פריהער. ווי דעם הימעל, אזוי האָט זי צושפאלטען אויף די ערד, און איז אויף איהר געלעגען, ווי א דיקע, זאַטע שלאַנג, האָט זיך געצויגען ביז אין תהום אריין, האָט זיך אויפגעהויבען אויף בערג, און האָט דעם קאָפּ און דעם עק בעהאלטען אונטער דעם האָריזאָנט.

— נו, אויב מיר קאָנען ניט אריבערקריכען דאן לאָמיר זי צובערעכען! — האָט פאַרגעשלאָגען דער קרעץ־בעפאלענער.

— לאָמיר צוברעכען ! — האָב איך איינגעשטימט.

מיר האָבען זיך א שלעידער געטהאָן מיט אונזערע בריסט אין וואָנד, און זי האָט זיך בעפארבט מיט דעם בלוט פון אונזערע וואונדען, אָבער איז געבליבען טויב און אונבעוועגליך. און מיר זיינען אריינגעפאלען אין פערצווייפלונג.

— דער'הרג'עט אונז ! דער'הרג'עט אונז ! — האָבען מיר געיאמערט און זיינען ארומגעקראָכען, אָבער אלע פנים'ער האָבען זיך מיט עקעל אָבגעקעהרט פון אונז, און מיר האָבען געזעהען בלויז, רוקענס, וואָס האָבען אויפגעציטערט פון טיעפען עקעל. אזוי זיינען מיר צוגעקראָכען ביז דעם הונגעריגען. ער איז געזעסען א צוגעשפארטער צו א שטיין, און עס האָט זיך געדוכט, אז דעם גראניט אליין טהוט וועה פון זיינע שארפע, שטעכיגע לאָפעטקעס. אויף איהם איז גאָר קיין פלייש ניט געווען ; זיינע ביינער האָבען געקלאפט ווען ער האָט זיך א בעווג געטהאָן און די טרוקענע הויט האָט געקנאקט. זיין אונטערשטע באק־ביין איז אָבגעהאנגען און פון דעם פינסטערען חלל פון מויל איז ארויסגעקומען א טרוקענער, שארשיגער קול :

— איך בין הונ—גע—ריג.

און מיר האָבען זיך צולאכט און זיינען זיך אוועקגעקראָכען האסטיג, ביז מיר האָבען זיך אָנגעשטויסען אויף פיער, וועלכע האָבען געטאנצט. זיי זיינען זיך צונויפגעקומען, זיינען זיך צוגאנגען, האָבען זיך אומארמט איינער דעם צווייטען און האָבען זיך געדרעהט ; און פנים'ער זיינען ביי זיי געווען בלייכע, אויסגעמאטערטע, אהן א שמייכעל. איינער האָט זיך צואוויינט ווארים ער איז מיעד געווארען פון אונענדליכען טאנצען און האָט געבעטען אויפהערען, אָבער דער אנדערער האָט איהם שווייגענדיג אומארמט און געדרעהט אין א קרייז, און ער האָט וויעדער אָנגעהויבען צונויפצוגעהן זיך און פונאנדערצוגעהן זיך און צו יעדען טריט האָט אראָבגעטריפט א גרויסע, מוטנע טרערה.

— איך ווייל טאנצען — האָט ארויסגעפאָנפעט פון נאָז מיין חבר, אָבער איך האָב איהם אוועקגעשלעפט ווייטער. וויעדער איז פאר אונז געווען די וואָנד, און לעבען איהם זיינען געזעסען צוויי מיט די פים אונטער זיך. איינער פון זיי האָט יערע בעשטימטע וויילע־נאָך־וויילע

א זעץ געטהאן מיט'ן שטערען אין וואנד און נעפאלען אין חלשות, און דער צווייטער האט ערנסט נעקוקט אויף איהם, האט נעטאפט מיט דער האנד זיין קאפ, און דערנאך די וואנד, און וען יענער איז געקומען צו זיך, האט ער איהם געזאגט :

— מען דארף נאך ; איצט איז שוין נעבליעבען בלויז איין ביסעל !

און דער קרעץ־אנגעשטעקטער האט זיך צוגאכט.

— וואס פאר א פתאים — האט ער געזאגט פרעהליך אנבלאזענדיג די באקען — וואס פאר א פתאים. זיי מיינען אז דארט איז ליכטיג. און דארט איז אויך פינסטער, און עס קריכען אויך ארום קרעץ־בעפאלענע און בעטען : דער'הרג'עט אונז !

— און דער אלטער ? — האב איך א פרעג געטהאן.

— נו, איז וואס דער אלטער ? — האט מיר געענטפערט צוריק דער קרעץ־בעפאלענער — דער אלטער איז דום, בלינד און הערט גאר נישט. ווער האט נעזוהן דאס לעבעל, וועלכע ער האט דורכגעגבערט אין וואנד ? האסט דו נעזוהן ? האב איך נעזוהן ?

און איך בין אין כעס געוואָרען און האב שמערצליך א זעץ געטהאן דעם חבר איבער זיינע בלאטערען און פענכערס, וועלכע זיינען אויפגעבלאזען געוואָרען אויף זיין שארבען, און האב זיך צוגעריען :

— און פאר וואס ביסט דו אליין נעקראכען ?

— ער האט זיך צואוויינט, און מיר האבען זיך ביידע צוואוויינט און זיינען אוועקגעקראכען ווייטער, בעטענדיג :

— דער'הרג'עט אונז ! דער'הרג'עט אונז !

אבער מיט שוידער האבען זיך אבגעקעהרט די פנים'ער, און קיינער האט אונז ניט געוואלט דער'הרג'ענען. די שעהנע און די מעכטיגע האבען זיי דער'הרג'עט, און אונז האבען זיי מורא געהאט אנצוריהרען. אזעלכע לומפען !

II.

פון צייט האבען מיר ניט געוואוסט, מיר האבען קיין צייט ניט געהאט, און עס איז ניט געווען ניט קיין נעכטען, ניט קיין היינט,

ניט קיין מאַרגען. די נאַכט איז פון אונז קיין מאָל ניט אוועק און האָט זיך ניט אויסגערוהט הינטער די בערג, כדי צו קומען פון דאָרט א קרעפטיגע, א קלאָהר שוואַרצע און רוהיגע. דערפאר איז זי תמיד געווען אזא מיערע, בייז־טרויעריגע און שטיקענדיגע. א בייזע איז זי געווען. עס פלעגט טרעפען, אז איהר פלעגט ווערען אונערטרעג־ליך הערען אונזערע אָכצען און קרעכצען, זעהן אונזערע קרעץ־וואונ־דען, אונזערע יסורים און אונזער צאָרען, און דאן פלעגט מיט א שטורעמדיגע ווילדקייט אויפקאָכען איהר שוואַרצע, טויב־אַרבייטע־דע ברוסט. זי האָט נערעוועט אויף אונז, ווי א געפאנגענע חיה, ביי וועלכער דער זינן האָט זיך צומישט און האָט צאָרענדיג געוואונקען מיט שרעקליכע פייערדיגע אויגען, וועלכע האָבען בעלויכטען העל די שוואַרצע גרונדלאָזע תהום'ען, די בייז־פינסטערע, שטאָלץ־רוהי־גע וואַנד און דעם ארעמזעליגען הייפעל שוידערנדע מענשען. ווי צו א פרייגד האָבען זיי זיך צוגעשפּאַרט צו דער וואַנד און האָבען פון איהר בעשיצונג געבעטען, און זי איז תמיד געווען אונזער פיינד, תמיד. און די נאַכט איז אויף אונז אויפגעבראכט געוואָרען פאר אונ־זער ניכטסווירדיגקייט, פאר אונזער פייהיגקייט און האָט זיך בייז־זערדיג צוקוייכט פאר געלעכטער, וויגענדיג זיך מיט איהר גרויען פלעקיגען בויך; און די אלטע פליכוואַטע בערג האָבען אונטערגע־כאפט דעם דאָזיגען קייכענדען געלעכטער פון'ם שטן. טויב־הילכיג האָט די וואַנד אבגעהילכט דאָס געלעכטער, האָט זיך צוהוליעט און האָט שטיפעריש אַרויסגעוואָרפען אויף אונז שטיינער, און זיי האָ־בען צושמעטערט אונזערע קעפ און צוקוועטש אונזערע קערפערס.

אזוי האָבען זיי זיך צוהוליעט, די דאָזיגע ריעזען, און האָבען צוגעשריען אויגער צום אנדערען, און דער וויגד האָט זיי צוגעפייפט א ווילדע מעלאָדיע, און מיר זיינען געלעגען מיט אונזערע פּנים'ער צו דר'ערד און האָבען מיט פחד זיך צוגעהערט ווי אין די אינגעווייט פון דער ערד קעהרט זיך עפעס אונגעהויערעס און בושעווועט טויב, קלאפענדיג און בעטענדיג זיך אויף דער פרייהייט. דעמאָלט האָבען מיר אלע מתפלל געווען:

— דער'הרג'עט אונז!

אבער שטארבענדיג יעדע רגע, זיינען מיר געווען אונשטערבליך, ווי די געטער.

עס איז אריבער דער אויסברוך פון וואהנזיניגען צאָרן און פון הו־
ליען, און די נאכט האָט געווייזט מיט טרעהרען פון חרפה און האָט
שוועך געזיפצט, שפייענדיג אויף אונז מיט נאסען זאמד, ווי א קראנ־
קע. מיר האָבען מיט פרייד איהר מוהל געווען דער אויסגעמאָגער־
טער און שוואכער, און זיינען געוואָרען לוסטיג, ווי קינדער. ווי א
זיסע געזאנג האָט אונז אויסגעוויזען דער יאָמער פון הונגעריגען, און
מיט פרעהליכער בענייד־ונג האָבען מיר געקוקט אויף יענע פיער, וועל־
כע זיינען זיך צונויפגעקומען, פונאנדערגעגאנגען און האָבען זיך
שווימענדיג געדרעהט אין אונענדליכען טאנץ.

און פּאָר נאָך פּאָר האָבען מיר אָנגעהויבען צו דרעהען זיך אין
קרייז און איך, דער קרעץ־בעפאלענער, האָב געפונען פאר זיך פאר
א ווייַע א פרייַנדין. און דאָס איז געווען אזוי פרעהליך, אזוי אנגע־
נעהם ! איך האָב זי ארומגענומען און זי האָט געלאכט, און צייהנ־
דעלעך זיינען ביי איהר געווען ווייסינקע, ווייסינקע, און בעקעלעך
ראָזינקע, ראָזינקע. דאָס איז געווען אזוי אנגענעהם !

און מען קאָן ניט פערשטעהן, ווי דאָס האָט פאסירט, אָבער
די פרעהליך־אויסגעשטעלטע צייהנער האָבען אָנגעהויבען צו קנאקען,
דאָס קוסען איז פערוואנדעלט געוואָרען אין א בייסען, און מיט א
קוויטשעריי, אין וועלכער די שמחה איז נאָך ניט פערשוואונדען גע־
וואָרען, האָבען מיר אָנגעהויבען פרעסען איינער דעם אנדערען און
דער'הרג'ענען. און זי, מיט די ווייסינקע צייהנדעלעך, האָט מיך
אויך געשלאָגען איבער מיין שוואכען, קראנקען קאָפּ און האָט זיך
מיט די שארפע נעגעלעך איינגעזויגען אין מיין ברוסט, האָט זיך
דערקליבען ביז'ן סאמע הארצען און האָט מיך, דעם קרעץ־בעפאלע־
נעם, געשלאָגען, מיך — אזא אונגליקליכען, אזא אונגליקליכען.

און דאָס איז געווען שרעקליכער איידער דער צאָרן פון דער נאכט
אליין און איידער דער הארצלאָזער קייבענדער געלעכטער פון דער
וואנד. און איך, דער קרעץ־בעפאלענער, האָב געוויינט און האָב גע־
ציטערט פון שרעק, און האָב שטילינקערהייד, בסוד פון אלעמען,
געקושט די געמיינע פיס פון וואנד און האָב זי געבעטען, אז זי זאל
מיך, בלויז מיך אליין, דורכלאָזען אין יענער וועלט, וואו עס זיי־
נען ניטא קיין משוגעים, וואָס הרג'ענען אויס איינער דעם צווייטען.
אָבער די געמיינע ניעדערטרעכטיגע וואנד האָט מיך ניט דורכגעלאָ־

זען, און דאן האָב איך געשפּייט אויף איהר, געשלאָגען זי מיט די פויסטען און געשריען :

— קוקט אויף דער דאָזיגער מערדערין ! זי לאַכט פון אונז. אָבער מיין קול איז געווען פאָנפּעוואטע, מיין אָטהעם מיט א פאַסקודנעם ריח, און קיינער האָט מיך, דעם קרעזי־בעפאלענעם, ניט געוואלט הערען.

III.

און וויעדער זיינען מיר געקראָכען, איך און דער צווייטער קרעזי־בעפאלענער, און וויעדער איז ארום אונז געוואָרען רוישיג, און וויעדער האָבען זיך אָהן ווערטער געדרעהט יענע פיער, אַראָבטרייסלענדיג דעם שטויב פון זיייערע בגדים און בעלעקענדיג זייערע בלוטיגע וואונדען. אָבער מיר זיינען מיעד געוואָרען, אונז האָט ווועה געטהאָן, און דאָס לעבען איז פאר אונז א לאַסט געווען. מיין מיטוואָנדערער האָט זיך געזעצט און קלאפענדיג גלייכמעסיג איבער דר'ערד מיט זיין געשוואלענער האַנד, האָט ער געפּאָנפּעט, רייד־ענדיג האַסטיג שנעל :

— דער'הרג'עט אונז, דער'הרג'עט אונז !

מיט א שניידענדער בעווענונג זיינען מיר אויפגעשפרונגען אויף די פים און האָבען זיך געוואָרפען אין דעם המון, אָבער דער המון האָט אָבגעטראָטען, און מיר האָבען דערזעהן בלויז רוקענס. אין מיר האָבען זיך געבייגט פאר די רוקענס און האָבען געבעטען :

— דער'הרג'עט אונז, דער'הרג'עט אונז !

אָבער אונבעוועגליך און טויב זיינען געווען די רוקענס, ווי די צווייטע וואנד. דאָס איז געווען אזוי שרעקליך, ווען דו זעהסט ניט קיין פּנים'ער פון מענשען, נאָר בלויז זייערע רוקענס, אונבעוועגליכע און טויבע.

נאָר אָט האָט מיין מיטוואנדערער מיך אַוועקגעוואָרפען. ער האָט דערזעהן א פּנים, דעם ערשטען פּנים, און דאָס איז געווען אזא פּנים, ווי זיין אייגענער, א צוואוואונדעטער און שרעקליכער, אָבער דאָס איז געווען א פרויענצימערס פּנים. און ער האָט אָנגענויבען שמייכלען. און איז ארומגענגען ארום איהר, אויסבייגענ־

דיג זיין האלז און פארשפרייטענדיג אן עפוש, און זי האט צו איהם אויך געשמייכעלט מיט איהר צופאלענעם מויל און האט אראבגעלאזט די אויגען, וואס האבען קיין ברעמען ניט געהאט.

און זיי האבען חתונה געהאט. און אויך אן אויגענבליק האבען זיך אלע פנים'ער צו זיי א קעהר געטהאן, און א בריייטער, צוקייכטער געלעכטער האט צוטרייסעלט די געזונדע קערפערס: אזוי לע־כערליך זיינען זיי געווען, פרייגדלענדיג זיך איינער מיט'ן צווייטען. און איך, קרעץ־בעפאלענער, האב אויך געלאכט: עס איז דאך דום חתונה צו האבען, וועו דו ביסט אזוי ניט שעהן און קראנק.

— דו נאר איינער — האב איך געזאגט אבלאכענדיג — וואס וועסט דו מיט איהר טהאן?

און דער קרעץ־בעפאלענער האט א שמייכעל געטהאן כלומר'שט גדלות'דיג און האט געענטפערט:

— מיר וועלען האנדלען מיט שטיינער, וועלכע פאלען פון דער וואנד.

— און די קינדער?

— און די קינדער וועלען מיר צו'הרג'ענען.

ווי דום: געבוירען קינדער כדי צו הרג'ענען זיי. און דערנאך וועט זי איהם אין גיכען וועלען אונטרייי — ביי איהר זיינען אזעלכע פאלשע אויגען.

IV.

זיי האבען געענדיגט זייער ארבייט — יענער, וועלכער האט געקלאפט מיט'ן שטערען אין וואנד, און דער צווייטער, וועלכער האט איהם געהאלפען, און וועו איך בין צוגעקראבען איז איינער ג־נאנגען אויף א האקען, וואס איז געווען אריינגעשלאגען אין וואנד, און ער איז נאך געווען וואלעם, און דער צווייטער האט איהם שטי־לינקערהייד געזונגען א פרעהליך ליערל.

— גענה, זאג דעם הונגעריגען — האב איך איהם געהייסען, און ער איז געהארכזאם געגאנגען זינגענדיג. און איך האב געזעהן ווי דער הונגעריגער האט זיך אראבגעשאקעלט פון זיין שטיין. שאק־לענדיג זיך, פאלענדיג, פערטשעפענדיג אלעמען מיט זיינע עלענ־

בויגענס, אמאל אויף אלע פיער און אמאל קריכענדיג אויפ'ן בויך, האט ער זיך דערקלימבען ביז דער וואנד, וואו עס האט זיך נעוויגט דער גהאנגענער, און ער האט געקאקט מיט די צייהן און האט גע־לאכט מיט פרייד, ווי א קינד. בלויז איין שטיקעלע פום! אבער ער האט פערשפעטיגט; די אנדערע, די שטארקערע, האבען איהם איבערגעיאגט. שפארענדיג זיך איינער אויף דעם אנדערען, גראב־לענדיג זיך און בייסענדיג זיך, זיינען זיי בעפאלען דעם קערפער פון דעם גהאנענעם און האבען געגריזעט זיינע פים און האבען מיט אפעטיט געקויט מיט די מיילער און האבען געקאקט די צוגריזעטע ביינער. און איהם האבען זיי ניט צוגעלאזען. ער האט זיך אוועקגע־זעצט מיט די פים אונטער זיך, האט געקוקט ווי עס עסען די אנ־דערע, און האט זיך בעלעקט מיט זיין שארשיגען צונג און א לאנגער וואויען האט זיך געטראגען פון זיין גרויסען פוסטען מויל:

— איך בין הונ—גע—ריג.

— היבש קאמיש איז דאס געווען: געשטארבען איז יענער צו־ליעב דעם הונגעריגען, און דעם הונגעריגען איז ניט אנגעקומען אפילו א שטיקעלע פון זיין פוס. און איך האב געלאכט און דער אנ־דער קרעץ־בעפאלענער האט געלאכט, און זיין ווייב האט לאכענ־דיג געעפענט און צוגעמאכט איהרע פאלשע אויגען: ווינקען מיט זיי האט זי ניט געקענט, ווארים ביי איהר זיינען ניט געווען קיין ברעמען.

און ער האט געוואויעט אלץ ווילדער און העכער:

— איך בין הונ—גע—ריג.

און דאס כריפען איז פערשוואונדען פון זיין שטימע און מיט ריינע מעטאלישעש קלאנגען, שניידענדע און קלאהרע, האט זיך דער קול ערהויבען ארויף, האט אבגעשלאגען אין וואנד, איז אבגעשפרונ־גען פון איהר און איז געפלויגען איבער די פינסטערע תהום'ען און איבער די גרויע בערג־שפיצען.

און באלד האבען זיך אלע צוערווארט, אלע ווילכע האבען זיך איינגעפונען לעבען דער וואנד, און זיי זיינען געווען אזוי פיעל, ווי די היישעריקען, און זשרנע און הונגעריג זיינען זיי געווען ווי היישעריקען, און ס'האט זיך נעדוכט, אז די צוברענטע ערד נופא האט זיך צוערווארט אין איהרע אונערטרענליכע יסורים, צוועפנענדיג

בריט איהר שטיינערנעם גיהנום־כויל. און עם האבען זיך ערהויבען
און געצויגען צו דער וואנד אויסגעשטרעקטע ציטערנדע הענד, מא־
גערע, אונגליקליכע, בעטענדע, ווי א וואלד פון טרוקענע בוימער,
וועלכער דער בושעוונדיגער ווינד האט צוגעבויגען צו איין זייט, און
עם איז אין זיי געווען אזוי פיעל פערצווייפלונג, אז שטיינער הא־
בען געציטערט, און צושראקענע זיינען אנטלאפען די גרויע און
בלויע וואלקענס. אבער אונבעוועגליך און הויך איז געווען די וואנד
און גלייכגילטיג האט זי אבגעשפיעגעלט דאם וואויען, וועלכעם האט
געשניטען און דורכגעלעכערט די געדיכטע עפוש'דינע לופט.

און אלע אויגען זיינען געווען צו דער וואנד און די
דאזיגע אויגען האבען ארויסגעשטראמט פון זיך פייערדיגע שטראה־
לען. זיי האבען געגלויבט און האבען געווארט, אז באלד וועט זי
איינפאלען און וועט עפענען א נייע וועלט, און אין דער בלינדהייט
פון זייער גלויבען האבען זיי שוין געזעהן ווי עם בעווענען זיך די
שטיינער, ווי עס ציטערט פון דעם גרונד ביז דעם שפיץ די שטיי־
נערנע שלאנג, וועלכע איז אנגעזויפט און אנגעפרעסען פון מענשליך
בלוט און פון מענשליכע מחות. עס קאן זיין אז טרעהרען האבען
דאם געציטערט אין אונזערע אויגען און מיר האבען געמיינט, אז דאם
ציטערט די וואנד, און נאך שניידענדער איז געווארען אונזער
יאמער.

דער צארן און די שמחה פון נאהענטען זיעג האבען געקלונגען
אין איהם.

V.

און אט וואס דעמאלט האט געטראפען. הויך אויף א שטיין האט
זיך אווקגעשטעלט א מאגערע, אלטע פרוי, מיט איינגעפאלענע
טרוקענע באקען און מיט לאנגע ניט פערקאמטע האאר, וועלכע זיי־
נען געווען עהנליך צו דער גרויער גריווע פון אן אלטען, הונגעריגען
וואלף. איהרע קליידער זיינען געווען צוריסען, צוועפענענדיג איהרע
גלעלע, בייגערנע פלייצעם און די מאגערע, הענגענדע בריסט, וועל־
כע האבען פאר פיעלע געגעבען לעבען און זיינען פון מוטערליכקייט
אויסגעליידיגט געווארען. זי האט אויסגעשטרעקט איהרע הענד צו

דער וואַנד — און אלע בליקען האָבען געפאלגט נאָך די דאָזיגע הענד; זי האָט זיך צוגעדרט, און אין איהר שטימע איז געווען אזוי פיעל יסורים, אז דער פערצווייפעלטער יאָמער פון דעם הונגעריגען איז אנטשווינגען געוואָרען שהמעוודיג.

— גיב מיר מיין קינד! — האָט געזאָגט די פרוי.

און מיר האָבען אלע געשווייגען און געשמייכעלט מיט בייזען צאָרן און געווארט וואָס וועט די וואנד ענטפערען. און דאָן איז פון דעם שווייגענדען המון ארויסגעקומען א שהנער און שטרענגער אל־טער מאן און האָט זיך געשטעלט אין איין רייהע מיט דער פרוי.

— גיב מיר אָפּ מיין זוהן! — האָט ער געזאָגט.

און דאָס איז געווען אזוי שוידערליך און אזוי פרעהליך! מיין רוקען האָט זיך געקנייטשט פון קעלט, און די מוסקולען האָבען זיך צונויפגעדריקט פון דעם צופלום פון אונבעוואוסטער אימה׳דיגער קראפט, און מיין מיטוואנדערער האָט מיך געשטויסען אין זייט, האָט געקלאפט מיט די צייהנער און דער שלעכטער געדוך פון זיין אָטהעם איז ווי א זשיפענדע בריטע כוואליע ארויס פון זיין פויל־ענ־דען מויל.

און פון המון איז ארויסגעקומען נאָך א מענש און האָט גע־זאָגט:

— גיב מיר אָב מיין ברודער!

און עם איז ארויסגעקומען נאָך א מענש און האָט געזאָגט:

— גיב מיר אָב מיין טאָכטער!

און עם האָבען אָנגעהויבען ארויסקומען מענער און פרויען, אלטע און יונגע, און זיי האָבען אויסגעשטרעקט זייערע הענד, און אָהן אן אויפהער האָט געקלונגען זייער ביטערע פאָרדערונג:

— גיב מיר אָב מיין קינד!

דאָן האָב אויך איך, קרעץ־בעפאלענער, דערפיהלט אין זיך קראפט און קוראזש און איך בין ארויסגעקומען פאָראויס, און האָב א געשרייי געטהאָן הויך און בייז:

— מערדער! גיב מיר אוועק מיך אליין!

און זי, — זי האָט געשווייגען. אזא פאלשע און געמיינע, זי האָט זיך פארשטעלט אז זי הערט ניט, און אצאָרנדיגער געלעכטער האָט צוטרויסלט מיינע צוואוונדעטע באקען, און א וואהנזיניגער

ווילדער צארן האט אנגעפילט אונזערע צוהווייטאגטע הערצער. און זי האט אלץ געשווויגען, גלייכגילטיג און טעמפ, און דאן האט די פרוי בייז געטרויסלט מיט איהרע מאגערע, געלע הענד און האט א שלייד ער געטהאן אהן רחמנות :

— דאן זיי פערפלוכט, דו, מערדערין פון מיין קינד !

דער שהנער, בייז־שטריינגער אלטער האט וויעדערהאלט :

— זיי פערפלוכט !

און מיט א רעש'דיגען טויזענדע־קולות'דיגען יאמער האט ווידער־האלט די גאנצע ערד :

— זיי פערפלוכט ! פערפלוכט ! פערפלוכט !

VI

און טיף האט א זיפץ געטהאן די שווארצע נאכט, און ווי א ים, וואס איז פארכאפט געווארען פון'ם שטורעם, וואלט זיך א שלייד ער געטהאן מיט זיין גאנצער שווערער, ברוויזענדער מורא'דיגער מאכט אויף די פעלזען, אזוי האט אויפגעשטורעמט די גאנצע געזעהענע וועלט און טויזענדע אנגעשטרייגנטע און צוצארענטע בריסטער האט זי א שלייד ער געטהאן אין וואנד. הויך ביז די סאמע שווערע וואלקענס, האט א שפריץ געטהאן די בלוטיגע שוים און האט זיי בע־פארבט, און זיי זיינען געווארען פייערדיגע און שרעקליכע און האבען אבגעווארפען א רויטען שיין ארונטער, אהין, וואו עס האט גע־שטורעמט, געדונערט, געבלויזט און געיאמערט עפעס גאנץ קליי־נעס, אבער מאוים'דיג צונויפגענאסענעס פון אונצעהליגע אזעלכע קולות, שווארצע און צארענדיגע בייזע. מיט אן אבשטארבענדען ge־ווייז, פול מיט ניט אויסשפרעכענדען וועהטאג, האט זי אבגעפליסט צוריק — און אונבעוועגליך איז געשטאנען די וואנד און האט געשווי־גען. אבער ניט שעמעווריג און בעשיידען האט זי געשוויעגען — טרויעריג־פינסטער און רוהיג־בייז איז געווען דער בליק פון איהרע פארמלאזע אויגען, און שטאלץ, ווי א קעניגין, האט זי ארונטער־געלאזען פון איהרע שולטערען דעם פורפור־מאנטעל פון שנעל אבלוי־פענדען בלוט, און איהרע ברענען האבען זיך פערלארען צווישען די צוקריפעלטע טויטע קערפערס.

אָבער, שטאַרבענדיג יערע סעקונדע, זיינען מיר געווען אונ־ שטערבלעך, ווי געטער. און וויעדער האָט א רעווע געטהאָן דער מעכטיגער שטראָם פון מענשלעכע קערפערס און האָט מיט זיין גאַנצער קראפט זיך א שלייפער געטהאָן אין וואַנד. און וויעדער האָט ער אָבגעפלייסט אויף צוריק, און אזוי פיעל, פיעל מאָל, ביז וואַנען עס איז ניט אָנגעקומען אן ערמיעדונג, א טויטלעכער שלאָף און שטילקייט. און איך, קרעץ־בעפאַלענער, בין געווען לעבען דער סאַמע וואַנד און האָב געזוכט, אז זי הויבט זיך אן צו שאָקלען, די שטאָלצע קעניגין, און דער שרעק פון איינפאַלען איז ווי א שוידער דורכגעלאָפען איבער איהרע שטייענער.

— זי פאַלט איין ! — האָב איך אָנגעהויבען צו שרייען — ברי־ דער, זי פאַלט איין !

— דו האָסט א טעות, קרעציגער, — האָבען מיר געענטפערט די ברידער. און דאן האָב איך זי אָנגעהויבען צו בעטען :

— זאָל זי שטעהן, איז אָבער דען ניט יעדער געפאַלענער קער־ פער א טרעפעל צו דעם שפיץ ? מיר זיינען פיעל, און אונזער לעבען איז א לאַסט. לאָמיר אויסבעטען מיט קערפערס די ערד ; אויף די קערפערס וועלען מיר אָנווארפען נייע קערפערס און אזוי וועלען מיר דערגרייכען ביז דעם שפיץ. און אויב עס וועט בלייבען בלויז איינער — וועט ער דערזעהן די נייע וועלט. און מיט פרעהליכער האָפנונג האָב איך זיך אומגעקוקט — און האָב בלויז רוקענס דערזעהן, גלייכ־ גילטיגע, פער'עקשנ'טע, מיעדע. אין אונענדליכען טאָנץ האָבען זיך געדרעהט יענע פיער, זיינען זיך צונויפגעקומען און צוגאַנגען, און די שווארצע נאכט האָט אַרויסגעשפייט נאַסען זאָמד, ווי א קראנ־ קע ; און מעכטיג אונגעהויער איז געשטאַנען די וואַנד.

— ברידער ! — האָב איך געבעטען. — ברידער !

אָבער מיין קול האָט בלויז געפאַנפעט פון נאָז, מיין אטהעם איז געווען מיט א שלעכטען גערוך, און קיינער האָט מיך, דעם קרע־ ציגען, ניט געוואָלט הערען.

וועה ! . . . וועה ! . . . וועה ! . . .

אין קעלער

I.

ער האָט שטאַרק געׂשיכור׳ט, האָט פערלאָרען די אַרבייט, האָט פערלאָרען בעקאַנטע און האָט זיך בעזעצט אין א קעלער אינאיינעם מיט גנבים און פראָסטיטוטקעס, פאַרלעבענדיג זיינע לעצטע יאָהרען.

זיין קערפער איז געווען קראנק, אָהן בלוט, אויסגעניצט פון אַרבייט, צופרעסען פון יסורים און פון בראנפען, און דער טויט האָט שוין געוואַכט איבער איהם, ווי א גרויער רויב־פויגעל, וואָס איז בלינד אין שיין פון דער זון און זהענדיג אין די פינסטערע נאכט. בייטאָג האָט דער טויט זיך פערשטעקט אין די פינסטערעווינקעלעך, און ביי נאכט פלעגט ער זיך אָהן רויש אַוועקזעצען ביי איהם צוקאָפּענס און איז געזעסען לאַנג ביז עס פלעגט ווערען טאָג, און ער איז געווען רוהיג, געדולדיג און פעסט אין זיין פאַרדערונג. וועז עס פלעגט אָנהייבען שימערען אויף טאָג און ער פלעגט אַרויסרוקען פון אונטער דער דעקע זיין בלייכען קאָפּ, מיט די אויגען פון א געהעצטער חיה, איז שוין אין צימער געווען פוסט — אָבער ער האָט ניט געגלויבט דער דאָזיגער גענאַרטער פוסטקייט, ווי עס גלויבען אנדערע. ער האָט מיט פערדאכט ארומגעקוקט די ווינקעלעך, האָט מיט כיטרען האַסט א וואַרף געטהאָן א בליק הינטערען רוקען און דערנאָך, אָנלעהנענדיג זיך אויף די עלענבויגענס, האָט ער אויפמערקזאם און לאַנג געקוקט בעפאָר זיך אין דער שמעלצענדער פינסטערקייט פון דער פערגעהענדער נאכט. און דאן האָט ער געזעהען דאָס, וואָס אנדערע זעהן קיין מאָל ניט ; ער האָט געזעהן ווי עס וויגט זיך א גרויער מורא׳דיגער קערפער, פאַרמאָג און מאוים׳דיג. דער קערפער איז געווען דורכזיכטיג, האָט ארומגעכאַפּט אלעס און אין איהם האָבען די זאכען אויסגעזעהען, ווי הינטער א גלעזער־

נער וואנד. אבער איצט האט ער שוין פאר איהם ניט מורא געהאט, און דער קערפער איז אוועק, איבערלאזענדיג א קאלטען סליאד; ער איז אווען — ביז דער פאלגענדער נאכט.

ער פלעגט זיך אויף א קורצע צייט פערגעסען, און ער פלעגט זעהן חלומות, שרעקליכע און אונגעוועהנליכע. ער האט געזעהן א ווייסען צימער, מיט ווייסע דיקען און ווענד, בעלויכטען מיט א ווייסע העלע ליכטקייט, און א שווארצע שלאנג, וועלכע איז ארויס־געקראכען פון אונטער דער טיהר מיט א לייכטען שארשען, ווי זי וואלט לאכען. צוזדריקענדיג איהר שארפען פלאטשיגען קאפ צום פאדלאגע און שלייגלענדיג זיך, האט זי זיך האסטיג ארויסגעגליטשט, איז ערגעץ וואו פערשוואונדען און וויעדער האט זיך אין דעם שפאלט אונטער דער טיהר געווייזען איהר צופלאטשיגטע, שווארצע נאז, און ווי א שווארצע סטיינגע האט זיך אויסגעצויגען איהר קערפער; און וויעדער, און וויעדער.

איין מאל האט ער אין חלום דערזעהן עפעם פרעהליכעס און האט זיך צולאכט, אבער א זאנדערבארער קול האט אבגעקלונגען פון זיין גע'עכטער, עהנליך צו א פערשטיקטען שלוכצען, אז עס האט אנגעכאפט א שרעק צו הערען: דאס לאכט אדער ווינט ערגעץ אין אונבעוואוסטע טיפקייט די נשמה אין דער צייט, וועו דער קערפער איז אונבעוועגליך, ווי ביי א טויטען.

אין זיין בעוואוסטזיין פלעגט ביסלעכווייז אנהייבען ארויינגעהן דער קלאנג פון'ם טאג וואס וועלט געבוירען: דער טויבער שמועס פון פערבייגעהענדע, א סקריפ פון א טיהר ווייט ערגעץ, דער רויש פון דעם דוואַרניק'ס בעזעם, וועלכער שארט ארום דעם שנעע פון פענסטער — דער גאנצער אונבעשטימטער טומעל פון דער אויפוואַכענדער גרויסער שטאדט. און דאן פלעגט פאר איהם אנקומען דאס שרעקליכסטע: דאס אונערבארמליכע ליכטיגע בעוואוסטזיין, אז עס איז אנגעקומען א נייער טאג, און אז ער וועט באלד דארפען אויפשטעהן, כדי צו קעמפען פאר'ן לעבען אהן דער האפנונג אויף זיעג.

מען דארף לעבען.

ער האט זיך א קעהר געטהאן מיט'ן רוקען צום שיין, האט ארויפגעווארפען איבער'ן קאפ די דעקע, אז דער קלענסטער שטראהל

זאל ניט קאנען צוקומען צו זיינע אויגען, האט זיך צונויפגעקנייטשט אין א קליינעם הייפעל, אונטערציהענדיג די פים צו דער סאמער מאדעל, און איז אזוי געלעגען אונבעוועגליך, מורא האבענדיג א ריהר צו טהאן זיך און אויסצוציהען די פים. ווי א גאנצער בארג זיינען אויף איהם געלעגען די בגדים, מיט וועלכע ער האט זיך איינגעדעקט פון דער פייכטער קאלטקייט פון קעלער, אבער ער האט ניט געפיהלט די שווערקייט פון בארג, און זיין קערפער איז געווען קאלט. ביי יעדען קלאנג, וועלכער האט גערעדט וועגען לעבען האט זיך איהם געדוכט, אז ער איז אבגעדעקט און איז אונגעהויער גרויס, און ער האט זיך נאך מעהר צונויפגעדריקט און האט קלאנגלאז געיאמערט — ניט מיט קיין קול און ניט מיט קיין געדאנקען, וואהרים ער האט מורא געהאט פאר זיין אייגענעם קול און פאר זיינע אייגענע געדאנקען. ער האט צו אימיצען מתפלל געווען, אז דער טאג זאל ניט קומען, און ער זאל שטענדיג קאנען ליגען אונטער דעם בארג מיט שמאטעס, ניט ריהרען זיך, ניט טראכטען; און ער האט אנגעשטריינגט זיין נאכצוהאלטען דעם קומענדען טאג און האט זיך איינגע־שמועס׳ט, אז עס ציהט זיך נאך די נאכט. און מעהר פון אלעם אין דער וועלט האט זיך איהם געווואלט, אז אימיצער זאל פון הינטען צולייגען א רעווואלווער צום פאטילייצע, צו יענעם פלאטץ, וואו עס פיהלט זיך א גריבעל, און זאל אויסשיסען.

און דער טאג האט זיך צוואוויקעלט — א ברייטער, ניט איינגעהאלטענער, מעכטיג רופענדער צו לעבען, און די גאנצע וועלט האט זיך אנגעהויבען צו בעווענען, ריידען, ארבייטען און טראכטען. אין קעלער איז די ערשטע אויפגעשטאנען פון שלאף די בעל־הבית׳טע, די אלטע מאטריאנא, וועלכע האט געהאט א פינף־און־צוואנציג־יאהריגען לייבהאבער, און זי האט אנגעהויבען ארומטרעטען אין קיך, קלאפען מיט די עמערס און עסק׳ען זיך מיט עפעם ביי דער סאמע טיהר, וואו כיזשניאקאוו איז געלעגען. ער האט געפיהלט וויי זי איז נאהענט און איז פערשטארבען, ענטשליסענדיג זיך ניט אבצורופען זיך, אויב זי וועט איהם רופען. אבער זי האט געשוויגען און איז ערגעץ אוועק; און דערנאך, אין א צוויי שטונדען ארום, זיינען אויפגעשטאנען פון שלאף צווי אנדערע אייגוואהנער: די צוהוליעטע מיידעל, דוניאשא און די אלטע לייבהאבער, אבראם פעטראוויטש.

אזוי האבען איהם אלע גערופען מיט רעספעקט, ניט קוקענדיג אויף זיין יונגקייט, דערפאר ווייל ער איז געווען א געוואגטער און קונצי־גער גנב און נאך עפעס, וועגען וואס מען האט בלויז געהאט פער־דאכט, אבער מען האט זיך ניט ענטשלאסען צו רעידען. מעהר פון אלעס האט כיזשניאקאוו מורא געהאט פאר זייער אויפשטעהן, וואס־רים זיי ביידען האבען געהאט אויף איהם דאס רעכט, האבען גע־קאנט ארייננעהן צו איהם, זעצען זיך אויף זיין בעטל, ריהרען איהם מיט די הענד און ברייננען איהם דערצו ער זאל דארפען רעידען און טראכטען. מיט דוניאשאן האט ער זיך עפעס אמאל בעפרייגדעט שיכור'ערהייד, און האט פערשפראכען מיט איהר חתונה צו האבען. און הגם זי האט גלאכט און געקלאפט איהם איבער'ן פלייצע, אבער זי האט אויפריכטיג גערעכענט, אז ער איז אין איהר פערליעבט און זי איז געווען גוט צו איהם. אליין איז זי געווען א דומע, א שמוציגע, פון וועלכע עס האט זיך געהערט א פאסקודנער ריח, און זי האט אפט גענעכטיגט אין אוטשאסטאק. און מיט אבראם פעטראוויטש האט ער ערשט מיט צוויי טעג צוריק צוזאמען גע'שיכור'ט, געקושט זיך און צוגעשוואירען איהם אייביגע פריינדשאפט.

ווען עס האט זיך דערהערט די פרישע, הויכע שטימע און כיזשניאקאוו האט דערקענט אבראם פעטראוויטש'עס שנעלע טריט פערביי זיין טיהר, איז ער פערגליווערט געוואירען פון שרעק און ערוואירטונג; ער האט א יאמער געטהאן אין דער־הויך און האט זיך נאך מעהר דערשראקען. פאר זיינע אויגען האט זיך איצט אריבער־געטראגען אין איין העלען בילד זיינע שיכרות, ווי זיי זיינען גע־זעסען אין עפעס א פינסטערען שיינק, וועלכער איז געווען בעלויכטען בלויז פון איין לאמפ, צווישען פינסטערע, זאנדערבארע מענשען וועלכע האבען געהאלטען אין איין סוד'ען זיך, און זיי האבען זיך אויך גע'סוד'עט. אבראם פעטראוויטש איז געווען בלייך און אויפגע־רעגט, האט זיך בעקלאגט אויף דעם שווערען לעבען פון א גנב, האט פערקאטשעט די ארבעל פון האנד און האט איהם געגעבען אנצוטאפען זיינע בייגער, וואס זיינען ניט רעגעלמעסיג צונויפגעוואקסען, און כיזשניאקאוו האט איהם געקושט און געזאגט:

— איך ליעב גנבים. זיי האבען מוטה — און ער האט איהם

פֿאַרגעשלאָגען אויסצוטרינקען ברודערשאפט, אָבוואָהל זיי זיינען שוין לאַנג געווען פּער „דו".

— און איך ליעב דיך דערפאר, וואָס דו ביסט א געבילדעטער און דו פערשטעהסט אונזערע ברידער — האָט געענטפערט אברהם פּעטראָוויטש — קום זיך נאָר צו, וואָס פאר א האַנד דאָס איז!

און וויעדער האָט זיך פאר זיינע אויגען אויסגעצויגען די ווייסע האַנד, אויף וועלכער עס איז געווען א רחמנות צו קוקען איבער איהר ווייסקייט און איבער דעם, וואָס מען האָט אויף איהר געקענט פערשטהן עפּעס, עפּעס אזעלכעס וואָס ער קען איצט שוין ניט געדיינקען און ניט פערשטעהן; ער האָט געקושט די ראָזיגע האַנד, און אברהם פּעטראָוויטש האָט גדלות'דיג געשריען:

— אמת ברודער! מיר וועלען קראפירען, אָבער אונטערגעבען וועלען מיר זיך ניט!

און דערנאָך איז עפּעס פאַרגעקומען פאסקודנעס, שמוציגעס, א פייפעריי, טאַנצעריי, געפילדער און שפּרינגענדיגע פייערען. דער־מאָל איז דאָס געווען פרעהליך, אָבער איצט, וועו אין די ווינקעלאָך איז בעהאַלטען דער טויט, און פון אלע זייטען רוקט זיך אָן דער טאָג מיט דער אונפערמיידליכקייט צו לעבען און טהעטיג צו זיין און קעמפען פּעגען פאר עפּעס, און בעטען וועגען עפּעס, איצט — איז דאָס געווען א מאטערנעס און א פּחד.

— שלאָפסט נאָך, פּריץ? — האָט אבלאכענדיג געפרעגט הינטער דער טיהר אברהם פּעטראָוויטש און, ניט בעקומענדיג קיין ענטפער, האָט ער צוגעלייגט: נו, שלאָף, כאפט דיך דער טייוועל.

צו אברהם פּעטראָוויטש קומען צו בעזוך זעהר פיעל בעקאַנטע, און אין פערלויף פון א גאַנצען טאָג סקריפּעט די טיהר און עס הערען זיך באסאָוע שטימען. ביי יעדען קלאָפ דוכט זיך כיזשניאקאָוו'ען, אז דאָס איז מען געקומען צו איהם און נאָך איהם, און ער בעהאלט זיך אלץ טיעפער און הערט זיך צו לאַנג, ביז וואַנען ער דערקענט וועמעס שטימע דאָס איז. ער וואַרט און וואַרט א געפייניגטער, זיין גאַנצער קערפער ציטערט אויף יעדע רגע, אָבוואָהל אין דער גאַנצער וועלט איז ניטאָ קיינער, וועלכער זאָל קומען צו איהם און נאָך איהם.

ער האָט א מאָל געהאט א פרוי, א מאָל, שוין לאַנג צוריק, און זי איז געשטאָרבען. נאָך מיט א לייגגערע צייט פאר דעם זיינען ביי

איהם געווען ברידער און שוועסטער, און נאָך פריהער — עפּעס אזעלכעס, וואָס איהם קומט פאָר ווי אין א טומאָן, עפּעס שעהנעס, וואָס ער האָט געוראָפּען מוטער. זיי זיינען אלע צושטאָרבען, און אפשר קאָן זיין אז אימיצער פון זיי לעבט, אָבער איז שוין אזוי פערלאָרען געוואָרען אין דער אונענדליכער וועלט, אז ס'איז אלץ איינס ווי געשטאָרבען. און ער וועט אויך באלד שטאָרבען — ער וויים דאָס. וועו ער וועט היינט אויפשטעהן פון געלעגער, וועלען זיך איהם אונטערבערעכען די פיס אין וועלען זיך טרויסלען, און די הענד וועלען ציטערן און וועלען מאכען אונזיכערע, משונה'דיגע בעוועגונגען, און — דאָס איז דער טויט. אָבער ביז וואָנען דער טויט וועט קומען דארף מען לעבען, און דאָס איז אזא שרעקליכע אויפגאבע פאר א מענשען, ביי וועלכען עס איז ניטא קיין געלד, קיין געזונד און קיין וויבלען, אז כיזשניאקאָוו'ען כאפט אן א פערצווייפלונג. ער וואַרפט פון זיך אראָב די דעקע, פאַרברעכט די הענד און שלויידערט אין חלל אזעלכע לאנגע קרעכצען, ווי זיי וואָלטען דורכגעגאנגען דורך טויזענד לייידענדע בריסט און זיינען דערפאר געוואָרען אזוי פול, ביז די ברעגען אָנגענאָסענע מיט אונערטרעגליכע יסורים.

— עפּען, טייוועל ! — שרייט הינטער דער טיהר דוניאשא און האָקט אין טיהר מיט די קולאקעס — אז ניט וועל איך דאָך די טיהר צוברעכען !

וויגענדיג זיך און טרויסלענדיג זיך, איז כיזשיאקאָוו צוגענאנגען צו דער טיהר, האָט געעפענט און האָט שנעל, כמעט אומפאלענדיג, זיך וויעדער אוועקגעלייגט אין בעט. דוניאשא, שוין א פערקאמטע און אנגעפודערטע, האָט זיך אוועקגעזעצט לעבען איהם, צודריקענדיג איהם צו דער וואנד, האָט פערלייגט א פוס אויף א פוס און האָט מיט וויכטיגקייט א זאָג געטהאָן :

— און איך האָב דיר געבראכט א נייעס. קאטיא איז נעכטען שוין אוועק אויף יענער וועלט.

— וועלכע קאטיא ? — האָט א פרעג געטהאָן כיזשניאקאָוו. און זיין צונג האָט זיך בעוועגט שווער און אונזיכער, ווי ער וואָלט געווען א פרעמדער ביי איהם אין מויל.

— האָסט שוין גאָר פארגעסען, — האָט זיך צולאכט דוניאשא — די דאָזיגע קאטיא, וועלכע האָט ביי אונז געוואָהנט. ווי האָסט

דו זי געקאָנט פערגעסען, וועז ס׳איז אין נאנצען בלויז א וואָך אז זי איז אוועק פון דאנען ?

— נעשטאָרבען ?

— נו, יא, נעשטאָרבען, ווי אלע שטאָרבען.

דוניאשא האָט נאָם נעמאכט איהר קלייניעם פינגערעל מיט די שפייעבין פון מויל און האָט אבגעווישט די פודער פון איהרע שיטערע ברעמען.

— פון וואָם ?

— פון וואָם, פון וואָם אלע שטאָרבען. וועד ווייס פון וואָם ? דאָם האָט מען מיר נעכטען דערצעהלט אין קאפעע־דעסטאָראן. נעשטאָרבען קאטיא, זאָגען זיי.

— האָסט דו זי געליעבט ?

— נעווייס געליעבט. וואָם פאר א פראגע !

דוניאשא׳ס דומע אויגען האָבען געקוקט אויף כיזשניאקאָוו׳ען מיט טעמפער גלייכגילטיגקייט, וויגענדיג איהר דיקע פוס. זי האָט ניט געוואוסט וועגען וואָם מעהר צו רעידען און האָט געוזכט צו קוקען אויף דעם לינענדען אזוי, אז ער זאָל זעהן איהר ליעבע צו איהם און זי האָט צוליעב דעם א פינטעל געטהאָן מיט איין אויג און אראָבגעלאָזען די ווינקלען פון איהרע גראָבע ליפען.

דער טאָג האָט זיך אָנגעהויבען.

II.

אין דעם דאָזיגען טאָג, שבת איז דאָם געווען, איז דער פראסט אזא שטארקער, אז גימנאזיסטען זיינען ניט געגאנגען לעהרנען, און די פערד־רייסעם וואָם זיינען געווען בעשטימט פאר דעם טאָג זיינען אבגעליינט געווארען אויף אן אנדער טאָג, וואָרים מען האָט מורא געהאט פאר דער געפאהר, די פערד זאָלען זיך ניט פערקיהלען. וועז נאטאליא וולאדימיראוונא איז ארויסגעגאנגען פון׳ם האספיטאל פאר קינפעטאָרינס, האָט זי זיך אין דער ערשטער מינוט געפרעהט וואָם ס׳איז שוין אבענד, וואָם אויף דער נאבערעזשנע איז קיינער ניטא און קיינער וועט זי ניט בעגעגענען, א מיידעל מיט א זעקס־טאָגיגען קינד אויף די הענד. איהר האָט זיך געדוכט, אז ווי נאָר זי וועט ארויס

פון טיהר, ווי נאר זי וועט אריבערטרעטען דעם שוועל, וועט מען זי בענגענען מיט א פייפערי און נעפילדער; א גאנצע מאססע מענשען וועט זי בענגענען — האט זיך זיך געשראקען — און אין דער מאססע וועט אויך זיין איהר פאטער, א פערגאווערטער, א פארא־לייזירטער און כמעט שוין גאר אהן אויגען; און עם וועלען זיין בע־קאנטע סטודענטען, אפיציערען און מיידלאך. און זיי וועלען אלע אויף איהר טייטלען מיט די פינגער און וועלען שרייען:

— אט איז א מיידעלע, וועלכע האט געענדיגט זעקס קלאסען גימנאזיע, האט גהאט בעקאנטע סטודענטען, קלוגע און עדעלע, זי פלעגט רויט ווערען פון אן אונפאסיגען ווארט, און אזא האט עם מיט זעקס טעג צוריק געבוירען א קינד אין האספיטאל פאר קינפעטאַרינס, זייט ביי זייט מיט אנדערע געפאלענע פרויענצימער.

אבער די נאבערעזשנע איז געווען ליידיג. פריי האט זיך איבער איהר געטראגען דער פראסטיגער ווינד, האט אויפגעהויבען א גרויסען וואלקען פון שנעע, וואס איז צוריבען געווארען פון פראסט, ווי א פרעסענדער שטויב, און האט בעדעקט מיט דעם שנעע־שטויב אלעם לעבעריגעם און טויטעם, וואס עם האט זיך נאר בענגענט דעם פראסט אויפ'ן וועג. מיט א לייכטען פייפען האט ער ארומגעכאפט די איי־זערנע שטאנגען פון די שטאקעטען און זיי האבען געגלאנצט, ווי אב־געפאלירטע, און זיי האבען אויסגעזעהן אזוי קאלט און אזוי עלענד, אז ס'איז געווען א רחמנות צו קוקען אויף זיי.

און אזוי קאלט און עלענד, אבגעריסען פון מענשען און פון לע־בען, האט זיך דערפיהלט דאס מיידעל. אויף איהר איז געווען א קורצינגע יאקעל, דאס זעלבע יאקעל אין וועלכען זי פלעגט געווהנ־ליך גליטשען זיך אויף די אייז־גליטשערס און וועלכען זי האט אין אי־לעניש אנגעטהאן, אוועקגעהענדיג פון הויז, וועו זי האט שוין אנגע־הויבען ליידען פון די ערשטע געבורט־שמערצען. און וועו דער ווינד האט זי ארומגעכאפט, האט פארדרעהט דאס דינינקע קליידעל ארום איהרע פיס און האט פערקיהלט איהר קאפ, איז איהר געווארען שרעקליך, זי זאל ניט דערפרוירען וועלען, און די מורא פאר דער מאססע איז פערשוואונדען, און די וועלט האט זיך צוואוויקעלט ווי אן אונענדליכער מדבר פון אייז, אין וועלכען עם זיינען ניטא, ניט קיין מענשען, ניט קיין לייכטינקייט, ניט קיין וארעמקייט. צוויי

הייסע טרעהרען זיינען אָנגעלאָפען אין איהרע אויגען און זיינען פער־גליווערט געווארען פון פראָסט. אנבויגענדיג דעם קאָפּ האָט זי זיי אָבגעווישט אָן דעם פאַרמלאָזען פעקעל, מיט וועלכען עס זיינען פער־נומען איהרע הענד און זי האָט אָנגעהויבען גענהן האַסטיג. זי האָט איצט ניט געלייבט, ניט זיך, ניט דאָס קינד, און איהר האָט אויס־געוויזען אז זייער ביידענס לעבען איז ניט נויטהיג, אָבער זי איז געווען עקשנות'דיג געשטויסען פאַרווערטס פון די ווערטער, וועלכע זיינען געווען ניט אין איהר מאַכט, נאָר זיינען געגאנגען פאַראויס און האָבען גערופען:

— ניעמטשינאָווסקע גאָס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל. ניעמטשינאָווסקע גאָס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל.

די דאָזיגע ווערטער האָט זי איינגע'חזר'ט זעקס טעג נאָכאַנאַנד ליגענדיג אין בעט און זויגענדיג דאָס קינד. דאָס האָט געהייסען, אז מען דארף געהן אויף ניעמטשינאָווסקע גאָס, וואו עס וואָהנט איהר מילך־שוועסטער, א פראָסטיטוטקע, וואָרים בלויז ביי איהר אליין, און מעהר ביי קיינעם ניט, קאָן זי געפינען א פלאַטץ פאר זיך און פאר'ן קינד. ערשט מיט א יאָהר צוריק, וועו אלעם איז נאָך געווען אזוי גוט און זי האָט שטענדיג געלאכט און געזונגען, איז זי געווען ביי דער קראנק־געווארענער קאטיא און האָט איהר געהאָלפען מיט געלד; און איצט איז געבליבען קאטיא דער איינציגער מענש, פאר וועלבען זי שעהמט זיך ניט.

— ניעמטשינאָווסקע גאָס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל. ניעמטשינאָווסקע גאָס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל.

זי איז געגאנגען, און דער ווינד האָט בייז געדרעהט זיך ארום איהר, און וועו זי איז ארויף אויפ'ן בריק, האָט דער ווינד מיט רציחה א וואַרף געטהאָן זיך צו איהר אויף דער ברוסט און האָט מיט די אייזערנע נעגעל איינגעזויגען זיך אין קאלטען פנים. ווי א בע־זיענטער, איז ער מיט א רויש ארָאבגעפאלען פון בריק, האָט זיך געדרעהט איבער דער שנעעאיגער גלאטקייט פון טיך און האָט וויע־דער א ברויז געטהאָן ארויף, פאַרדעקענדיג דעם וועג מיט זיינע פלאַ־טערנדע קאלטע פליגלען. נאטאליא וולאדימיראוונא האָט זיך אב־געשטעלט און האָט קראפטלאָז זיך אבגעלעהנט אויף דער פארענטשע. טיף אונטען האָט אויף איהר א בליק געטהאָן א שווארצע מאַטע אויג

— א שטיקעל ניט פערפרוירענע וואסער — און דער בליק איז געווען געהייימניספול און שרעקליך — און פּאראוים האָבען געקלונגען און עקשנות'דיג געדופען די ווערטער :

— ניעמטשינאָווסקע גאָס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל. ניעמטשינאָווסקע גאָס, דאָס צווייטע הויז פון ווינקעל.

כיזשניאקאָוו, אן אָנגעקליידעטער שוין, איז וויעדער געלעגען אין בעט און האָט געווויקעלט איבער זיך ביז די אויגען זיין מאָנטעל, די לעצטע זאַך וואָס איז ביי איהם פערבליבען. אין צימער איז געווען קאַלט און אין די ווינקלען האָט אָנגעפריערט אייז, אָבער ער האָט נעאָטהעמט אין פוטערנעם קאָלנער, און דערפון איז איהם געווען ווארעם און בעקוועמליך. דעם גאָנצען טאָג האָט ער זיך אָבגעגארט, אז מאָרגען וועט ער געהן זוכען ארבייט, מאָרגען וועט ער וועגען עפעם בעטען מענשען, און דערווייל האָט ער בלויז געציטערט, ווי ער פלעגט דערהערען א העכערען קול הינטער דער וואַנד, אָדער א קלאַפ פון פערמאכען די פערפרוירענע טיהר. אזוי איז ער געלעגען לאַנג און רוהיג, וועז אין טיהר האָט זיך דערהערט א ניט זיכערער קלאפען, איינגעהאלטען, שנעל און שארף, ווי אימיצער וואָלט קלאפען מיט דער צווייטער זייט פון האַנד. זיין צימער איז געווען דער נאָהענסטער צום אריינגאנג און, א קעהר־טהאָנדיג זיין קאָפ האָט ער זיך צוגעהערט, ער האָט קלאָהר געהערט וואָס לעבען דער טיהר איז פאַרגעקומען. צו דער טיהר איז צוגענאנגען מאטריאָנא, די טיהר האָט זיך געעפענט, אימיצער איז אריין, די טיהר האָט זיך פער־מאכט, און עס האָט זיך אָנגעהויבען שווייגען פון אויסוואַרטען.

— וועמען דארפט איהר ? — האָט זיך דערהערט די אייזיגע אונפרייַנדליכע פראָגע פון מאטריאָנא'ס קול. און אן אונבעקאנטע שטימע א שטיל, געבראָכענע, האָט ווי א פערלאָרענע געענטפערט :

— איך דארף קאָטיא נעטשאיעווא. וואָהנט דאָ קאָטיא נע־טשאיעווא ?

— האָט געווואָהנט אמאל. צו וואָס דארפט איהר זי ?

— איך דארף זי זעהר נויטהיג. איז זי אין דער היים ניטאָ ? — אין דער שטימע האָט געקלונגען פחד.

— קאָטיא איז נעשטאָרבען. געשטאָרבען זאָג איך אייך. נע־שטאָרבען אין האָספיטאל.

וויעדער א לאנגער שווייגען, אזוי לאנג, אז כיזשניאקאוו האט דערפיהלט א וועהטאג אין נאקען, וועלכען ער האט ניט געוואגט א קעהר צו טהאן אזוי לאנג ווי מענשען האבען געשווייגען. און דער־נאך האט די אונבעקאנטע שטימע ארויסגערערט שטיל, אהן אויס־דרוק:

— אדיע . . .

אבער אפנים זי איז ניט אוועק, ווארים אין א מינוט ארום האט מאטריאנא א פרעג געטהאן:

— וואס איז דאס ביי אייך? האט איהר דאס געבראכט עפעס פאר קאטיא'ן?

עפעס איז א פאל געטהאן אויף דער פארלאגע, און עס האט זיך דערהערט א קלאפ פון קניע, און די אונבעקאנטע שטימע האט ארויסגעזאגט האסטיג דורך פערשטיקטע צוריקגעהאלטענע שלוכצען.

— נעהמט! נעהמט עס אום גאטעס ווילען. נעהמט! און איך . . . איך וועל שוין ווי עס איז אוועק . . .

— אבער וואס איז דאס אזוינס?

דערנאך וויעדער א לאנגער שווייגען און א שטילער געווין, אי־בערגעריסען און האפנונגסלאז. און אין דעם דאזיגען געווין האט זיך געהערט א טוידטליכע מיערקייט און א שווארצע, קיין ליכטיג־קייט ערוואַרטענדע, פערצווייפלונג. ווי אימיצענס א מיעדע האנד וואלט קראפטלאז פיהרען איבער א שטרייגג אנגעצויענער סטרונע, און די דאזיגע סטרונע איז צולעצט אויף דעם טהיערען אינסטרומענט, און וועז זי וועט פלאצען — וועט אויף אייביג פערלאשען וועלען דער צערטליכער און טרויעריגער קלאנג.

— איהר האט דאך איהם שיער ניט דערשטיקט! — האט גראב און מיט כעס א געשריי געטהאן מאטריאנא — און אזעלכע נעהמען זיך דאס אויף אן קינדער צו גבוירען. איז דאס ביי אייך רעכט אזוי? וועד וויעלט דאס אזוי איין קינדער! קומט! נו, נו, גוט, קומט זשע, זאג איך. און ווי קאן מען דאס אזוי אינווויקלען.

וויעדער איז לעבען טיהר געוואַרען שטיל. כיזשניאקאוו האט זיך נאך א ווייל צוגעהערט און האט זיך געלייגט צוריק, א דערפרעה־טער, וואס מען איז ניט געקומען, ניט צו איהם אוז ניט נאך איהם, און ער האט ניט געזוכט צו טרעפען, וואס דאס איז אזוינס געווען

דאָס אונפערשטענדלעכע, וואָס האָט פאסירט. ער האָט שוין אָנגע־
בען צו פיהלען ווי עס קומט אָן די נאכט. די רוהיגקייט איז פארביי
אין פארדריקענדיג די צייהנער, האָט ער געזוכט אָבצוהאלטען זיין
געראנקען; אין דער פערגאנגענהייט איז געווען געזונקענהייט, זומפ
און שרעק — און דער זעלביגער שרעק איז אויך געווען אין דער צו־
קונפט. ער האָט שוין אָנגעהויבען ביסלעכווייז וויעדער צונויפצו־
דרעהן זיך, בעהאלטען אונטערן דעקע די פים און די הענד, וועו
עס איז אריינגעגאנגען דונאַשאָ, שוין אָן אָנגעקליידעטע אין א רויטער
בלוזע, אום אַרויסצוגעהן, אין אביסעל שיכור'לעך. זי האָט זיך
בריטלעך א זעץ געטהאָן אויף דער בעט אין האָט א פאָטש געטהאָן
מיט די קורצע הענד:

— אך דו, גאָט מיין גאָט! — זי האָט א דרעה געטהאָן מיט'ן
קאָפ און האָט זיך צולאכט — א קינדעלע האָט מען געבראכט. אזא
קליניטשקער, און שרייען שרייט עס, ווי דער פריסטאוו. זאָל מיר
אזוי גאָט העלפען, ווי דער פריסטאוו!

זי האָט זיך פערגעניגענדלעך אויסגעוידעלט און האָט קאָקעטיש
א שנעל געטהאָן כיזשניאקאווען אין נאָז.

— קום לאָמיר געהן א קוק טהאָן. נו שוין — וואָס איז? לאָמיר
א קוק טהאָן, דאָס איז אלעס. מאטריאנא האָט אָנגעשטעלט דעם
סאמאווער און ווייל איהם בארען, און אבראם פעטראוויטש צובלאזט
דעם סאמאווער מיט שטיוועל — אָט איז דיר א שפאס! און דאָס
קינדעלע שרייט: או־א־או, או־א־או . . . .

דוניאשא האָט געמאכט א פנים, ווי איהר האָט זיך פאַרגע־
שטעלט, אזוי ווי ביים קינד, און זי האָט נאָך אמאל אַרויסגע־
קוויטשעט:

— או־א־או, או־א־או! גאָר אזוי ווי דער פריסטאוו. ווי מיר
האָבען א גאָט! קום, נו. דו ווילסט ניט — געה צום טייוועל!
פנר דא, דו פערפרוירענער עפעל!

און זי איז אריסגענאנגען צוטאנצענדיג. אין א האלבע שטונדע
ארום האָט כיזשניאקאוו, שאקלענדיג זיך אויף זיינע שוואכע פים און
אנהאלטענדיג זיך מיט די פינגער אן וואנד, געשלעפט זיך צו דער
קיך און האָט אונענטשלאסען געעפענט די טהיר.

— פארמאך, דו לאזט אריין א קעלט! — האָט א געשריי

געטהאן אבראם פעטראוויטש. כיזשניאקאוו האט שנעל פערמאכט הינטער זיך די טיהר און האט זיך אוכנעקוקט ווי א פערזינדיגטער, אבער קיינער האט זיך צו איהם ניט צוגעקוקט, און ער האט זיך בעׂרוהיגט. אין קיך איז געווען היים פון אוויוען, פון סאמאוואר און פון מענשען, און געדיכטע קנויל־ען פארע האבען זיך אויפגעהויבען און זיינען געקראכען איבער די קאלטע וועגד. מאטריאנא, א צוקאכטע, א שטרייגע, האט געבאדען דאם קינד אין מולטער און האט מיט איהרע צושפאלטענע האנד געפלעסקעט אויף איהם וואסער, צופלאפלענדיג:

— אגונאשקע! אגינאשקע! זיין וועלען מיר רייניקע, זיין וועלען מיר ווייסינקע.

צו דער פאר וואם אין קיך איז געווען ליכטיג און פרעהליך, צו דערפאר וואם דאם וואסער איז געווען וואראם און וויך, נאר דאם קינד האט געשוויעגען און געקנייטשט זיין רויטינקען פנים'ל, ווי ער וואלט זיך געקליבען א נים צו טהאן. דוניאשא האט איבער מאטריאנא'ס אקסל ארייגעקוקט אין מולטער און האט אויסגעקליבען א פאסענדע מינוט, וועו זי האט געקאנט מיט דריי פינגער אויף א פלעסקע טהאן וואסער אויפ'ן קינד.

— אוועק! — האט זיך א בייזער געטהאן די אלטע — וואוהין קריעכסט דו? מען ווייס אהן דיר אויך וואם צו טהאן, דאנקען נאט, אייגענע קינדער גענוג.

— שטער ניט. דא דארף מען זיין פארזיכטיג — האט צוגעשטימט אבראם פעטראוויטש — א קינד, דאם איז אן איידעלע זאך, דא דארף מען וויסען ווי זיך צו בענעהמן.

ער איז געזעסען אויפ'ן טיש און האט מיט וואהלטהעטיגען פערגעניגען געקוקט אויף דעם קלייניגקען ראזיגען קערפערעל. דאם קינד האט בעוועגט די פינגערלעך, און דוניאשא האט מיט א ווילדער שמחה אנגעהויבען צו צאפלען מיט'ן קאפ און האט זיך צוקוייכט פאר נעלעכטער.

— אקוראט ווי דער פריסטאוו, ווי מיר האבען א גאט!

— האסט דו וועו געזעהן א פריסטאוו אין א מולטער? — האט א פרעג געטהאן אבראם פעטראוויטש.

אלע האבען זיך צולאכט; כיזשניאקאוו האט א שמייכעל ג־

טהאָן, האָט זיך אָבער באַלד צושראָקענערהייב אומגעקוקט צו דער מוטער. זי איז מיערערהייב געזעסען אויפ'ן באנק, דער זאַפ פּבּ־ווּאַרפען אהינטער, און איהרע שוואַרצע אויגען, וועלכע זיינען גרויס געוואָרען פון קראַנקהייט און יסורים, האָבען געלויכטען מ ט א רוהי־גען גלאַנץ, און אויף די בלייכע ליפּען האָט געבלאַנדזשעט דער שׂבאַל־צער שמייכעל פון א מוטער. דערזעהענדיג דאָס, האָט זיך כיישניצ־קאַוו צולאכט מיט אן איינציגען פערשפּעטיגטען געלעכטער:

— חי, חי, חי!

און ער האָט אויך מיט א מין שטאָלץ אומגעקוקט זיך אין אלע זייטען. מאטריאנא האָט ארויסגענומען דאָס קינד פון מלטער אין פערוויקעלט מיט א לאקען. דאָס קינד האָט זיך צוגאָסען מיט א קלינ־גענדען געוויין, איז אָבער באַלד אנטשוויגען געוואָרען; מאטריא־נא האָט אן עפען געטהאָן אביסעל דעם לאקען, האָט מיט א מין פער־שעהמטקייט א שמייכעל געטהאָן און האָט געזאָגט:

— א קערפערעל, וואָס פאר א קערפערעל, ריינער סאמעט.

— לאָז א ריהר טהאָן — האָט געבעטען זיך דוניאשא.

— וואָס נאָך?

דוניאשא האָט פלוצלונג אָנגעהויבען צו טריימלען זיך מיט'ן נאנצען קערפער און טופּענדיג מיט די פיס, מיט א פערכאָפּטען אטהעם פון זשערנעקייט, ווי א וואהנזיניגע פון דעם וואונש, וואָס האָט איהר אָנגעכאָפּט, האָט זיך צושריען מיט אזא הויכען קול, ווי מען האָט נאָך פון איהר קיין מאל ניט געהערט:

— לאָז! . . . לאָז! . . . לאָז! . . .

— לאָז דאָך איהר! — האָט צושראָקענערהייב א בעט געטהאָן נאטאליא וולאדימיראוונא. דוניאשא האָט זיך פלוצלונג בערוהיגט; אויף איהר פנים האָט א שיין געטהאָן א שמייכעל און זי האָט מיט צוויי פינגער פאַרזיכטיג אָנגעריהרט דעם קינד'ס פלייצקעלע, און נאָך איהר האָט זיך אויך א ציה געטהאָן צו דער רויטער פלייצקעלע אבראם פעטראָוויטש.

— אזוי איז דאָס דאָזיגע . . . . א קינד, דאָס איז אן איידע־לע, דיניקע זאך — האָט ער געזאָגט פערענטפערענדיג זיך.

נאָך אלעמען האָט אויך פערזוכט כיושניאקאוו. זיינע פינגער האָבען אויף א מאָמענט דערפיהלט די בעריהרונג פון עפעס לעבעדי־

געם פּוכיגעם, ווי סאמעט, און אזוי צערטלעך און שוואך, ווי זיינע פינגער וואלטען געוואָרען פּרעמדע און אויך צערטליכע.

און אזוי זיינען זיי געשטאנען מיט אויסגעצויגענע העלזער, בעלייכטענע אונבעוואוסטערהייד מיט דעם שמייכעל פון זאנדערבארען גליק; אזוי זיינען זיי געשטאנען, דער גנב, די פּראסטיטוטקע און דער עלענדער פערלאָרענער מענש; און דאָס קלייניקע לעבען, דאָס שוואכינקע לעבען האָט ווי א פייערל אין מדבר, געוופען זיי אהין ערנעץ . . . און האָט פערשפּראָכען עפּעם שהנעם, ליכטיגעם און אונשטערבליכעם. און שטאלץ האָט נעקוקט אויף זיי די גליקליכע מוטער, און פון אויבען, פון דעם ניעדעריגען סופיט, האָט זיך ווי א שווערע, שטיינערנע, אונגעהויערע מאסטע ערהויבען דאָס הויז, און אין די הויכע צימערן האָבען געוואנדערט רייכע, לאנגווייליגע מענשען.

די נאכט איז אנגעקומען. א שווארצע, א בייזע איז זי אנגעקומען, ווי אלע נעכט, און זי האָט זיך צושפּרייט מיט א חושך אויבער די וויטע שנעעאיגע פעלדער, און פערגליווערט געוואָרען זיינען פון פּחד די איינזאמע צווייגען פון די בוימער, יענע צווייגען, וואָס זיינען די ערשטע צו בעגריסען די אויפגעהענדע זונן. מענשען האָבען זיך געגען איהר חושך געראנגלט מיט דעם שוואכען פייער פון ליכטלעך, אָבער די נאכט האָט מעכטיג און בייז ארומגענארטעלט די איינזאמע פייערלעך מיט א געדיכטען קרייז און מיט פינסטערנים האָט זי אנגעפילט די מענשליכע הערצער. און אין פיעלע הערצער האָט זי פערלאָשען די שוואכע צאנקענדע פונקען.

כיזשניאקאוו האָט ניט געשלאָפען. צונויפדריקענדיג זיך אין א קלייניע דרייעדל, האָט ער זיך בעהאלטען פון קעלט און פון דער נאכט אונטער דעם ווייכען בארג פון שמאטעס און האָט געווייגט. ער האָט געווייגט אָהן אנשטרייגנונג, אָהן שמערץ און אָהן ציטערנים, ווי עס ווייגען יענע, ביי וועלכע דאָס הארץ איז ריין און אונשולדיג, ווי ביי קינדער. ער האָט רחמנות געהאט אויף זיך, דעם צונויפגעדרעהטען ווי א בייגעל, און איהם האָט זיך געדוכט אז ער האָט רחמנות אויף אלע מענשען און אויף דאָס גאנצע מענשליכע לעבען; און אין דעם דאָזיגען געפיהל איז פאר איהם געווען א געהיימניספולע און טיעפע פרייד. ער האָט געזעהן דאָס קינד, וואָס איז געבוירען געוואָרען, און איהם האָט זיך געדוכט, אז דאָס איז ער אליין נע־

בוירען געוואָרען פאר א נייעם לעבען — און לעבען וועט ער לאַנג, און זיין לעבען וועט זיין שעהן. ער האָט געלייבט און אין דער זעלבער צייט אויך בעדויערט דאָס דאָזיגע נייע לעבען, און דעריין איז געווען אזא שמחה, אז ער האָט זיך צוואוויינט, האָט א טרייסעל געטהאָן דעם בארג מיט שמאטעס און האָט א פרעג געטהאָן :

— פון וואָס ווייַן איך ?

און ער האָט ניט געפונען פון וואָס ער וויינט, און האָט געענטפערט :

— אזוי.

און אזא טיפער זינן איז געווען אין דעם דאָזיגען קורצען וואָרט „אזוי", אז מיט נייער כוואליע פון הייסע טרעהרען האָט זיך א הויב געטהאָן די צובראָכענע ברוסט פון'ם מענשען, וועמעס לעבען איז געווען אזוי טרויעריג און אזוי עלענד.

און צוקאָפענס ביי איהם האָט זיך אוועקגעזעצט אָהן רויש דער רויבגיעריגער טויט און האָט געוואָרט — רוהיג, געדולדיג און זיכער . . .

וואליא

וואליא איז געזעסען און האט געלעזען. דער בוך איז געווען זעהר א גרויסער, בלויז אויף א העלפט קלענער פון וואליא'ן אליין, מיט זעהר שוואַרצע און גרויסע שורות און מיט בילדער אין דער גאנצער לייגג פון'ם בלאט. אום צו לייענען די אויבערשטע שורה, פלענט וואליא דאַרפען אויסציהען זיין קאָפּ כמעט איבער די גאנצע בריט פון טיש, פלענט זיך דארפען אויפהויבען און שטעלען זיך אויף די קניע אויפ'ן שטוהל און מיט דעם דיקען קורצינקען פינגער צוהאלטען די אותיות, וועלכע פלעגען זיך פערלירען צווישען די אנדערע אותיות; און וען עס פלעגט זיך מאכען, אז ער פלעגט איין מאהל פערלירען אן אות, איז איהם שוין ניט גרינג אנגעקומען דערנאָך איהם אויפצוזוכען. איבער די דאזיגע זייטיגע אומשטענדען, וועלכע די ארויסגעבער פון ביכער האבען ניט פאראויס־געזעהען, איז ביי וואליא'ן דאס לעזען צוגעגאנגען זעהר לאנגזאם, ניט קוקענדיג דערויף, וואס ער איז געווען אזוי געשפאנט און פאראינטערעסירט אין'ם בוך.

אין'ם בוך האט זיך דערצעהלט, וויי א גבור א אינגל, וועלכען מען האט גערופען באבא, פלעגט אנכאפען אנדערע אינגלאך פאר א האנד אדער א פוס פלענען זיי זיך אבריי־כען. דאס איז געווען שרעקליך און קאמיש, און דערי־בער האט וואליא שווער געאטהעמט, און אין זיין שווערען אטהמען האט זיך געפיהלט זיין אנגענעהמע שרעק און ערוואַרטונג, אז וויייטער וועט עס זיין נאך אינטערעסאנטער. אבער פלוצלונג האט מען וואליאן געשטערט אין לעזען: עס איז אריינגעקומען די מאמע מיט נאך עפעס א פרוי.

— אט איז ער! — האט געזאגט די מאמע און איהרע אויגען זיינען געווען רויט פון טרעהרען. דאס האט זי נאר־וואס געמוזט

וויינען וואָרום זי האָט נאָך אין די הענד געהאלטען א טאשען־טיכעל.

— וואליעטשקע, ליעבינקער! — האָט אויסגעשריען די פרוי, האָט ארומגעכאפט זיין קאָפ און האָט אנגעהויבען צו קושען זיין גע־זיכט און די אויגען מיט איהרע מאָגערע, האַרטע ליפּען. זי האָט ניט געלאָשטשעט אזוי ווי די מאָמע: די מאָמע קושט ווייך, זאנפט, און זי עפּעס אזוי ווי זי וואלט זויגען זיין פּנים. וואליע האָט זיך אנ־געבאָזען בייזלעך און האָט מקבל געווען שטומערהייד די שטעביגע לאָסקעס. ער איז געווען אונצופריערען, וואָס מען שלאָגט איהם אי־בער אין מיטען לעזען אזא אינטערעסאנטע מעשה; איהם איז נאָר ניט געפעלען געווען די דאָזיגע אונבעקאנטע פרוי — א הויכע, מיט בייגערדיגע פינגער, אויף וועלכע עס איז קיין רינג ניט געווען. און א פאסקודנעם ריח האָט זי געהאט: פון איהר האָט עפּעס געשמעקט מיט פייכטקייט און פוילקייט; און פון דער מאָמען האָט זיך תמיד געהערט א געשמאקער ריח, א פרישער ריח פון בישמים.

ענדליך האָט די פרוי וואליען צורוה געלאָזען, און אין דער צייט וואָס ער האָט געווישט זיינע ליפּען האָט זי איהם בעקוקט מיט אזא שנעלען בליק, ווי א בליק, וואָס פאָטאָגראפירט אָב א מענשען. זיין קורצער נעזעל און זיינע גערייכטע ברעמען איבער די שווארצע אויגען און אין אלגעמיין זיין געשטאלט פון שטרייגער ערנסקייט האָבען איהר עפּעס דערמאָהנט, און זי האָט זיך צואוויינט. און געווויינט האָט זי אויך ניט אזוי ווי די מאָמע: איהר פּנים איז געבליבען אונ־בעוועגליך, און בלויז די טרעהרען האָבען געטריפט איינע נאָך די אנדערע — איין טרעהר האָט זיך נאָך ניט אראָבגעקייקעלט, ווי עס האָט איהם שוין דעריאָגט אנאנדער טרעהר. און אזוי פלוצלונג ווי זי האָט אנגעהויבען וויינען, אזוי האָט זי אויך אויפגעהערט פלוצלונג און האָט א פרעג געטהאָן:

— וואליעטשקע, דו קענסט מיך ניט?

— ניין.

— איך פלעג דאָך קומען צו דיר. צוויי מאָל בין איך צו דיר גע־קומען. געדיינקסט?

עס קאָן זיין, אז זי איז געקומען; עס קאָן זיין, אז זי איז צוויי מאָל געקומען — אָבער פון וואָנען זאָל דאָס וואליע וויסען?

און וואם איז די נפקא מינה, צו איז געקומען די דאזיגע אונבעקאנטע פרוי, אדער ניט ? זי שטערט איהם בלויז לעזען מיט איהר נאכ־פרעגען זיך.

— איך בין דיין מאמע, וואליא ! — האט געזאגט די פרוי.

וואליא האט פערוואונדערט א קוק געטהאן אויף זיין מאמען, אבער די מאמע איז שוין ארוים פון צימער.

— קאנען דען זיין צוויי מאמעס ? — האט ער א פרעג געטהאן — וואם פאר א נארישקייט דו רעדסט !

די פרוי האט זיך צוגאכט, אבער וואליאן איז דער געלעכטער ניט געפעלען געווען : עס איז קענטיג געווען, אז זי וויל נאר ניט לאכען און טהוט עם נאר אזוי, אבצונארען. א ווייל האבען זיי בייד געשווייגען.

— דו קאנסט שוין לעזען ? ווי געראטען דו ביסט ! — זאגט זי.

וואליא האט געשווייגען.

— און וואם פאר א בוך לעזט דו דאם ?

— פון פרינץ באבא — האט ערקלעהרט וואליא מיט ערנסטער ווירדע און מיט א געפיהל פון רעספעקט פאר'ן גרויסען בוך.

— אך, דאם מוז זיין זעהר א אינטערעסאנטע געשיכטע ! דערצעהל מיר, וואליעטשקע ! — האט איהם צוגעשמייכעלט די פרוי.

און וויעדער האט וואליאן איהר שטימע געקלונגען אונגאטירליך און פאלש, אבוואהל זי האט געוואלט רעדען וויך און קיילעדיג, אזוי ווי די מאמע, אבער איהר קול איז געבליבען שטעכיג און שארף. די זעלביגע פאלשקייט איז געווען אין איהרע בעוועגונגען ; זי האט זיך א רוק געטהאן אויפ'ן שטוהל און האט אויסגעצויגען איהר האלז, ווי זי וואלט זיך צוקלייבען לאנג און אויפמערקזאם צו הערען : און וען וואליא האט אהן חשק אנגעהויבען צו דערצעהלען, האט זי זיך ווייטער פערטראכט, איז אריין אין זיך און איז פינסטער געווארען, ווי א געהיימע לאנטערנע, אין וועלכער מען האט פלוצלונג פעררוקט די טיהרעל. וואליא האט זיך געפיהלט בעליידיגט, פאר זיך און פאר דעם פרינץ באבא ; ער האט אבער געוואלט זיין העפליך און האט שנעל דערזאגט דעם סוף פון דער מעשה, צוליייגענדיג :

— דאם איז אלעם.

— נו, אריע, מיין ליעבינקער, מיין טהייערער ! — האָט געזאָגט די זאָנדערבארע פרוי און האָט וויעדער אָנגעהויבען צו־צודריקען איהרע ליפען צו וואליא׳ס פנים. — איך וועל באלד וויעדער קומען. ביסט דו צופריעדען וואָס איך קום ?

— יאָ, קום, האָט העפליך געבעטען וואליא, און וועלענדיג אז זי זאָל שוין וואָס גיכער אוועקגעהן, האָט ער געזאָגט : — יאָ, איך בין צופריעדען.

די בעזוכערין איז אוועק, און נאָר וואָס וואליא האָט בעוויזען צו געפינען אין בוך דעם וואָרט, אויף וועלכען ער האָט זיך אָבגעשטעלט, ווי עס איז אריינגעקומען די מאמע, האָט אויף איהם א קוק געטהאָן און האָט אויך אָנגעהויבען ווייגען. וואליא האָט נאָך געקענט פערשטעהן וועגען וואָס יענע פרוי וויינט : איהר פערדריסט מסתמא, פאר וואָס זי איז אזא ניט אנגענעהמע און לאָנגווייליגע — אָבער די מאמע, פון וואָס וויינט זי ?

— הער, מאמע — האָט א פערטראכטער געזאָגט וואליא : — מיר האָט די פרוי דערעסען ! זי זאָגט נאָר, אז זי איז מיין מאמע. קאָנען דען זיין צוויי מאמעס ביי איין אינגעל ?

— ניין, קינד מיינס, עס קאָנען ניט זיין. אָבער זי זאָגט אן אמת : זי איז דיין מאמע.

— און ווער ביסט דו ?

— איך בין דיין טאנטע.

דאָס איז פאר איהם געווען גאָר אן אונערווארטעטע ענטדעקונג ; אָבער וואליא האָט זיך פערהאלטען גאנץ גלייכגילטיג צו דער דאָזיגער ענטדעקונג : א טאנטע, זאָל זיין א טאנטע — וואָס איז ניט אלץ איינס ? פאר איהם האָט דאָס וואָרט ניט געהאט אזא בעדייטונג ווי פאר ערוואקסענע. אָבער די געווענזענע מאמע האָט דאָס ניט פערשטאנען און זי האָט אָנגעהויבען ערקלערען, ווי אזוי דאָס איז געקומען, אז זי איז געווען א מאמע און איז געווארען א טאנטע. לאנג, לאנג צוריק, ווען וואליא איז נאָך געווען גאָר א קליניטשקער . . .

— ווי א קליניטשקער ? אזא ? — וואליא האָט אויפגעהויבען די האנד אויף א פיערטעל ארשין פון טיש.

— ניין, קלענער.

— אזא ווי קיסקע ? — איז פרעהליך איבערראשט געוואָרען

וואליא. זיין מויל האָט זיך האלב צוגעפענט, די ברעמען האָבען זיך אויפגעהויבען. ער האָט אָנגעדייט אויף דער ווייסינקען קעצעלע, וועלכע מען האָט איהם ניט לאנג געשענקט, און וועלכע איז נעווען אזוי קליין, אז זי איז מיט אלע פיער לאפקעס געלעגען אויף א קליין טעלערעל.

— יא.

וואליא האָט זיך גליקליך צוגאבט, נאָר באלד איז זיין פנים וויעדער גענואָרען ערנסט ווי געווען. און ווי אן ערוואקסענער מענש, וועלכער דערמאָהנט זיך אויף זיינע יוגענד־פעהלערען, האָט ער בעמערקט:

— ווי קאָמיש איך האָב געמוזט זיין!

נו, איז וועו ער איז געווען א קליינינקער און א קאָמישער ווי קיסקע, האָט איהם די דאָזיגע פרוי געבראכט און אווקגענעבען איהם, ווי קיסקען, אויף אימער. און איצט, וועו ער איז שוין געוואָרען אזא גרויסער און א קלוגער, ווייל זי איהם צונעהמען צו זיך.

— ווילסט דו געהן צו איהר? — האָט א פרעג געטהאָן די גע־וועזענע מאָמע און איז רויט געוואָרען פון שמחה, וועו וואליא האָט ענטשיעדען און שטרענג געזאָגט:

— ניין, זי געפעלט מיר ניט! — און ער האָט זיך וויעדער גע־נומען פאר'ן בוך.

וואליא האָט שוין געווען גערעכענט, אז דערמיט איז די זאך געענדיגט, ער האָט אָבער געמאכט א טעות. די דאָזיגע זאָנדערבא־רע פרוי, מיט איהר לעבלאָזען פנים, ווי מען וואָלט פון איהם אויס־געטרונקען דאָם נאנצע בלוט; די דאָזיגע פרוי, וואָם מען ווייס ניט פון וואנען זי איז געקומען און וואוהין זי איז פערשוואנדען אָהן א סליאד, האָט אויפגערודערט דאָם שטילע הויז און האָט איהם אָנגע־פילט מיט פחד. די טאנטע־מאמע האָט אָפט געווייגט און האָט אלע געפרעגט ביי וואליאן, צו ווייל ער אווקגעהן פון איהר; דער אָנקעל־פאפא האָט געבורטשעט, האָט געגלעט זיין פליק, פון וואָם די עט־ליכע האָאר אויף זיין קאָפ האָבען זיך אויפגעהויבען, און וועו די מאמע איז ניט געווען אין צימער פלעגט ער אויף אויספרעגען וואס־ליאן, צו ווייל ער געהן צו יענער פרוי.

איין מאל אין אבענד, וועו וואליא איז שוין געלעגען אין בע־

טעל, נאָר האָט נאָך ניט געשלאָפען, האָט דער אָנקעל מיט דער טאנטע זיך צוגערעט וועגען איהם און וועגען דער פרוי. דער אָנקעל האָט געריעט מיט א בייזע באַמערקונג שטימע, פון וועלכער עס האָבען געציטערט די קריסטאַלענע היינגלאָך אויף דער לוסטרע און האָבען געפינקעלט מיט בלויע און רויטע פייערלעך.

— דו רעדסט נארישקייט, נאַסטאַסיא פילִיפּאָוונא. מיר האָבען קיין רעכט ניט אָבצוגעבען דאָס אינגעל, צוליעב איהם אליין האָבען מיר קיין רעכט ניט. ווער וויים אויף וועלכע מיטלען די דאָזיגע פערזאָן לעבט, זינט ער האָט זי אוועקגעוואָרפען, דער . . . נו, זאָל איהם כאפען דער טייוועל! דו פערשטעהסט דאָך וועגען וועמען איך רעד. איך לאָז מיר דעם קאָפּ אָבהאַקען, אויב דאָס קינד וועט ביי איהר ניט רואיגירט ווערען.

— אָבער זי ליעבט איהם, גרישא.

— און מיר ליעבען איהם ניט? וואָס זיינען דאָס פאר א מאָדנע רייד, נאַסטאַסיא! עס זעהט אוים ווי דו וואָלסט אליין וועלען פּטור ווערען פון'ם קינד . . .

— ווי ערלויבט דיר דיין געוויסען אזוי צו רעדען!

— נו, נו, האָסט דו זיך שוין בעלידיגט. אָבער פרוה בעטראכטען די פראגע קאלטבלוטיג, ניט געהיצט זיך. א וועלכע ניט איז צולאָזענע פויגעל וועט אָנפלאָדיען קינדער און וועט דיר זיי אונטערווארפען מיט א גרינגן הארצען. און דערנאָך: זייט אזוי גוט און גיט מיר אָב מיין קינד, אזוי ווי דער ליובאָווניק האָט מיך אוועקגעווארפען און מיר איז אומעטיג. איך האָב קיין געלד ניט אויף קאָנצערטען און אויף טהעאַטער, דערפאר גיט מיר א שפילכעלע! ניין, מיין שרה'טע, וועגען דעם וועלען מיר נאָך זיך א האַמפּער טהאָן!

— דו ביסט אָבער אונגערעכט צו איהר, גרישא. דו ווייסט דאָך אז זי איז א קראנקע, אן עלענדע . . .

— זאָלסט מיר אויפהערען, נאַסטאַסיא פילִיפּאָוונא! דו קאָנסט אויך א צדיק פון נערוולד ארויסברענגען, בנאמנות! דו פערגעסט זיך גאָר אויפ'ן קינד. דיר איז אלץ איינס, צו מען וועט פון איהם מאכען אן אָרדענטליכען מענשען אָדער א לומפּ? און איך לאָז מיר

דעם קאפ אבהאקען, אז מען וועט פון איהם מאכען א לומפ, א גנב, א טויגעניכטס און . . . א איך ווייס וואס !

— נרישא !

— איך בעט דיך מיט גוטען, נאכטאס־א : רעג מיך ניט אויף ! פון וואנען נעהמט זיך ביי דיר די טייוועלישע פעהיגקייט אלץ איבערצושפארען ? „זי איז אזא אונגליקליכע, אזא עלענדע נע־בע־ך" . . . — און מיר זיינען ניט עלענד ? קיין הארץ האסט דו ניט, נאסטאסיא; צו וואס האט מיך דער טייוועל געשלעפט מיט דיר חתונה צו האבען ! דיר האט געפאסט צו האבען א כאן א תליין !

די הארצלאזע פרוי האט זיך צואוויינט, און דער מאן האט זי געבעטען מחילה, האט זיך פערענטפערט, אז בלויז א נאר, א דומקאפף וועט זיך בעליידיגען פון אזעלכע עזעלישע זידלעריין וווי זיינע. ביסלעכווייז האט זי זיך בערוהיגט און האט א פרעג געטהאן : — און וואס זאגט טאלאנסקי ?

גריגארי אריסטארכאוויטש האט זיך וויעדער אנגעצונדען.

— און פון וואנען האט זיך ביי דיר גענומען, אז טאלאנסקי איז אזא חכם ? וואס ער זאגט ? ער זאגט אז אלעס וועט אבהענגען פון דעם, ווי דאס גאריכט וועט א קוק טהאן . . . האסט דו נעזעהן א נייעס ? אזוי ווי אהן איהם וואלט מען ניט וויסען, אז אלעס הענגט אב דערפון, ווי דאס גאריכט וועט א קוק טהאן. נעווייס, וואס קימערט דאס איהם — האט א פלאפעל געטהאן, א פלאפעל געטהאן, און ווייטער איז ניט זיין זאך. ניין, וועז איך וואלט געהאט א דעה, וואלט איך די דאזיגע אלע פוסטע פלויידער־זעק . . .

דא האט נאסטאסיא פיליפאוונא פערמאכט די טיהר פון עסקציימער, און די ענדע פון געשפרעך האט שוין וואליא ניט געהערט. ער איז נאך אבער לאנג געלעגען מיט אפענע אויגען און האט אלץ געזוכט צו פערשטעהן : וואס איז דאס פאר א פרוי, וועלכע וויל איהם נעהמען און רואינירען.

אויף מארגען האט ער אין דער פריה גלייך געווארט, וועז די טאנטע וועט איהם פרענגען, צי וויל ער ניט געהן צו דער מאמען ; אבער די טאנטע האט ניט געפרעגט. און אויך דער אנקעל האט ניט געפרעגט. אנשטאט דעם האבען זיי ביידע נעקוקט אויף וואליא'ן וווי ער וואלט געווען געפעהרליך קראנק און וואלט דארפען באלד שטאר־

בען, האבען איהם געלאשטשעט, האבען פאר איהם געבראכט גרוי־סע ביכער מיט קאלירטע בילדער. די פרוי איז מעהר ניט געקומען ; אבער וואליא'ן האט זיך אנגעהויבען דוכטען, אז זי שפירט איהם נאך און היט איהם אב לעבען די טיהרען, און ווי נאר ער וועט אריי־בער דעם שוועל, אזוי וועט זי איהם א כאפ טהאן און וועט איהם אוועקטראגען ערגעץ אין שווארצע וועלט מרחקים, וואו עם דרעהן זיך און אטהעמען מיט פייער מאוים'דיגע ברואים.

אבענד־צייט, וועו גריגארי אריסטארכאוויטש פלעגט זיין בע־שעפטיגט אין זיין קאבינעט און נאסטאסיא פיליפאוונא פלעגט עפעם שטריקען אדער פלעגט צוליגען קארטען, האט וואליא געלעזען זיינע ביכער אין וועלכע די שורות זיינען שוין געווען געדיכטער און קלענער. אין צימער איז געווען שטיל—שטיל, בלויז דאם שורשען פון די איבערגעקהרטע בלעטער האט זיך געהערט, און וויילע־וויז האט זיך פון קאבינעט צוגעטראגען דאם באסאוע הוסטען פון'ם אכ־קעל און דאם טרוקענע קנאקען אויפ'ן „שטשאט". דער לאמפ מיט דעם בלויען אבאזשור האט געווארפען א ליכטיגען שיין אויף דער בונטער סאמעטענער טיש־דעקע, נאר דיווינקלען פון הויכען צימער זיינען געווען פול מיט שטילען געהיימניספולען חשך. דארטען אין די ווינקלען זיינען געשטאנען בלומען מיט פערשיעדענע מינים בלע־טער און וואר־צלען, וועלכע עס האבען זיך ארויסגעזוהען פון דער ערד און זיינען געווען עהנליך צו ראנגלענדע שלאנגען, און עס האט זיך געדוכט, אז צווישען זיי בעווענט זיך עפעם א גרויסע א שווארצע.

וואליא האט געלעזען. פאר זיינע וויט־צוגעפענטע אויגען זיי־נען דורכגענאנגען מורא'דיגע, שהנע און טרויעריגע בילדער, וועל־כע האבען ערווארטע רחמנות און ליעבע, אבער אפטער נאך גרויס שרעק. וואליא האט רחמנות געהאט אויף דער ארימינקער רוסאלקע, וועלכע האט אזוי געליעבט דעם שהנעם פרינץ, אז זי האט געאפ־פערט פון זיינטווענען איהרע שווסטער אין דעם טיפען רויגען אקעאן ; און דער פרינץ האט ניט געווארט פון דער דאזיגער ליעבע, וואהרום די ארימע רוסאלקע נעבעך איז געווען שטום, און דער פרינץ האט חתונה געהאט מיט דער פרעהליכער בת־מלכה ; און עס איז געווען א יום טוב, אויפ'ן אקערענט האט געשפיעלט מוזיק, און די מענסטער זיינען געווען בעלויכטען, וועו די רוסאלקע נעבעך האט

זיך אריינגעוואַרפען אין די פינסטערע כוואליעס אויף טויט. אַרימע, ליעבינקע רוסאלקעלע, אזא שטילע, אזא טרויעריגע, אזא מילדע!

אבער אפטער זיינען ערשיענען פאר וואליא׳ן בייזע, מוראַ׳דיגע מענשען־ברואים. אין דער פינסטערער נאכט זיינען זיי געפלויגען ערגעץ מיט זייערע שטעכיגע פליגלען, און די לופט האט געפייפט איבער זייער קאפ און זייערע איגען האבען געברענט ווי רויטע קוילען. און דאָרט זיינען זיי ארומגעריגעלט געוואָרען פון אנדערע אזעלבע ברואים, און עס איז פאַרנעקומען עפעס געהיימניספולעס, שרעק־ליכעס. זייער געלעכטער איז שארף און שניידט ווי א מעסער; זייער יאמער איז לאנג, קלאגעריג אז ס׳איז א פחד; זיי פליהען אין דער קרום, ווי א פלעדער־מויז, און טאנצען ווילדע, משונה׳דיגע טענץ אונטער דער רויטער ליכטיגקייט פון פאקעלען, וועמעס קרומע פייערי־גע צונגען זיינען איינגעוויקעלט אין רויטע וואלקענס פון רויך; טויטע ווייסע קעפ מיט שוואַרצע בערד, און מענשליכעס בלוט . . . דאס אלעס איז ארויסגעקומען פון איין ווילדער, בייזער, געהיימער גבורה, וועלכע ווילּ רואינירען דעם מענשען.

די בייזע און געהיימניספולע געשפענסטער האבען אנגעפילט די לופט, האבען זיך בעהאלטען צווישען די בלומען, האבען זיך גע־סוד׳עט וועגען עפעס און האבען אנגעווויזען מיט זייערע בייגערדיגע פינגער אויף וואליא׳ן; זיי האבען ארויסגעקוקט פון פינסטערען צי־מער אויף איהם, האבען געקייכט און געקיכעלט לאבענדיג און האבען געווארט, ווען ער וועט זיך לייגען שלאפען, כדי זיי זאלען קענען ארומשוועבען איבער זיין קאפ; זיי האבען אריינגעקוקט פון גאר־טען אין די שווארצע פענסטער און האבען יאמערענדיג געווויינט צו־זאמען מיט׳ן ווינד.

און דאס נאנצע דאזיגע בייזע און שרעקליכע האט אנגענומען די געשטאלט פון יענער פרוי, וועלכע איז געקומען נאך וואליא׳ן. פיע־לע מענשען פלעגען בעזוכען גריגאָרי אריסטארכאוויטש׳עס הויז, פלע־גלן קומען און אוועקגעהן, און וואליא האט קיין מאל ניט געריינקט זייערע פנים׳ער, אבער דער פנים פון דער דאזיגער פרוי האט גע־לעבט אין זיין זכרון. דאס איז געווען אזא לאנגער, מאגערער, גע־לער פנים ווי ביי א טויטען קאפ, און האט געשמייכעלט אזוי כיטרע, מיט א פערשטעלטען שמייכעל, פון וועלכען עס שניידען זיך דורך

צוויי טיעפע קנייטשען פון ביידע זייטען מויל. וועז די דאזיגע פרוי וועט נעהמען וואליא'ן, וועט ער שטארבען.

— הער, — האט וואליא איין מאל געזאגט צו זיין טאנטע, אבר־ רייסענדיג זיך פון בוך — הער, — האט ער וויעדערהאלט מיט זיין געוועהנליכען ערנסטען בליק, וואס האט געקוקט גלייך אין די אויגען פון דעם, מיט וועמען ער האט גערעדט: — הער, איך וועל דיך רופען מאמע און ניט טאנטע. דו זאגסט דאס נארישקייט, אז יענע פרוי איז א מאמע. דו ביסט די מאמע, און זי איז ניט.

— פאר וואס? — האט אויפגעפלאמט נאסטאסיא פיליפאוונא, ווי א מיידעלע, וועלכער מען האט געגעבען א קאמפליימענט. אבער צוזאמען מיט דער שמחה האט זיך אין איהר שטימע געהערט אויך א מורא פאר וואליא'ן. ער איז געווארען אזא זאנדערבאר, אזא שרעקענדיגער; האט מורא געהאט צו שלאפען אליין; ביינאכט פלעגט ער ריידען פון שלאף און ווייגען.

— אזוי. איך קען דיר דאס ניט געבען צו פערשטעהן. דו גיב בעסער א פרעג ביי פאפא. ער איז מיר אויך א פאפא און ניט קיין אנקעל — האט ענטשיידען געענטפערט דער אינגעל.

— ניין, וואלעטשקע, זי זאגט אן אמת: זי איז דיין מאמע.

—וואליא האט א טראכט געטהאן און האט געענטפערט מיט גרימאסען אריסטארכאוויטש'ס טאן.

— איך פערשטעה נאר ניט פון וואנען נעהמט זיך ביי דיר די דאזיגע פעהיגקייט איבערצושפאלטען!

נאסטאסיא פיליפאוונא האט זיך צולאכט, אבער וועז זי האט זיך געלייגט שלאפען האט זי לאנג געשמועסט מיט'ן מאן. דער מאן האט געווירבעלט וויא טערקישער פייקעל, האט געזידעלט די פוסטע פלאפלער און די פויגלאך, און איז דערנאך צוזאמען מיט דער פרוי געגאנגען זעהן, ווי וואליא שלאפט. לאנג האבען זיי געשווייגען אין אייגעגעקוקט זיך אין פנים פון דעם שלאפענדען אינגעל. דער פלאם פון ליכט האט זיך געוויגט אין גרימאסען אריסטארכאוויטש'ס טרייר־ סעלדיגע האנד און דאס האט צוגעגעבען א פאנטאסטישע, טויטליכע שפיעל דעם אינגעל'ס פנים, וואס איז געווען וויים וויא די קישעלעך, אויף וועלכע דער דאזיגער פנים האט גערוהט. עס האט אויסגעזעהן אזוי וויא פון די דונקעלע גרויסע לעכער אונטער די ברעמען קוקען אויף

זיי שווארצע אויגען, גלייכע און שטרייגע, זיי פּאַרדעקן אַן ענט־פער און זיינען מתרה מיט צרות און שלעכ, און די ליפּען קרימען זיך מיט א משונה׳דיגן איראָנישען שמייכעל. ווי אין דעם דאָזיגען קינ־דערשען קאָפּ וואָלט געווען אָבגעזיגעלט א טונקעלער אָבשיין פון יענע בייזע און געהיימניספולע געשפּענסטער־בראָים, וועלכע האָבען שטום געשוועבט איבער איהם.

— וואליא! — האָט געשעפּצעט א צישטראָקענע נאסטאסיא פי־ליפּאָוונא.

דער אינגעל האָט זיך טיף אָבגעזיפּצט, האָט זיך אָבער קיין בעוועג ניט געטהאָן, ווי אין איינגעשמיידטער אין׳ם שלאָף פון טויט.

— וואליא! וואליא! — האָט זיך געהערט אויך דער געדיכטער־און ציטעריגער קול פון נאסטאסיא׳ם מאן.

וואליא האָט געעפענט די אויגען, וועלכע זיינען געווען בעשא־טענט פון די געדיכטע ברעמען, האָט א פינטעל געטהאָן מיט זיי איבער דעם שיין פון ליכט און איז אויפגעשפרונגען אויף די קניא, בלייך און צישטראָקען. זיינע נאָקעטע, מאגערע הענטלעך האָבען זיך אזוי ווי א פּערלענער האלז־באַנד ארומגעלייגט ארום דער רויטער און פולער האלז פון נאסטאסיא פילִיפּאָוונא; בעהאלטענדיג דעם קאָפּ אויף איהר ברוסט, שטארק פערקוועטשענדיג די אויגען, ווי אויס מורא זיי זאלען זיך ניט עפענען אליין אהן זיין ווילען, האָט ער גע־שעפּצעט:

— איך האָב מורא, מאמע, איך האָב מורא! געה ניט אוועק!

א שלעכטע נאכט איז עס געווען. וועו וואליא איז איינגעשלאָפען האָט מיט גריגאָרי אריסטאַרכאָוויטשען געטראָפען אן אָנפאל פון אסט־מא. דער הוסט האָט איהם געשטיקט און זיין דיקע ווייסע ברוסט האָט זיך צוקענדיג אויפגעהויבען און אראבגעלאָזען אונטער די אייז־קאמפּרעסען. צו אין־דער־פריה ערשט האָט ער זיך בערוהיגט און די אויסנעמאטערטע נאסטאסיא פילִיפּאָוונא איז איינגעשלאָפען מיט דעם געדאנק, אז איהר מאן וועט חס חלילה ניט איבערלעבען דאָס פערלירען פון׳ם קינד.

נאָך דעם ווי זיי האָבען געהאט א פאמיליען־בעראטהונג איז בע־שלאָסען געוואָרען, אז וואליא דארף וויניגער לעזען און אָפטער זעהן זיך מיט אנדערע קינדער. מען האָט צו איהם אָנגעהויבען פיה־

רען אינגלאך און מיידלאך. אבער וואליא האט אנפאנגם ניט ליעב בעקומען די דאזיגע נאריש קינדער, וועלכע רוישען, שרייען און פיהרען זיך אהן דרך ארץ. זיי האבען געבראכען בלומען, גערים־ען ביבער, זיינען געשפרונגען איבער די שטוהלען און האבען זיך גע־שלאגען, ווי קליינע אבעזיאנקעס וועו מען לאזט זיי ארוים פון שטייג; און ער, אן ערנסטער און פערטראכטער, האט געקוקט אויף זיי מיט אונאנגענעהמע איבערראשונג, פלוצלונג אוועק צו נאסטאסיא פי־ליפאוונא און זאגען:

— ווי זיי האבען מיר דערעסען! איך וועל בעסער זיצען נע־בען דיר.

— און ווי עס פלעגט קומען אבענד האט ער וויעדער געלעזען. און וועו גריגארי אריסטארכאוויטש פלעגט וועלען מיט גוטען אוועקנעה־מען פון איהם דעם בוך, בורטשענדיג נעגען די טייוועלשע מעשות, וואס מאטערען אוים די קינדער, האט וואליא געשוויעגען און האט ענטשיעדען צוגעדריקט דעם בוך צו זיך. דער זעלבסט־געקרוינטער ערציהער איז אין פערלעגענהייט אבגעטראטען און האט זיך געביי־זערט, מאבענדיג פאַרווירפע דער פרוי:

— אט דאס דאזיגע רופט מען ערציהונג! ניין, נאסטאסיא, איך זעה, אז פאר דיר פאסט צו בעשעפטיגען זיך מיט קעצלאך, און ניט קינדער ערציהען. האסט איהם אזוי צולאזען געמאכט, אז מען קאן אפילו דעם בוך פון איהם נאר ניט צונעהמען. ניטא וואס צו רייי־דען — א שהנע לעהרערקע!

איין אין־דער־פריה, וועו וואליא איז נעזעסען מיט נאסטאסיא פיליפאוונא און גענעסען פרישטיק, איז אין עם־ציממער אריינגעלא־פען מיט אימפעט גריגארי אריסטארכאוויטש. זיין הוט אראבגעפאה־רען אויפ'ן פאטילניצע, דער פנים בענאסען מיט שוויים; און איי־דער ער איז נאך אריינגעלאפען אין טיהר האט ער מיט שמחה גע־שריען:

— אבגעזאגט! דאס גאריכט האט אבגעזאגט!

די בריליאנטענע אווירינגלאך אין נאסטאסיא פיליפאוונא'ס אויערען האבען זיך צופינקעלט און דער מעסער האט א קלונג געטהאן אויפ'ן טעלער.

— זאגסט דו אן אמת? — האט זי א פרעג געטהאן, קוים כא־

פּענדיג דעם אטהעם. גריגארי אריסטארכאוויטש האָט געמאכט אן ערנסטען פּנים, כּדי מען זאָל זעהן אז ער זאָגט דעם אמת, האָט זיך אבער באלד פערגעסען וועגען זיין אבזיכט, אין זיין פּנים האָט זיך בעדעקט מיט א גאנצען נעץ פון פרעהליכע קנייטשען. דערנאָך האָט ער זיך ווייטער געכאפט, אז ער דארף האבען א סאָלידען אויסזעהן, ווי עס פאסט פאר דער מעלדונג פון אזעלכע וויכטיגע נייעס, האָט ער זיך אנגעוואלקענט, האָט צוגערוקט א שטוהל צום טיש, האָט אויפ'ן שטוהל אוועקגעלייגט זיין הוט און, זעהענדיג, אז דער פּלאטץ איז מיט עפּעס פערנומען, האָט ער גענומען אצווייטען שטוהל. וועג ער האָט זיך אוועקגעזעצט, האָט ער שטרייכנג א קוק געטהאָן אויף נאסטאסיא פיליפּאוונא, דערנאָך אויף וואליא'ן, האָט א וואונק גע־טהאָן צו וואליא'ן אויף זיין פרוי, און בלויז נאָך דער דאָזיגער בריי־טער הקדמה האָט ער אנגעהויבען ערקלעהרען:

— איך האָב תמיד געזאָגט אז טאלאנסקי איז אזא חכם, וועלכען דו וועסט אפילו מיט א ציג ניט אריבעריאגען. ניין נאסטאסיא פי־ליפּאוונא, בעסער הויב גאָר נישט אן, וועסט איהם ניט איבער־יאגען.

— הייסט עס אן אמת?

אייביג ביסט דו מיט דיין צווייפעל. זאָט מען דאָך דיר געזאָגט: דאָס גערוכט ענטשיידעט אקימאָוא'ס פאָרדערונג אבצוזאָגען. בריה'ש־דיג, אה, ברודערל — האָט ער זיך א וועגד געטהאָן צו וואליא'ן און האָט דערנאָך צוגעלייגט מיט א שטרייכנג אפּיציעלען טאָן, שטארק אונטערשטרייכענדיג די וועגטער: — און די הוצאות פאר'ן משפט ארויפצולייגען אויף איהר.

— וועט מיך די דאָזיגע פרוי ניט צונעהמען?

— שטוי, ברודערל! אך, איך האָב זיך גאָר פערגעסען: איך האָב דיר ביכער געבראכט!

גריגארי אריסטארכאוויטש האָט זיך א וואָרף געטהאָן אין פּא־דער־צימער, אבער נאסטאסיא'ס פיליפּאוונא'ס געשריי האָט איהם אבגעשטעלט: וואליא האָט אין אונמאכט אבגעוואָרפען זיין בלייך־געוואָרענעם קאָפּ צום וועגטעל פון שטוהל . . .

עס איז אנגעקומען א גליקליכע צייט. ווי א געפעהרליכער קראנ־

קער וואס האָט זיך איינגעפונען אין דעם הויז, וואָלט צוריק פאָל־
שטענדיג געזונד ווערען, און אָלע האָבען אָנגעהויבען פריי און לייכט
צו אטהמען. וואָליא האָט געענדיגט צו האָבען א שייכות מיט די
מעשות פון שדים און רוחות, און ווען עס פֿלעגען צו איהם אָנקומען
די קלייגע אָבעזיאנקעס, איז ער צוויישען זיי געווען דער גרעסטער
שטיפערישער ערפינדער. אָבער אין די סאמע פאנטאסטישע שפי־
לעריין האָט ער אריינגעטראָגען זיין געוועהנליכע ערנסטקייט און
גרינדליכקייט; און ווען עס איז אווען א שפיעל אין אינדיאנער,
האָט ער געעכענט פאר נויטהיג, אז ער מוז זיך אויסטהאָן א נא־
קעטער און פון קאָפּ ביז די פים אויסשמירען זיך מיט פארב.

אזוי ווי דאָס שפיעל האָט אָנגענומען אן ערנסטען כאראקטער,
האָט גריגאָרי אריסטארכאָוויטש געעכענט, אז ער אליין מעג נעה־
מען דעריין א שטארקען אנטהייל. אלם א בער האָט ער ניט געוויזען
קיין זעהר גרויסע פעהיגקייטען, אָבער דערפאר האָט ער געהאָט זעהר
גרויסע מעלות אין דער ראָלע פון א אינדיאנישען עלעפאנט. און ווען
וואָליא איז שוויגענדיג און שטרייג, ווי א וואהרער זוהן פון דער
געטין קאָליא, געזעסען בייס טאטען אויפ'ן פלייצע און האָט גע־
קלאפט מיט'ן האמערעל אויף זיין ראָזיגען פלעק, האָט ער ווירקליך
דערמאָהנט מיט זיך א קלייגעס אריענטאלישען פרינצעל, וועלכער
הערשט דעספאָטיש איבער מענשען און חיות.

טאלאנסקי האָט געפרובירט געבען גריגאָרי אריסטארכאָוויטשען
אָנצוהערענעס וועגען דער סודעבנע פאלאטא, וועלכע קאָן פיעלייכט
ניט איינשטימען מיט דער ענטשיידונג פון נערייכט. אָבער יענער
האָט ניט פערשטאנען און האָט איבערהויפט ניט געקאָנט בעגרייפען,
ווי דריי ריכטער פון איין גערייכט קאָנען ניט איינפערשטאנדען זיין
מיט אן ענטשיידונג, וואָס איז ארויסגעגעבען געוואָרען דאָך אויך
פון דריי ריכטער, און די געזעצע זיינען דאָך דיזעלביגע אי דא, אי
דאָרט. וועו דער אדוואָקאט האָט אָבער אָנגעהויבען אריי'טענה'ן,
האָט גריגאָרי אריסטארכאָוויטש אָנגעהויבען בייז צו ווערען און האָט
ארויסגעזוקט אלם דעם שטארקסטען בעוויז געגען טאלאנסקין גופא
אזא ארגומענט:

— איהר אליין וועט דאָך אויך זיין אין פאלאטא, ווי איהר
זייט געווען אין נעריכט? היינט וואָס זיט דא פארהאן וועגען וואָס

צו רייזען, פערשטעה איך ניט. נאסטאסיא, וואלכט דו ווייניגסטענס געזאגט איהם, אז ער מעג זיך שעהמען.

טאלאנסקי האט געשמייכעלט, און נאסטאסיא פילייפאוונא האט איהם נעמאכט ווייכע פאוויירפע פאר וואס ער צווייפעלט אומזיסט. צייטענווייז פלעגט מען אויך רייזען וועגען יענער פרוי, אויף וועלכער מען האט ארויפגעווארפען די הוצאות פאר'ן משפט, און יעדען מאל וען מען האט וועגען איהר נערעדט האט מען צו איהר צוגעלייגט דעם אנרוף „אריסקע".

זינט די דאזיגע פרוי האט פערלאזרען די מאכט אוועקצונעהמען וואליא'ן צו זיך, האט זי פערלאהרען אין זיינע אויגען יענע גהיימניספולע שרעקליכע כישוף־נבורה, וועלכע האט געבראכט אזא פחד אויף איהם און האט צוקרימט זיין מאגערען פנים. וואליא האט איצט אנגעהויבען טראכטען וועגען איהר דאסזעלביגע, וואס וועגען אנדערע מענשען. ער האט אפט געהערט ווי מען רעדט, אז זי איז אן אונגליקליכע, און ער האט ניט געקאנט פערשטעהן פאר וואס. אבער איהר בלייכער פנים, פון וועלכען מען האט אויסגעזויגען דאס גאנצע בלוט, האט זיך פארגעשטעלט איצט פאר וואליא'ן אלס א נאטירליכער, איינפאכער און נאהענטער פנים.

די „אריסע פרוי", ווי מען האט זי גערופען, האט איהם אנגעהויבען צו אינטערעסירען און וען ער האט זיך דערמאהנט וועגען אנדערע אריסע פרויען, וועגען וועלכע איהם איז אויסגעקומען צו לעזען, האט זיך ערוועקט אין איהם א געפיהל פון רחמנות צו איהר און א וונטש צערטליכקייט. איהם האט זיך פארגעשטעלט, אז זי זיצט מסתמא אליין אין עפעם א פינסטערען ציטער, האט מירא און ווייניגט אלץ, ווייניגט אלץ, ווי זי האט געווויינט דעמאלט. איהם פערדריסט פאר וואס ער האט איהר דאן אזוי שלעכט דערצעהלט די מעשה וועגען פרינץ באבא.

. . . ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דריי ריכטער קאנען זיין ניט איינפערשטאנדען מיט דער ענטשיידונג פון אנדערע דריי, אויף אזעלכע ריכטער: די פאלאטא האט געענדערט די ענטשיידונג פון אקרוזשנאי סוד, און עס איז ארויסגעגעבען געווארען דער אורטהייל, אז דאס קינד בעלאנגט צו זיין לייבליכע מוטער. מען האט דערלאנגט אין סענאט, אבער דער סענאט האט ניט אנגענומען די קאסאציע...

וועז די דאָזיגע פרוי איז געקומען צו־צוגעהמען וואַליא'ן, איז גריגאָרי אריסטאַרכאָוויטש ניט געווען אין דער היים; ער איז געלעגען ביי טאַאָנסקין אין הויז, אין שלאָף־צימער, און בלויז זיין ראָזער פּליף האָט זיך אָבגעטהיילט פון דעם וווייסען ים מיט קישענס. נאַסטאַסיא פיליפּאָוונא איז ניט אַרויס פון איהר צימער, און די דיענסט־מיידל האָט פון דאָרט אַרויסגעפיהרט וואַליא'ן אן אָנגעקלייידעטען פאַר'ן וועג. אויף איהם איז געווען א פוטערנער מאַנטל'ע און הויבע קאַלאָשען אין וועלבע ער האָט קוים געקאָנט הויבען די פיס. פון אונטער דער שפּאַנער היטל'ע האָט אַרויסגעקוקט דער בלייבער פּנים מיט דעם גלייבען און ערנסטען בליק. אונטער'ן פּאַבווע האָט וואַליא געהאַלטען א בוך, אין וועלבען עם האָט זיך דערצעהלט די געשיכטע וועגען דער אָרימער רוסאַלקע.

די הויבע ביינערדיגע פרוי האָט בעהאַלטען איהר פּנים אין דעם טוכענעם אָבגענייצווועטען מאַנטל'ע און האָט געבליפּעט.

— ווי דו ביסט אויסגעוואַקסען וואַליעטשקע! גאָר דיך ניט צו־דערקענען — האָט זי געפּרופט מאַכען שפּאַס; אָבער וואַליא האָט פערריכט זיין אַראָבגערוקטע היטל'ע און האָט געקוקט, גאָר ניט ווי זיין געוואָהנהייט איז געווען, ניט אין די אויגען פון יענער, וועלכע איז פון איצט אָן געוואָרען זיין מוטער, נאָר אויף איהר מויל. איהר מויל איז געווען גרוים, אָבער מיט שהנע, קלייניע צייהנער; די צוויי קנייטשען פון בייד'ע זייטען מויל זיינען געבליבען אויף דעם זעלבען פּלאַץ, וואו וואַליא האָט זיי אויף פריהער געזעהן, אָבער זיי זיינען געוואָרען טיפער.

— ביסט דו אויף מיר ניט בייז? — האָט געפרעגט די מאַמע. אָבער וואַליא האָט ניט ענטפערענדיג אויף דער פראַגע, א זאָג געטהאָן:

— נו, לאָמיר שוין גהן.

— וואַליעטשקע! — האָט זיך צוגעטראָגען א יאָמערדיגער געשריי פון נאַסטאַסיא פיליפּאָוונא'ס צימער. זי האָט זיך געווייזען אויפ'ן שוועל מיט פערשוואָלענע אויגען פון טרעהרען און, א פּאַטש־טהאָנדיג מיט די הענד, האָט זי זיך א וואָרף געטהאָן צום אינגעל, האָט זיך א שטעל געטהאָן אויף די קניע און איז ווי פערשטאָרבען, ארויפליי־גענדיג איהר קאָפּ אויף זיינע אקסלען. — בלויז די בריליאַנטענע

אויררינגען האָבען זיך שטאַרק געטרייסעלט פינקלענדיג אין איהרע אויערן.

— קום לאָמיר געהן, וואליא — האָט א זאָג געטהאָן די הויכע פרוי, נעהמענדיג איהם פאר דער האנד — דאָ איז פאר אונז קיין פּלאַטץ ניט צווישען מענשען, וועלכע האָבען פּעראורזאכט דיין מאַמען אזעלכע יסורים . . . אזעלכע פייניגונגען !

אין איהר טרוקענער שטימע האָט געקלונגען האָס, און איהר האָט זיך געוואָלט א שטוים טהאָן מיט'ן פוס די פרוי, וואָס איז געשטאַנען אויף די קניע.

— אוי, איהר מענשען אָהן הערצער ! האָבען געוואָלט אָבנעהמען דעם לעצטען קינד ! . . . — האָט זי ארויסגערערט מיט א בייזען שעפּצען און האָט א ריס געטהאָן וואליא'ן פאר דער האנד : — קום ! זאָלסט נאָר ניט זיין, ווי דיין טאַטע, וועלכער האָט מיך אַוועקגעוואָרפען.

— זעהט איהם צו ! — האָט געזאָגט נאסטאסיא פילִיפּאָוונא.

דאָס שליטעל פון איזוואָזטשיק האָט אָהן רויש אַוועקגעפיהרט וואליא'ן פון'ם שטיבל הויז, מיט די וואונדערליכע בלומען, מיט דער געהיימניספולער וועלט פון מערכען, וועלכער איז ווייט און טיף ווי דער ים ; האָט איהם אַוועקגעפיהרט פון'ם הויז מיט די דונקעלע פענסטער, אין די שויבען פון וועלכע עם האָבען צערטליך געקלעטערט צווייגען פון בוימער. דאָס הויז איז באלד פערשוואונדען גאָרען אין דער מאסע אנדערע הייזער, וועלכע זיינען עהנליך אייַנע צו די אנדערע, ווי בוכשטאבען אין א שורה, און איז אויף אייביג פערשוואונדען פאר וואליא'ן. איהם האָט זיך געדוכט אז זיי שווימען איבער א טיף, די ברעגען פון וועלכען בעשטעהן פון דער לייכטענדער ליניע פון לאנטערנעס, וועלכע זיינען אזוי נאָהענט אייַנע צו די אנדערע, אזוי ווי קארעלען אויף דעם זעלבען שנירעל, אבער וועלען זיי זיינען צוגעפאָהרען נעהענטער, האָבען זיך די קארעלען צושאַטען און צווישען זיי איז געווען פינסטער, נאָר פון הינטען האָבען זיי זיך צונויפגעגאָסען אין אַיין לייכטענדער שורה. און דאָן האָט וואליא געמיינט, אז דאָס אלעס איז א מעשה : ער אליין, די הויכע פרוי, וועלכע דריקט איהם צו זיך מיט איהרע ביינערדיגע האנד, און אלעס ארום.

די האנד, אין וועלכער ער האָט געהאלטען דעם בוך, איז פער־פרוירען געוואָרען, ער האָט אבער ניט נעוואלט בעטען די מוטער, אז זי זאל נעהמען דעם בוך.

אין דעם קליינינקען צימער, וואוהין מען האָט וואליא'ן גע־בראכט צופיהרען, איז געווען שמוציג און היים. אין א ווינקעל, אנטקעגען דער גרויסער בעט, איז געשטאנען א קלייע בעטעלע, אזא אין א וועלכער וואליא איז שוין לאנג ניט געשלאפען.

— פערפרוירען געוואָרען! נו, וואַרט, גלייך וועלען מיר טרינקען טהעע. ווי רויט די הענד זיינען ביי דיר געוואָרען! נו, איצט ביסט דו מיט דער מאמע. פרעהט עס דיך? — האָט געפרעגט די מוטער מיט יענעם געצוואונגענעם שמייכעל, ווי פון א מענשען, וועלכען מען האָט דאָס גאנצע לעבען געצוואונגען צו לאכען אונטער די קלעפ פון א שטעקען.

מוראַ'האבענדיג פאר זיין איינענע גלייכקייט, האָט וואליא אונ־ענטשלאסען געענטפערט:

— ניין.

— ניין? און איך האָב דאָך דיר נעקויפט שפילציייג. אָט גיב א קוק אויפ'ן פענסטער.

וואליא איז צוגעגאנגען צום פענסטער און האָט אנגעהויבען בע־קוקען די צאצקעס. דאָס זיינען געווען פאַפירענע פערדלעך אויף גלייכע דיקע פים, א מענשעלע מיט א רויטען קאפעלוש, מיט א נאַרישער צורה און דינינקע בלייענע סאַלראטיקלעך, וועלכע האָבען אויפגעהויבען איין פום און זיינען אויף אייביג פערשטאַרבען אין דער דאָ־יגער פאַזע. וואליא האָט זיך שוין לאנג ניט געשפיעלט מיט צאצ־קעס און האָט זיי ניט געליעבט, אבער אוים העפליכקייט האָט ער דאָס ניט ארויסגעוויזען פאר דער מוטער.

— יאָ, גוטע צאצקעס.

אבער זי האָט בעמערקט דעם בליק, וואָס וואליא האָט געווואָר־פען אויפ'ן פענסטער, און האָט געזאָגט ווידער מיט דעם זעלביגען אונאנגענעמען שמייכעל, וועלענדיג איהם פערגיטיגען:

— איך האָב ניט געווואוסט, מיין טייבעלע, וואָס דו ליעבסט. און די צאצקעס האָב איך שוין געקויפט אזוי לאנג צוריק.

וואליא האָט געשוויגען, ניט ווייסענדיג, וואָס צו ענטפערען.

— איך בין דאָך אַן עלענדע, וואליעטשקע, איינע אליין אין דער גאַנצינגער וועלט, איך האָב דאָך ניט אפילו מיט וועמען אַן עצה צו האַלטען זיך. איך האָב געמיינט, אַז זיי וועלען דיר געפעלען זיין.

וואליא האָט געשוויגען. פלוצלונג האָט זיך דער פנים פון דער פרוי אויסגעצויגען, טרערהרען האָבען שנעל־שנעל אָנגעהויבען טריפען איינע נאָך די אַנדערע, און, ווי זי וואָלט פערלירען די ערד אונטער זיך, האָט זי א פאַל געטהאָן אויפ'ן בעט, וועלכע האָט טרויעריג א סקריפּע געטהאָן אונטער איהר קערפער. פון אונטער איהר קלייד האָט זיך אַרויסגעשטעלט א פוס אין א גרויסען אַלטען שוך מיט געל־גע־וואַרענע לאַסטיק און לאַנגע אויערלאַך. צודריקענדיג איהר האַנד צו דער ברוסט, מיט דער צוויייטער דריקענדיג די שלייפען, האָט די פרוי געקוקט ערגעץ דורך דער וואַנד מיט איהרע בלייכע, אָבבלאַקירטע אויגען, און האָט געשעפצעט:

— זיי געפעלען איהם ניט! . . . זיי געפעלען איהם ניט! . . .

וואליא איז מיט ענטשלאָסענהייט צוגענאַנגען צום בעט, האָט ארויפגעלייגט זיין קלייע העלפט אויף דער מוטערס גרויסען מאַגערען קאָפּ און האָט געזאָגט מיט יענער ערנסטער גרינדליכקייט, מיט וועלכער עס האָבען זיך אויסגעצייכענט די רייד פון'ם דאָזיגען אינגעל:

— ווייַן ניט, מאַמע! איך וועל דיך זעהר ליעב האָבען. מיט צאַצקעס שפּיעלען זיך ווילט זיך מיר ניט, אָבער איך וועל דיך זעהר ליעב האָבען. ווילסט, וועל איך דיר לעזען וועגען דער אָרימער רוסאַלקעלע? . . .

ח ש ך

I.

געוועהנלעיך פלעגט פאסירען, אז וואָס ער פלעגט ניט טהאָן פלעגט איהם געלינגען; נור אין די לעצטע דריי טעג האָבען זיך די אומשטענדען א קעהר געטהאָן זעהר אונגינסטיג, זאָגאר פיינדליך. ווי א מענש, וועמעס גאָנצער ניט־לאָנגער לעבען איז געווען עהנליך צו א מוראַ'דיג געפערליכע, שרעקליך צוריצטע שפיעל, האָט ער שוין געוואוסט די פלוצלונגע ענדערונגען פון גליק און האָט זיך נעקענט רעכענען מיט זיי — אין קאָן איז געשטאַנען דאָס לעבען גופא, זיין אייגענעס און פרעמדעס, און דאָס אלליין האָט איהם שוין אוים־געלעהרנט צו זיין אויפמערקזאם, פלינק באנעהמען און קאלט, פעסט בארעכענען.

עס איז אויסגעקומען אויך איצט אויסצודרעהען זיך עפעס א צופעלליגע קלייניגקייט, איינער פון יענע צופעלע, וועלכע מען קאָן ניט פאַראויסזעהען האָט ארויפגעפיהרט די פאָליציי אויף זיין סליאד; און אָט שוין צוויי מעת־לעת ווי נאָך איהם, דעם בעוואוסטען טעררא־ריסט און באָמבענ־וואַרפער, הערען ניט אויף נאָכצויאָגען זיך שפיא־נען, אריינטרייבענדיג איהם אלץ אין אן ענגערען, געשלאָסענעם קרייז. איינע נאָך דער אנדערער האָט מען פון איהם אבגעשניטען די קאָנספיראטיוע קוואַרטירען, וואו ער וואָלט זיך געקאָנט בעהאלטען. עס זיינען נאָך געבליבען פריי פאר איהם בלויז עטליכע גאסען, בול־וואַרען און רעסטאָראנען, אבער איבער דער שרעקליכער מיעדקייט פון צוויי מעת־לעת ניט שלאָפען און איבער דער שטענדיגער אנ־שטרענגונג צו זיין העכסט אויפמערקזאם, איז ער געווען אויף דאָס־ניי אין סכנות; ער האָט געקאָנט איינשלאָפען אויף א באנק ערגעץ אין בולוואר אדער אויף אן איזוואָזטשיקס דראָשקע און זעהר אויף א

מיאוסען אופן אריינפאלען צו דער פאליציי אין די הענד, ווי א שיכור. דאס איז געווען דינסטאג. און דאנערשטאג, אין איין טאג ארום, האט געמוזט אויסגעפיהרט ווערן א גרויסע טעראריסטישע טהאט. מיט דער פערפערטיגונג צום מארד איז זייער גאנצע, ניט קיין גרויסע ארגאניזאציאן, געווען פערנומען א משך פון א לאנגע צייט, און דער „כבוד" צו ווארפען די דאזיגע לעצטע, ענטשיעדענע באמבע איז אנפערטרויט געווארען דוקא איהם. עס איז געווען נויטהוועניג צו האלטען זיך פעסט אום יעדען פרייז.

און אט דעמאלט, אין אקטאבער־אבענד, שטעהענדיג אויף דעם פלאץ, וואו עס קרייצען זיך איבער צוויי גרויסע גאסען, האט ער בעשלאסען צו פאהרען אין אן עפענטליך הויז, אין . . . עס גיעסעל. ער וואלט שוין לאנג געפרופט בענוצען זיך מיט דעם דאזיגען מיטעל, וועלכער איז אפילו ניט גאר זיכער, ווען עס וואלט ניט גע־ווען דערבי אן אומשטאנד, וואס מאכט אזא טריט שווער: ער איז אלט געווען זעקס און צוואנציג יאהר און איז נאך געווען ריין, אונ־בעריהרט, האט לחלוטין ניט געוואוסט פון קיין פרויענצימער אלס פרוי און האט קיין מאהל ניט בעזוכט קיין עפענטליך הויז. אמאהל, אין זיינע יונגערע יאהרען, איז איהם אויסגעקומען צו פיהרען א שווערען קאמפף געגען זיין ברויזענדער תאוה, אבער די שטענדיגע צוריקהאלטונג איז מיט דער צייט געוואקסען א געוואהנהייט און אין איהם האט זיך אויסגעארבייט לחלוטין א גלייכגילטיגקייט צו פרויען. און איצט, ווען ער איז אוועקגעשטעלט געוואקסען אין אזא לאנג, גע־צוואונגען צו זיין נאהענט לעבען א פרוי, וואס באשעפטיגט זיך מיט ליעבע אלס א פרנסה, זהען זי נאך פיעלייכט א נאקעטע — האט ער געפיהלט א גאנצע רייהע פון פערשיעדענע אונבעקוועמליכקייטען. ער האט בעשלאסען, אז אין דעם ערגסטען פאל, אויב דאס ווערט זיך ווייזען פאר אונפערמיידליך, ווערט ער זיך צונויפקומען מיט א פראס־סטיטוטקא, ווארום איצט האט דאך דאס בשר־ודם'יגע שוין לאנג אין איהם ניט געבוויזט, און מען דארף מאכען אזא וויכטיגען און אונגעהייערען שריט — וואס פאר א ראלע קאן דערין שפיעלען זיין אונבעריהרטקייט און דער קאמפף צו בלייבען ריין.

יעדענפאלס איז דאס געווען אונאנגענעהם, ווי עס איז אמאל אונאנגענעהם אן עקעלהאפטע קליניגקייט, וועלכע מען מוז דורכמא־

כען. עס האָט אמאל מיט איהם געטראָפען, אז ער האָט געדארפט אויספיהרען א טעררָאריסטישע טהאט און ער איז געווען אוועקגע־שטעלט אלס זאפאסנער מיט זיין באמבע; ער האָט דעמאלט געזעהען א דער'הרג'עטען פערד מיט א צוריסענעם הינטערטהייל און ארויס־געפאלענע געדערים; און די דאזיגע שמוציגע, אבשטויסענדע, אונ־נויטיג־אונפערמיידליכע קלייניגקייט האָט אויף איהם געמאכט אן אונאנגענעהמערע ווירקונג אלס דער טויט פון זיין חבר, וועלכער איז צוריסען פון דער געוואָרפענער באמבע. און ער האָט זיך אייניגער־מאסען רוהיגערהייט, אהן פחד און זאגאר מיט שמחה פאָרגעשטעלט יענעם דאָנערשטאג, וועו אויך איהם וועט אויסקומען מסתמא צו שטארבען — און אויך וויפיעל וויכטיג די דאזיגע פאָרשטעלונג איז געווען, אויך אזוי פיעל אונווירדיג האָט זיך איהם פאָרגעשטעלט דער אומשטאנד, וואָס ער וועט מוזען א נאכט פערברייגען מיט א פראָסטיטוטקע, מיט א פרויענצימער, וואָס בעשעפטיגט זיך מיט ליעבע אלס פרנסה — עפעס געמיינעס, שמוציגעס, כאאטישעס, וואָס האָט קיין זינען ניט.

אבער ער האָט קיין אנדער ברירה ניט געהאט. און ער איז געווען אזוי אויסגעמאטערט, אז ער האָט זיך געשאָקעלט פון מיערקויט.

II.

עס איז נאָך געווען נאנץ פריה, א זייגער צעהן, וועו ער איז אהין צוגעפאָהרען, נור דער גרויסער, וווייסער זאל מיט די געגילטע שטוהלען און שפיגלען איז שוין געווען צוגעגרייט אויפצונעהמען געסט און אלע לאָמפען זיינען שוין געווען אָנגעצונדען. נעבען דער געפענטער פיאָנאָ איז שוין געזעסען דער פיאניסט, א יונגער, זעהר אנשטענדיג אויסזעהענדער מענש אין א שווארצען ראָק — דאָס איז געווען איינע פון די טהייערע הייזער — און דער פיאניסט האָט גע־רויכערט, פאָרזיכטיג אראבטרייסלענדיג דעם אש פון פאפיראָס, כדי ניט צו פערשמוצען די קליידער, און האָט צונומען די נאָטען. אין א ווינקעל, נאָהענט צום האלב־דונקלען גאסט־צימער זיינען אויף דריי שטוהלען אין דער רייהע געזעסען דריי מיידלעך און האָבען שטיל געערדט צווישען זיך.

וועו ער איז מיט דער בעל־הבית'טע אריינגעקומען האבען זיך צוויי פון די מיידלעך אויפגעהויבען און די דריטע איז געבליבען זי־צען ; יענע, וועלכע זיינען אויפגעשטאנען, זיינען נעווען שטארק אויסגעבלויזט, און די, וואס איז געבליבען זיצען, איז נעווען אנ־געטהאן אין א שוואַרצע, אין נאנצען געשלאָסענע קלייד. און יענע צוויי האבען אויף אירם געקוקט גלייך, גלייכגילטיג, מיעד און פרעך ; די איינע האט זיך אבער אבגעקעהרט. איהר פראפיל האט אויסגעזעהען אזוי איינפאך און רוהיג, ווי יעדעם אנשטענדיג מיי־דעל, זייענדיג פערטראכט. קענטיג נעווען, אז זי האט עס געהאל־טען אין דערצעהלען עפעם פאר איהרע חברתות, און זי זיצט איצט און קלעהרט וועגען איהר ערצעהלונג, וועלכע זי זעצט פאָרט שטו־מערהייט ביי זיך אין די נעדאנקען. אלם א שווייגענדע און פער־טראכטע, אלם אזא, וואס האט אויף אירם ניט געקוקט און אלם אזא וואס האט אויסגעזעהען ווי אן אנשטענדיג מיידעל, האט ער זי אויסגעקליבען.

ער האט נאך קיין מאל קיין עפענטליך הויז ניט בעזוכט אויף זיין לעבען, און ער האט ניט געוואוסט, אז אין יעדען גוט־איינגעאָר־דענטען הייזל איז פאראן איינע אדער צוויי אזעלכע מיידלעך, וועל־כע זיינען אנגעטהאן אין שווארץ, ווי נאנעם אדער יונגע אלמנות. זייער פנים איז בלייך, ניט געפארבט און ערענסט. זייער מלאכה איז צו מאכען דעם איינדרוק פון אנשטענדיגע אויף די, וועלכע זוכען אזעלכע. וועו זיי קומען אבער אריין מיט מאנלייט אין שלאָפ־צי־מער און שיכור'ען זיך אן, וועלן זיי ווי אלע פראסטיטוטקעס, און אמאל נאך ערגער : מאכען אפט סקאנדאלען, ברעכען געשיר, און טאנצען נאקעטערהייט אריין אין זאל און שלאגען די געסט אפילו. דאם זיינען יענער מין פערקויפטע פרויען, אין וועלכע שיכור'ע סטודענטען פערליבען זיך און מוסר'ען זיי אנצופאנגען אן אנשטענדיג לעבען.

ער האט אבער דערפון ניט געוואוסט. און וועו זי האט זיך אויפגעהויבען, אזוי ווי ניט ווילענדיג און בייז, האט איהם אנגע־קוקט מיט אונצופריעדענהייט, מיט אונטערגעשטריכענע אויגען און האט בעזונדער שארף א בלאנק געטהאן מיט איהר מאטען, בלייבען פנים, האט ער ווידער א טראכט געטהאן : „ווי אנשטענדיג זי איז

עס, אייגענטלעך !" — און איהם איז געוואָרען לייכטער. ער האָט אָבער געמוזט פאָרטזעצען זיין אויבּיגע, געצוואונגענע פארשטעלט־קייט, וועלכע האָט געמאכט זיין לעבען צווייזייטיג, ווי אויף דער ביהנע — ער האָט זיך בריה'שדיג א דרעה געטהאָן פון די שפּיצפינ־גער אויפ'ן קנאפּלע, האָט א קנאק געטהאָן מיט די פינגער און האָט צו איהר א זאָג געטהאָן מיט א טאָן פון א געניטען שאלטאך :

צו איהר א זאָג געטהאָן מיט א טאָן פון א געניטען שארלאטאן :

דא דיין נעסטעלע ?

— גליק ? — האָט זיך פערוואונדערט דאָס מיידעלע, אויפ־הויבענדיג איהרע ברעמען.

ער האָט זיך שפּאַסהאפט צולאכט, אויסשטעלענדיג א רייהע גלייכע, פעסטע צייהן און וועדענדיג שטארק רויט האָט ער גע־עטפערט.

— געווים, צו וואָס זאָלען מיר פערלירען די שעצבארע צייט ?

— דא וועט זיין מוזיק, מיר וועלען טאנצען.

— נו, וואָס פאר א באטרף האָט טאנצען, מיין פראכט ? א פוסטע פארדרעהעניש, אליין זיך פאר'ן עק כאפּען. און די מוזיק וועלען מיר דאָך פון דאָרט קאָנען הערען, מיין איך.

זי האָט אויף איהם שמייכלענדיג א קוק געטהאָן.

— אביסעלע הערט זיך.

ער האָט איהר אָנגעהויבען געפעלען צו זיין. א בריטער, גרויס־בייניגער פּנים איז ביי איהם געווען און ריין ראזירט. זיינע באקען און א שמאָלערפאם אויף זיינע דייטליך אבגעצייכענטע ליפּען זיינען געווען בלויליך, ווי עס איז ביי אלע שווארצהאָריגען, וועז זיי זיינען ראזירט. זיינע דונקעלע אויגען זיינען געווען שעהן, הגם עטוואָס אונבעוועגליכעם איז געווען אין זייער בליק און זיי האָבען זיך שווער געקעהרט, ווי זיי וואָלט אויסגעקומען צו מאכען א גרויסען שטח אין זייער יעדער קעהר. ניט קוקענדיג דערויף וואָס ער איז געווען ראזירט און וואָס ער האָט זיך געהאלטען פריי, פון דעסטוועגען האָט ער ניט אויסגעזעהען ווי קיין אקטיאָר און איז געווען מעהר עהנליך צו א רוסאפיצירטען אויסלענדער, צו אן ענגלענדער.

— ביסט דו ניט קיין דייטש ? — האָט דאָס מיידעל א פרעג גע־טהאָן.

— אביסעל, אבער כּעהר אן ענגלענדער. לייבסט דו ענגלענ־דער ?

— אבער ווי גוט דו רעדסט רוסיש. גאר ניט קענטיג.

ער האט זיך דערמאהנט אויף זיין ענגלישען פאספּארט, אויף דער צוקאליעטשעטע שפּראך, וואס ער האט נערעדט פאר דער לעצ־טער צייט און אז ער האט זיך איצט גאר פארגעסען אז ער דארף זיך פאַרשטעלען ווי עס דארף צו זיין, און ער איז ווידער רויט געוואָ־רען. ער איז שוין בייזלעך געוואָרען און האט געשעפטלעך־טרוקען א נעהם געטהאן דאס מיידעל אונטערן עלענבויגען און האט זי שנעל געפיהרט :

— א רוסישער, א רוסישער בין איך, נו, וואוהין דארף מען נעהן ? ווייז ! אהער ?

אין׳ם גרויסען שפּיגעל ביז די דילען האט זיך דאס פּאַרעל דייטליך און שארף אבגעצייכענט. זי — שווארץ געקליידעט, בליך און פון ווייטען זעהר שעהן, און ער — א הויכער, ברייט־בייניגער, אויך אין שווארצען נעקליידעט און אויך בליך. אונגעוועהנליך בלאס האט אונטער דעם עלעקטרישען הענג־לאמפּ אויסגעזעהען זיין אפענער שטערען און זיינע רונדע באקען. און אנשטאט אויגען זיינען אי ביי איהם אי ביים מיידעל עפּעס שוואַרצע, געהיימניספולע, שעהנע טיעפקייטען. און אזוי אונגעוועהנליך שעהן האט דאס שוואַרצע, ערענסטע פּאָר אויסגעזעהען צווישען די ווייסע וועגד, וואס האבען זיך געזעהען אין דעם בריטען, גלדענעם ראהם פון שפּיגעל, אז ער אליין האט זיך אבגעשטעלט א פערוואונדעטער און איהם איז דורכ־געלאפען דער גערואנק אין קאפ : גאר אזוי ווי חתן־כלה. איבערי־גענס, האבען זיינע געהירען וואהרשיינליך שלעכט געארבייט פון מיעדקייט און ניט שלאפען, און זיינע גדאנקען פלעגען קומען אונ־ערוואַרטעט, אונבארעכענט, וואַרום אין א מינוט ארום, וועו ער האט וויעדער דערזעהען זייערע שוואַרצע, טרויער־נעקליידעטע נע־שטאלטען אין שפּיגעל, האט זיך איהם א טראכט געטהאן : גאר אזוי ווי צו א לויה. אבער ביידעס איז פאר איהם געווען גליך אונאנ־גענעהם.

זיין געפיהל האט זיך אפּנים אויך דעם מיידעל איבערגענעבען. זי האט אויך, ווי ער, בעטראכט איהם און זיך פערוואונדערטער־

הייט ; מיט פערזשמורעטע אויגען האָט זי געפרופט קוקען אין שפּי־
גל, אָבער דער שפּיגל האָט ניט געענטפערט אויף דער דאָזיגער
לייכטער בעוועגונג און האָט ווייטער אזוי ווי פריהער דייטלעך און
עקשנות׳דיג אָבגעצייכענט דאָס שווארצע פערגליווערטע פּאָאָר. האָט
דאָס איהר אויסגעווויזען שעהן, אָדער דאָס האָט איהר דערמאָהנט
אויף עפּעס אייגענעס, אומעטיגעס — נור זי האָט שטיל געשמייכעלט
און האָט געדריקט לייכט זיין האַרט־אויסגעבויגענע האַנד.

— וואָס פאר א פּאָאָרל ! — האָט זי געזאָגט פערטראכטער־
הייט, און עפּעס פּלוצלונג זיינען קענטיג געווארען איהרע לאַנגע
גלאַנציגע שווארצע ברעמען, מיט די דין־אויסגעבויגענע ברעגען.

ער האָט אָבער ניט געענטפערט און איז געגאַנגען ווייטער, פיה־
רענדיג מיט זיך דאָס מיידעל, וועלכע האָט מיט איהרע הויכע פראַנ־
צויזישע קנאַפּעל געקלאַפּט ווי צום טאַקט איבערן פּארקעט. א קאָרי־
דאָר, דונקעלע, קלייניע צימערלעך מיט אָפּענע טיהרען, און אין איין
צימער, אויף וועלכען עס איז געווען א קרומע אויפשריפט „ליובא",
זיינען זיי אריין.

— נו, אָט וואָס, ליובא — האָט ער געזאָגט ארומקוקענדיג זיך
און רייבענדיג שנעל די הענד אייגע אן דער אנדערע, ווי ער וואָלט
זיי זאַרגפול געוואשען אין קאַלטען וואסער — מען האָט געדארפט
אביסעל ווייניגער עפּעס דאָרט ? פרוכט פיעלייכט ?

— פרוכט איז ביי אונז זעהר טהייער.

— דאָס איז גאָרנישט. טרינקט איהר ווייניגער ?

ער האָט זיך פארגעסען און האָט געזאָגט „איהר" ; ער האָט
זיך אפילו גלייך געכאַפּט, ער האָט אָבער ניט געוואָלט זיך פאררייכ־
טען ; עפּעס איז געווען אין איהר ניט־לאַנגעדיגען דריקען זיין האַנד
אזעלכעס, אז ס׳האָט זיך איהם דערנאָך ניט געוואָלט זאָגען איהר
„דו", שפּיעלען זיך מיט איהר און פארשטעלען זיך. און די דאָזיגע
געפיהלען האָבען זיך, דוכט זיך, אויך איהר איבערגעגעבען. זי
האָט איהם אָנגעקוקט שטריינג און נאָך א ווייל שווייגען האָט זי איהם
מיט א ציטערדיגען קול געענטפערט אונענטשלאָסען ; אָבער ניט אין׳ם
זינען פון די ארויסגערעדטע ווערטער :

— יא, איך טרינק. וואַרט צו. איך קום גלייך צוריק. פון

פרוכטען וועל איך הייסען ברייגגען בלויז צווייי בּאַרען און צוויי עפּעל. וועט עס זיין גענוג פּאר אייך ?

אויך זי האָט איצט געזאָגט „איהר" אין׳ם טאָן, ווי אזוי זי האָט דאָס וואָרט אַרויסגערעדט, האָט נאָך געקלונגען די פּריהעריגע אונעטשלאָסענהייט, א פּראגע. אָבער ער האָט דערוויך ניט געקוקט, און בלייבענדיג אליין האָט ער זיך גענומען בעטראכטען דעם צימער. ער האָט פּרובירט, ווי די טיהר פערשליסט זיך — פערשליסט זיך גוט מיט א קייטעל און מיט א שלאָס ; ער איז צוגעגאנגען צום פענסטער, צועפענט ביידע ראהמען — עס איז דער דריטער שטאָק און קומט אַרויס צום הויף. ער האָט א שאָקעל געטהאָן מיט׳ן קאָפּ, האָט דערנאָך געפרופט מאכען עקספערימענטען מיט דער בעלייכטונג פון צימער : צווייי לעמפּלעך און וועז איין לעמפּעל פּארלעשט זיך צינדט זיך אן דאָס אנדערע נעבען בעט, מיט א רויטען אבאזשור — גאָר ווי אין גרויסאַרטיגע האטעלען.

אָבער די בעט ! . . .

ער האָט א ציה געטהאָן מיט די אקסלען און האָט א קריץ געטהאָן מיט די צייהן, ווי ער וואָלט א לאָך געטהאָן, אָבער ער האָט ניט געלאכט, ווי עס איז דער פאל מיט מענשען וואָס האָבען א בעהאלטענע נאטור און מוזען זיך איבער עפעס פּארשטעלען תמיד, וועז זיי קומען אוים צו בלייבען אליין.

אָבער די בעט ! . . .

ער האָט זי בעטראכט אַרום און אַרום, דורכגעטאפּט איהר געסטעפּטע וואטאווע דעקע, וועלכע איז געווען אביסעל אָבגעדעקט, און מיט דער פּלוצלונגער לוסט א שטיף צו טהאָן פון שמחה, וואָס ער וועט ענדליך קאָנען שלאָפען, האָט ער אינגעלש א דרעה געטהאָן מיט׳ן קאָפּ, פּארקרימט די ליפּען און אויסגעשטעלט א פּאָר אויגען אין העכסטער איבערראשונג. ער האָט זיך אָבער באלד אוועקגעזעצט מיערערהייט און געוואַרט אויף ליובא׳ן. ער האָט געוואָלט א טראכט טהאָן וועגען דאָנערשטאג, וועגען זיין געפינען זיך אין עפענטליך הויז — איצט אין אזא אָרט, נור די געדאנקען זיינען געווען אוכגעהאָרכזאם און האָבען זיך געטומלט, שטערענדיג איין געדאנק דעם אנדערען. דאָס איז דער בעליידיגטער שלאָף צוריצט געוואָרען. ער איז שוין דאָ ניט געווען אזוי ווייך, ווי דאָרט, אויף דער גאס ; ער

האָט דאָ ניט געגלעט איהם צערטלעך איבער'ן געזיכט מיט זיין האָרי־
גער, שאָרסטקער האַנד; דאָ האָט ער געדרעהט די פּיס, די הענד,
געצויגען די אברים, ווי ער וואָלט וועלען צורייסען דעם קערפער. ער
האָט פּלוצלונג אָנגעהויבען ענעיצען, אונערבארמלעך, ביז טרעהרען.
ער האָט אַרויסגענומען זיין בראוינינג־רעוואָלווער, דרייי זאפאסנע
שאכטלעך מיט פּאטראָנען און מיט כעם האָט ער א בלאָז געטהאָן אין
לאָך פון רעוואָלווער, ווי אין א שליסעל — אלעס איז געווען אין
אָרדנונג, און שלאָפען האָט זיך געוועלט אונערטרענלעך.

וועז מען האָט אריינגעבראכט פרוכטען און וויין און די פארשפּע־
טיגטע ליובא איז אריינגעקומען, האָט ער פערשלאָסען די טיהר —
צוערשט בלויז אויפ'ן קייטעל — און האָט געזאָגט:

— הערט נור, ליובא . . . איהר טרינקט, זייט אזוי גוט.

— און איהר? — האָט זי א קוק געטהאָן אויף איהם האלבזיי־
טיג א פערוואונדערטע.

— איך וועל שפּעטער. איך האָב, פארשטעהט איהר מיך, צוויי
מעת־לעת נאכאנאנד גע'שיכור'ט און האָב ניט אָנגעהויבען צו שלאָפען,
און איצט . . . — ער האָט שטארק א גענויז געטהאָן, אויסדרעהענ־
דיג זיינע באקעני־ביינער.

— נו?

— באלד, באלד. איין שטונדע בלויז וועל איך . . . אָט
גלייך. טרינקט דערווייל, שטערט זיך ניט, איך בעט אייך, און
עסט די פרוכט. פארוואָס האָט איהר געגומען אזוי וועניג?

— מעג איך אוועק אין זאל? מוזיק וועט דאָרט באלד זיין.

דאָס איז אָבער גענוג אונבעקוועם. וועגען אזא זאָנדערבארען
גאסט, וואָס איז געקומען אין אזא פּלאץ שלאָפען, וועט מען פאר־
פיהרען א געשפּרעך, און מען קאָן נאָך טרעפען — ניין, דאָס טויג
ניט. ער האָט געזוכט אייניצוהאלטען זיך פון ענעיצען, פערמאכענ־
דיג דאָס מויל, און ער האָט זי א בעט געטהאָן אייניגעהאלטען און
ערענסט:

— ניין, ליובא, איך בעט אייך, בלייבט דא. איך האָב זעהר
ניט ליעב צו שלאָפען אליין אין א צימער. גענוים, דאָס איז אפשר
אזא קאפריז, אָבער איהר וועט דאָך דאָס מיר ענטשולדיגען . . .

— פאר וואָס ניט; בעצאהלט איהר דאָך . . .

— יא, יא — איז ער אַ דריטען מאָל רויט געוואָרען. נעווייס. אָבער דאָס איז ניט וויכטיג. און . . . וועז איהר ווילט . . . קאָנט איהר זיך דאָ אויך צולייגען. איך לאָז פאר אייך אַ פּלאַץ. נור, זייט אַזוי גוט און לייגט זיך שוין צו דער וואנד, אייך מאַכט דאָך ניט אוים ? . . .

— ניין, שלאָפען ווילּ איך ניט. איך וועלּ אַזוי זיצען.

— לעזט עפּעס.

— דאָ זיינען קיין ביכער ניטאָ.

— ווילט איהר אפשר אַ היינטיגע צייטונג ? איך האָב דאָ. איהר קאָנט דאָ געפינען עפּעס אינטערעסאַנטעס.

— ניין, איך ווילּ ניט.

— נו, ווי איהר פארשטעהט. און איך, אויב איהר וועט מיר ערלויבען . . . — און ער האָט פערשלאָסען די טיהר, צוויי מאָל אַ דרעה־טאַנדיג דעם שליסלּ און האָט דעם שליסלּ אַריינגעלייגט אין קעשענע. ער האָט ניט באמערקט דעם זאָנדערבאַרען בליק, מיט וועלכען דאָס מיידעלּ האָט איהם נאָכגעקוקט. און איבערהויפּט אַזוי אנשטענדיג, אַזוי ערלּ רייַדען האָט אויסגעזעהען אַזוי משונה ווילד אין אזא פערדאמטען פּלאַץ, וואו די לופט איז געווען דורכגענומען מיט שנאַפּס און זידלעריי — פאר איהם האָט זיך דאָס אָבער אויס־געווויזען גאנץ נאַטירליך, אייַנפאך און פּאַלשטענדיג איבערצייגענד. און מיט דערזעלּביגער העפּליכקייט, ווי ער וואָלט דאָס געדארפט פאָהרען מיט דאמען אין א שיפּעלּ, האָט ער זיך עטוואָס צושפּילּעט און האָט אַ פרעג געטהאָן :

— וועט איהר מיר ערלויבען אויסטהאָן מיין ראָק ?

לויבא האָט זיך געפונען אַביסלּ בעלּיידיגט.

— איך בעט אייך. איהר זייט דאָך . . . — זי האָט אָבער ניט געענדיגט, וואָס.

— און מיין וועסטעלּ ? עס איז מיר צו ענג.

זי האָט ניט געענטפערט און האָט נור אַ קוועטש געטהאָן מיט דער פּלייצע.

— אָט דאָ האָט איהר מיין טייסטער, נעלּד. זייט אַזוי גוט, בעהאַלט עס ביי זיך.

— איהר האָט עס בעסער גערארפט אָבגעבען אין קאָנטאָר. אַלע גיבען ביי אונז אָב אין קאנטאָר.

— צו וואָס ? — האָט ער אויף איהר א קוק געטהאָן און האָט ארָאבגעלאָזען די אויגען — אך, יא, יא . . . נו, דומהייטען, וואָס מאכט עס אויס.

— ווייסט איהר וויפיעל געלד דאָ איז ביי אייך ? וואָרום עס מאכט זיך, אז אַנדערע וויסען ניט, און דערנאָך . . .

— איך ווייס, איך ווייס. קימערט זיך ניט . . .

און ער האָט זיך אַוועקגעלאָזט, איבערלאָזענדיג העפליך פאר איהר אן אָרט ביי דער וואנד. און דער ענטציקטער שלאָף האָט מיט א ליעבליכען שמייכעל צוגעטוליעט זיך צו זיין באק, צו דער צוויי־טער — מילד אומארעמט איהם, געצערטעלט זיינע קניע און האָט זיך געשטילט זאנפט, ארויפלייגענדיג זיין ווייכען, פוכיגען קאָפּ ביי איהם אויף דער ברוסט. ער האָט זיך צולאכט.

— וואָס לאכט איהר ? — האָט אויך דאָס מיידעל ניט ווילענדיג געשמייכעלט.

— אזוי. ווי גוט ! וואָס פאר א ווייכע קישענס איהר האָט דאָ ! איצט קאָנען מיר אביסעל א שמועס טהאָן. פאר וואָס טרינקט איהר ניט ?

— מעג איך אויסטהאָן מיין יאקעל ? ערלויבט איהר ? וואָרום מיר וועט אויסקומען לאנג דאָ צו זיצען ! — אין איהר שטימע האָט געקלונגען א לייכטע אירָאניע. נור דערזעהענדיג זיין צוטרויענספולען פנים און דערהערענדיג זיין העפליכען : „געווים, ביטטע געפעליגסט!" האָט זי ערענסט און אייגפאך צוגעלייגט : מיין קאָרסעט איז אזוי שטייף, אז עס בלייבען פון איהם סמנים אויף דער לייב.

— נעווים, נאטירליך, ביטע שעהן.

ער האָט זיך א ווילע אבגעקעהרט און איז ווידער רויט געוואָרען. צו מחמת דעם וואָס זיין ניט־אויסגעשלאָפענקייט האָט געטומלט זיי־נע געדאנקען אָדער אפשר דערפאר וואָס צו זעקס און צוואנציג יאָהר איז ער נאָך געווען אזוי נאאיוו, נור איהם האָט די העפליכקייט נע־קלונגען נאנץ נאטירליך אין אזא פלאץ, וואו אלעס איז ערלויבט נע־ווען און וואו קיינער בעט ביי קיינעם קיין הכשר ניט.

עם האָט זיך געהערט ווי עם שורשעט דאָס זייד און ווי עס צו־שפּילען זיך קנעפּלעך. דערנאָך א פּראָגע :

— זייט איהר ניט א שרייבער ?

— וואָס ? א שרייבער ? ניין, איך בין ניט קיין שרייבער. וואָס איז ? איהר לייענט ניט קיין שרייבער ?

— ניין, איך לייע ניט.

— פּאַר וואָס ? זיי זיינען מענשען . . . — ער האָט א לאַנגען, זיסען ענגיץ געטהאָן — נישט־קשה'דיגע מענשען . . .

— און ווי רופט מען אייך ?

א שווייגען, דערנאָך א פּערשלאָפּענער ענטפּער.

— רופט מיך. אי . . . ניין, פּיאָטר . . . פּיאָטר.

ווידער א פּראָגע :

— און וואָר זייט איהר ? וואָר זייט איהר אזוינס ?

זי האָט געפּרעגט שטיל, אָבער פּאַרזיכטיג און פּעכט. און איהר שטימע האָט געמאַכט אזא איינדרוק, ווי זי וואָלט מיט אמאָל, אין גאַנצען זיך צוגערוקט צו דעם לייגענדען. נור ער איז שוין געשלאָפּען און האָט ניט געהערט. אויף אן אויגענבליק האָט א צאַנק געטהאָן א פּערלאָשענער גערואַנק און פּאַר איהם האָבען זיך געמאַהלט די צוויי גאַנצע טעג און נעכט פון וואַהנזיניגער ארומיאָגעניש אין איין בילד, וואו צייט און רוים האָבען זיך צונויפּגענאָסען אין איין בונטע מאַסע פון שאטענס, ליכט און פינסטערניש, רוהע און בעוועגונג, מענ־שען, אונענדליכע גאסען, אן אונאויפהערליכעם דרעהען זיך פון רעדער. פּלוצלונג איז דאָס אלעם פערשוואונדען, פערזונקען, פער־לאָשען געווארען — און איהם האָט זיך פּאַרגעשטעלט אין א מילדע האַלב־ליכטיגקייט און טיפע שטילקייט דער צימער פון א בילדער־גאַלערעע, וואו ער האָט זיך נעכטען צוויי שטונדען נאַכאַנאַנד בעהאַל־טען פון שפּיאַנען. עפּעם אזוי ווי ער וואָלט זיצען אויף א רויטען, זאמעטענעם זעלטען־וויייכען דיוואן און קוקען אָהן אויפהער אויף א גרויסען שוואַרצען בילד ; און פון דעם אלטען, שוואַרצען, פּלע־צערווייז אָבגעריבענעם בילד ציהט זיך עפּעס אזא רוהיגקייט, אז די אויגען רוהען זיך אוים און די גערַאנקען ווערן אזוי זאנפט, אז ער האָט, אייגשלאָפּענדיג שוין, אייניגע מינוטען א ראַנגע גענטהאָן

זיך מיט'ן שלאָף, פיהלענדיג אונבעוואוסט עפעס אן אונרוהיגקייט, א שרעק פאר עפעס.

די מוזיק אין זאל האָט אָנגעהויבען צו שפּילען; קורצינקע קלאנגען זיינען זיך צושפרונגען מיט הוילע, פליכעוואטע קעפּ. און עס האָט זיך איהם א טראכט געטהאָן: „איצט קאָן מען שלאָפען" — און ער איז גלייך פעסט אינגעשלאָפען. דער ליעבער, וואלינגער שלאָף האָט טריאומפירענד א קוויטיט געטהאָן, האָט איהם היים ארומגענומען — און אין טיעפען שווייגען, מיט פערהאלטענעם אטהעם, האָבען זיי אוועקגעשוועבט אין דער דורכזיכטיגער, שמעלצענדער טיעפקייט.

* * *

אזוי האָט ער געשלאָפען א שטונדע, צוויי, מיט'ן פּנים אריף, אין דערזעלבער העפליכער פאָזע, ווי ער האָט זיך געלעגט; און זיין רעכטע האנד איז געווען אין קעשענע, וואו עס זיינען געווען דער שליסעל און דער רעוואלווער. און זי, דאָס מיידעל מיט די נאקעטע ארעמס און האלז, איז געזעסען אנטקעגען, האָט גערויכערט, געטרונקען זיך שטיל קאניאק און ניט אראָבגענומען פון איהם די אויגען. ווייל ענווייז האָט זי אויסגעצויגען איהר מאנערען, בייגזאמען נאקען כדי איהם בעסער צו זעהען און צוזאמען מיט דער דאָזיגער בעווענונג האָבען זיך געוויזען אויף איהרע ליפּען צווישען טיעפע, אנגעשטרייפטע קנייטשען. ער האָט פארגעסען דאָס אויבערשטע לעמפּעל אויסצולעשען, און א בעלויכטענער מיט דאָס שארפער העלקייט האָט ער אויסגעזעהען ניט יונג, ניט אלט, ניט קיין פרעמדער, ניט קיין נאָהענטער, נור עפעס גאר אן אונבעקאנטער. אונבעקאנט די באקען, אונבעקאנט דער נאָז, א פארבוינענער מיט א שפּיץ, ווי ביי א פויגעל, און אן אונבעקאנטער, רעגעלמעסיגער, שטארקער, קרעפּטיגער אטהעם. זיינע שווארצע געדיכטע האָאר זיינען געווען קורץ געשוירען, ווי ביי א סאלדאט; אויף דעם לינקען שלייף, נעהנטער צו דער אויג איז געווען א קלייַנער שראם פון עפעס אן אמאלגאם קלאפּ. קיין צלם אויפ'ן האלז איז ביי איהם ניט געווען.

די מוזיק פון זאל איז ווייל ענווייז פערשטארבען און דאן ווידער צולאָזט זיך מיט קלאנגען פון פּיאנא און פיעדעל, געזאנג און טופּעריי פון טאנצענדע פּיס, און זי איז אלץ געזעסען, האָט גערויכערט

פאפיראסען און צוגעקוקט זיך צום שלאָפענדען. אויפמערקזאם, אויס־ציהענדיג די האלז, האט זי בעקוקט זיין לינקע האנד, וואם איז גע־לעגען אויף זיין ברוסט: זעהר בריים ביי דער לאנדאניע און גרויסע, רוהיגע פינגער. לינגענדיג אויף דער ברוסט, האט זי געמאכט דעם אינדרוק פון א משא, וואם דריקט שמערצליך. נאנין שטיל האט דאם מיידעל אראבגענומען זיין האנד און בעזארגט אוועקגעלייגט אין דער ליינ פון קערפער אויף דער בעט. דערנאך איז זי האסטיג אויפגעשטאנען און האט מיט כח א לאש געטהאן דעם אויבערשטען לעמפעל און האט אנגעצונדען דעם אונטערשטען לעמפעל, אונטער דעם רויטען אבאזשור.

נור ער האט אפילו דאם מאל ניט א ריהר געטהאן זיך, און זיין ראזיגע געזארגענער פנים איז געבליבען אלין אזוי אונבעקאנט און האט געשראקען מיט דער רוהיגער אונבעוועגליכקייט. זי האט זיך אבגע־קערט, האט ארומגענומען איהרע קניע מיט די צארטע, ראזע הענד, האט פערזארפען דעם קאפ אויף צוריק אן האט געקוקט אייפ'ן כופיט ניט א פינטעל טאנ'דיג מיט איהרע שווארצע אויגען. צוויישען איהרע פעסט צונויפגעדריקטע צייהן איז געבליבען שטעקען דער ניט דער־רויכערטער, פערלאשענער פאפיראס.

III.

עפעס אונערווארטעטעס און שוידערליכעס האט פאסירט. אין דער צייט וואס ער האט דא געשלאפען האט געטראפען עפעס גרויסעס, וויכטיגעס — דאס האט ער פערשטאנען באלד וויי ער האט נור גע־עפענט די אויגען גלייך וויי ער האט דערהערט עפעס א קלאנג פון אן אונבעקאנטע, היילזריגע שטימע, אוידער ער האט נאך צייט גע־האט אויפצוכאפען זיך פון שלאף. מיט יענעם געפיהל פון דערשפירען א געפאהר, וואס האט זיך ביי איהם און זיינע חברים אויסגעארבייט ווי א בעזונדער, נייער חוש, האט ער דערשפירט, אז עפעס טהוט זיך. האסטיג האט ער אראבגעלאזען די פים און האט זיך געזעצט; מיט'ן האנד האט ער פעסט געדריקט דעם רעוואלווער, בעת ער האט מיט די אויגען, שארף און זיכטיג דורכגעזוכט דעם ראזיגען טומאן. און ווען ער האט דערזעהען, אז זי זיצט אלין אין דערזעלבער פאזע,

מיט איהרע דורכזיכטיג ראזיגע שולטערן און ברוסט, מיט די געהיימ־ניספול דונקלע, אונבעוועגליכע אויגען, האט ער א טראכט גע־טהאן: זי האט מיך ארויסגעגעבען! ער האט זיך אבער צודרינג־ליכער איינגעקוקט, האט זיך טיף אבגעאטהעמט און האט זיך פער־ריכט: ניין, נאך ניט ארויסגעגעבען, אבער וועט ארויסגעבען.

— שלים!

ער האט זיך ווידער אבגעזיפצט און האט א פרעג געטהאן קורץ:

— נו? וואס?

אבער זי האט געשווייגען. זי האט געשמייכעלט פייערליך און בייז, האט געקוקט אויף איהם און האט געשווייגען, גאר אזוי ווי זי וואלט איהם שוין גערעכענט פאר איהרען, און ניט געאיילט, ניט געכאפט, האט זי געוואלט א ווייל הנאה האבען פון איהר מאכט.

— וואס האסט דו דאס געזאגט נור־וואס? — האט ער איבער־געפרעגט א בעזארגטער.

— וואס האב איך געזאגט? שטעה אויף, אט וואס איך האב געזאגט. גענוג שוין. האסט א שלאף געטהאן — גענוג. מען דארף דאך עפעס דרך ארץ אויך האבען. דא איז ניט קיין נאכטלענער, מיין ליעבינקער!

— ציגד אן דאס לעמפעל — האט ער איהר געהייסען.

— איך ווייל ניט.

ער האט אליין געגומען און אנגעצונדען. און איצט, ביי דער העלער שיין, האט ער דערזעהען אונעגדליך בייזע, שווארצע, אונ־טערגעשטרייכטע אויגען און א מויל צונויפגעפרעסט מיט האס און פעראכטונג. איהרע נאקעטע הענד האט ער דערזעהען; און זי אין גאנצען — א פרעמדע, אן ענטשלאסענע, פערטיג אויף דאס ערגס־טע. אבשטויסענד האט איהם אויסגעווייזען זיך די דאזיגע פראסטי־טוטקע.

— וואס איז מיט דיר — ביסט דו שיכור? — האט ער א פרעג געטהאן ערענסט און אונרוהיג און האט אויסגעצויגען די האנד נאך זיין הויבען, אנגעקראכמעלטען קראגען. אבער זי איז געווען פלינ־קער פון איהם, זי האט א כאפ געטהאן דעם קראגען און האט א שלויידער געטהאן ערגעץ אין ווינקל, הינטערן קאמאד.

— איך וועל ניט געבען!

— וואָס נאָך ? — האָט ער איינגעהאַלטענערהייט א געשרוי נע־
טהאָן און האָט אנגעכאַפט איהר האַנד און א דריק געטהאָן פעסט,
קרעפטיג, ווי ער וואָלט זי ארומגעפאַסט מיט א רונדען אייזערנעם
רייף, אז איהר דינע האַנד האָט אונמעגליך צושפרייט די פינגער.

— לאָז, עס טהוט וועה ! — האָט געזאָגט דאָס מיידעל, און
ער האָט לייכטער געדריקט, אָבער האָט די האַנד ניט אָבגעלאָזט.

— זעה, גיב אכטונג !

— וואָס איז, לִיעבינקער ? ווילסט מיך דערשיסען, וואָס ?
און אין קעשינע וואָס איז דאָס דאָרט ביי דיר ? א רעוואָלווער ?
נו, אדרבא, דערשיס, דערשיס, איך וועל אקאָרשט זעהן, ווי
וועסט דו מיך דאָס דערשיסען ? ווי געפעלט עס דיר, הא ? קומט
צו געהן צו א מיידעל און לייגט זיך גאָר שלאָפען ! דו טרינק, זאָגט
ער, און איך וועל שלאָפען. אז ער איז אן אָבגעשוירענער, אן אב־
גערַאזירטער, מיינט ער שוין, אז קיינער וועט איהם ניט דערקענען.
און אין דער פאָליציי ווילסט דו געהן ? אין דער פאָליציי, מיין
לִיעבינקער, ווילסט דו ניט געהן ?

זי האָט זיך צולאכט הויך, לוסטיג — און ווירקליך, ער האָט
געוועהן, אז אין איהר געזיכט איז עפעס א פערצווייפעלטע, ווילדע
שמחה — עפעס אזוי ווי זי וואָלט פון זינען אַראָב. און וועז ער האָט
א טראכט געטהאָן, אז אלעס איז פארלאָרען אויף אזא מיאוסען אופן,
אז איהם וועט נאָך אויסקומען צו באגעהן א דומען, ברוטאַלען, אונ־
וויכטיגען מאָרד און צום סוף ערשט אַריינפאַלען — איז איהם נאָך
שוידערליכער געווָארען. ער האָט געקוקט אויף איהר ענטשלאָסען,
רוהיג אויסערליך, אָבער אין גאנצען וויים, און ער האָט ניט דורכ־
געלאָזען קיין בעווועגונג איהרע, קיין ווָארט און האָט נאָכגעדיינקט.

— וואָס שווייגסט דו ? האָט דיר דער צונג אָבגענומען פון
שרעק.

סיידען א נעהם טהאָן איהר בייגזאמע, שלאנגיגע האלז און דער־
שטיקען ; שרייען וועט זי ניט בעווייזען. און ניטא וואָס צו בע־
דויערען — ווירקליך, זי דרעהט מיט'ן קאָפ ווי א שלאנג, וועז ער
האלט זי איצט מיט זיין האַנד אויף איין אָרט. וואָס צו בעדויערען
איז ניטא, אָבער דאָרט, אונטען, אין הויז ?

— און דו ווייסט, לִיובא, ווער איך בין ?

— איך ווייס — האָט זי געענטפערט פעסט, געהויבען ביי זיך, אונטערשטרייכענדיג די ווערטער — דו ביסט א רעוואָלוציאָנער. אָט ווער דו ביסט.

— און פון וואנען ווייסט דו דאָס ?

זי האָט שפאָסהאפט א שמייכעל געטהאָן.

— פון וואנען ? מיר וואָהנען דאָך ניט אין וואלד.

— נו, און ווען אפילו . . .

— אהא, ווען אפילו. אָבער לאָז מיין האַנד. געגען א פרויענ־ציימער קאָנט איהר אלע וויזען, אז איהר האָט כח. לאָז אָב !

ער האָט אָבגעלאָזט איהר האַנד און האָט זיך געזעצט, קוקענ־דיג אויף איהר הארטנעקיג און פול מיט שווערע רעיונות. אין זיינע מוסקולען האָט זיך עפעס בעווענט, עפעס אזוי ווי א קייקעל וואלט דורך זיי דורכגעלאָפען, אָבער זיין פנים איז געווען ערענסט, רוהיג און טרויעריג. און ווידער האָט, ער מיט זיין פערזאָרגטען, טרויעריגען פנים איהר אויסגעזוהען אלס א פרעמדער, אונבעקאנטער און אפנים זעהר א גוטער.

— נו, וואָס קוקסט דו אזוי אויף מיד ! — האָט זי גראָב א גע־שריי געטהאָן און גאנץ אונערווארטעט פאר זיך אליין האָט זי צוגע־לייגט א צינישען, שמוציגען זידעל־וואָרט. ער האָט אויפגעהויבען די ברעמען, א פערוואונדעטער, אָבער די אויגען האָבען זיך קיין קעהר ניט געטהאָן און האָט אָנגעהויבען צו ריידען הויך, דומפ און משונה'דיג, ווי ער וואלט געווען אויף א ווייטען שטח פון איהר.

— הער, ליובא. געווים, דו קאָנסט מיך ארויסגעבען, און ניט בלויז דו, נור יעדער, וואָס געפינט זיך דא, כמעט יעדער מענש פון גאס קאָן דאָס טהאָן. איין געשריי : „האלט, כאפט !" און עס וועלען זיך באלד אנזאמלען צעהנדליגע, הונדערטע און וועלען שוין זוכען צו פאקען, אפילו דער'הרג'ענען. און פאר וואָס ? בלויז דער־פאר וואָס איך האָב קיינעם קיין שלעכטס ניט געטהאָן, בלויז דער־פאר וואָס איך האָב מיין גאנצען לעבען אוועקגעגעבען פאר די דאָזיגע מענשען גופא. פארשטעהסט דו די בעדייטונג פון די ווערטער : דעם גאנצען לעבען אבגעגעבען ?

— ניין, איך פארשטעה ניט — האָט דאָס מיידעל פרעך גע־ענטפערט. אָבער זי האָט אויפמערקזאם געהערט.

— און טהאָן וועלען דאָס די מענשען, איינע אויס רומהייט, אנדערע אויס שלעכטסקייט, ווייל, אַ ליובא, דער פערדאַרבענער קאָן ניט פערטראָגען דעם עהרליכען, דער בייזער קאָן ניט לייִדען דעם גוטען . . .

— און פארוואָס זאָל מען זיי ליעב האָבען ?

— דיינק ניט, ליובא, אז איך וויל דאָס אומישנע ריהמען זיך פאר דיר. אָבער גיב א קוק : וואָס איז אזוינס מיין לעבען, מיין גאַנצעס לעבען ? פון פערצעהן יאָהר אן שלעפּ איך זיך ארום איבער די טורמעס. פון גימנאזיע האָט מען מיך ארויסגעיאָגט, פון דער־ היים ארויכגעיאָגט — די עלטערן האָבען מיך ארויסגעיאָגט. מען האָט מיך איין מאָל שוין שיער ניט דערשאָסען, על פּי נס גערעטעוועט זיך. און אזוי איז מיין גאַנצעס לעבען, און וועט דו בעריינקסט, אז אזוי געהט דאָס גאַנצע לעבען, דורכאויס פון אנדערע וועגען — און פאר זיך קיין זאָך ניט. גאָרנישט.

— פאר וואָס זשע ביסט דו דאָס אזא גוטער ? — האָט דאָס מיי־ דעל א פרעג געטהאָן ווי אבלאבענדיג. ער האָט אבער ערענסט גע־ ענטפערט.

— איך וויים ניט, מסתמא בין איך געבוירען געווארען אזא.

— זעהסט, און איך בין גראדע געבוירען געווארען א שלעכטע. און געקומען בין איך דאָך אויף דער וועלט דורך דעמזעלבען פלאץ וואָס דו — מיט'ן קאָפּ ! — זעהסט שוין !

אָבער ער האָט ווי ניט געהערט און ער האָט פאַרטגעזעצט מיט דעמזעלבען ארויסטראכטען זיך אין זיך, אין זיין פערגאנגענהייט, וועלכע איז איצט ענטשטאַנען פאר זיינע אויגען אזוי אונערוואַרט און איינפאך העלדיש :

— גיב א טראכט : מיר איז איצט אין גאנצען זעקס און צוואנ־ ציג יאָהר, מיינע האָאר זיינען שוין גרויליך נעבען די שלייפען, און איך האָב דאָך ביז איצט נאָך — ער האָט זיך פארהיקעט, האָט אבער באלד געזאָגט וויטער פעסט, זאָגאר גדלות'דיג : איך האָב דאָך ביז איצט נאָך קיין פרוי ניט פערזוכט. פארשטעהסט, לחלוטין. דו ביסט עס די ערשטע, וואָס איך זעה אזוי, און איך מוז דיר דעם אמת זאָגען, איך שעהם זיך אביסעל, וועז איך קוק אויף דיינע נא־ קעטע הענד.

די מוזיק אונטען האָט זיך ווידער שרעקליך צושפּיעלט ; די דיי־לען האָבען זיך אָנגעהויבען טרייסלען פון די טופּעריי פון פּיס. עמי־צער א בעזויפּענער האָט זיך ווילד צושריען, ווי ער וואָלט יאָגען א גאַנצע מחנה צובושעוועטע פערד. און ביי זיי אין צימער איז געווען שטיל ; שוואַך האָט זיך געוויגט דער טאַבאַק־רויך און איז צוגאַנגען אין דעם ראָזיגען טומאָן.

— אָט דאָס איז מיין לעבען, ליובא ! — א בעהערשטער פון די עראינערונגען פון זיין ריינעם און שעהנעם ליידענשאפטליכען לעבען, האָט ער פערטראכטערהייט אראָבגעלאָזען די אויגען. זי האָט גע־שוויגען. פלוצלונג האָט זי זיך אויפגעהויבען און ארויפגעוואָרפען א טיכל אויף איהרע נאַקעטע שולטערן. אָבער בעגעגענדיג זיין פער־וואונדערטען און כמעט דאנקבארען בליק, האָט זי זיך צושמייכעלט און האָט מיט כעס אָבגעשליידערט די טוך, מאַכענדיג מיט די הענד אזוי אז איין ראָזיגע, צארטע ברוסט האָט זיך אין נאַנצען אויפ־געדעקט. ער האָט זיך אָבגעקעהרט און האָט א קוועטש געטהאָן מיט די אקסלען.

— טרינק ! — האָט געזאָגט דאָס מיידעל — גענוג דיר צו ברע־כען זיך.

— איך טרינק לחלוטין ניט.

— דו טרינקסט ניט ? און איך טרינק ! — זי האָט זיך בייז צולאכט.

— אויב ביי דיר איז פּאראן א פּאפּירָאָס, וועל איך נעהמען.

— מיינע זיינען שלעכטע.

— מיר איז אלץ איינס.

ווען ער האָט געזומען דעם פּאפּירָאָס האָט ער הנאה געהאט צו זעהען ווי איהר העמד האָט זיך ווידער אויפגעהויבען — עס האָט זיך אין איהם ערוועקט א האָפנונג, אז עס וועט אלעם רעכט ווערן. גע־רויכערט האָט ער שלעכט, ער האָט ניט פערצויגען זיך ; דעם פּא־פּיראס האָט ער געהאלטען ווי א פּרוי, צווישען צוויי אויסגעצויגענע פינגער.

— אפילו רויכערען קאָנסט דו דאָך ניט — האָט זי מיט כעס א זאָג געטהאָן און האָט ארויסגעריסען פון זיין האַנד דעם פּאפּירָאָס — וואַרף אַוועק !

— ביזט שוין ווידער בייז . . .

— יא, בייז . . .

— פאר וואָס, ליובא ? בעטראכט דאָך, איך האָב דאָך ווירק־ליך צוויי נעכט ניט געשלאָפן, ווי א וואָלף ארומגעלאָפן איבער׳ן שטאָדט. וואָס וועט דיר שוין ארויסקומען דערפון, וואָס דו וועסט מיך ארויסגעבען, וואָס מען וועט מיך צונעהמען. און פערגעס ניט, ליובא, אז סתם אזוי א לעבעריגען וועלען זיי מיך ניט נעהמען.

ער איז אנשוויגען געוואָרען.

— דו וועסט שיסען ?

— יא. איך וועל שיסען.

די מוזיק האָט זיך איבערגעריסען, אָבער יענער וויילדער שיכור, וועלכער האָט פארלאָרען דעם זינען פון בעזויפענהייט, האָט נאָך אלץ געוואָיעוועט ; עמיצער האָט איהם פערשטאָפט דאָס מויל מיט׳ן האַנד און פון צווישען די פינגער האָבען זיינע קולות דורכגעריסען נאָך שוידערליכער און פערצווייפעלטער. אין צימער האָט געשמעקט מיט פארפיום אָדער מיט שמעק־זייף פון בילִיגען זאָרט ; דער ריח איז געווען געדיכט, פייכט און צוקאָזען. אויפ׳ן וואנד זיינען געהאנגען צוקנייטשט און פלאָך קלייד־לעך און יאקלעך, און דאָס אלעס איז געווען אזוי אבשטויסענד, אז עס איז געווען שווער זיך פארצושטעל־לען, אז דאָס דאָזיגע הייסט לעבען, און אז מענשען זאלען שטענדיג פיהרען אזא לעבען. ער האָט א קוועטש געטהאָן מיט׳ן פלייצע נאָך אמאל, ווי ער וואָלט עס ניט קאָנען פארשטעהן, און ער האָט זיך לאנגזאם אומגעקוקט.

— ווי איז עס דא ביי אייך ? — האָט ער געזאָגט א צוטראָגענער און האָט אויסגעשטעלט די אויגען אויף ליובא׳ן.

— וואָס ? — האָט זי קורץ געפרעגט.

און א קוק טאָהנ׳דיג אויף איהר ווי זי שטעהט, האָט ער פער־שטאַנען, אז אויף איהר דארף מען רחמנות האָבען. און ווי נור ער האָט דאָס פערשטאַנען, האָט ער אויפריכטיג אויף איהר רחמנות בע־קומען.

— אַרעמע ליובא.

— וואָס — האָט זי געפרעגט.

— גיב מיר דיין האַנד.

און ארויסווייזענדיג, אז ער פערהאלט זיך צו איהר ווי צו א מענשען, האט ער אנגענומען איהר האנד און האט מיט רעספעקט צוגעטראגען צו זיינע ליפען.

— וועמען ? מיר ?

— יא, ליובא, דיר.

און גאנץ שטיל, ווי זי וואלט איהם דאנקען, האט דאס מיידעל ארויסגערעדט :

— ארוים ! ארוים פון דאנען, גולם !

ער האט גלייך ניט פערשטאנען.

— וואס ? !

— נעה ! ארוים נעה פון דאנען, ארוים !

שווייגענדיג, מיט גרויסע טריט, איז זי דורכגענאנגען דעם צימער, האט דערלאנגט פון ווינקעל זיין ווייסען קראגען און האט איהם א וואַרף געטהאן מיט אזא אויסדרוק פון אבשטוים, ווי דאס וואלט געווען א שמוציגע, פאסקודנע שמאטע. און שטאלץ, שווייגענדיג, ניט קוקענדיג אפילו אין יענער זייט, וואו דאס מיידעל איז געשטאנען, האט ער רוהיג און לאנגזאם געגומען אנטהאן דעם קראגען. אבער גלייך אויף דער רגע האט ליובא, ווילד א קוויטש טאהנ'דיג, דערלאנגט איהם א פאטש אין זיין גערעזירטער באק. דער קראגען האט זיך אוועקגעקייקעלט איבער די דילען און ער אליין האט זיך א שאקעל געטהאן פון'ם פאטש, אבער ער איז געבליבען שטעהן אויף זיינע פיס. א שרעקליך בלייכער, כמעט בלוי, נור אלץ אזוי שטום, מיט דעמזעלבען שטאלצען אויסדרוק פון גדלות און פערוואונדערונג, האט ער אויף איהר אויסגעשטעלט זיינע שוועכע, אונבעוועגליכע אויגען. זי האט נאכאנאנד געאטהעמט און האט אויף איהם געקוקט מיט שרעק.

— נו ? ! — האט זי ארויסגעהויכט.

ער האט אויף איהר געקוקט און געשווייגען. א פערריקטע פון זיין שטאלצען שווייגען, א צושראקענע, ניט וויסענדיג אליין וואס זי טהוט, ווי זי וואלט עפעס געהאט געגען זיך א שטומע, געמויערטע וואנד, האט זי איהם א כאפ געטהאן פאר די אקסלען און מיט גוואלד א זעץ געטהאן איהם אויף דער בעט. זי האט זיך דאן צוגעבויגט נאהענט, צום סאמע פנים, צו די אויגען.

— נו, וואָס־זשע שווייגסט דו ? וואָס טהוסט דו דאָס אזוינס מיט מיר, לומפּ דו איינער. מיין האַנד געקושט ! אויספיינען זיך געקומען אהער ! וואָס ווילסט דו פון מיר האָבען, אונגליקליכע וואָס איך בין !

זי האָט איהם געטרייסעלט פּאר די אקסלען ; איהרע דינע פּינגער האָבען געגראבעלט זיין לייב דורכ'ן העמד.

— האָסט קיין פרויען ניט געקענט, לומפּ איינער — יא ? מיר ווילסט דו דאָס דערצעהלען ? מיר, וועלכע אלע מענער . . . אלע . . . וואר־זשע איז דיין געוויסען ? וואָס האָסט דו צו מיר ! א לעבעדיגער וועלּ איך זיך זיי ניט אבגעבען, יא ! און איך, איך בין א טויטע, פארשטעהסט דו, לומפּ איינער — א טויטע בין איך. און אט וועלּ איך דיר אנשפּייען אין דיין פּנים . . . נא . . . לעבעדיגער ! נא דיר, לומפּ, נא ! און איצט געה, געה !

ער האָט שוין מעהר ניט געקאָנט איינהאלטען זיין כעס, האָט זי א שטויס געטהאָן פון זיך אזוי, אז איהר פּאטילּיצע האָט זיך אבגעשלאָגען אן דער וואנד. אפּנים ער האָט דעם פערשטאנד פערלאָהרען, וואָרום ער האָט באלד נאָך דעם האָסטיג ארויסגעכאפּט זיין רעוואלווער, — ווי עמיצער, אהנ־צייהנערדיגער, איינגעפאלענער מויל וואלט א שמייכעל געטהאָן. אבער דאָס מיידעל האָט ניט געזעהען ניט זיין פערשפּייטען, נאסען, פון כעס צוקרימטען פּנים, ניט דעם שווארצען רעוואלווער. פערקוועטשענדיג מיט די הענד די אויגען, ווי זי וואלט זיי אריינדריקען טיעף אין מח, איז זי דורכגענאנגען מיט שנעלע טריט, האָט זיך א וואָרף געטהאָן אין בעט, מיט'ן פּנים אראָב און האָט זיך שטיל צוואווינט.

עס האָט זיך אויסגעלאזען אלץ ניט דאָס, וואָס ער האָט ערווארט. עס איז ארויסגעקומען עפּעס אן אונזין ; עס איז ארויסגעקראָבען מיט זיין צוקרימטען פּנים דער ווילדער, שיכור'ער, היסטעריש־שער כאָאס. ער האָט א קוועטש געטהאָן מיט'ן פּלייצע, האָט באַהאלטען דעם ניט־נויטהיגען רעוואלווער און האָט גענומען ארומשפּרייזען איבער'ן צימער. דאָס מיידעל האָט געווינט. ער איז ארומגענאנגען און ארומגענאנגען, ווידער און ווידער — זי האָט נאָך אלץ געווינט. ער האָט זיך ענדליך אבגעשטעלט נעבען איהר, מיט די הענד אין די קעשינעס, און האָט גענומען קוקען. אין פערצווייפלונג

און אונעגרלִיכע יסורים איז געלעגען צונויפגעקנייטשט א פרוי און האָט געיאָמערט, ווי עס קאָנען יאָמערען בלויז מענשען אויף א פערלאָרענעם לעבען, אויף עפעס אונגעהייער גרויסעס, וואָס איז פון לעבען אויף אייביג אוועקגעוואָרפן געווארען. איהרע פערשארפטע, נאָקעטע לאָפּעטקעס זיינען זיך ווידלעווייז צונויפגעקומען כמעט אין אייגעם, עפעס אזוי ווי מען וואָלט איהר אונטערן ברוסט אונטערלייגען פייער, ברענענדיגע קוילען, און ווידלעווייז האָבען זיי זיך צוצויגען, ווי זי וואָלט זיך ערגעץ פארגעהן, צודריקענדיג צום האַרצען איהר ביינקשאפט, איהרע יסורים. און די מוזיק האָט זיך ווידער צושפּיעלט; א פרעהליכערס האָט מען איצט געשפּיעלט, און עס האָט זיך געהערט ווי שפּאָרען קנאקען. מסתמא זיינען דאָס אָפּיצערען געקומען.

ער האָט זיך פערלאָרען — אזעלכע טרעהרען האָט ער נאָך קיין מאל ניט געזעהען. ער האָט ארויסגענומען די הענד פון די קעשינעס און געזאָגט שטיל:

— ליובא!

זי האָט אלץ געווייגט.

— פאר וואָס ווייגסט דו אזוי, ליובא!

עפעס האָט זי געענטפערט, אָבער אזוי שטיל אז ער האָט גאָרנישט דערהערט. ער האָט זיך צוגעזעצט צו איהר אויף דער בעט, האָט אָנגעבויגען זיין גרויסען אבגעשאָרענעם קאָפּ און האָט ארויפגעלייגט זיין האַנד אויף איהר אקסל — מיט א ווילדען ציטער האָט די האַנד געענטפערט אויף דעם אויפשוידערן פון די דאָזיגע אָרעמע, נאקעטע פרויענ־שולטערן.

— איך הער דאָך ניט וואָס דו זאָגסט, ליובא! . . .

און עפעס ווייטעם, דומפעם, אָנגעזאָפּטעם מיט טרעהרען:

— געה איצט ניט . . . דאָרט . . . אָפּיצערען זיינען געקומען . . . זיי וועלען . . . דיך . . . זיי קאָנען נאָך . . . אך, גאָט, וואָס זשע איז עס אזוינס! . . .

זי האָט זיך שנעל אויפגעהויבען און איז געבליבען שטיל זיצען. זי האָט פערבראָכען די הענד און מיט בריים צוגעפענטע אויגען פון שרעק האָט זי געקוקט אין פוסטען חלל פון צימער. דאָס איז געווען א מורא'דיגער בליק און האָט געדויערט איין מאָמענט, און ווידער

איז זי געלעגען מיט'ן פנים אראָב און האָט ווידער געווײנט. און פון אונטען האָבען ריטמיש געקנאַקט די שפּאָרען, און דער פּיאַניסט, וועלכער איז אפּנים געווען אויפגערעגט און אנגעשראָקען פון עפּעם האָט מיט מיה אָבגעקלאַפּט צום טאַקט א האַסטיגע מאַזורקע.

— גיב א טרונק אביסעל וואַסער, ליובאטשקע! נו, טרינק דאָך, איך בעט דיך — האָט ער געשעפּצעט צובויגענדיג זיך צו איהר. איהר אויער איז געווען פארדעקט מיט איהרע האָאָר, און רעכענענדיג אַז זי הערט געווים ניט, האָט ער פּאַרזיכטיג אָבגעשאָרט די שוואַרצע, פרוזירטע האָאָר און האָט דערזעהן א קלייניע, רויטע באַראַווקע.

— איך בעט דיך, טרינק דאָך.

— ניין, איך ווילּ ניט. ניט נויטהיג. עס וועט אַזוי אויך אריבערגעהן.

זי האָט זיך ווירקליך בערוהיגט. זי האָט אויפגעהערט צו שלוכצען — און האָט אָנגעהויבען אויפכליפּען, איינס, צוויי — לאנגע, דומפּ כליפּען, ביז די אקסלען האָבען אויפגעהערט צו טרייסלען זיך און זיינען געבליבען אונבעוועגליך און טיף פערטראכט. און ער האָט שטילינקערהייט זי געגלעט, פון האלז ביז די האפט־שפּיצען פון העמד און ווידער.

— פיהלסט דו בעסער, ליובא? . . . ליובאטשקא?

זי האָט ניט געענטפערט, האָט זיך בלויז טיף אָבגעזיפצט און א קעהר טאָהנ'דיג זיך האָט זי האַסטיג און קורץ אויף איהם א קוק געטהאָן. זי האָט דאן אראָבגעלאָזען די פים, געזעצט זיך מיט איהם גלייך, האָט נאָך אמאל א קוק געטהאָן אויף איהם און מיט איהרע האָאָר אָבגעוויישט זיין פנים, די אויגען. ווידער אמאל אָבגעזיפצט און איינפאך צערטליך אוועקגעלייגט איהר קאָפּ אויף זיין אקסל, און ער האָט אויך אזוי איינפאך ארומגענומען זי און שטיל צוגעדריקט צו זיך. איהם האָט שוין איצט ניט געשטעלט אין פערלעגענהייט דאָס, וואָס זיינע פינגער האָבען בעריהרט איהרע נאקעטע שולטערן. אזוי זיינען זיי געזעסען לאנג און געשוויגען, און אונבעוועגליך האָבען געקוקט פּאַראויס זייערע דונקעל גלעוואַרענע אויגען, ארום וועלכע עס האָבען זיך מיט אמאל געבילדעט שוואַרצע רינגען.

פלוצלונג האָט זיך פון קאָרידאָר דערהערט דער קלאנג פון שטי־

מען, פון טריט. עס האָבען געקלונגען שפּאָרען, ווייך און דעליקאט, ווי עס פּאסירט בלויז ביי גאָר יונגע אָפּיצערען, און דאָס אלעס ווערט נעהנטער, נעהנטער און — איז געבליבען שטעהן ביי זייער טיהר. ער האָט זיך האַסטיג א שטעל געטהאָן — אין טיהר האָט שוין עמיצער געקלאפּט, פּריהער מיט די פינגער, דערנאָך מיט'ן קולאק, און עפּעס א פּרויענשטימע האָט הייזעריג געשריען:

— לִיובא, עפּען!

IV.

ער האָט געקוקט אויף איהר און געווארט.

— גיב מיר דאָס טיכעל — האָט זי געזאָגט ניט קוקענדיג און האָט אויסגעשטרעקט די האַנד. זי האָט שטאַרק אָבגעווישט דעם פּנים, האָט זיך הויך אויסגעשנייצט, האָט איהם א ווינק געטהאָן דאָס טיכעל אויף די קניע און איז געגאַנגען צום טיהר. ער האָט געקוקט און געווארט. געהענדיג האָט ליובא פערלאָשען דאָס עלעקטריש לעמפּעל, און עס איז מיט אמאל געווארען אזוי פינסטער, אז ער האָט דערהערט זיין אטהעם, וועלכער איז עפּעס שווערלעך געווארען. און ער האָט עפּעס, ניט ווייסענדיג אליין פּאר וואָס, ווידער געזעצט זיך אויף דער בעטעל, וועלכע האָט שוואַך א סקריפּע געטהאָן.

— נו, וואָס איז דאָס דאָרט? וואָס דארפּט איהר? — האָט א פּרעג געטהאָן ליובא דורך דער טיהר, ניט אבשפּאָרענדיג, און איהר שטימע איז געווען אביסעל אונצופּריעדען, אָבער רוהיג.

עטליכע פּרויענ־שטימען האָבען אָנגעהויבען צו קלינגען אויף איין מאָהל, איבערשלאָגענדיג איינע די צווייטע, און אויך א מענער שטימע, וועלכע האָט עפּעס זאָנדערבאר העפּליך, אָבער פּעסט זיך אָנגעהויבען בעטען.

— ניין, איך וועל ניט געהן.

ווידער האָבען די שטימען זיך צוקלונגען, און איבערהאָקענדיג זיי, ווי א שהר האָקט איבער א צוואוויקעלטען זיידפּאָרים, האָט זיך ווידער דערהערט די מענליכע שטימע, יונג און איבערצייגענד, און ארויסקומענדיג פון ווייסע, געזונדע צייהנער און וואָנצעס, און

די שפּאַרען האָבען אָבגעקלונגען דייטלִיך, ווי ער וואָלט זיך פערניגט, רירעדנדיג. זאָנדערבאר: לִיובא האָט זיך צולאכט.

— ניין, ניין, איך וועל ניט געהן. — יא, גוט, גוט, נו, זאָל מען זי רופען לִיובא אָבער איך וועל ניט געהן.

ווידער א קלאפּ אין טיהר, ווידער געלעכטער, קלאנג פון שפּאַרן, זידלערייי און אלעס האָט זיך אוועקגעטראָגען פון טיהר און איז פערלאָשען געוואָרען ערגעץ אין ענדע פון קאָרידאָר. אָנטאפּענדיג אין דער פינסטער מיט דער האַנד זיין קניע, האָט זיך לִיובא געזעצט לעבען איהם, אָבער דעם קאָפּ האָט זי שוין אויף זיין אקסעל מעהר ניט געלייגט. און זי האָט קורץ איהם געגעבען צו פארשטעהן:

— אָפּיצערען פּראָנשטאָלטען דאָס א באָל. זיי רופען עס אלע־מען צונויף. א קאָטיליאן וועט מען טאַנצען.

— לִיובא — האָט ער אָנגעהויבען צו בעטען זי צערטליך: — ציגל, זיי אזוי גוט, אן דעם לאָמפּ. זיי ניט בייז.

זי האָט זיך שווייגענדיג אויפגעהויבען און האָט א דרעה געטהאָן דאָס קנאפּעל. און זי האָט זיך געזעצט שוין ניט לעבען איהם, נור אויף א שטוהל געגען בעט, ווי פריהער. איהר פּנים איז געווען פער־וואָלקענט, אונפריינדליך, אָבער העפליך — ווי א בעל־הבית'טע וואָס מוז אויסשטעהן א ניט־אנגענעהמען בעזוך, וואָס ציהט זיך צו לאַנג.

— זייט איהר ניט בייז אויף מיר, לִיובא?

— ניין, פּאר וואָס?

— איך האָב זיך געוואונדערט, ווי פרעהליך איהר האָט געלאכט. ווי קאָנט איהר עס?

זי האָט ניט קוקענדיג אויף איהם א שמייכעל געטהאָן.

— פרעהליך, לאָך איך. אָבער איהר טאָרט איצט ניט אַרויס־געהן. מען דארף וואַרטען ביז די אָפּיצערען וועלען זיך צוגעהן. זיי וועלען באלד אָנפּאַנגען.

— גוט, איך וועל דאָ אויפּציהען. א דאנק אייך, לִיובא.

זי האָט ווידער א שמייכעל געטהאָן.

— פּאר וואָס איז שוין ווידער א דאנק? ווי העפליך איהר זייט.

— געפעלט דאָס אייך?

— ניט זעהר שטאַרק. וועלכער זייט איהר אַ געבאָרענער ?

— מיין פאַטער איז אַ דאָקטאָר, אַ מיליטער־אַרצט. מיין ברודער איז געוועזן אַ פּויער. מיר שטאַמען פון דער סעקטע סטאַראָאבריאַדצעס.

— לייבא האָט אַ פאַראינטערעסירטע קוק געטהאָן אויף אִיהם.

— אַזוי גאָר ! און קיין צלם אויפ'ן האַלז האָט איהר ניט.

— אַ צלם ? — האָט ער אַ לאַך געטהאָן — מיר טראָגען דעם צלם אויף אונזער רוקען.

דאָס מיידעל איז לייכט בייזלעך געוואָרען.

— איהר האָט דאָך שלאָפען געוועלט, וואָלט איהר זיך בעסער לעגען איידער אַזוי צו פאַרשוועגדען די צייט.

— ניין, איך וועל זיך שוין ניט לעגען. איך וויל שוין איצט ניט שלאָפען.

— ווי איהר ווילט זיך.

— עס האָט געפאַלגט אַ לאַנגעם, אונבעקוועמעם שווייגען. לייבא האָט געקוקט ארונטער און האָט פערטראכטערהייט געדרעהט דאָס רינגעל אויף איהר פינגער. ער האָט בעקוקט רונד און ארום דעם צימער, און האָט אויסגעווייכט פון אַ קוק צו טהאָן אויף איהר. זיינע בליקען האָבען זיך אבגעשטעלט אויף דאָס קליין גלעזעל קאַניאק, וואָס איז געווען ניט דערטרונקען. און פלוצלונג האָט מיט אן אונגעוועהנליכער קלאַהרקייט איהם זיך פאַרגעשטעלט, אז דאָס אַלעם איז שוין אמאָל געווען : דאָס געל גלעזעל, אויף טאַקע מיט קאַניאק, און דאָס מיידעל, וואָס דרעהט דאָס רינגעל, און ער גופא — ניט דער איצטיגער, נור עפּעס אַ צווייטער, אביסעל אנאנדערער, אַ בעוונדערער עפּעס. און פונקט אזוי האָט זיך נור־וואָס דאן געענדיגט די מוזיק, גאָר אזוי ווי איצט, און עס האָט זיך אויף געהערט דער שטילער קלאנג פון שפּאַרען. ווי ער וואָלט שוין אמאָל עפּעס געלעבט — נור ניט אין דעם הויז, אין אן אנדער הויז, וואָס איז עהנליך צו דעם ; ער האָט דאָרט עפּעס געטהאָן, זאָגאָר א וויכטיגע פּערזאָן איז ער דאָרט געווען און איבער איהם איז דאָס אַלעס פאַרגעקומען.

דער דאָזיגער זאָנדערבארער געפיהל איז געווען אזוי שטאַרק, אז ער האָט צושראָקען א טרייסל געטהאָן מיט'ן קאָפּ ; און די פאַר־

שטעלונג איז שנעל פערשוואונדען, אבער ניט גאר אין גאנצען: עס איז נאך פערבליבען א לייכטער, ניט אבגעמעקטער סליאד פון די צוריטעלטע עראינערונגען וועגען א זאך, וואס איז גאר ניט געווען. ער האט דערנאך אין פערלויף פון דער דאזיגער אונגעוועהנלי־כער נאכט וויפיעל מאל געכאפט זיך, אז קוקענדיג אויף עפעס א זאך אדער אויף א פנים, פלעגט ער זיך וועלען דערמאהנען, וואס ער האט זיי שוין איין מאל געזעהען, ווי ער וואלט זיי וועלען ארויסרופען פון דעם טיעפען חשך פון דער פערגאנגענהייט אדער בעסער פון דאם קיין מאל ניט געווען.

וועו ער וואלט ניט געווען אזוי זיכער אין זיין בעוואוסטזיין, וואלט ער געזאגט אז ער איז שוין דא א מאל געווען — אזוי האט זיך איהם מינוטענווייז דא אויסגעוויזען אלעס אזוי געווען־לויך און בע־קאנט. און דאס איז איהם געווען אונאנגענעהם, ווייל דאס האט איהם געמאכט עפעס פרעמד צו זיך גופא און צו זיינע נאהענטע און געמאכט איהם נאהענט צום עפענטליכען הויז מיט דעם דאזיגען וויל־דען, אבשטויסענדען לעבען.

עס איז געווארען שווער וויטער צו שווייגען, און ער האט א פרעג געטהאן:

— פאר וואס טרינקט איהר ניט?

זי האט א ציטער געטהאן.

— וואס?

— איהר וואלט בעסער אויסגעטרונקען, ליובא. פאר וואס טרינקט איהר ניט?

— איך וויל ניט אייגע אליין.

— ליידער אבער טרינק איך ניט.

— און אליין וועל איך ניט טרינקען.

— איך וועל בעסער אויפעסען א בארגע.

— עסט, דערוויף האט מען זיי דאך געבראכט.

— און איהר ווילט קיין בארגע ניט?

דאס מיידעל האט ניט געענטפערט און האט זיך אבגעקעהרט. זי האט אבער דערפיהלט ווי ער קוק אויף איהרע נאקעטע, לייכטע, ראזיגע שולטערן, און זי האט אויף זיי ארויפגעווארפען א גרויע, געשטריקטע טיכעל.

— עפּעס קאַלטלעך — האָט זי אַ זאָג געטהאָן.

— יא, קאַלטלעך — האָט ער צוגעשטימט, הגם אין׳ם קליינעם צימער איז געווען היים. און ווידער האָט זיך אָנגעהויבען אַ לאַנגער, אנגעשטרענגטער שווייגען. פּון זאַל האָבען זיך צוגעטראָגען די הויכע צורופּס־קלאַנגען פון טרומייט.

— זיי טאַנצען — האָט ער געזאָגט.

— זיי טאַנצען — האָט זי געענטפערט.

— פּאר וואָס זייט איהר אויף מיר אַזוי בייז געווארען, ליובא . . . און געגעבען מיר אַ פּאטש ? . . .

דאָס מיידעל האָט אַ ווייל געשווויגען און דערנאָך שניידיג געענטפערט :

— אַזוי האָט מען געדארפט, האָב איך אייך דערלאַנגט אַ פּראסק. איך האָב דאָך אייך ניט צוגע׳הרג׳עט, היינט וואָס איז דאָ צו פרעגען ? — זי האָט בייז געלאַכט.

„אַזוי האָט מען געדארפט", האָט דאָס מיידעל געזאָגט, און זי האָט געקוקט אויף איהם מיט איהרע שווארצ־בערינגעלטע אויגען, האָט געשמייכעלט אַ בלייכע, אַ צושראָקענע, אַבער האָט ענטשלאָסען געזאָגט : „אַזוי האָט מען געדארפט". אַ גריבעלע האָט זיך געווייזען אונטער איהר מאַרדע. עס איז געווען שווער פּארצוישטעלען זיך, אַז דער דאָזיגער קאָפּ — דער דאָזיגער בייזער בלייכער קאָפּ — איז ערשט מיט אַ מינוט צוריק געלעגען אויף זיין אקסל און אז זי האָט ער דאָס געגלעט ! . . .

— אַזוי איז עס ! — האָט ער געזאָגט טרויעריג. עטליכע מאל איז ער זיך דורכגענאנגען איבערן צימער, אביסעל אָבגערוקט פון׳ם מיידעל, און וועג ער האָט זיך ווידער אוועקגעזעצט, איז זיין פּנים געווען פרעמד, בייז, שטאַלין. ער האָט געשווויגען און האָט געקוקט מיט אויפגעהויבענע ברעמען צום סופיט, וואו עס האָט געשפּיעלט אַ ליכטיגער פלעק מיט ראָזיגע ברעגען. עפּעס אַ קליינס, אַ שווארצעס איז דארט געקראָכען — מסתמא האָט דאָס פון וואַרעמקייט אָבגעלעבט אַ פארשפּעטיגטע הערבסט־פליג. זי האָט זיך אויפגעכאפּט אין מיטען נאכט און פארשטעהט גאָרנישט און וועט באלד ווידער שטארבען. ער האָט זיך אָבגעזיפצט.

דאָס מיידעל האָט זיך הויך צולאכט.

— וואָס פּרעהט איהר זיך אַזוי ? — האָט ער קאַלט א קוק געטהאָן און האָט זיך אָבגעקעהרט.

— גאָרנישט, אַזוי זיך. איהר זעהט דאָך טאַקע אַזוי אויס ווי א שרייבער ? איהר בעליידיגט זיך דערפון ניט ? ער האָט אויך אַזוי פריהער רחמנות און דערנאָך ווערט ער אין כעס, פּאר וואָס איך קניע ניט פּאר איהם ווי פּאר א הייליגען בילד. נור עפּעס געפּינט ער זיך בעליידיגט. ווען אזא וואַלט געווען א גאָט וואָלט ער ניט מוחל געווען פּאר קיין איין לעמפּעל, וואָס מען פּארפּעהלט פּאר איהם אָנצוצינדען, — זי האָט זיך צולאכט.

— פון וואַנען קענט איהר דאָס אַזוי שרייבער ? איהר לעזט דאָך קיין זאָך ניט.

— איינער קומט אהער אריין — האָט געענטפּערט ליובא.

ער האָט זיך פּערטראכט, אויסשטעלענדיג אויף איהר אן אונבעווּסטלעכען, שוואַרצן, זעהר רוהיגען, בעאָבאכטענדען בליק. ווי א מענש, וואָס האָט זיין גאנצען לעבען פּערבראכט אין קאמפּף, האָט ער אויך אין'ם מיידעל טומאנע דערפּיהלט א רעבעלירענדע נשמה, דאָס האָט איהם ניט געלאָזט רוהען און האָט איהם געצוואונגען אויסצופּאָרשען און אויסצוגעפינען : פּאר וואָס, וואָס האָט זיך עם דוקא צו איהם אויסגעלאָזען איהר כעס ? און דאָס, וואָס זי האָט געהאט געשפּטען מיט שרייבער און אודאי פּערבראכט מיט זיי, און אויך דאָס, וואָס זי האָלט זיך מאנכעם מאָל אזוי רוהיג און רעספּעקטפול און רעדט אזוי בייז — דאָס אלעס האָט איהר ערהויבען אין זיינע אויגען, און איהר פּאטש האָט בעקומען א מעהר ערענסטע און וויכטיגערע בעדייטונג, ווי בלויז א פּשוט'ער, היכטערישער אויסברוך פון א האלבבעזויפּענע און האלב־נאקטע פּראָסטיטוטקע. און אנשטאט וואָס ער איז פּריהער געווען בלויז אויפּגעבראכט אָבער בשום אופן ניט בעליידיגט, האָט ער איצט אָנגעהויבען צו פּיהלען זיך בעליידיגט — און ניט בלויז מיט'ן שכל.

— פּאר וואָס האָט איהר מיר געגעבען א פּאטש, ליובא ? ווען מען פּאטשט עמיצען, מוזט איהר איהם זאָגען פּאר וואָס דאָס קומט איהם — האָט ער ווידערהאָלט זיין פּראגע, צושטעהענדיג צו איהר מיט עקשנות און בייז. אין די מוסקולען פון זיין פּנים און אָנגע־

שטרייגנטען שטערן איז עפּעס געווען איצט א מין שטיינערנע האַרט־קייט, וואָס האָט געדריקט זיינע אויגען.

— איך ווייס ניט — האָט זי געענטפערט אויף פער'עקשנ'ט און האָט אויסגעמיידט זיין בליק.

זי האָט ניט געוואָלט ענטפערען. ער האָט געקוועטשט מיט די פֿלייצעס און האָט ניט אויפגעהערט צו בעאָבאכטען זי. געוועהנלעך פֿלעגט ער דיינקען שווער און לאַנגזאַם, אָבער איין מאָל האָט איהם עפּעס אויפגערעגט, האָבען שוין זיינע געדאַנקען געארבייט האַסטיג און ניט אָבווענדעניג זיך אין קיין זייט, כמעט מעכאַניש. עפּעס אַזוי ווי די קראפט פון א וואַסער־דרוק וואָס לאָזט זיך ארונטער לאַנג־זאַם און צושמעטערט שטיינער, צובויגט אייזערנע קלעצער, צו־קוועטשט מענשען, גלייכגילטיג, לאַנגזאַם און זיכער, אויב זיי פּא־פּאדיען זיך אונטער איהר. זיין געדאַנק איז באוועגט געוואָרען איצט אכזריש, פּעסט און דריקענדיג, ניט אבקעהרענדיג זיך אין קיין זייט, רעכטס אדער לינקס, בלייבענדיג גלייכגילטיג צו המצאות, האַלב־ענטפערם און אנדייטונגען, ביז דער געדאַנק זאָל פערגעהן ביז יענעם ווייטען לאָגישען גרעניץ, הינטער וועלכען עס איז פּוסט־קייט און נעהיימנים. זיין געדאַנק איז ניט געווען אָבגעזונדערט פון איהם, ער איז געווען צונויפגענאָסען מיט איהם גופּא, ער האָט גע־דיינקט מיט'ן נאַנצען גוף און יעדער לאָגישער שלום איז כּאר איהם גלייך געוואָרען א טהאַט־זאַך — ווי דאָס פּאַסירט בלויז מיט זעהר געזונדע, אונמיטעלבאַרע מענשען, ביי וועלכע זייערע געדאַנקען זיינען ניט קיין שפּיעלכעל.

זייענדיג איצט צוטומלט, צוטראָגען, אראָבגעשלאָגען פון גלייכען וועג, ווי אן אונגעהיירער לאָקאָמאטיוו, וואָס איז אין'ם חשק פון נאכט אראָב פון די רעלסען און טראָגט זיך עפּעס מיט א וואונדערליכער קראפט, שפּרינגענדיג איבער בערגלעך און גריבער — אזוי האָט ער געזוכט א וועג, וועלכען ער האָט אונבערינגט געוועלט געפינען. אָבער דאָס מיידעל האָט געשוויגען, און האָט אפּנים קיין לוסט ניט געהאַט צו רעדען.

— ליובא, קומט לאָמיך זיך רוהיג דורכרעדען. מען דארף דאָך . . .

ווידער :

— לְיובא, הערט. איהר האָט מיר געגעבען א פּאטש, און איך וועל דאָס אזוי ניט אָבלאָזען.
זי האָט א לאַך געטהאָן :
— אזוי ? נו, וואָס וועט איהר מיר טהאָן. איהר וועט אבּשר מאנען צום געריכט ?
— ניין. איך וועל אָבער אזוי לאנג קומען צו אייך און מאנען, ביז וואָנען איהר וועט מיר ניט ערקלעהרען.
— אדרבא, ביטע ! דאָס וועט דער בעל־הבית'טע אייגבריינגען.
— איך וועל קומען מאָרגען. איך וועל קומען . . .
און פּלוצלונג, כמעט אין דערזעלבער צייט וואָס ער האָט א טראכט געטהאָן, אז ניט מאָרגען און ניט איבערמאָרגען וועט ער קאָנען קומען — האָט ער געטראָפען, האָט פערשטאַנען זאָגאר אויף זיכער, פאר וואָס דאָס מיידעל האָט אזוי געהאַנדעלט. ער איז זאָגאר א דערפרעהטער געווארען.
— אך, אזוי הייסט דאָס ! איהר האָט עס מיר געגעבען א פּאטש פאר וואָס איך האָב אייך בעדויערט, פאר וואָס איך האָב אייך בעליידיגט מיט מיין רחמנות האָבען אויף אייך. יא, דאָס איז טאקע געווען נאריש. אמת, איך האָב ניט געוואלט אייך דערמיט בעליידיגען, אָבער עס קאָן זיין, אז דאָס איז ווירקליך א בעליידיגונג, איין מאָל זייט איהר א מענש, גלייך מיט מיר . . .
— גלייך מיט אייך ? — זי האָט א לאַך געטהאָן.
— נו, זאָל זיין געווג. גיט די האַנד, לאָמיר שלוסען פריעדען. לְיובא איז ווידער בלייבלעך געווארען.
— איהר ווילט, איך זאָל אייך ווידער אריינפאָהרען אין דער מאָרדע ?
— אייער האַנד בעט איך דאָך, ווי א חבר ! קאָמפּראדשאפט־לִיך ! — האָט ער א געשריי געטהאָן אויפריכטיג, מיט א באסאוע שטימע.
אָבער לְיובא האָט זיך אויפגעהויבען און אָבגעהענדיג אביסעל ווייטער האָט זי געזאָגט :
— ווייסט איהר וואָס איך וועל אייך זאָגען . . . אָדער איהר זייט א גולם, אָדער מען האָט אייך ווירקליך ווייניג געשלאָגען !
זי האָט א קוק געטהאָן אויף איהם און האָט זיך הויך צולאכט :

— נו, ווי איהר זעהט מיך לעבען, קאפּענויטינקע מיין שרייבער ! א פּאָלשטענדיגער שרייבער ! ווי זשע זאָל מען אייך ניט שלאָגען, מיין ליעבענקער !

אפּנים, דאָס ווּאָרט שרייבער האָט פּאר איהר בעדייט א זידעלווּאָרט און זי האָט מיט דעם אויסגעדריקט איהר אייגענעם, בעשטימטען זינען. און שוין ניט נעהמענדיג לחלוטין אין אנבעטראכט, מיט פולער פעראכטונג, ווי האָבענדיג צו טהאָן מיט א האָפּנונגסלאָזען איר דיאָט אָדער מיט א פּיאניצע, איז זי זיך פּריי דורכגענאנגען איבערן צימער און האָט נור פון דער זייט א זאָג געטהאָן :

— האָב איך דיר טאקע א שטאַרקען פּאטש געגעבען, ווּאָס ? האָסט זיך עפּעס אזוי צופּעשצעט ?

ער האָט ניט געענטפערט.

מיין שרייבער זאָגט, אז איך קאָן געבען קלעפּ. עס קאָן זיין, אז ביי איהם איז אן אידעלערע צורה, אָבער אין דיין פּויערשען פּיסק וויפּיעל מען זאָל ניט אריינהאקען וועסט דו ניט פיהלען ! אך, איך האָב שוין א היבשע ביסעל מענשען צו'הרג'עט די מאָרדע, אָבער פאר קיינעם פערדריסט מיך אזוי ניט, ווי פאר מיין שרייבערע. שלאָג, זאָגט ער, שלאָג, איך האָב דאָס כשר פערדינט. און א שיכור איז ער, א פאסקודניק, אפילו שלאָגען איהם ווערט עקעלהאפט. אזא לומפּ. און פון דיין פּנים האָב איך זיך די האַנד צוקלאפּט. נא — קוש, וואו איך האָב זיך אָבגעשלאָגען.

זי האָט א רוק געטהאָן איהר האַנד צו זיינע ליפּען, און האָט ווידער שנעל אָנגעהויבען ארומצושפּריצען. איהר אויפרעגונג האָט געשטיגען, און מינוטענווייז האָט זיך געדוכט, ווי זי וואָלט געשטיקט ווערן פון עפּעס זידיגעס : זי האָט זיך געריבען די ברוסט, האָט געאטהעמט מיט א בריט צופּעפּנט מויל און האָט אונבעווואוסטערהייט געכאפּט זיך אלץ פאר די פארהאנגלעך פון פענסטער. און אזוי ארומגעהענדיג האָט זי שוין צוויי מאל זיך אָנגענאָסען קאָניאק און אויסגעטרונקען. צום צווייטען מאל האָט איהר מרה־שחורה'דיג געמאכט די בעמערקונג :

— איהר האָט דאָך ניט געוואָלט טרינקען אליין ?

— עס פעהלט כאראקטער, מיין ליעבינקער ! — האָט זי געענטפערט — און איך בין שוין פערגיפּטעט . . . טרינק איך ניט

א ווייַלע, הויבט עס מיך דערנאָך אן שטיקען. איך וועל שוין פנר'ן דערפון.

און פלוצלונג, אזוי ווי זי וואָלט ערשט איצט איהם באמערקט, האָט זי פערוואונדערט א וואָרף געטהאָן אויף איהם א בליק און האָט זיך צוקוייכט פאר געלעכטער.

— א, דאָס ביסט דו! נאָך אַלץ דאָ, ניט אוועקגענאנגען. זיץ, זיץ! — און מיט א משונה'דיג אויסדרוק פון די אויגען האָט זי א רים געטהאָן פון זיך דאָס טיכעל און ווידער האָבען זיך דערזעהען איהרע ראָזיגע שולטערן און די מאָגערע צצרטע הענד.

— און צו וואָס האָב איך אזוי אייגנעוויקעלט? דאָ איז אזוי אויך היים, און איך . . . דאָס האָב איך איהם געהויט, זעהר נויטיג טאָקע . . . הערט, איהר וואָלט בעסער אויסטהאָן אייערע הויזען. דאָ זיינען אזעלכענע; דאָ קאָן מען זיין אָהן הויזען. אפשר זיינען ביי אייך שמוציגע אונטער־הויזען, קאָן איך אייך געבען מיינע. קיין סכנה ניט, וואָס זיי זיינען מיט א שפאָלט? פאָלגט מיך, טהוט אָן! נו, ליעבינקער, נו, גוטינקער, נו, עס קאָסט אייך דען טהויער . . .

זי האָט געקוייכט און האָט זיך געשטיקט פון קייבענדען געלעכטער, האָט זיך ביי איהם געבעטען, האָט צו איהם אויסגעשטרעקט איהרע הענד. זי האָט דערנאָך האסטיג אראָבגעלאָזען זיך אויף די דיעלען, האָט זיך געשטעלט אויף די קניע און, כאפענדיג זיינע הענד, האָט זי זיך געבעטען:

— נו, ליעבינקער, נו, די הענדטעלעך וועל איך אייך צו־קושען! . . .

ער האָט זיך אָבגערוקט און האָט א זאָג געטהאָן מיט א טרויערי־גער ביינקשאפט:

— וואָס האָט איהר צו מיר, ליובא? וואָס האָב איך אייך גע־טהאָן איך פערהאָלט זיך אזוי גוט צו אייך . . . פאר וואָס זייט איהר אזוי צו מיר, פאר וואָס? האָב איך אייך דען געטהאָן וועלכע עגמת נפש? נו, אויב איך האָב אייך געמאכט פערדרוס, פערצייהעט מיר. איך בין דאָך דערין לחלוטין, אין די דאָזיגע אַלע זאכען . . . גאָר ניט ענניט . . .

זי האָט א קוועטש געטהאָן די נאקעטע פלייצע מיט פעראכטונג,

האָט זיך פלינק א הויב נעטהאָן פון די קניע און האָט זיך געזעצט. נעאטהעמט האָט זי שווער.

— הייסט עס, איהר וועט ניט אנטהאָן ? א שאָד, איך וואָלט אייך אָנגעקוקט.

ער האָט עפעס אָנגעהויבען רויידען, האָט זיך פערהאקט און האָט פאַרטגעזעצט אונגעטשלאָסען, צוציהענדיג די ווערטער :

— הערט, ליובא . . . נאטירליך, איך . . . דאָס זיינען אלץ פוסטע זאכען. און אויב איהר ווילט ניט אַנדערש, קאָן מען . . . פאַרלעשען דאָס פייער. פארלעשט דעם לאָמפּ, ליובא.

— וואָס ? — האָט זיך דאָס מיידעל פערוואונדערט און האָט ברייט צוועפענט די אויגען.

— איך ווילּ זאָגען — האָט ער זיך פערכאפט — אז איהר זייט א פרויענצימער, און איך ! . . . געווים, איך בין געווען אונגעראַטען . . . איהר ניט מיינט, אז דאָס איז רחמנות, ניין, גאָר ניט רחמנות . . . איך בין אלין אויך . . . פארלעשט דאָס פייער. ליובא.

שמייכלענדיג אוים פערלעגענהייט, האָט ער צו איהר אויסגעצויגען די הענד מיט דער אומגעלומפערטער צערטליכקייט פון א מענשען, וועלכער האָט נאָך קיין מאל ניט געהאט צו טהאָן מיט קיין פרויענצימער. און ער האָט דערזעהען : צונויפשליסענדיג קראמפּפהאפט די פינגער, האָט זי זיי צוגעטראָגען צו איהר אונטערבאק און ווי זי וואָלט זיך אין גאנצען פערוואנדעלט אין איין אונגעהייערן, אין געהויבענער ברוסט אויפגעהאלטענעם אטהעם. און איהרע אויגען זיינען גרוים געוואָרען, און געקוקט האָט זי מיט פחד, מיט אנגסט, מיט אונערטרעגליכער פעראכטונג.

— וואָס איז אייך, ליובא ? — האָט ער זיך אבגעצויגען. און ניט צונעהמענדיג די פינגער, כמעט שטיל, מיט פערגליווערטען שרעק, האָט זי געזאָגט :

— אך, דו לומפ ! מיין גאָט, וואָס פאר א לומפ דו ביסט !

שרעקליך רויט ווערענדיג פון שאנדע, אן אבגעשטויסענער, א בעליידיגטער פון דאָס, וואָס ער גופא האָט בעליידיגט, האָט ער א טופע נעטהאָן מיט'ן פוס און האָט אין איהרע ברייט צוועפענטע אויגען, אין זייער מורא'דיגען שרעק און אנגסט, א שליידער נעטהאָן

זיין טאשענטיבעל און צורייצט אויסגעשריען:

— פּראָסטיטוטקע ! שטיק שמוץ ! שוויג !

אָבער זי האָט שטיל געשאָקעלט מיט'ן קאָפּ און האָט ווידער־האָלט :

— מיין גאָט ! מיין גאָט, וואָס פאר א לומפּ דו ביסט !

— שוויג, שמוץ אייגע ! דו ביסט שיכור. דו ביסט פון זיבצן אראָב. דו מיינסט אין אמת'ן, אז איך דארף נויטהיג דיין פאסקודנעם קערפער. דו מיינסט אפשר, אז איך האָב זיך ריין געהאלטען מיין גאנצען לעבען צוליעב אזעלכער, ווי דו ביכט. שטיק שמוץ, שלאָגען דארף מען דיך ! — ער האָט זיך פערמאָסטען מיט דער האנד, ארָאבצולאָזען א פאטש, האָט אָבער זיך אבגעהאלטען.

— מיין גאָט ! מיין גאָט !

— און מען האָט נאָך אויף זיי רחמנות ! אויסראטען דארף מען זיי, די דאָזיגע פאסקודסטווא, די פאסקודסטווא. און אלע, וואָס קומען צו אייך, די גאנצע לומפּיגע באנדע . . . און וועגען מיר, וועגען מיר האָסט דו דאָס געהאט די פרעכהייט צו טראכטען, אז . . . ! — ער האָט קרעפטיג א נעהם געטהאָן איהרע הענד און האָט זי א שלייד געטהאָן אויפ'ן שטוהל.

— א שהנער מענש ! יא ? א שהנער ?— האָט זי געקייבט מיט ענטציקונג, ווי זי וואלט זיך אָהן א שיעור דערפרעהט.

— יא, א שהנער ! אן עהרליכער דעם גאנצען לעבען ! א ריי־נער ! און דו. וועד ביסט דו אזעלכע, פאסקודסטווא דו, אונגליק־ליכע חיה ?

— א שהנער ! א פיינער ! — האָט זי זיך פערטרונקען מיט ענטציקונג.

— יא, א שהנער. איבערמאָרגען גהה איך צום זיכערען טויט, פון מענשען וועגען, און דו ? דו וועסט שלאָפען מיט מיינע הענ־קער. רוף אהער דיינע אפיצערען. איך וועל דיך א וואָרף טהאָן זיי צו די פים : נהמט אייער נבלה ! . . . נו, רוף.

ליובא האָט זיך לאנגזאם אויפגעהויבען. און וועג ער, אן אויפ־גערעגטער, א שטאלצער, מיט בריט צושפרייטע נאזלעכער, האָט אויף איהר א קוק געטהאָן — האָט ער בעגעגענט אויך אזא שטאלצען און נאָך מהר פעראכטענדען בליק. אפילו בעדויערונג האָט א לייכט

נעטהאָן אין די גדלות'דיגע אויגען פון דער פּראָסטיטוטקע, וועלכע האָט זיך פּלוצלונג א הויב געטהאָן, ווי דורך א נס, צו דער הויכער מדרגה פון אן אונגעזעהענעם כּסא הכּבוד אין האָט פון דאָרט מיט שטרייגער אויפמערקזאמקט אראָבגעקוקט צו א קליין נפש'ל, א שרייענדיגעם, א נעבעכדיגם, וואָם איז געווען ביי איהר צופוסען. זי האָט שוין ניט געלאָכט, אפילו קיין אויפגערעגטקייט איז אין איהר ניט געווען צו מערקען, און די אויג האָט ניט־וועלענדיג געזוכט די טרעפּלעך, אויף וועלכע זי שטעהט — אזוי פון אויבען אראָב האָט נעקאָנט קוקען די דאָזיגע פרויענצימער.

— וואָם ווילסט דו ? — האָט ער געפרעגט, ניט אָבטרעטענדיג, אלץ נאָך א צובייזערטער, נור שוין אונטערוואָרפען דער ווירקונג פון איהר רוהיגען, גדלות'דיגען בליק.

און שטרייגג, מיט א מאוים'דיגער איבערצייגונג, הינטער וועלכער עם האָבען זיך געפיהלט מילאָנען צוטראָטענע לעבענס, און ימים פון ביטערע טרעהרען, און א פייערדיגער, אונאויפהערלעכער ווידערשטאַנד פון דער עמפּעהרטער גערעכטיגקייט — האָט זי א פרעג געטהאָן :

— וואָם פאר א רעכט האָסט דו צו זיין אזא פיינער מענש, וועו איך — בין א פערדאָרבענע?

— וואָם ? — האָט ער ניט גלייך פערשטאַנען, א צושראָקענער פון'ם תהום, וועלכער האָט נעבען זיינע סאמע פים צוועפענט זיין שווארצען גהינום־מויל.

— איך האָב שוין לאנג אויף דיר געווארט.

— דו אויף מיר געווארט ?

— יא, אויף דעם גוטען האָב איך געווארט. פינף יאָהר געווארט, אפשר מעהר. זיי אלע, וויפיעל זייערע עם פלעגען ניט קומען, האָבען זיך בעקלאגט, אז זיי זיינען לומפּען. און לומפּען זיינען זיי טאקע. מיין שרייבער האָט אָנפאנגס גע'טענה'ט, אז ער איז א שעהנער מענש, און דערנאָך האָט ער זיך מודה געווען, אז ער איז אויך א לומפּ. אזעלכע דארף איך ניט.

— וואָם זשע דארפסט דו ?

— דיך דארף איך, ליעבינקער מיינער. דיך. יא, פונקט אזעלכער ! — זי האָט רוהיג און אויפמערקזאם באקוקט איהם פון קאָפּ

ביז די פים און האָט צושטיציג געשאָקעלט מיט'ן בלייבען קאָפּ — יא, א דאנק דיר, וואָס דו ביסט געקומען.

און איהם, וועלכער האָט פאר קיין זאך ניט מורא געהאָט, איז געוואָרען מאוים'דיג.

— וואָס־זשע דארפּסט דו ? — האָט ער ווידערהאָלט צוריק־טרעטענדיג.

— איך האָב געדארפט האָבען א גוטען, וועמען צו פאטשען, לייבינקער, אן אמת גוטען טאקע. און יענע פאסקודניקעם זיינען ניט ווערטה אפילו, אז מען זאָל זיי שלאָגען, בלויז די הענד פער־שמירען. נו, אט האָב איך דיר א פאט'ש געגעבען, און איצט קאָן איך זיך דאָס הענטעלע א קוש טהאָן. לייב־הענטעלע, האָסט א גוטען געפאטשט !

זי האָט זיך צולאכט און, ווירקליך, זי האָט געגלעט אין דריי מאָל א קוש געטהאָן איהר רעכטע האנד. ער האָט ווילד געקוקט אויף איהר, און זיינע גראנקען זיינען איצט געלאָפּען מיט א פערצווויי־פעלטע שנעלקייט ; און עם האָט זיך שוין דערנעהענטערט דאָס שוי־דערליכע און אונמענליכע צו פערריכטען, ווי דער טויט.

— וואָס האָסט דו געזאָגט . . . געזאָגט וואָס האָסט דו ?

— איך האָב געזאָגט, אז עס איז א שאנדע צו זיין א גוטער. און דו האָסט דאָס ניט געוואוסט.

— ניט געוואוסט — האָט ער געמורמעלט, האָט זיך פלוצלונג פערטראכט און ווי ער וואָלט גאר פארגעסען וועגען איהר. ער האָט זיך געזעצט.

— נו, איצט אָט, זיי וויסען.

זי האָט געערעט רוהיג, און נור דערפון, ווי איהר ברוסט האָט זיך באוועגט אונטער דער העמד, איז געווען צו מערקען יענע טיעפע אויפרעגונג, דאָס פערשטיקטע טויזענד־שטימיגע געשריי.

— נו, דערוואוסט זיך ?

— וואָס ? — האָט ער זיך אויפגעכאפּט.

— דערוואוסט זיך ? זאָג איך.

— וואַרט !

— איך וועל וואַרטען, לייבינקער. פינף יאָהר האָב איך נע־

וואַרט, וועל איך דען איצט קיין געדולד ניט האָבען פינף מינוט צו וואַרטען !

זי האָט זיך אַראָבגעלאָזען אויפ'ן שטוהל און, ווי א פּאַרגעפיהל פון א קומענדער אונגעוועהנליכער שמחה, האָט זי פערבראָכען די נאָקעטע הענד און האָט פערמאָכט די אויגען.

— אך, ליעבינקער, ליעבינקער דו מיינער ! . . .

— דו האָסט געזאָגט : ס'איז א שאַנדע א גוטער צו זיין ?

— יא, ליעבינקער, א שאַנדע.

— דאָס הייסט דאָך . . . — ער האָט זיך אָבגעשטעלט פון פּחד.

— דאָס איז עס דאָך. האָט זיך דערשראָקען ? נישט־קשה, נישט־קשה. דאָס איז אנפאַנגס בלויז אזוי שרעקליך.

— און דערנאָך ?

— וועז דו וועסט בלייבען מיט מיר וועסט דו שוין זיך דערוויסען, וואָס דערנאָך.

ער האָט ניט פערשטאַנען.

— וואָס הייסט, איך וועל בלייבען ?

פערוואונדערט איז אויך געוואָרען דאָס מיידעל :

— איז דען איצט, נאָך דעם אלעם, פאר דיר מעגליך וואוהין ניט איז צו געהן ? זעה, ליעבינקער, נאר ניט. דו ביסט דאָך ניט אויך אזא לומפּ, ווי די אנדערע. דו ביסט דאָך טאַקע א גוטער — וועסט דו בלייבען, וועסט ערגעץ ניט געהן. ניט אומזיסט האָב איך דאָך אויף דיר געווארט.

— דו ביסט פון זינען אראָב ! — האָט ער שארף א זאָגט געטהאָן.

זי האָט אויף איהם שטרייגנ א קוק געטהאָן, זי האָט אפילו מיט'ן פינגער זיך א בייזער געטהאָן.

— ניט גוט. רייד ניט אזוי. איין מאל איז דער אמת צו דיר געקומען, פערנייג זיך מיט הכנעה פאר איהם, און זאג ניט : דו ביסט פון זינען אראָב. דאָס רעדט מיין שרייבער אזוי : פון זינען אראָב ! דערויף איז ער א לומפּ. און דו זיי אן עהרליכער.

— און ווי אז איך וועל ניט בלייבען ? — האָט ער פינסטער א שמייכעל געטהאָן מיט זיינע בליק געוואָרענע, צוקרימטע ליפּען.

— וועסט בלייבען ! — האָט זי געזאָגט מיט זיכערהייט — וואו־הין וועסט דו דען איצט גען ? האָסט ניט וואוהין צו גען. דו ביסט דאָך אַן עהרליכער. דאָס האָב איך נאָך דאן פערשטאַנען, וועז דו האָסט מיר די האַנד א קוש געטהאָן. א נאר, טראַכט איך מיר, אַבער אן עהרליכער. דו בעליידיגסט זיך ניט, וואָס איך האָב דיך פאר א נאר געהאלטען ? דו ביסט דאָך אַליין שולדיג. פאר וואָס האָסט דו מיר פאַרגעשלאָגען דיין אונשולד ? האָסט געמיינט : איך וועל איהר אַבגעבען מיין אונשולד, וועט זי אַבטרעטען. אך, נארעלע, נארעלע ! אַנפאנגס האָב איך זיך אפילו בעליידיגט : וואָס זשע, טראַכט איך מיר, האלט ער מיך שוין גאָר אפילו פאר קיין מענשען ניט, אַבער דערנאָך האָב איך דערזעהען, אז דאָס קומט אויך פון דער גוטסקייט פון דיינער. און דו האָסט געהאלטען : איך וועל איהר אַוועקגעבען מיין אונשולד, און דערמיט וואָס איך האָב דאָס געטהאָן וועל איך נאָך רייניער, נאָך אונשולדיגער זיין אלס פריהער, און איך וועל מקבל זיין צוריק אזוי ווי א מין ניט אויסגעביטענעם רו־בעל. איך שיינק דעם רובעל אן ארעמאן, און ער גיט איהם מיר צו־ריק ; איך שיינק איהם אן ארעמאן און ער גיט איהם מיר ווידער צו־ריק. ניין, ליעבינקער, אויף אזאָן אופ'ן וועט דאָס ניט געהן.

— וועט ניט געהן ?

— נ־נ־יי־ן, טהייערינקער — האָט זי צוצויגען דאָס וואָרט — ניט אזא נאר האָסט דו געטראָפען. אזעלכע סוחרים האָב איך שוין גענוג געזעהען. רויבען אן מילִיאָנען און שיינקען דערנאָך א רובעל א נדבה אויף א קלויסטער, און מיינען, אז זיי זיינען צדיקים. ניין, דו בוי מיר אויס א גאנצען קלויסטער. גיב מיר אוועק דאָס טהייערס־טע, וואָס דו פארמאָגסט, נעהמסט דו גאָר און גיסט מיר א נדבה דיין אונשולד ! עס קאָן זיין, אז דערפאר שיינקסט דו מיר די דא־זיגע אונשולד, וויל דו דארפסט זי שוין מעהר ניט, א פערשימעל־טע . . . האָסט דו א כלה.

— ניין.

און ווי וואָלט געווען אז דו וואָלסט געהאט א כלה און זי וואָלט דיך ערווארטען מאָרגען מיט בלומען, מיט קושען, מיט ליעבע — וואָלסט דו מיר דעמאָלט אויך דיין אונשולד אוועקגעגעבען אָדער ניט ?

— איך ווייס ניט — האָט ער געענטפערט א פערטראכטער.

— זעהסט ! דו וואָלסט דאן געזאָגט : נעהם בעסער מיין לע־בען, נור לאָז מיר איבער מיין עהרע ; דו גיסט אַוועק דאָם, וואָם קאָסט בילִיגער. ניין, דאָם טהייערסטע גיב מיר אַוועק ; גיב מיר אַוועק דאָם, אָהן וואָם דו קאָנסט ניט לעבען. אָט וואָם!

— פאר וואָם זאָל איך דיר עס אַוועקגעבען ? פאר וואָם ?

— וואָם הייסט, פאר וואָם ? אַלץ טאַקע פאר דאָסזעלביגע, דו זאָלסט ניט האָבען פאר וואָם צו שעהמען זיך.

— ליובא ! — האָט ער א פערוואונדערטער א געשריי געטהאָן — הער, אָבער דו ביסט דאָך אַליין א . . .

— א גוטע, ווילסט דו זאָגען ? איך האָב שוין דאָם אויך גע־הערט. שוין ניט איין מאָל האָב איך דאָס פון מיין שרייבער'ל גע־הערט. אָבער דאָס איז ניט אמת, ליעבינקער. איך בין די סאמע עכטע נקבה. דו וועסט בלייבען, וועסט דו דאָם אַליין אויסגעפינען.

— איך וועל דאָך אָבער ניט בלייבען ! — האָט ער א געשריי גע־טהאָן צוויישען די צייהן.

— שריי ניט, ליעבינקער. מיט'ן געשריי וועסט דו גאָרנישט קאָנען כאַטען געגען דעם אמת. דער אמת איז, ווי דער טויט — קומט ער, נעהם איהם צו, אזא ווי ער איז. עס איז שווער וועו מען דערזעהט פנים אל פנים דעם אמת, דאָם וויים איך אן זיך ! — אוו שעפצענדיג, קוקענדיג איהם גלייך אין די אויגען, האָט זי צוגע־ליגט : — גאָט אַליין איז דאָך אויך, א גוטער !

— נו ?

— איז מעהר גאָרנישט . . . פארשטעה אַליין, אוו איך וועל גאָרנישט רייטען מעהר. נור שוין אָט פינף יאָהר, ווי איך בין אין קלויסטער ניט געווען. דאָם איז ער דיר, דער אמת !

דער אמת — וועלכער אמת ? וואָם איז דאָם פאר א מין נייער שרעק, וועלכען ער האָט נאָך קיין מאָל ניט פערזוכט, אזא שרעק, וועלכען ער האָט ניט געוואוסט קיין מאָל, ניט זעהענדיג דעם טויט פאר די אויגען, ניט קוקענדיג דעם לעבען גופא אין די אויגען ? אמת !

זייענדיג א מוסקול־געזונדטער, שטאַרק־קעפיגער, וועלכער האָט געוואוסט בלויז יא אָדער ניין, איז ער געוועסען מיט דעם קאָפ

אנגעלעהנט אויף די הענד און האָט לאנגזאם איבערגעטראָגען זיינע אויגען, ווי ער וואָלט זיי איבערבריינגען פון איין ברעג לעבען צו דעם אנדערן. און דאָס לעבען איז צופאלען, ווי א שלעכט צונויפגעקלעפט, פערמאכט קעסטל אונטער א הערבסט־רעגען. און אין די צופאלענע שטיקלעך איז שוין ניט געווען צו דערקענען דאָס גאנצע, דאָס שעה־נע, דאָס ריינע, דעם ארון קודש, וואו עס האָט זיך פריהער אויפ־געהאלטען זיין נשמה. ער האָט זיך עראינערט איצט אויף די ליבע, אייגענע מענשען, מיט וועלכע ער האָט פערבראכט זיין לעבען ביז אהער און האָט מיט זיי געארבייט, זייענדיג מיט זיי וואונדערלעך פעראיניגט, טהיילענדיג מיט זיי פרייד און לייד — און זיי האבען איהם איצט אויסגעזוהען פרעמד; זייער לעבען איז פאר איהם געווא־רען אונפערשטענדליך; זייער ארבייט — אן אונזינן. עפעס אזוי ווי עמיצער וואָלט פלוצלונג א כאַפ טהאָן מיט קרעפטיגע הענד זיין נשמה און וואָלט זי איבערגעבראכען, ווי מען ברעכט איבער א שטע־קען איבער דער האַרטער קניע, און די עקען צוואוואַרפען אין בויידע זייטען. אין א גאנצען א פאָאר שטונדען ערשט ווי ער איז דא, ערשט א פאָאר שטונדען ווי ער איז פון דאָרטען — און דוכטען דוכט זיך איהם אזוי ווי זיין גאנצען לעבען וואָלט ער דא געווען, דא געגען דער האלב־נאקעטער פרויענצימער, וואו ער הערט די ווייטע מוזיק, די קנאקעריי פון די שפּאָרען, און ווי ער וואָלט פון דאנען קיין מאל ניט געהאט אוועקגענאנגען. און ער ווייס ניט, צו איז ער ערגיץ אויבען אדער אונטען — ער ווייס בלויז, אז ער איז דאגענגען; יסורים'דיג איז ער געגען דאָס אלעס, וואָס איז נור־וואָס ערשט, נאָך היינט בייטאג ערשט געווען דער גאנצער אינהאלט פון זיין לעבען, פון זיין נשמה. א שאנדע א שהנער מענש צו זיין . . .

ער האָט זיך דערמאהנט איצט אויף די ביכער, פון וועלכע ער האָט זיך געלערענט, ווי מען דארף לעבען און ער האָט געשמייכעלט ביטערלעך. ביכער! אט איז זי א בוך — זיצט מיט נאקעטע הענד, מיט פערמאכטע אויגען, מיט דעם אויסדרוק פון זעליגקייט אויף איהר בלייכען, אויסגעמאטערטען פנים און זי ווארט געדולדיג. א שאנדע א גוטע צו זיין . . . און פלוצלונג האָט ער מיט א שמערצלי־כע בויקשאפט, מיט פחד און מיט אן אונערטרעגליכען וועהטאג דערפיהלט, אז יענעם לעבען האָט זיך שוין אויף אייביג פאר איהם

געענדיגט — ער קאָן שוין מעהר קיין גוטער ניט זיין. ער האָט ביז איצט בלויז דערמיט געלעבט וואָס ער איז א גוטער געווען, בלויז דאָס איז געווען זיין פרייד אין לעבען, בלויז דאָס האָט ער געשטעלט העכער פון לעבען און טויט — און איצט איז דאָס שוין אויס, און ניטאָ מעהר. חשך. און צו ער וועט דאָ בלייבען, צו ער וועט זיך צוריקקעהרען צו זיינע אייגענע — קיין אייגענע זיינען שוין ביי איהם מעהר ניטאָ. נאָך וואָס איז ער געקומען אין דעם דאָזיגען פערפלוכטטען הויז! וואָלט ער בעסער אויף דער גאס געבליבען, אין די הענד פון שפיאָנען וואָלט ער זיך בעסער איבערגעבען, אין טורמע וואָלט ער לייבערשט געגאנגען — נו וואָס איז אזוינס שרעקליכעס אין טורמע, אין וועלכער מען קאָן נאָך און עס איז נאָך קיין שאנדע ניט דאָרט — צו זיין א גוטער! איצט אָבער — שוין צו שפעט אפילו אין טורמע צו געהן.

— דו ווייסט? — האָט אונרוהיג א פרעג געטהאָן דאָס מיידעל.

— ניין! — האָט ער שארף אן ענטפער געטהאָן — איך ווייס קיין מאָל ניט.

— און מען דארף טאקע ניט, לייבינקער. דאָס איז פאר אונז, פרויען; מיר קאָנען ווייניגן, אָבער איהר טאָרט ניט. אויב איהר וועט זיך אויך צוואווייגען, וועט־זשע וועט דאן גאָט ענטפערען?

יא, אן אייגענע, און אָט די דאָזיגע — אן אייגענע.

— לייבא! — האָט ער א געקרייגטקטער אויסגעשריען — וואָס־זשע איז צו טאָהן! וואָס־זשע איז צו טאָהן.

— בלייב מיט מיר. מיט מיר בלייב — דו ביסט דאָך מיינער איצט.

— און זיי.

דאָס מיידעל האָט זיך אָנגעוואָלקענט.

— וועלכע נאָך זיי?

— מענשען, מענשען! — האָט ער א געשריי געטהאָן אן אויפגעבראכטער — מענשען, צוליעב וועלכע איך האָב געארבייט! ניט פאר זיך דאָך, ניט פאר מיין אייגענעם פערגניגען האָב איך דאָס אלעס געטראָגען — פארגעבריייט זיך צו טויטען!

— רייד מיר ניט פון מענשען! — האָט שטרייגג א זאָג געטהאָן

דאָס מיידעלע און איהרע לידער האָבען אָנגעהויבען צו ציטערען — דו זאָלסט מיר בעסער פון מענשען ניט רעדען ! איך וועל זיך ווייטער שלאָגען ! דו הערסט !

— וואָס איז דיר געשעהען ? — האָט ער זיך פערוואונדערט.

— און איך וואָס בין — א הונד ? און מיר אַלע וואָס זיינען — הינד ? ליעבינקער, זיי בעסער פּאַרזיכטיג ! האָסט זיך צולויעב מענשען בעהאַלטען פון אמת, גענוג. בעהאַלט זיך מעהר ניט פון׳ם אמת, טהייערינקער, ניטא פון אמת וואו צו בעהאַלטען זיך ! און אויב דו ליעבסט מענשען, און אויב דו האָסט רחמנות אויף אונזער ביטער לעבען — דאן אָט, נעהם מיך. און איך, מיין ליעבינקער — וועל דיך נעהמען.

V.

מיט פערבראָכענע הענד איז זי געזעסען, אין גאנצען אין א מין כלות הנפש, אין גאנצען א וואהנזיניג גלוקליכע — ווי משוגע געוואָרען : האָט געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ און, ניט צוגעפענעדיג די זעלבע טרוימענדע אויגען, האָט זי גערעדט לאנגזאם, כמעט געזונגען :

— ליעבינקער מיינער, טרינקען וועלען מיר מיט דיר. ווייגען וועלען מיר מיט דיר — אך, ווי זים מיר וועלען ווייגען, ליעבינקער דו מיינער. פאר׳ן גאנצען לעבען וועל איך זיך אויסווייגען ! מיט מיר געבליבען, ניט אוועקגעגאנגען. ווי גור איך האָב דיך היינט דערזעהען, אין שפּיגעל, האָט זיך מיר גלייך א צאפּעל געטהאָן : אָט איז ער, מיין באַשערטער, אָט איז ער, מיין ליעבינקער. און איך וויים ניט וואר דו ביסט, צו א ברודער מיינער ביסט דו, אָדער א חתן, אָבער אין גאנצען אן אייגענער ביסט דו מיר, אין גאנצען א נאָהענטער, אין גאנצען א ליעבינקער געווינשטער מיינער . . .

און ער האָט זיך אויף דערמאהנט אויף דער שוואַרצער, שטומער טרויער־פּאַאַר אין דעם געגליטען ראָהם פון שפּיגעל, און אז ער האָט יענעם מאָמענט געשפּירט : ווי צו א לויה — און איהם איז פלוצלונג געוואָרען אזוי אונערטרעגליך שמערצהאַפט, אזא ווילדער חלום האָט עס אַלעס אויסגעזעהען, אז ער האָט פון הארץ־וועה א קריץ געטהאָן

מיט די צייכן. און געהענדיג אין זיינע געדאנקען אויף צוריק האָט ער זיך עראינער אויף דעם ליעבען רעווָאלווער אין קעשינע, אויף דער צוויי־טאָגיגער יאָגעניש, די פלאכע טיהר אָהן א העלפט, און ווי ער האָט געזוכט דאָס גלעקל, און ווי עס איז ארויסגעקומען דער געשוואָלענער לאקיי, וועלכער האָט נאָך ניט בעוויזען אָנצוטהאָן זיין פראק, אין איין קאטונענער שמוציגער העמד, און ווי ער איז ארייננעגאנגען מיט דער ווירטהין אין ווייסען זאל, און האָט דערזעהען די דאָזיגע דריי, די פרעמדע.

און אלץ פרייער איז איהם געווָארען — און ענדליך איז איהם נעווָארען קלָאהר אז ער איז דערזעלביגער ווי ער איז געווען, און איז פאלשטענדיג פריי, פאלשטענדיג פריי און קאן געהן וואוהין ער ווייל.

ער האָט שטרייניג א פיהר געטהאן די אויגען איבער דעם אונבעקאנטען צימער, מיט דער איבערצייגונג פון א מענשען, וועלכער האָט אויף אן אויגענבליק ערוואכט פון שווערע שיכרות און דערזעהט זיך אין א פרעמדער סביבה, און בעאורטהיילט אלעס וואָס ער דערזעהט:

— וואָס איז דאָס! וואָס פאר אן אונזינן! וואָס פאר אן אומגעלומפערטער חלום!

— —

אָבער די מוזיק האָט געשפיעלט. אָבער די פרויענצימער איז געזעסען מיט פערבראכענע הענד און האָט געלאכט, ניט האָבענדיג קיין כח צו רויידען, אן אָבגעשוואכטע אונטער דער משא פון וואהנזינניגען, ניט־געזעהענעם גליק. אָבער דאָס איז דאָך ניט געווען קיין חלום.

— —

— איז וואָס־זשע איז דאָס? איז דאָס — דער אמת?

— דער אמת, ליעבינקער! אונגעשיעדען זיינען מיר מיט דיר.

דאָס איז — דער אמת. אמת — די דאָזיגע פלאכע, צוריבענע קלייד־לעך, וואָס היינגען אויף דער וואנד אין זייער נאקעטער אבשיי־ליכקייט. אמת — די דאָזיגע בעט, אויף וועלכער טויזענדע שיכור'ע מאנס־לייט האָבען זיך געשלאָגען אין דער צאפלענעם פון פאסקודנער תאוה. אמת — דאָס דאָזיגע שמעקעדיגע, אלטע, פייכטע געשטאנק, וואָס קלעפט זיך צום פנים און פון וועלכער אמת — זי, די

דאָזיגע פרוי מיט דעם בלייכען, אויסגעמאטערטען פנים און מיט דעם רחמנות'דיג גלויקליבען שמייכעל.

ווידער האָט ער אָנגעשפּארט זיין שווערען קאָפּ אויף די הענד, האָט געקוקט פון אונטערן שטערן, ווי א וואָלף, וועלכען אָדער מען דער'הרג'עט אָדער ער אליין וויל וועמען דער'הרג'ענען, און ער האָט געטראכט אָהן א סדר:

איז דאָס דער אמת, הייכט עס . . . דאָס הייסט, אז ניט מאָרגען און ניט איבערמאָרגען וועל איך פון דאנען ניט אוועק, און אלע וועלען זיך דערווייסען פאר וואָס איך בין ניט אוועק פון דאנען, בין געבליבען מיט א מיידעל . . . אָנגעטרונקען זיך . . . און מען וועט מיך אָנרופען: פערעטהער, פייגלינג, לומפּ. מאנכע וועלען מיך אפשר פארטהיידיגען, וועלען פרופען פארשטעהן, טרעפען . . . ניין, בעסער שוין דערוויל ניט צו האָפען, זאָל בעסער בלייבען אזוי. א סוף איז א סוף. אין דער פינסטערנעס. און וואָס וועט עס זיין? איך וויים ניט, פינסטער. מסתמא גפעם שרעקליכעס — איך וויים דאָך נאָך ניט זייערע גאנגען. ווי משונה: מען דארף זיך לעהרנען צו זיין א פערדאָרבענער. ביי וועמען לעהרנען זיך? ביי איהר? . . . ניין, זי טויג ניט, זי וויים דאָך אליין אויך ניט. אָבער איך וועל שוין דאָס קאָנען. אויב פערדאָרבען, דארף מען זיין פערדאָרבען בתכלית, אזוי, אז . . . אך, עפעס גרויסעס וועל איך חרוב מאכען! און דערנאָך? און דערנאָך וועל איך וועז ניט איז קומען צו איהר אָדער אין שיינק, אָדער אויף קאטארגע, און וועל זאָגען: איצט שעהם איך זיך שוין ניט; איצט פיהל איך זיך שוין אין קיין זאך ניט שולדיג געגען אייך; איצט בין איך אליין שוין אזא ווי איהר, א שמוציגער, א געזונקענער, אן אונגליקליכער. אָדער איך וועל ארויסגעהן א געזונקענער אויפ'ן מארק און וועל זאָגען: זעהט, וואָס איך בין! איך האָב אלעס געהאט: שכל, עהרע, ווירדע, און אפילו — שוידערליך גאָר א טראכט צו טהאָן — אפילו אונשטערבליכקייט; און דאָס אלעס האָב איך געווארפען אונטער די פיס פון א פראָכטיטוטקע, האָב פון אלעס זיך ענטזאגט בלויז דערפאר, וויל זי איז א געזונקענע. וואָס וועלען זיי זאָגען? זיי וועלען צוועפענען די מיילער, וועלען זיך וואונדערן און וועלען זאָגען: „דומקאָפּ!" געווים, דום. בין איך דען שולדיג דעריין וואָס

איך בין אַ גוטער ? זאָל זי אויך, זאָלען אלע זוכען גוט צו זיין . . . צוטהיל דיין פערמעגען פאר אַרעמע־לייט. אָבער דאָס איז דאָך דאָס פארמעגען און דער קריסטוס, אין וועלכען איך גלויב ניט. אַדער ווייטער : ווער עס וועט זיין נשמה אַוועקלייגען — ניט זיין לעבען, נור זיין נשמה, דאָס איז וואָס איך פערלאנג. האָט אָבער דען קריס־טוס אליין געזינדיגט מיט די זינדיגע, איז ער געווען אַ נואף, האָט ער גע'שיכור'ט ? ניין, ער האָט זיי בלויז מוחל געווען, זאָגאר גע־לייעבט. נו, און איך ליעב זי אויך, איך פערצייהע, איך האָב רחמנות — צו וואָס־זשע נאָך אליין גופא ? יא, אָבער זי געהט דאָך נאָר אין קלויסטער ניט. און איך אויך ניט. דאָס איז ניט קריסטוס, הייסט עס, דאָס איז נאָר עפעס אנדערעס, שרעקליכערעס. דאָס איז דער טייפעל !

— ווי שרעקליך, ליובא !

— שרעקליך, ליעבינקער. שרעקליך איז פאר אמענשען צו בע־גענגען זיך מיט'ן אמת.

זי רעדט שוין ווידער וועגען אמת. אָבער פאר וואָס זאָל עס זיין שרעקליך ? פאר וואָס זאָל איך מורא האָבען, ווען איך אליין ווייל אזוי ? געווים איז ניטאָ פאר וואָס מורא צו האָבען. וועל איך דען דאָרט, אין אפענער גאס, בעפאָר די דאזיגע צוזפענטע מיילער, וועל איך דען ניט זיין העכער פון זיין אלעמען ? א נאקעטער, א שמוציגער, אן אָבגערישענער — א שוידערליכען פנים וועל איך דאן האָבען — אליין אלעס אוועקגעבענדיג, וועל איך דען ניט זיין דער גרויזאמער אויסרופער פון דער אייביגער גערעכטיגקייט, וועלכע אפילו גאָט אליין מוז פאָלגען — אנדערש איז ער קיין גאָט ניט !

— ניטאָ קיין שרעקליכעס, ליובא !

— ניין, ליעבינקער, פאראן. האָסט קיין מורא ניט, דאָס איז גוט, אָבער איהם ניט רוף. מען דארף ניט.

אזוי הייסט עס האָב איך געענדיגט. ניין, ניט דאָס האָב איך ערווארט. ניט דאָס האָב איך ערווארט פאר מיין יונגען, שעהנעם לעבען. מיין גאָט, אָבער דאָס איז דאָך וואהנזינן, איך בין פון זינען אראָב ! נאָך ניט שפעט. נאָך מענליך אַוועקצוגעהן !

— ליעבינקער דו מיינער ! — האָט געפלאפעלט דאָס מיידעל, פארברעכענדיג די הענד.

ער האָט אויף איהר בייזלעך א קוק געטהאָן. אין איהרע זעלינ־
געשלאָסענע אויגען, אין דער בלאַנזשענדען, גלייקליכען אונזיניגען
שמייכעל איז געווען א שמאַכטענדע דורשט, א ניט־געזעטיגטער
הונגער. ווי זי וואָלט אויפגעפרעסען עפּעס אונגעהייערעס און וועט
אויפפרעסען נאָך. בייז האָט ער א קוק געטהאָן אויף די דינע, צארטע
הענד, אויף די דונקעלע גריבלעך אונטער די פּאכווּעס און האָט זיך
אונגעאיילט אויפגעהויבען. און מיט דער לעצטער אנשטרענגונג צו
ראטעווּען עפּעס שעצבארעס — דאָס לעבען, אָדער דעם זינן, אָדער
דעם אלטען, גוטען אמת — אונגעאיילט און ערענסט האָט ער זיך
אָנגעהויבען אָנטהאָן. ער קאָן דעם האלזטוך ניט געפינען.

— הער, האָסט דו מיין האלזטוך ניט געזעהען ?

— וואוהין ? — האָט זיך די פרויענצימער אומגעקוקט. איהרע
הענד זיינען ארָאבגעפאלען פון קאָפּ, און זי האָט זיך אין גאנצען
א ציה געטהאָן פאראויס, צו איהם.

— איך געה אוועק.

— געהסט אוועק ? — האָט זי ווידערהאלט אויסציהענדיג די
ווערטער — געהסט אוועק ? וואוהין ?

ער האָט בייז א לאַך געטהאָן.

— האָב איך דען ניט וואוהין צו געהן. איך געה צו מיינע
חברים.

— צו די גוטע ? דו האָסט מיך אבגענארט ?

— יא, צו די גוטע — האָט ער ווידער א לאַך געטהאָן. ענדליך
האָט ער זיך אָנגעטהאָן ; האָט א פיהר געטהאָן מיט די הענד איבער
די זייטען :

— דערלאנג מיר מיין טויסטער.

זי האָט דערלאנגט.

— און דעם זייגער ?

זי האָט איהם דערלאנגט. דער זייגער איז געלעגען דאָ, אויפ'ן
טישעל.

— אדיע.

— האָסט זיך דערשראָקען ?

ווי זאָגדערבאר זי האָט זיך געענדערט : ווייעווייז א מעכטיגע,
זאָגאר א מורא'דיגע, און וויילעווייז, אזוי ווי איצט, א פערטרויער־

טע, און עהנלִיכער צו א יונג מיידעל אויידער צו א פרוי. אָבער דאָס איז דאָך אלץ אויִנס. ער האָט געמאכט א טריט צו דער טיהר.

— און איך האָב געמיינט, אז דו וועסט פערבלִייבען.

— וואָס ?

— און איך האָב געמיינט, אז דו וועסט פערבלִייבען. מיט מיר.

— נאָך וואָס ?

— דער שלִיסעל איז ביי דיר, אין קעשינע. אזוי : כדי מיר זאל בעסער זיין.

עס האָט שוין א קלוגג געטהאָן דער שלִיסעל.

— נו, וואָס־זשע. געה זיך. געה צו דיינע גוטע, און איך . . .

. . . און אָט דאן, אין דער דאָזיגער לעצטער מינוט, וועו עס איז געבלִיבען בלוִיז צו עפענען די טיהר און אהינטער איהר ווידער געפינען די חברים, דאָס שהנע לעבען און דעם העלדישען טויט — האָט ער בענאגגען א ווילדען, אונפערשטענדלִיכען שריט, וועלכער האָט פעראונגלִיקט זיין גאנצען לעבען. צו דאָס איז געווען א משוגעת, וועלכע כאפט אמאל גאנץ פלוצלונג אן די שטארקסטע און די רוהיגסטע גייסטער, אדער אפשר ווירקלִיך האָט ער — אונטער דער קוויטשע־רייַ פון דער שיכור'ער פידעל, אין די וועגד פון אן עפענטלִיך הייזעל, אונטער דעם ווילדען כישוף פון דער פראָסטיטוטקעם אונטערגעשטרי־כענע אויגען — ענטדעקט עפעס א מין לעצטע, שרעקלִיכע וואהרהייט פון לעבען, זיין אייגענע וואהרהייט, וועלכע אנדערע מענשען האָבען ניט געקאָנט און קאָנען ניט פארשטעהן. נור צו א משוגעת אדער א געזונדער פערשטאנד, צו א שקר אדער א ניי־בעגריפענער אמת — ער האָט דאָס אָנגענומען פעסט, אהן צוריק־טרעטען, מיט יענער זיכערהייט פון א פאקט, וועלכע האָט זיין גאנצען פריהעריגען לעבען אויסגעצויגען אין איין גלִייכער פייעריגער ליניע, פלִיהענפעהיג, ווי אפיל.

ער האָט דורכגעפיהרט לאנגזאם, זעהר לאנגזאם מיט'ן האנד איבער'ן האָריגען הארטען שארבען און ניט פערמאכענדיג אפילו די טיהר — איינפאך איז ער צוגעגאנגען און געזעצט זיך צוריק אויף דעם אלטען פלאץ אויפ'ן בעט.

— וואָס איז מיט דיר ? האָסט עפעס פארגעסען ? — האָט זי

זיך פערוואונדערט : אזוי אונערוואַרטעט איז פאר איהר איצט געווען דאָס, וואָס איז געשעהען.

— ניין.

— וואָס זשע דען ? פאר וואָס געהסט דו ניט אוועק ?

און רוהיג, מיט דעם אויסדרוק פון א שטיין, אויף וועלכען דאָס לעבען האָט מיט דער שווערער האַנד אויסגעהאַקט א נייעם מוראַ'דיגען, לעצטען געבאָט, האָט ער געזאָגט :

— איך ווייל ניט זיין קיין גוטער.

זי האָט געוואַרט, ניט וואַגענדיג צו גלויבען — א צושראָקענע איז זי געווארען פלוצלונג פון דאָס, וואָס זי האָט אליין געזוכט און נאָך וואָס זי האָט געשמאַכט אזוי לאנג. אויף די קניע האָט זי זיך געשטעלט. און קוים שמייכלענדיג האָט ער, ערהויבענדיג זיך איבער איהר, שוין אויף א נייעם, אויף א שוידערליכען אופן, ארויפגעלייגט זיין האַנד איהר אויפ'ן קאָפּ און האָט ווידערהאָלט :

— איך ווייל ניט זיין קיין גוטער.

מיט גרויס שמחה האָט זי זיך געגומען עסק'ן, האָט איהם געגומען אויסטהאָן, ווי א קינד, האָט געגומען אבשניר לעגן זיינע שיך, האָט געפלאַנטערט די קניפלעך, האָט געגלעט זיין קאָפּ, זיינע קניע, און האָט אפילו ניט א לאָך געטהאָן — אזוי איבערפילט איז געווען איהר הארץ. פלוצלונג האָט זי א קוק געטהאָן אויף זיין פנים און איז א פארציטערטע געוואָרען.

— ווי בלייך דו ביסט ! טרינק, טרינק גיכער. דיר איז שווער, פעטינקא ?

— אלעקסיי רופט מען מיך.

— וואָס איז ניט אלץ איינס. ווילסט, וועל איך דיר אנגיסען א גלאָז ? אבער זעה, ניט בריה זיך אָב, וועג מען איז ניט געווהנט איז שווער צו טרינקען פון א גלאָז.

און צופעגענדיג דאָס מויל האָט זי געקוקט ביז ער האָט אויסגעטרונקען, לאנגזאם, ניט זיכער שלינגענדיג צו ביסלעך. ער האָט זיך צוהוסט.

— דאָס איז גארנישט, גארנישט. מען קאָן גלייך זעהען, אז דו ווערסט גוט טרינקען ! אזוי ביכט דו מיר א לייט ! וואָס פאר א פרייד דאָס איז פאר מיר !

זי איז אויף איהם ארויפגעשפרונגען, קוויטשענדיג פון ענטצי־קונג און האָט איהם אָנגעהויבען צו שטיקען מיט איהרע קורצע, שטאַרקע קושען, אויף וועלכע ער האָט ניט בעוויזען צו ענטפערען. ווי קאָמיש: א פרעמדע, און קושט אזוי! ער האָט זי פעסט צו־נויפגעדריקט מיט זיינע הענד, אז זי האָט ניט געהאָט קיין מעגליכ־קייט צו באוועגען זיך און ער האָט זי געהאַלטען אזוי א קורצע צייט, שוויינענדיג, און האָט זיך אַליין אויך קיין באוועג ניט געטהאָן; עפעס אזוי ווי ער וואָלט וועלען אויספֿרובירען די מאַכט פון רוהיג־קייט, די מאַכט פון דער פרוי און זיין אייגענע מאַכט. און די פרוי איז אונטערטעניגליך און מיט ענטציקונג פערשטומט געווארען אין זיינע הענד.

— נו, גוט! —האָט ער געזאָגט און האָט זיך אָבגעזופצט אונ־בעמערקטערהייט.

און ווידער האָט זיך די פרוי צוצאפֿעלט, ברענענדיג פון וויל־דער ענטציקונג ווי א פייער. און זי האָט אזוי פול געמאכט דעם צימער מיט איהרע בעוועגונגען, ווי זי וואָלט געוואָלט דאָ ניט איינע, נור עטליכע אזעלכע האַלב־וואהנזיניגע פרויען וואָלטען ריידען, בא־וועגען זיך, צאפֿלען זיך, ארומגעהן, קושען. זי האָט איהם אָנ־געטרונקען מיט קאָניאק און האָט אַליין געטרונקען. פלוצלונג האָט זי זיך א כאפ געטהאָן און האָט אזש א פאטש געטהאָן מיט די הענד.

— און דער רעוואָלווער! דעם רעוואָלווער האָבען מיר דאָך גאָר פארגעסען! גיב אהער, גיב גיכער, מען דארף איהם אָבטרא־גען אין קאנטאר.

— צו וואָס?

— מען דארף איהם ניט, איך האָב מורא פאר די דאָזיגע זאכען. און ווי, אז ער שיסט אוים פלוצלונג?

ער האָט א לאַך געטהאָן און האָט איבערגעזאָגט.

— און אז ער שיסט אוים פלוצלונג? יא. און אז ער שיסט אוים פלוצלונג?

ער האָט ארויסגענומען דעם רעוואָלווער און האָט לאנגזאם, ווי ער וואָלט פרופען אבווענגען אין האַנד די שוואכקייט פון דאָס רוהיגע, געהאָרכזאמע געווער, איבערגעבענדיג איהם דעם מיידעל. ער האָט אויך די פאטראָנען דערלאנגט איהר.

— טראָג אָב.

און וועָן ער איז געבליבען אליין, אהן א רעוואלווער, וועלכען ער האָט געטראָגען אזוי פיעל יאָהרען, מיט דער טיהר האלב־אָפען און פון ווייטען האָבען זיך צוגעטראָגען פרעמדע, אונבעקאַנטע שטי־מען און דער שטילער קלאַנג פון שבאָרען — האָט ער ערשט דער־פיהלט די גאַנצע אונגעהייערע מישא, וועלכע ער האָט ארויפגענומען אויף זיינע פלייצעס. ער איז זיך שטיל דורכגענאַנגען אין צימער און א קעהר טאָהנ׳דיג זיך מיט׳ן פנים אין דער זייט, וואו יענע האָ־בען זיך געדארפט געפינען, האָט ער א זאָג געטהאָן:

—נו?

און ער איז פערגליווערט געוואָרען, די הענד פערלייגט אויף דער ברוסט, די אויגען געוועגדעט אין דער זייט, וואו עס האָבען זיך געדארפט געפינען יענע. און אין דעם קורצינקען וואָרט איז געווען אויסגעדריקט זעהר פיעל: אי דער לעצטער אדיע, אי א שטומער ארויסרוף, אי א פעסט־ענטשיידענער, בייזער ענטשלוס צו קעמפען געגען אלעמען, אפילו געגען די אייגענע, און אביסעל איז דעריין אויך געווען א שטילעס בעקלאגען זיך.

אזוי האָט איהם געפונען שטאהענדיג ליובא, וועָן זי איז געקו־מען צו לויפען און גערעדט אויפגערעגטערהייט, נאָך ניט אריבער־טרעטענדיג דעם שוועל:

— ליעבינקער, דו וועסט דאָך ניט בייז זיין אויף מיר? נו, זיי ניט אין כעס; איך האָב אהער גערופען מיינע חברתות. אזוי נור, עטליכע. דאָס מאכט נישט. פארשטעהסט! מיר האָט זיך זעהר פארגלוסט ווייזען זיי דיך, מיין באשערטען, מיין ליעבינקען. זיי זיינען וואויל, זיי האָט היינט קיינער ניט געזומען, און זיי זיינען דאָרט אלע אליין. און די אפיצערען זיינען זיך צוגאַנגען אין די בעזונדערע צימערען. איין אפיצער׳ל האָט דערזעהען דיין רע־וואלווער און האָט איהם געלויבט: זעהר א גוטער, זאגט ער. נישט־קשה? ליעבינקער, נישט־קשה? — האָט איהם דאָס מיידל גע־שטיקט מיט קורצע, האסטיגע, שטארקע קושען.

און יענע זיינען שוין דערווייל ארויינגעקומען, אונטערקוויטשענ־דיג, חנ׳דלענדיג זיך, און האָבען זיך צוזעצט בסדר, איינע לעבען דער אנדערע. ס׳זיינען דאָרט געווען פינף אדער זעקס, די סאמע

מיאוס'ע אָדער אַלטע, צוגעפארבטע און מיט אונטערגעשטריכענע אויגען, מיט די האָאָר אָנגעקעמט איבער'ן שטערען. מאַנכע פון זיי האָבען זיך געמאַכט ווי זיי וואָלטען זיך געשעהמט און האָבען געקיבעלט, אַנדערע האָבען רוהיג און איינפאַך געווארט אויף קאָניאק און האָבען אויף איהם געקוקט ערענסט, דערלאַנגענדיג איהם די האַנד און בעגריסענדיג איהם ביים אַריינגעהן. קענטיג, קענטיג, אַז זיי האָבען זיך שוין געקלִיבען צו לייגען זיך שלאָפען, ווארום זיי זיינען אַלע געווען אָנגעטהאָן אין לייבטע קאָפאָטס, און איינע, אן אונגעהייער דיקע, אַ פויל און גלייכגילטיגע, איז געקומען זאָגאר אין איין אונטערקלייד, מיט נאַקעטע, אונגעוועהנלִיך דיקע הענד און פעטע, ווי צושוואָלענע, בריסט. די דאָזיגע דיקע און נאָך איינע מיט א בייזען, פויגלִישען, אַלטען פנים, אויף וועלכען עס איז געלעגען פודער, ווי בלאטיגע קאָלף אויף א וואנד, זיינען געווען פאַלשטענדיג שיכור, די איבריגע זיינען געווען פרעהלִיך בעזויפען. און די דאָזיגע אַלע האַלב־נאַקעטע, צוגעפענטע, לאַכענ'דיגע זיינען געוען ארום איהם, און דער אונערטרעגלִיכער ריח פון די קערפערס, פון שמעקדיגע זייף, פון שנאַפס און פון זיסלִיכער פייכטקייט האָט פארשמעקט דעם גאַנצען צימער. דער פארשוויצטער לאקיי איז געקומען צולויפען מיט קאָניאק און פּאָרטווויין, און אַלע מיידלִעך האָבען איהם בעגעגענט מיט אין כאָר פון קולות:

— מארקושא! לִיעבינקער מארקושא! מארקושא!

אפנים אַזא מנהג איז עס שוין געווען צו בעגעגענען איהם מיט אויסגעשרייען, ווארום אפילו די דיקע, שיבור'ע האָט אויף פויל א הוושע געטהאָן:

— מארקושא!

און דאָם אַלעם איז געווען אזוי אויסערגעוועהנלִיך: מען האָט געטרונקען, צוגעווינשעוועט זיך, געערדט אַלע מיט אמאָל און עפעם וועגען זייערע אייגענע אנגלִעגענהייטען. די בייזע, מיט'ן פנים פון א פויגל, האָט צורייצט און שרייענדיג דערצעהלט וועגען א גאַסט, וועלכער האָט זי געמומען פאר א בעשטימטער צייט, און דערנאָך איז עפעם צווישען זיי ארויסגעקומען. אָפט האָבען זיי אריינגעמישט שמוציגע זידלִעריי, אָבער זיי האָבען די זידעל־וועטער ארויסגערעדט ניט גלייכגילטיג, ווי מאַנסלייט, נור תמיד עפעם

מיט א בעזונדער שטעכינקייט, מיט אן ארויסרוף ; זיי האָבען אלע זאכען אָנגערופען אָפען מיט'ן נאָמען.

אָנפאנגס האָבען זיי זיך צו איהם ווייניג צוגעקוקט, און ער אליין האָט אויך עקשנות'דיג געשווינגען און האָט בלויז געקוקט. די גלויקלעכע ליובא איז צוזאמען מיט איהם געזעסען אויף דער בעט, ארומכעהמענדיג זיין האלז מיט איהר האַנד, האָט אליין ווייניג געטרונקען, נור פאר איהם האָט זי יעדע וויילע צוגענאָסען. און אָפט האָט זי איהם איינגעראמט אין אויער.

— ליעבינקער !

ער האָט פיעל געטרונקען, אָבער שיכור איז ער ניט געוואָרען; אין איהם איז פאָרגעקומען עפעס אזעלבעס, וואָס קומט ניט זעלטען פאָר אין מענשען אונטער דער נעהיימניספולער ווירקונג פון שטארקען אלקאהל. ווי לאנג ער האָט געטרונקען איז אין איהם פאָרגעקומען ווי א מין אונגעהייערע, צוישטערענדע ארבייט, וועלכע קומט פאָר שנעל און טויב. אזוי ווי אלעס, וואָס ער האָט אין זיך פון זיין לעבען זיך דערוואוסט, האָט ליעב בעקומען און דורכגעדאכט, זיינע געשפּרעכען מיט חברים, ביכער, די געפּעהרליכע און בעניסטערנדע טהעטיגקייט — וואָלט פאר'שרפה'ט געוואָרען שטיל, אָהן רויש, פערניכטעט אָהן א סליאד, נור עפעס אזוי ווי ער גופא וואָלט דערפון ניט חרוב געוואָרען, נור פארקעהרט, משונה'דיג קרעפטיגער און פעסטער געוואָרען. ווי ער וואָלט מיט יעדע אויסגעטרונקענע גלעזעל צוריקקעהרען זיך צו זיין אורשפרונג — צום זיידען, צום עלטערזיידען, צו יענע עלעמענטארע, אורשפרינגליכע בונטארעס, פאר וועלכע בונטעווען זיך איז געווען א רעליגיאָן און די רעליגיאָן איז געווען — בונט. ווי א בלאקירענדער פארב אונטער זודיגען וואסער, אזוי איז אראבגעוואשען געוואָרען און אבגעבלאקירט געוואָרען די פרעמדע ביכער־חכמה, און אנשטאט איהר איז ענטשטאנען זיינע, אן אייגענע, א וויילדע און פינסטערע, ווי א קול פון דער שוואַרצער ערד גופא. און מיט א וויילדער בריסקייט, מיט געדיכט־טיעפע, אונבעגרעניצטע וועלדער, מיט ברעגלאך צושפרייטע פעלדער האָט געאטהעמט די דאָזיגע לעצטע פינסטערע חכמה זיינע ; אין איהר האָט זיך געהערט דער צומישטער גלאקען־געשריי, אין איהר האָט זיך געזעהען דער בלוטיגער אבשיין פון שריפות ; און דער קלאנג

פון אייזערנע קייטען, און פערצווייפלטער געבעט און דער קייבענ־ דער שטן־גלעבטער פון טויזענדע ריעזיגע העלזער און דער שוואַרצער הימעל־גאָוואַלב איבער דעם אונבאַקאַנטען קאַפּ.

אַזוי איז ער געזעסען מיט זיין בלייכען בריט־ביינigען פּנים, ווערענדיג פּלוצלונג אַזא נאַהענט, אַזא אייגענער מיט די דאָזיגע אלע אונגליקליכע, וועלבע האָבען דא געהוזשעט ארום איהם.

און אין זיין חרוב געוואָרענער, אויסגעברענטער נשמה און אין זיין רואינירטער וועלט האָט ווי א וווייסער פייער פון צושמעלצטע שטאל געפינקעלט און געלויכטען הע! בלויז זיין צוגליהטער ווילען. בלינד איז נאָך געווען זיין רצון, צוועקלאָז נאָך, און האָט זיך שוין שמאכטענד געבויגען; און פיהלענדיג אן אונבענרעניצטע מאַכט, די פּעהיגקייט אלעס צו בעשאפען און אלעס חרוב צו מאַכען, איז זיין קערפּער ווי אייזען פערהארטעוועט געוואָרען.

און ער האָט פּלוצלונג א זעץ געטהאָן מיט'ן פויסט אין טיש:

— ליובקא! טרינק!

א שטראהלענדע, א שמייכלענדע, האָט זי אונטערטהעניג אָנ־ געגאָסען די גלעזלעך. ער האָט אויפגעהויבען זיין גלעזל און האָט א זאָג געטהאָן:

— פאר אונזער ברודערשאפט!

— דאָס מיינסט דו פאר יענע? — האָט א מורמל געטהאָן ליובא.

— ניין, פאר די. פאר אונזער ברודערשאפט! פאר די לומ־ פען, פאר די שופטען, פאר די פייגלינגע, פאר די צוטראטענע פון לעבען. פאר די, וואָס שטאַרבען פון סיפילים . . .

די מיידלעך האָבען זיך צולאכט, נור די דיקע האָט פויל גע־ מאכט דעם פּאַרוואורף:

— נו, דאָס, מיין טהייערינקער, איז שוין צופיעל.

— שווייג! — האָט א געשריי געטהאָן ליובא, בליץ ווערענדיג — ער איז מיין באשערטער!

— פאר אלע, וואָס זיינען בלינד געבוירען געוואָרען. זעהע־ דיגע! לאָמיר זיך אויסשטעכען די אויגען, וואָרום עס איז א שאַנ־ דע — ער האָט א זעץ געטהאָן מיט'ן פויסט אין טישל — וואָרום עס איז א שאנדע פאר די זעהענדיגע צו קוקען אויף די געבאָרענע

בלינדע. אויך מיט אונזערע לאכיטערנעלעך קאנען מיר ניט בעלייכטען דעם גאנצען חשך, דאן לאמיר פארלעשען די ליכט און לאמיר אלע קריכען אין דער פינסטערניש. אויב עס איז ניטא קיין גן־ערן פאר אלעמען, דאן דארף איך איהם פאר מיר אויך ניט — ווארום דאס איז דאך שוין ניט קיין גן־ערן, מיידלעך, נור, פישוט איז פישוט, א שווייגערי. מיידלעך, לאמיר אויסטרינקען דערפאר, אז אלע ליכטער זאלען צולאשען ווערען. טרינקט, חשך!

ער האט זיך לייכט א שאקעל געטהאן און האט אויסגעטרונקען. געערדט האט ער שווערלעך, אבער פעסט, קלאהר, מיט אן אבשטעל, אויסשפרעכענדיג דייטליך יעדעס וואָרט. קיינער האט ניט פערשטאנען זיין ווילדע רעדע, אבער ער איז אלעמען געפעלען געווארען — געפעלען געוואָרען איז ער גובא, א בלייכער און עפעס גאר אויך בעזונדער אופן א בייזער. פלוצלונג האט האסטיג אנגעהויבען צו ריידען ליובא, אויסשטרעקענדיג די הענד:

— ער איז מיין באשערטער. ער וועט בלייבען מיט מיר. ער איז געווען אן עהרליכער, ביי איהם זיינען פאראן חברים, און איצט וועט ער בלייבען מיט מיר.

— טרעט ארויין צו אונז, אויף מארקושאס פלאץ! — האט פויל א זאג געטהאן די דיקע.

— שווייג, מאינקא, איך וועל דיר די מאָרדע צושלאָגען! ער וועט בלייבען מיט מיר. ער איז געווען אן עהרליכער.

— מיר זיינען אלע געווען עהרליכע — האט געזאגט די בייזע, די אלטע. און די איבערגיג האבען אונטערגעכאפט:

— ביז איך בין אלט געוואָרען פיער יאהר בין איך געווען אן עהרליכע . . . איך בין נאָך איצט אויך אן עהרליכע, איך שווער גאט!

ליובא האט זיך שיער ניט צואוויינט:

— שווייג, שמוציגע וואָס איהר זייט. ביי אייך האט מען אוועקגענומען אייער עהרליכקייט, און ער האט אלעיין אוועקגעגעבען. האט געגנומען און אוועקגעגעבען: נא דיר אוועק מיין עהרליכקייט! איך ווייל ניט קיין עהרליכקייט! איהר זייט אלע דא . . . און ער איז נאך אן אונשולדיגער . . .

זי האט זיך צוכליפעט — און אלעס האט אויסגעשאסען אין א

געלעכטער. זיי האָבען געקייכט פון געלעכטער, ווי עס קאָנען בלויז קייכען בעזוויפענע, מיט דעם גאנצען הפקר פון זייערע געפיהלען; זיי האָבען געקייכט, ווי מען קאָן קייכען בלויז אין א קלייניעם צימער, וואו די לופט איז שוין אָנגעזעטיגט געוואָרען מיט קולות, אז ווייטערע קולות קאָנען שוין קיין חלל ניט געפינען און זיי ווערן הילכיג אָבגעשליידערט צוריק, בעטויבענדיג. מען האָט געווייגט פון געלעכטער, מען האָט זיך געקיקעלט איינע אויף די אנדערע, מען האָט געיאָמערט; די דיקע האָט זיך צוקוואקטשעט מיט א דיניקע שטיכע און איז אָהן כוחות אראָבגעפאלען פון שטוהל; ענדליך, קוקענדיג אויף זיי, האָט ער זיך אליין צוגאָסען מיט א געלעכטער. עפעם אזוי ווי די גאנצע שרים־וועלט וואָלט זיך אהער פערזאמעלט אום צו בעגלייטען מיט קייכענדען געלעכטער זיין קלייניגקע, אונשולדיגע עהרליכקייט אין קבר אריין — און עס האָט זיך צוקייכט מיט געלעכטער די געשטאָרבענע עהרליכקייט גופא. ניט געלאכט האָט בלויז ליובא. ציטערענדיג פון עמפאהרונג האָט זי געבראָכען די הענד, האָט עפעם אונפערשטענדליך געשריען און, ענדליך האָט זי זיך געוואָרפען מיט איהרע פויסטען שלאָגען די דיקע, און יענע האָט זיך קוים־קוים אָבגעוועהרט מיט איהרע נאקעטע רונדע הענד, ווי קלעצער.

— נענוג! — האָט ער א געשריי געטהאָן. אָבער זיי האָבען ניט געהערט. ענדליך זיינען זיי ביסלעכווייז שטילער געוואָרען.

— נענוג! — האָט ער נאָך אמאל א געשריי געגעבען — וואָרט! איך וועל אייך נאָך עפעם בעווייזען.

— הער אויף מיט זיי! — האָט געזאָגט ליובא, אבווישענדיג מיט'ן פויסט איהרע טרערען — מען דארף זיי אלעמען ארוים־יאָגען!

— דו האָסט זיך דערשראָקען? — האָט ער א קעהר געטהאָן צו איהר דעם פנים, וועלכער האָט זיך נאָך געטרייסלט פון קייכענדען געלעכטער — עהרליכקייט האָט זיך דיר פארוועלט? נאר איינע — דאָס איז בלויז וואָס דו באגעהרסט די גאנצע צייט! טרעט אָב פון מיר!

און ניט שוינקענדיג איהר מעהר קיין אויפמערקזאמקייט, האָט

ער זיך געווענדעט צו די איבעריגע, איז אויפגעשטאנען און האט אויפגעהויבען די הענד אין דער הויך :

— הערט. וואַרט. איך וועל אייך גלייך וויזען. קוקט אהער, אויף מיינע הענד.

פרעהליכע, נייגעריגע האבען זיי געקוקט אויף זיינע הענד און האבען געהאַרכזאם, ווי קינדער, געווארט מיט צועפענטע מיילער.

— אט — האט ער א טרייסל געטהאן מיט די הענד — אט האלט איך אין מיינע הענד מיין לעבען. זעהט איהר ?

— מיר זעהען ! ווייטער !

— שעהן איז געווען מיין לעבען ; ריין און פרעכטיג איז עס געווען, ווי יענע שעהנע וואזען פון פארצעלאן. און אט זערט : איך גיב עס א שליידער ! — ער האט א לאז געטהאן אראב די הענד מיט א קרעכץ, און אלע אויגען האבען זיך צוגעקוקט צו דער ערד, אזוי ווי דאַרט וואלט ווירקליך געווען געלעגען אן איידעלע צארטע זאך, וואס האט זיך צובראכען אויף שטיקלעך — דאס שעהנע, מענשליכע לעבען.

— צוטרעט עס מיט אייערע פיס, מיידלעך ! צוטרעט אזוי, אז עס זאל קיין ברעקעל ניט בלייבען ! — האט ער א טופע געטהאן מיט דער פוס.

און ווי קינדער, וועלכע אמוזירען זיך מיט א נייע שטיפעריי, אזוי האבען זיי אלע מיט א קוויטשעריי און גלעכטער אנגעהויבען שפרינגען און טרעטען מיט די פיס יענעם פלאץ, וואו עס איז אונגעזעהענערהייט גלעגען די צובראכענע, איידעלע, פארצעלאנענע וואזע — דאס שעהנע, מענשליכע לעבען. און וואס וויטער האט זיי אלץ מעהר אנגענאפט די ווילדהייט. אנשוויגען געווארען איז דאס קייכענדע גלעכטער און די קוויטשעריי. בלויז דאס שווערע אטהעמען און סאפען און דאס טרעטען מיט די פיס, ווילד, אונער־בארעמליך, אונאיינשלינגענד.

ווי א בעליידיגטע קענינין, איבערן אקסל, האט אויף איהם געקוקט ליובא מיט צוקאַכטע אויגען, און פלוצלונג, ווי זי וואלט ערשט איצט געכאפט זיך צום שכל, ווי זי וואלט ערשט איצט משוגע געווארען — האט זיך זיך אויף מיט א פרעהליכען יאמער א וואַרף געטהאן אין מיטען צווישען אלע טופענדע פרויען, און האט האסטיג

אָנגעהויבען צו טרעטען מיט די פיס. וועז ניט די ערענסטקייט פון די בעזויפטע פּנים׳ער, וועז ניט די ווילדהייט פון די פערטומאנעטע אויגען, וועז ניט די בייזקייט פון די צוזרעהטע, צוקרימטע מויל־ער — מען וואָלט געקאָנט מיינען, אז דאָס איז עפּעס א מין נייער, בעזונ־דער טאַנץ אָהן מוזיק אוז אָהן ריטהמוס.

אוז איינצעפּענדיג זיינע פינגער אין זיין האָרטען האָאָר־בעדעק־טען שאָרבען — האָט ער רוהיג אוז ערענסט־שטרייענג געקוקט.

* * *

עס האָבען געוועזט אין דער פינסטער צוויי שטימען.

ליובא׳ס קול, א נאָהענטער, אויפמערקזאמער, פיהרענדער, מיט א לייכטען ציטער פון א בעזונדער פּחד, ווי עס איז תמיד דער קול פון א פרוי אין דער פינסטער — אוז זיין קול, פעסט, רוהיג, ווי פון ווייט. די וועלטער חאָט זי אַרויסגעוועדט צו האָרט, צו דייט־ליך, אוז בלויז דעריין האָט זיך נאָך געפיהלט די ניט אין גאנצען אויסגעניכטערטע בעזויפענהייט.

— זיינען ביי דיר די אויגען אָפען? — האָט זי א פּרעג גע־טהאָן.

— אָפען.

— טראכסט דו וועגען עפּעס?

— איך טראכט.

שטיל אוז פינסטער, אוז ווידער דער אויפמערקזאמער, פאָר־זיכטיגער וווייבערשער קול:

— דערצעהל מיט עפּעס וועגען דיינע חברים. קאָנסט דו?

— פאר וואָס ניט? זיי זיינען געווען . . .

ער האָט געזאָגט „געווען" ווי לעבעדיגע רעידען וועגען טויטע, אָדער ווי א טויטער וועז ער וואָלט געקאָנט רעידען וועגען לעבעדיגע. אוז ער האָט דערצעהלט רוהיג, כמעט גלייכגילטיג, אוז אין דער רעגעלמעסיג פּליסענדער שטימע האָט זיך געהערט דער קופער־קלאנג פון לויה־גלאָקען — ווי אז אלטער מאן דערצעהלט פאר קינדער א מעשה וועגען אמאָליגע גבורים פון די לאנג פערפלאָסענע צייטען. אוז אין דער פינסטערקייט, וואָס האָט ווייט צורוקט די גרעניצען פון צי־מער, זיינען ענטשטאנען פאר ליובא׳ס צויבער־פערוואונדעטען בליק

א קליין הייפעל מענשען, שרעקליך יונגע, אהן פאטער און מוטער, האפנונגסלאז פרייגדליך אי יענער וועלט, געגען וועלכער זיי קעמפען, אי יענער — פאר וועלכער זיי קעמפען. אוועקגעאנגענע אין זייער פאנטאזיע אין דער וויטער צוקונפט, צו מענשען ברידער, וועלכע זיינען נאך ניט געבוירען געווארען; בלייבע געהען זיי דורך זייער קורצען לעבען; פערבלוטיגטע שאטענס, געשפענסטער, מיט וועלכע מענשען שרעקען איינע די אנדערע און זינלאז־קורץ איז זייער לעבען: יעדען פון זיי ערווארט די תליה, אדער קאטארגע, אדער וואהנזינן; וויטער האבען זיי ניט וואס צו ערווארטען — קאטארגע, תליה, וואהנזינן. און צווישען זיי זיינען פארען אויך פרויען . . . .

ליובא האט צושראקען א קרעכץ געטהאן און האט זיך א הויב געטהאן אויף די עלענבויגענס.

— פרויען! וואס רעדסט דו, ליעבינקער!

. . . יונגינקע, איידעלע מיידעלעך, נאך נאר קינדער כמעט, געהען מוטהיג און העלדיש אין די טריט פון די מענער און קומען אום . . .

— קומען אום! מיין גאט! — ליובא האט זיך צוקליפעט און האט זיך צוגעדריקט צו זיין אקסעל.

— וואס — עס ריהרט דיך?

— קיין זאך ניט, ליעבינקער, סתם אזוי. דערצעהל, דערצעהל!

און ער האט דערצעהלט וויטער. מערקווירדיג: דער אייז האט זיך פערוואנדעלט אין פייער; און די בענרעבנים־קלאנגען פון זיין אבשיערס־רעדע האט פאר איהר מיט איהרע אפענע, ברענענדע אויגען האבען פאר איהר אנגעהויבען פלוצלונג צו קלינגען די בשורות פון א נייעם, פרייד־פולען, מעכטיגען לעבען. טרעהרען זיינען שנעל אנגעלאפען אין איהרע אויגען און זיינען גלייך פערטריקענט געווארען, ווי אויף א פייער; אן אויפגערעגטע מיט ווידערשטאנד, האט זי שמאכטענד געהערט, און ווי א האמער אויף הייסען אייזען, אזוי האט זיין יעדעס ווארט געשמידט אין איהר א נייע קלינגענדע נשמה. גלייכמעסיג האט זיך ארונטערגעלאזען דער האמער, און אלץ קלינגענדער איז געווארען איהר נשמה — און פלוצלונג האט אין דעם שטי־

קענדען גערויך פון ציטער הויך דורכגעקלונגען א נייער, אונבעקאנטער קול — דער קול פון א מענשען :

— לייבער ! איך בין דאך אויך א פרוי !

— וואס־זשע ווילסט דו ?

— קאן איך דאך אויך געהן צו זיי !

ער האט געשוויגען. און פלוצלונג האט זיך איהר אין זיין שווייגען, אין דעם וואס ער איז געווען זייערער א חבר און געלעבט מיט זיי, אנגעהויבען אויסווייזען, אז ער איז אזא בעזונדערער, אזא וויכטיגער, אז איהר איז געווארען אונבעקוועם — ווי קומט זי צו לייגען מיט איהם, אזוי פראסט, לייגען געבען איהם און ארומנעהמען איהם ! זי האט זיך אביסעל אבגערוקט, האט אוועקגעלייגט איהר האנד אזוי, אז זי זאל איהם ניט מאכען שטארק פיהלען איהר בעריהרונג. און פארגעסענדיג איהר האס צו די גוטע, איהרע אלע טרעהרען און קלאות, איהרע לאנגע יאהרען פון עלענדקייט אין׳ם פערדארבענעם הויז, א בעזונטע פון דער שעהנהייט און פון דער זעלבסט־אויפאפפערונג פון זייער לעבען — איז זי אויפגערעגט געווארען ביז רויט ווערען, ביז טרעהרען, וועז איהר איז ארויפגעקומען א שרעקליכער גערוסנק, אז יענע וועלען אפשר זי גאר ניט וועלען אריינגעהמען.

— לייבער, וועלען זיי מיך אריינגעהמען ? פאר וואס זשע זאל דאס אזוי זיין, גאט מיינער ! זאג, ווי מיינסט דו, ווי מיינסט דו, וועלען זיי מיך צונעהמען ? וועלען זיי זיך ניט אבעקלען. וועלען זיי ניט זאגען : דו קאנסט ניט, דו ביסט א שמוציגע, דו האסט געהאנדעלט מיט זיך ? זאג דאך !

א ווייל שווייגען, דערנאך אן ענטפער, וואס ברייננט בריייד :

— זיי וועלען אריינגעהמען. פאר וואס דען ניט ?

— לייבינקער דו מיינער ! וואס זשע זיינען זיי אזלכע . . .

— גוטע — האט געענטפערט די מענליכע שטימע, ווי ער וואלט א שטעל געטהאן א טעמפען קיילעביגען פונקט. און אן ערמונטערטע, מיט ריהרענדען צוטרוי האט דאס מיידעל ווידערהאלט :

— יא. גוטע.

און אזוי ליכטיג איז געווען איהר שמייכעל, אז עס האט אויסגעוויזען ווי דער חשך גופא וואלט א שמייכעל געטהאן, און עפעס

מינים שטערנדלעך האבען אנגעהויבען ארומצולויפען, בלויאינקע, פינטעלעך. א נייער אמת איז פאר דער פרוי געקומען, אבער ניט פחד, נור שמחה האט דער אמת געטראגען פאר איהר.

און אן איינגעהאלטענע, בעטענדע שטימע :

— לאמיר־זשע געהן צו זיי, ליעבינקער ! דו וועסט מיך אהין פיהרען ; וועסט דו זיך ניט שעהמען, וואס דו וועסט בריינגען אזא ? זיי וועלען דאך פארשטעהן וויי אזוי דו ביסט אריינגעפאלען אהער. נו, ווירקליך, אז מען יאגט זיך אזוי נאך א מענשען, וואו־זשע זאל ער זיך אהינ־טהאן ? ניט נור אהער, אפילו אין א מיסט־גרוב קאן מען אמאל אריינקריכען. און איך . . . און איך . . . איך וועל שוין סטארעווען זיך. וואס־זשע שוויינסט דו ?

א שטריינג־ערנסטער שווייגען, אין וועלכען עס הערט זיך דאס קלאפען פון צוויי הערצער — איינס אפט, האסטיג, אונרוהיג, און דאס צוויטע — הארט, זעלטענוויי, זאנדערבאר זעלטען־וויי.

— דיר איז א שאנדע צו בריינגען אזא ?

א שטריינג־ערנסטער, לאנגער שווייגען, און אן ענטפער, פון וועלכען עס האט א וועהע געטהאן מיט קעלט און מיט הארטקייט פון א שטיין.

— איך וועל ניט געהן. איך ווי‌ל ניט זיין קיין גוטער.

א שטיל־שווייגען.

— זיי זיינען פריצים ! — האט עפעס משונה'דיג און עלענד דורכגעקלונגען זיין שטימע.

— ווער ? — האט זי דומפ א פרעג געטהאן.

— יענע, די פריהערדיגע.

ווידער א לאנגער שטיל־שווייגען — ווי פון דער הויך ערגעץ וואלט זיך אראבגעריסען א פויגעל און פאלט, רוישלאז דרעהענדיג זיך אין דער לופט מיט איהרע ווייכע פליגלען און קאן בשום אופן ניט דערגרייכען צו דער ערד אום דערשלאגען צו ווערן און בלייבען רו־היג ליגען. אין דער פינסטערקייט האט ער דערפיהלט, ווי ליובא האט שוויגענדיג, שטיל און פארזיכטיג אריבערגעקליבען זיך איבער איהם, און האט אנגעהויבען עפעס עסק'ן זיך.

— וואס איז ?

איך ווייל אזוי ניט ליגען. איך ווייל זיך אָנטהאָן.

אפּנים זי האָט זיך אָנגעטהאָן און האָט זיך געזעצט, וואָרום דער שטוהל האָט לייכט א סקריפּע געטהאָן. און עס איז געוואָרען אזוי שטיל, ווי אין צימער וואָלט קיינער ניט געווען. און לאנג איז אזוי שטיל געווען; און א רוהיגער, ערענסטער קול האָט געזאָגט:

— ליובא, דאָרט, אויפ'ן טיש איז דוכט זיך געבליבען קאניאק. טרינקט אוים א גלעזעל און לייג זיך.

VI

עס איז שוין נעווען נאָנץ ליכטיג, און אין הויז איז געווען שטיל ווי אין יעדען הויז — ווען עס איז ערשיענען פאָליציי. נאָך לאנגע צווייפלען און מורא האָבען אז עס זאָל ניט ארויסקומען א סקאנדאל און פעראנטוואָרטליכקייט, איז מארקושא אוועקגעשיקט געוואָרען אין דער פאָליציי מיט א געוויער און פינקטליכער מעלדונג וועגען דעם זאָנדערבארען בעזוכער, און אפילו זיין רעוואָלווער מיט די פאטראָנעם. און דאָרט האָט מען גלייך געטראָפען וועד דאָס איז. שוין דריי טעג ווי די פאָליציי האָט פאנטאזירט בלויז וועגען איהם און האָט געפיהלט אז ער מוז זיין דא, נאָהענט ערגעץ; און זיין לעצטער סליאד איז פערשוואונדען דאָרט טאקע אין יענעם געסל. מען האָט שוין אפילו געווען בעשלאָסען צו מאכען א אבלאווע אויף אלע עפענטליכע הייזער פון יענעם קוואָרטאל, אבער אימיצער האָט עפעס אָנגעוויזען א נייעם וועג ווי צו זוכען, א פאלשען וועג, און מען האָט וועגען דער אבלאווע אויפ'ן הייזעל פארגעסען.

אונרוהיג האָט זיך צוקנאקט דער טעלעפאָן. און שוין אין א האלבע שטונדע ארום, אין אקטאבער־קעלט, אבראמענדיג מיט די פאדעשוועס דעם פראָסטיגען גרונד, האָט זיך איבער די פוסטע גאסען באוועגט אן אונגעהייערע מאסע פאָליציי און שפיאָנען. פאר־אויס, פיהלענדיג מיט'ן גאנצען קערפער זיין בייזע מיסטיאָן צו געהן פאראויס, איז געגאנגען דער פריסטאוו, א זעהר הויכער, בעיאה־רענטער מאן, אין א בריטען, פארמענעם מאנטעל, ווי א זאק. ער האָט געגעניצט, האָט איינגעגראָבען זיין רויטליך נאז אין די גרויע

וואָנצעם און האָט אַליין געטראכט כּיט האַרץ־וועה, אז עם וואָלט בע־
סער געווען צו וואַרטען אויף די סאָלדאטען, אז עם איז אן אונזינן
צו געהן אויף אזא מענשען אהן סאָלדאטען, בלויז מיט אומגעלומ־
פּערטע, פערשלאָפענע פּאָליציייסקע, וואָס קאָנען ניט שיבען. אוּן
ער האָט שוין ביי זיך אין די געדאנקען זיך עטליכע מאָל אָנגערופען
„א קרבן פון פּפליכט" און האָט דערביי שווער און לאנג געגעניצט.

דאָס איז געווען אן אלטער פּריסטאוו, וועלכער איז תמיד גע־
וען א ביסעל שיכור'לעך און פערדאָרבען איבער די עבענטליכע היי־
זער, וואָס געפינען זיך אין זיין קוואַרטאָל און וועלכע האָבען איהם
נעצאָהלט א היבשע מטבע פאר זייער עקזיסטענץ; און שטאַרבען
האָט זיך איהם גאָר ניט געוואָלט. וועז מען האָט איהם היינט אויפ־
געהויבען פון בעט, האָט ער לאנג איבערגעלייגט דעם רעוואָלווער
פון איין האַנד אין דער אנדערער, און הגם עס איז געווען ווייניג צייט,
האָט ער געהייסען רייניגען זיין ראָק, ווי ער וואָלט זיך דאָס געקלי־
בען צום מוסטירען. נאָך נעכטען האָט מען אין אוטשאסטאק געוּרעדט
צווישען זיך וועגען איהם, וועגען וועלכען די פּאָליציי האָט לעצ־
טע טעג געהאָלטען אין איין פאנטאַזירען, און דער פּריסטאוו האָט
מיט זיין ציניזם פון אן אלטען שיכור אָנגערופען איהם א העלד, אוּן
זיך אן אלטע פּאָליציייסקע שליוכע. אוּן וועז זיינע אונטער־פּריסטאווס
האָבען זיך צוגאָבט, האָט ער זיי ערענסטערהייט פערזיכערט, אז
אזעלכע העלדען זיינען נויטהיג, וועז אפילו בלויז צוליעב דעם, אז
מען זאָל זיי היינגען.

— היינגסט איהם אויף — איז אי איהם אנגענעהם אי דיר אנ־
גענעהם. איהם, וויי ער גהט גליך אריין אין גן־עדן, אוּן מיר —
אָלס א בעשטעטיגונג אז העלדען האָבען זיך נאָך ניט אויסגענומען אין
דער וועלט, זיי זיינען נאָך פּאראן. נו, וואָס שצירעט איהר די
צייהנער, ווי איך זאָג אייך — ריכטיג!

— אמת, ער אליין האָט אויך דערביי גלאָבט, וואָרום ער
האָט שוין לאנג פארגעסען וואו אין זיינע ווערטער איז אמת און וואו
שקר, אוּן אז זיין גאנצער פער'שיכור'טער לעבען, וועלכער איז ווי
מיט א טאבאק־רויך פערצוינגען, איז אזוי מיאום פערדאָרבען. נור
היינט, אין דעם אָקטאָבער־מאָרגען, גהענדיג איבער די קאָלטע גא־
סען, האָט ער קלאָהר דערפיהלט, אז דאָס נעכטיגע — איז ליגען און

אז „ער" איז פשוט א לומפ ; און ער האָט זיך אליין געשעהמט פאר זיינע נעכטיגע אינגלישע רייד.

— א העלד ! געווויס ! מיין גאָט, אויב ער וועט נור, דער לייזאק, אויב ער וועט נור א שאָקעל טהאן זיך, וועל איך איהם דער'הרג'ענען, ווי א הונד. מיין גאָט !

און ער האָט וויייטער געטראכט פארוואָס איהם, דעם אלטען פריסטאוו, ביי וועמען עס טרייסעלען זיך שוין די פים פון רהומאטיז, וויילט זיך נאָך אזוי לעבען ? און מיט אמאל האָט ער געטאָפען, דאָס איז דערפאר, ווייל אויף דער גאס איז א פרעסטל. ער האָט זיך א קערער געטהאָן אויף צוריק און האָט מיט ווילדען כעס א געשריי געטהאָן :

— מארש ! אין אָרדנונג ! געהען, אזוי ווי די שעפסען . . . איהר . . .

און אונטערן מאנטל האָט אונטערגעבלאָזען דער ווינד, און דער ראָק איז געווען עפעס ברייט, אז דער גאנצער קערפער האָט זיך אין די בגדים געבאמבלט, ווי ער וואָלט עפעס פלוצלונג מיט אמאל מאגער געוואָרען. די לאדאָניעס פון די הענד האָבען אבער געשוויצט, ניט קוקענדיג דערויף, וואָס ס'איז געווען אזא קעלט.

מען האָט דאָס הויז אזוי ארומגערינגעלט, ווי מען וואָלט זיך געקליבען צו ארעסטירען ניט אין אייניציגען שלאָפענדיגען מענשען, נור ווי א גאנצער רעגימענט שונאים וואָלט דאָרט געווען פארשטעקט; און שטילינקערהייט, אויף די שפיין־פינגער, האָבען זיי זיך דערקליבען דורך דעם פינסטערען קאָרריידאָר ביז יענער שרעקליכער טיהר. עס האָט זיך דערהערט א פערצווייפעלטער קלאפ, א געשריי, פייגע סטראשונקעס דערשיסען איהם דורך דער טהיר ; און וועג זיי האָבען זיך אריינגעריסען ענדליך ווי א געדיכטער לאווא־שטראָם, אין דעם קליינעם צימער, אראָבשלאָגענדיג כמעט פון די פים די האלב־נאקעטע לייבא, און האָבען אָנגעפיעלט דעם קליינעם חדר'ל מיט שטיווועל, שינעלען און ביקסען, האָבען זיי דערזעהען : ער זיצט אויף דער בעט אין איין העמד, די נאקעטע, האָריגע פים ארונטערגעלאָזען אויף דר'ערד, זיצט און שווייגט. און עס איז ניט געווען דאָרט ניט קיין באָמבע, ניט קיין אנדערע מורא'דיגע זאכען. דאָס איז געווען בלויז א געוועהנליכער צימער‌ל פון א פראָסטיטוטקע, א

שמוציגער, עקעלהאפטער, וועז עס ווערט ליכטיג אויף טאָג ; א צו־טראָטענע בריטיע בעט, צוואוואַרפענע קליידער, א פארגאַסענער, פארפאסקודיעטער טיש פון נעטראנק ; און אויף דער בעט איז נעזעסען א ראזירטער, בריט־באקיגער מאנספארשוין מיט א פערשלאָ־פענעם, אביסעל צוגעשוואָלענעם פנים און האָאריגע פים און האָט געשוויגן.

— העגד אין דער הויף ! — האָט א געשריי געטהאָן פון הינטער זיין רוקען דער פריסטאוו און האָט שטאַרקער געדריקט דעם רעוואָל־ווער אין זיין פערשוויצטער האנד.

ער האָט די הענד ניט אויפגעהויבען און ניט געענטפערט.

— בעזוכען ! — האָט א געשריי געטהאָן דער פריסטאוו.

— וואָס זוכען, אז ס'איז קיין זאך ניטא ! מיין גאָט ! אפילו דעם רעוואָלווער האָב איך דאָך אבגעטראָגען ! — האָט געשריען ליובא און איהרע צייהנער האָבען געקלאפט פון פחד. זי איז אויף געווען אין איין צוריבענער העמד בלויז ; און צווישען די אָנגעטהאָנענע אין שינעלען, האָבען זיי ביידע, א האלב־נאקעטער מאנספערשוין און האלב־נאקעטע פרויענצימער, ארויסגערופען שאנדע, עקעל און אן אבשטויסיגען רחמנות. מען האָט ארומגעזוכט אין זיינע קליידער, ארומגעטאפט די בעט, ארייגעקוקט אין די ווינקלען, אין קאמאָד, און מען האָט גארנישט געפונען.

— איך האָב דאָך אליין אבגעטראָגען זיין רעוואָלווער ! — האָט אליז אהן א טעם גע'טענה'ט ליובא.

— שוויג, ליובקא ! — האָט דער פריסטאוו א געשריי געטהאָן. ער האָט געקענט דאָס מיידעל, האָט אמאל צווי, דריי, מיט איהר גענעבטיגט, און ער האָט איהר איצט געגלויבט ; אבער אזוי אונערווארטעט איז געווען אזא גליקליכער פאל, אז פון שמחה האָט זיך געווארלט שריין, קאמאנדעווען, ווייזען זיין מאכט.

— ווי איז די פאמיליע ?

— איך וועל ניט זאָגען. און וועל אין אלגעמיין אויף פראגען ניט ענטפערן.

— געווים, געווים ! — האָט שטעביג געענטפערט דער פריסטאוו, האָט זיך אבער א ביסעל צושראָקען. ער האָט אבער דערנאָך א קוק געטהאָן אויף די האָאריגע, נאקעטע פים, אויף דער גאנצער אבשיי־

ליכקייט — אויפ'ן מיידעל, וואָס האָט געציטערט אין א ווינקעל און ער האָט פּלוצלונג א צווייפעל געטהאָן.

— צו איז דאָס יענער? — האָט ער א פּרעג געטהאָן אן א זייט ביים שפּיאָן — עפּעס ווייזט מיר אויס אזוי ווי . . .

דער שפּיאָן, וועלכער האָט זיך גוט איינגעקוקט אין זיין פּנים האָט בעשטעטיגענד א שאָקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ:

— ס'איז יענער. ער האָט נור־וואָס אָבראזירט זיין באָרד. מען קאָן פון זיינע באקען־ביינער איהם דערקענען.

— יא, די באקען־ביינער זיינען פון א רוצח, דאָס איז אמת . . .

— און אויף די אויגען גיט א קוק. איך וועל זיינע אויגען דערקענען צווישען טויזענדע.

— די אויגען, יא . . . ווייז אקארשט דאָס בילד.

לאנג האָט ער זיך איינגעקוקט אין דעם מאָטען, ניט־דעטוישירטען בילד — און אויפ'ן בילד איז ער געווען אזוי שהען, עפּעס א בעזונדער ריינער יונגער מענש מיט א גרויסען, רוסישען, צולייגטען באָרד. דער בליק איז געווען, דוכט זיך, דערזעלביגער, נור ניט אזא אנגעוואלקענטער, זאָנדערן א רוהיגער און קלאָהרער. די באקען־ביינער האָבען זיך גאָר ניט געזעהען.

— זעהסט: די באקען־ביינער זעהען זיך ניט.

— יא, אָבער אונטערן באָרד זיינען זיי דאָך. און אויב מען זאָל דורכטאפּען מיט די אויגען . . .

— יא, אזוי איז עס אפּשר, אָבער . . . פּלעגט מיט איהם טרעפּען פּער'שיכור'ען זיך?

דער שפּיאָן, א הויכער, א מאגערער, מיט א גלעזען פּנים און שיטער בערדעל, אליין א געפּעהרליכער פּיאניצע, האָט מיט א מין פּאר־ענטפּערן איהם א שמייכעל געטהאָן.

— ביי זיי געהט קיין שיכרות ניט אָן.

— דאָס וויים איך אליין אויך, אז ביי זיי געהט דאָס ניט. אָבער . . . הערט — איז צו איהם צוגענאנגען דער פּריסטאוו: — האָט איהר דאָס אנטהייל נעמומען אין דעם אטענטאט אויף נ . . .? — ער האָט מיט רעספּעקט אָנגערופען א זעהר וויכטיגע בעוואוסטע פּאמיליע.

אבער יענער האָט געשוויגען און האָט געשמייכעלט. ער האָט בלויז אביסעל געווינט איין האָריגען פוס מיט צוקרימטע פינגער.

— מען פרעגט דאָך אייך.

— לאָזט איהם. ער וועט דאָך ניט ענטפערען. לאָמיר ווארטען אויף דעם זשאנדארמסקען ראטמייסטר מיט'ן פראקוראר. יענע וועלען איהם שוין צווינגען צו רעדען!

דער פריסטאוו האָט זיך צולאכט, נור אויפ'ן הארצען איז איהם אלץ ערגער און ערגער געווארען. וועז מען איז געקראכען אונטער דער בעט, האָט מען דאָרט עפעס א קאהר געטהאָן און צוגאסען, און עס האָט איצט זעהר פאסקודנע געשמעקט אין דעם ניט אויסגעלופטע טערטען צימער. „ווי עקעלדיג!" — האָט א טראכט געטהאָן דער פריסטאוו, הגם וואָס איז נוגע צו רייזהייט איז ער ניט געווען קיין גרויסער מפונק, און ער האָט איצט מיט אבשטויס א קוק געטהאָן אויף דער נאָקעטער, וויעדיגער פוס. ער וויגט נאָך מיט'ן פוס! דער פריסטאוו האָט זיך א קאהר געטהאָן: א יונגער, וויים־האָריגער גארדאוואי מיט לחלוטין ווייסע ברעמען: האָט געקוקט אויף ליובא'ן און האָט חנ'דעלדיג געשמייכעלט, האלטענדיג דעם ביקס מיט ביידע הענד ווי א נאכט־שומר אין דארף האלט דעם שטעקען.

— עי, ליובקא! — האָט א געשרייי געטהאָן דער פריסטאוו: פארוואָס האסט דו עפעס, דו טאכטער פון א צויג, גלייך ניט געמסר'ט, ווער עס איז ביי דיר?

— איך האָב דאָך . . .

דער פריסטאוו האָט איהר ארָאבגעלאָזען א פאטש אין איין באק, אין דער אנדערער.

— אָט איז דיר! אָט איז דיר! איך וועל דאָ אייך וויזען!

ביי יענעם האָבען זיך אויפגעהויבען די ברעמען און ער האָט אויפגעהערט צו וויגען מיט דער פוס.

— אייך געפעלט דאָס אפנים ניט, יונגער מענש? — דער פריסטאוו האָט וואָס ווייטער אויף איהם געקוקט אלץ מיט מעהר פעראכטונג — גארנישט צו מאכען! איהר האָט אָט דעם פיסק געקושט, און מיר דעלאנגען אין'ם פיסק . . .

און ער האָט זיך צולאכט, און געשמייכעלט האָבען אויך אביסעל אין פערלעגענהייט די פאליציייסקע. און וואָס וואונדערליכער

פון אַלעם איז געווען : די געשלאָגענע ליובא אַליין האָט זיך אויף צולאכט. מיט אנגענעהמקייט האָט זי געקוקט אויף דעם אַלטען פּריסטאוו, ווי זי וואָלט הנאה האָבען פון זיין חוזק מאכען, פון זיין פּרעהליכען כאַראַקטער, און זי האָט געלאכט. אויף איהם האָט זי קיין איין מאָל ניט א קוק געטהאָן, זינט די פּאָליציי איז אָנגעקומען, נאאיוו און אָפענהערציג פּערראטהענדיג איהם. ער האָט דאָס געזעהען און האָט געשווויגען, שמייכלענדיג זאָנדערבאר, עהנליך צו דעם, ווי עס וואָלט שמייכלען אין וואלד א גרויער, איינגעוואקסענער שטיין אין דער ערד, א בארעקטער מיט שימעל. און ביים טיהר האָבען זיך שוין דערווייל אָנגעקליבען האַלב־נאַקעטע פרויען ; צוויישען זיי זיינען געווען אויך יענע, וואָס זיינען נעכטען מיט איהם געזעסען. אָבער געקוקט האָבען זיי גליכגילטיג, מיט א טעמפּער נייגעריגקייט, ווי זיי וואָלטען איהם דאָס דערזעהען צום ערשטען מאָל ; און עס איז קענטיג געווען, אז דאָס נעכטיגע האָבען זיי לחלוטין פארגעסען. מען האָט זיי באלד ארויסגעיאָגט.

עס איז שוין געוואָרען נאָר טאָג און אין׳ם צימער׳ל איז געוואָרען אַלץ אבשטויסענדער און עקעלהאפטער. עס זיינען ערשיענען צוויי אָפּיצערען, ניט אויסגעשלאָפענע, מיט אָבגעניצעווועטע פנים׳ער, אָבער אָנגעקליידעטע, ריינע און זיי זיינען אריין אין צימער.

— אונמענליך, מיינע העררן, ביי גאָט, אונמענליך ! — האָט פּויליערהייט געזאָגט דער פּריסטאוו און האָט בייז געקוקט אויף איהם. זיי זיינען אויך צוגענאנגען און האָבען איהם בעקוקט פון קאָפּ ביז די פּיס, האָבען בעקוקט ליובא, און האָבען אונזשענירט געמאכט בעמערקונגען.

— א פיינער יונג ! — האָט געזאָגט א יונגינקער אָפּיצערל, דערזעלביגער, וואָס האָט אַלעמען איינגעלאדען לעצטע נאכט צום קאָטיליאָן. ביי איהם זיינען ווירקליך געווען פּרעכטיגע ווייסע צייהנער, פּוכיגע וואָנצעס און צערטליכע אויגען מיט גרויסע, מיידעלשע ברעמען. אויף דעם ארעסטירטען האָט דער אָפּיצערל געקוקט מיט א פּראכטענדען רחמנות און האָט אזוי געקנייטשט דעם פּנים, ווי ער וואָלט געווען פּארטיג צו־צואוויינען זיך — ווי אזוי־זשע איז דאָס געוואָרען, מיין הערר, אי־אי־אי ! — האָט ער געשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ און האָט געקרימט דעם פּנים מיט עגמת־נפש.

— אַזוי איז דאָס, הערר אַנאַרכיסט. ניט ערגער פון אונז, זינ־דיגע, מיט מיידעלעך. אפּנים אויך א שוואַכער בשר־ודם נעבעך ? — האָט זיך צולאכט אן אנדערער, אן עלטערער.

— פּאַר וואָס־זשע האָט איהר אָבגענעבען אייער רעוואָלווער ? איהר וואָלט דאָך לכל הפּחות געקאָנט שיסען. נו, איך פּארשטעה, איהר זייט אַריינגעפאלען אהער, נו, דאָס קאָן טרעפען מיט יעדען, אָבער דעם רעוואָלווער פּאר וואָס האָט איהר אָבגענעבען ? דאָס פּאסט דאָך ניט פּאר די חברים ! — האָט זיך געהיצט דער יונגינקער און האָט גענומען ערקלעהרען דעם עלטערען : — ווייסט איהר, הערר קנאַררע, ביי איהם איז געווען א דרייר־רעהריגער ברוינינג, שטעלט זיך פּאָר ! אך, ווי אונפּאסיג דאָס איז !

און שפּאטענד שמייכלענדיג פון דער הויכקייט פון זיין נייער וואַרהייט, וועלכע איז נאָך דער וועלט ניט בעוואוסט, האָט ער גע־קוקט אויף דעם יונגען אָפּיצערעל און האָט גלייכגילטיג געוויגט מיט'ן פוס. און ער האָט זיך ניט אָנגעהויבען צו שהמען דערמיט, וואָס ער איז כמעט א נאקעטער, וואָס ביי איהם זיינען האָאַריגע, שמו־ציגלעכע פיס מיט צוקרימטע פינגער. און אויב מען וואָלט איהם אזוי אַרויסגעפיהרט אויפ'ן מענשען־פולען אפּענעם מארק־פּלאַץ אין שטאָדט און מען וואָלט איהם אוועקגעזעצען פאר די אויגען פון פרויען, מענער און קינדער — ער וואָלט אויך דאן אזוי גלייכגילטיג שאקלען זיין האָאַריגע פוס און וואָלט שפּאטיש געשמייכעלט.

— פּארשטעהען זיי גאָרנישט, וואָס דאָס איז אזוינס קאמעראד־שאפט ! — האָט געזאָגט דער פּריסטאוו, בייז־קרום קוקענדיג אויף דער וויגענדער פוס און האָט פּויליהרהייט געמומען איבערציינען די אָפּיצערען : — מען טאָר ניט ריידען, מיינע הערען, ביי גאָט, מען טאָר ניט. איהר וויסט אליין די אינסטרוקציאָנען.

אָבער עס זיינען פּריי אריינגעקומען נאָך אָפּיצערען, האָבען זיך צוגעקוקט, האָבען זיך צוגערעדט איינער, אפּנים דעם פּריסטאוו א בעקאנטער, האָט איהם בעגריסט, דערלאנגענדיג די האנד. און ליובא האָט שוין קאָקעטירט מיט די אָפּיצערען.

— שטעלט זיך פּאָר, א ברוינינג, מיט דריי קויליען, און ער, דער נאר, האָט איהם אליין אָבגענעבען — האָט דערצעהלט דער יונ־גער אָפּיצערעל — איך פּארשטעה עס ניט !

— דו, מישא, וועסט דאָס קיין מאָל ניט פארשטעהן.
— זיי זיינען דאָך אָבער ניט קיין פיגלינגע !
— דו ביסט אן אידעאליסט, מישא, ביי דיר האָט נאָך די מילך אויף די ליפען ניט אָבגעטריקענט זיך . . .
— שמשון און דלילה ! — האָט איראָניש א זאָג געטהאָן א ניידריגער, פאָנפעוואטער אָפיצער, מיט א קליינינקען, האָלב־איינגעפאָלענעם נאָז און הויך פערגרייזעלטע וואָנצעם.
— ניט דלילה האָט דאָס איהם דער שיקזאָל געשיקט, נור אזא וואָס האָט איהם דערשטיקט.
אָלע האָבען זיך צוליאכט.
דער פריסטאוו האָט געלאכט מיט הנאה און האָט געווישט פון אויבען אראָב זיין רויטען, אראָבגעהאנגענעם נאָז ; ער איז פלוצלונג צו איהם צוגעגאנגען און האָט זיך געשטעלט אזוי אום צו פארשטעלען איהם פון די אָפיצערען מיט זיין בריטען גוף און בריטען ראָק — און האָט זיך צורעדט מיט א פערשטיקטען קול, ווילד גלאָצענדיג מיט די אויגען :
— שעהמט זיך ! . . . די הויזען וואָלט איהר לכל הפחות אָנגעטהאָן ! . . . דאָס זיינען דאָך אָפיצערען . . . א שאנדע. אויך א העלד . . . האָט זיך פערבונדען מיט א מיידעל, מיט א פאסקודסטווא . . . וואָס וועלען דיינע חברים זאָגען, הא ? . . . אוך, דו בריאה . . . !
אויסציהענדיג אנשטרייגענד איהר נאקעטע האלז, האָט זיך ליובא צוגעהערט. און אזוי זיינען געשטאנען, אייגע נעבען די אנדערע, דריי ווארהייטען, דריי פערשיעדענע ווארהייטען פון לעבען : דער אלטער כאבארניק און שיכור, וואָס האָט געשמאכט נאָך העלדען ; די פערדאָרבענע פרוי, אין וועמען נשמה עס איז שוין אריינגעוואָרפען געוואָרען די זריעה פון העלדישקייט און זעלבסטאָפפערונג — און ער. נאָך דעם פריסטאוס וועדטער איז ער עטוואָס בלייכער געוואָרען און אקוראט ווי ער וואָלט וועלען עפעס זאָגען, נור — אנשטאט דעם האָט ער א שמייכעל געטהאָן און האָט ווידער געמאָלט רוהיג וויגען זיין האָאריגע פוס.
די אָפיצערען זיינען זיך ביסלעכווייז צוגאנגען, די פאָליציייסקע האָבען זיך צוגעוועהנט צו דער לאגע, צו די צוויי האלב־נאקעטע

מענשען, און זיינען געשטאנען שלאפענדיג, מיט יענער אבווועזענ־
הייט פון וועלכען ניט איז געראנקען, ווי עס זיינען די פנים׳ער
פון אלע וועכטער. און אוועקלייגענדיג די האנד אויפ׳ן טיש האט זיך
דער פריסטאוו טיף און טרויעריג פערטראכט וועגען דעם, אז שלאפ־
פען וועט שוין היינט ניט אויסקומען וועלן, אז מען דארף שוין געהן
אין אוטשאסטאק און אנהויבען עסקים. און נאך וועגען עפעס, וואס
איז געווען נאך אומעטיגער און לאנגווייליגער.

— מעג איך זיך אנטהאלן ? — האט א פרעג געטהאן ליובא.

— ניין.

— מיר איז קאלט.

— נישט־קשה, וועסט קאנען זיצען אזוי אויך.

דער פריסטאוו האט אויך איהר ניט געקוקט. זי האט זיך אנ־
געבויגט, האט אויסגעצויגען איהר דינע האלז און האט יענעם עפעם
א שעפצע געטהאן, צערטליך, מיט די ליפען בלויז. ער האט פרע־
גענדיג אויפגעהויבען זיינע ברעמען, און זי האט ווידערהאלט :

— ליעבינקער, ליעבינקער מיינער ! . . .

ער האט א שאקעל געטהאן מיט׳ן קאפ און האט ווייך א שמיי־
כעל געטהאן. און דאס, וואס ער האט צו איהר אזוי צארט א שמיי־
כעל געטהאן און האט, הייסט עס, גארנישט פארגעסען, און דאס,
וואס ער, אזא שטאלצער און גוטער איז געווען נאקעט און פון אלע־
מען פערהאסט, און זיינע שמוציגע פיס — דאס אלעס האט פלוצ־
לונג אנגענעמעלט איהר הארץ מיט אונדזויבדזאמער ליעבע און וואהנזיני־
גען, בלינדען צארטן. זי האט א קוויטש געטהאן און איז געפאלען
אויף די קניע, אויף די נאסע דילען און האט ארומגעכאפט מיט די
הענד זיינע קאלטע, האאריגע פיס.

— טהו זיך אן, ליעבינקער ! — האט זי א געשריי געטהאן פער־
צווייפעלט : — טהו זיך אן !

— ליובקא, טרעט אב ! — האט זי אבגעשלעפט דער פריסטאוו

— ער איז דאס ניט ווערטה !

דאס מיידעל איז אויפגעשפרונגען אויף די פיס.

שווייג, דו אלטער לומפ ! ער איז בעסער פון אייך אלעמען !

— ער איז א פיה !

— דאס ביסט דו א פיה !

— וואָס ? — האָט זיך פּלוצלונג צובושעוועט דער פּריסטאוו — עי, פּעדאסעיענקא, נעהם זי. און דעם ביקס שטעל אוועק, באָלוואן !

— ליעבינקער ! פּאר וואָס־זשע האָסט דו דעם רעוואָלווער אוועקגענעבען — האָט נערעוועט דאָס מיידעל, אבשלאָגענדיג דעם פּאָליציייסקען — פּאר וואָס־זשע האָסט דו קיין באָמבע ניט גע־בראכט . . . מיר וואָלטען זיי . . . מיר וואָלטען זיי . . . אַלע־מען . . .

— פּערשטאָפּט איהר דאָס מויל !

א געשטיקטע, שווייגענדיג שוין האָט זיך פּערצוויפּעלט נעראַנ־געלט די פּרוי און האָט געזוכט צו בייסען די האַרטע פינגער, וואָס האָבען זי אָנגעבאָפּט. און א פּערלאָרענער, ניט וויסענדיג ווי צו קעמפּפען מיט א פּרויענצימער, כאָפּענדיג זי פּאר די האָר, פּאר דער נאָקעטער ברוסט, האָט זי דער ווייס־האָאָריגער נאַרדאָוואי א שלייר־דער געטהאָן צו דער ערד און האָט שרעקליך געסאָפּעט. און אין קאָ־רידאָר האָבען זיך שוין געהערט א מאָסע הויכע שטימען און עם האָבען שוין געקלונגען די שפּאָרען פון די אָנקומענדע זשאַנדארען. און אייר־נער האָט עפּעם נערעדט מיט א ווייכער האַרציגער, זינגענדער בארי־טאָן־שטימע, ווי דאָס וואָלט ערשיינען אן אָפּערען־זינגער, ווי דאָס וואָלט ערשט איצט זיך אָנגעהויבען אן ערנסטע, ווירקליכע אָפּערא.

דער פּריסטאוו האָט צורעכט געמאַכט זיין ראָק.

די קריסטין

הינטער די פענסטער איז געפאלען א נאסע שנעע ; אין דער
געריכטס־געבויידע איז געווען גאנץ ווארעם, פרעהליך, לעבעדיג פאר
אלע די יענינגע, וואס זיינען געוואהנט געווען צו קומען אלע טאג
אהער, בעגעגענען דא פערשיעדענע בעקאנטע, טונקען די זעלבע
פעדערס אין די זעלבע טינטערס.

פאר די אויגען האבען זיך דא אבגעשפיעלט דראמען ניט ערגער
ווי אין טהעאטער — אזוי פלעגט מען זיי טאקע אנרופען „געריכטס־
דראמען" — און עס איז געווען גאנץ אנגענעהם צו קוקען אויף דאס
פובליקום, צו הערען דאס גערויש אין די קאריראָרען, אין בופעט
איז אויך געווען גאנץ פרעהליך ; מען האט שוין אנגעצונדען דאָרטען
די עלעקטרישע לאמפען און די טישען זיינען געווען ארומגעשטעלט
מיט פערשיעדענע געשמאקע „צובייסען". מען האט געגעסען, גע־
טרונקען און געשמועסט. בעמערקענדיג אונטער דעם פובליקום גאנץ
אפט א פערכמארעטע פער'דאגה'טע געזיכט, האט זיך קיינער ניט
געגומען דאס צום הארצען — פערקעהרט, עס האט נאך אויסגעזעהן,
אז אזוי איז גוט, אזוי דארף זיין, איבערהויפט אין אזא ארט, וואו
יעדען טאג שפיעלען זיך אפ „געריכטס־דראמען". אט דאָרטען, אין
יענעם צימער, האט זיך איינער פון די אנגעקלאגטע דערשאסען ;
אט דא ניט ווייט שטעהט א סאלדאט מיט א ביקס. עס איז פרעהליך,
בעקוועם, אנגענעהם.

אין די צווייטע קרימינאל־אבטהיילונג געפינט זיך א גרויסעם
פובליקום. מען פערהאנדעלט דאָרטען א גרויסען פראצעס. אלע זי־
צען שוין דאָרטען אויף זייערע ערטער : די געשוואָרענע, דער ריכ־
טער, די אדוואקאטען. דער רעפאָרטער שטעהט ביי זיינע קלייני
צונויפגעלייגטע בויגעלעך פאפיער, וועלכע ער האט שוין אנגענרייט
פון פריהער.

דער פּאָרזיצענדער, א דיקער, ברוגז'דיגער מאַן מיט גרויע וואָנצען, רופט אויס מיט זיין געוויינלעכע שטימע די ערות.

— יעפימאָוו ! ווי איז אייער נאָמען ?

— יעפים פּעטראָוויטש יעפימאָוו.

— איהר זייט איינשטימיג צו נעהמען א שבועה ?

— יאָ, איך בין איינשטימיג.

— נעהמט אָן א זייט. קאראסאָוו !

— אנדרעי יעגאָריטש. איך בין איינשטימיג.

— טאָ נעהמט . . . בלומענטאל !

א גרויסע היבשע קופּקע עדות, ארום צוואַנציג אומגעפּעהר, הויבט אָן איבערצורוקען זיך פון איין אָרט אויף דעם אַנדערען.

בשעת דער פּאָרזיצענדער שטעלט א פראגע ענטפערען ניט אַלע עדות אויף איין אופן : אַנדערע ענטפערען קלאָהר, דייטליך און נעהן גלייך אָב אַליין אָן א זייט ; אַנדערע אָבער ווערען אביסעל צוטומלט, זיי קוקען זיך האַלב דערשראָקען ארום, אויב דער פּאָרזיצענדער מיינט דאָס זיי אָבער אַנדערע, וועלכע האָבען דעם זעלבען נאָמען.

דער אנגעקלאָגטער איז נאָך א יונגער מענש ; ער שטעהט מיט ארבאָנגעלאָזענע אויגען און דרעהט נערוועז זיינע וואָנצען. מען בעשולדיגט איהם אין גנבה און אין געלד פערשוועדונג.

בשעת מען האָט אויסגערופען אייניגע פון די עדות האָט ער אויפגעהויבען שנעל דעם קאָפּ א קוק געטהאָן מיט פעראכטונג אויף די אויסגערופענע און עס איז געווען קענטיג, אז ער איז געווען פערטיעפט אין זיינע מחשבות.

דער אדוואָקאט איז נאָך אויך געווען א יונגער מענש, ער איז געשטאַנען אויף איין אָרט, געצויגען זיך, נעגענעצט און געקוקט דורכ'ן פענסטער אויף דעם שנעע וואָס איז געפאלען אין דרויסען. ער האָט זיך גוט אויסגעשלאָפען אין יענעם טאָג און אָבגענעסען אין בופעט א גאנץ געזונדען פרישטיק : שפּעק מיט ארבעס.

עס איז נאָך געווען איבערגעבליבען מעהר ניט ווי עטליכע מענשען, וואָס מען האָט נאָך נעראפט אויסרופען, בשעת דער פּאָרזיצענדער האָט פלוצלונג בעמערקט, אז איינער האָט נאָך ניט אָבגענעבען די שבועה.

— איהר זייט איינשטימיג אבצוגעבען די שבועה ?

— ניין !

אזוי ווי אינער וואס קריכט ארויף אין דער פינסטער אויף א קלאטץ און צוקלאפט זיך דעם קאפ, אזוי האט דער פארזיצענ־דער פערלאַרען מיט אמאל דעם המשך פון זיינע פראגען און האט זיך אבגעשטעלט.

ער האט זיך געסטארעט ארויסצוגעפינען אין די קופקע עדות דעם מענשען, וואס האט געענטפערט אזוי דרייסט, אזוי זיכער, עס איז איהם געווען אבער שווער צו ערקענען ווייל אלע גלייך האבען געענטפערט זעהר מוטהיג און אלע גלייך האבען אויף איהם גע־קוקט גאנץ רוהיג. ער האט געזומען די ליסטע און האט א קוק געטהאן.

— פעלאגעיא וואסילעווע קארפאוואוא ! איהר גיט אב א שבועה ? — האט ער נאך אמאל איבערגעפרעגט, קוקענדיג מיט בייזע אויגען אויף דער פרוי.

— ניין !

יעצט האט שוין דער פארזיצענדער גוט דערזעהן די פערזאן וואס האט געענטפערט „ניין".

דאס איז געווען א פרוי פון מיטלע יאהרען, א גאנץ שעהנע מיט שווארצע האאר. ניט אבטענדיג דערויף וואס זי איז געווען גאנץ אנשטענדיג געקליידעט האט זי ניט אויסגעזעהן ניט רייך און ניט געביליעט. אין די אויערן האט זי געהאט א פאאר גרויסע אוירינג־לעך ; און אין די הענד, וועלכע זי האט געהאלטען צוגוים־פגעלייגט אויף דעם בויך האט זי געהאלטען א קליינעם בייטעל.

ענטפערענדיג אויף די פראגען וואס מען שטעלט איהר, בע־וועגט זי מעהר ניט ווי דעם מויל — די געזיכט אבער מיט די אויער־רינגלעך אין די אויערן און די הענד בלייבען גאנץ אונבעוועגט.

— זייט איהר א „פראוואסלאווע ?"

— יא, א פראוואסלאווע.

— פאר וואס ווילט איהר, אויף אזא אופן ניט שווערען ?

דער עדות קוקט איהם גלייך אין די אויגען און שווייגט. די מענשען, וואס זיינען געשטאנען פון פארענט, האבען זיך אביסעל

אָבגערוקט און יעצט שטעהט זי מיט איהר בייטעל אין איהרע געלע־
לִיכע הענד אזוי, אז מען קען איהר זעהן אין גאנצען.

— פיעלייכט געהערט איהר צו אזא סעקטע, וואָס האלט ניט
פון א שבועה ? האָט קיין מורא ניט, זאָגט ארוים גאנץ פריי. דער
געריכט, וועט עס אָננעהמען פאר א תירוץ.

— ניין !

— איהר געהערט ניט צו א סעקטע ?

— ניין !

— עס קען זיין איהר האָט מורא, אז אין אייער עדות־זאָגען
וועט איהר ארויסרעדען אזא זאך, וואָס עס קאָן אייך זיין שעדליך.
אָבער דערפאר האָט איהר ניט וואָס מורא צו האָבען, ווייל דער גע־
זעטץ גיט אייך דאָס רעכט ניט צו ענטפערען אויף די פראגען, וואָס
איהר האלט פאר ניט פאסענד פאר אייך.

— ניין !

דער פאָרזיצענדער זיצט און קוועטשט מיט די אקסלען ; ער
גיט אווינק צו א מיטגליעד פון געריכט, וועלכער געהט גלייך אונ־
טער צו איהם, און הויבט אָן שטילערהייד מיט איהם צו שעפטשען.

— דאָ איז עפעס ניט גלאָט, עס מוז עפעס זיין א אורזאכע,
וואָס זי שווייגט. פיעלייכט איז זי שוואנגער ?

— וואָס האָט דאָס צו טהאָן מיט שוואנגער־זיין ? אויסערדעם
איז גאָר ניט צו מערקען אויף איהר. — הערט, קאראוליוואָ ! דער
געריכט וויל דורכאוים וויסען פאר וואָס איהר שווייגט. וואָרום איהר
פערשטעהט דאָך, אז מיר קענען ניט, סתם אין דער וועלט ארייַן,
אָהן א שום סבה, בעפריַיען אייך פון א שבועה געבען. איהר זאלט
ענטפערען, איהר הערט אָדער ניט ?

בלייבענדיג גאנץ רוהיג אויף אירט, ענטפערט זי עפעס,
אָבער אזוי שטיל, אז קיינער קען ניט הערען.

— דער געריכט קען ניט הערען, רעדט העכער !

דער עדות האָט א הוסט געטהאָן און גאנץ הויך אויסגעשריען :

— איך בין א „פראָסטיטוטקע".

דער אדוואָקאט, וואָס איז געשטאנען און האָט אונטער־געקלאפט
מיט'ן פוס אין טאקט צו זיינע געדאנקען, האָט א קעהר געטהאָן דעם
קאָפ און שארף א קוק געטהאָן אויף די עדות. „עס וואלט שוין

צייט זיין די עלעקטרישע לאמפען אנצינרען", האט ער א קלעהר גע־
טהאן ; און אין דעם זעלבען מאמענט טאקע, האט דער „פריסטאוו",
אזוי ווי צוטרעפענדיג איהם, א קוועטש געטהאן א פאאר קנעפ
און עס איז געווארען ליכטיג. דאס פובליקום, די געשווארענע, די
ערות הייבען אויף די קעפ און קוקען אויף די רעהרען וואס זיינען מיט
אמאל ליכטיג געווארען ; מעהר ניט די ריכטער, וואס זיינען שוין
געווארהנט צו די עפעקטען פון פלוצלונגדיגע ליכט, בלייבען זיצען
גאנץ גלייכגילטיג אויף זייערע ערטער.

יעצט איז נאך געווארען אנגענעהמער ווי פריהער : עס איז זיך
ליכטיג, ווארעם און דער שנעע וואס פאלט דרויסען איז אזוי דונ־
קעל . . .

איינער פון די געשווארענע גיט א קוק אויף קאראאולאווא און
זאגט שטילערהייד זיין שכן :

— מיט'ן בייטעל.

יענער שאקלט צו שוויגענדיג מיט'ן קאפ.

— טא איז וואס אז איהר זייט א פראסטיטוטקע, איהר זייט
דאך אבער א קריסטין — הערט זיך א קול.

— ניין, איך בין ניט קיין קריסטין. וועז איך וואלט געווען א
קריסטין, וואלט איך ניט געפיהרט אזא לעבען.

די לאגע איז געווארען זעהר א שווערע. דער פארזיצענדער איז
געזעסען אן אנגעבלאזענער און האט זיך בעראטהען שטילערהייד מיט
דעם געריכטס־מיטגליעד, וועלכער איז געשטאנען פון דער לינקער
זייט. ער האט געוואלט עפעס רויידען, אבער עס איז געווען ניט בע־
קוועם, ווייל דער געריכטס־מיטגליעד, וועלכער איז געשטאנען
רעכטס פון איהם, האט אויסגעזעהן צו גלייכגילטיג צו דער גאנצער
געשיכטע.

— קאראאולאווא ! דער געריכט האט בעשלאסען צו דערקלעה־
רען אייך אייער פעהלער. איהר זאגט זיך אב פון געבען א שבועה,
ווייל זייענדיג א פראסטיטוטקע, האלט איהר זיך ניט מעהר פאר א
קריסטין. דאס איז אבער א גרויסער טעות פון אייער זייט. וואס
פאר א בעשעפטיגונג א מענש זאל ניט האבען, האט דאס קיין שום
שייכות ניט צו זיין רעליגיאן. מען קען אפילו זיין א מערדער, א
רויבער, א גזלן און אין דער זעלבער צייט זיין א קריסט, א איך

אדער א מאהאמעדאנער. אט דא פאר אונזערע אויגען זיצען מענשען פון פערשיעדענע פראפעסיאנען: איך, די געשוואָרענע, דער פראָ־קוראָר — יעדער פון אונז האט זיין פאך און פונדעסטוועגען האלטען מיר זיך אלע פאר קריסטין.

דעם נעריכטס־מיטגליעד, וואס איז געשטאנען פון דער לינקער זייט, איז ניט געפעהלען געוואָרען די רעדע, פון דעם פאָרזיצענדען, ער האט זיך איינגעבויגען אביסעל און א שעפטשע געטהאן איהם אין אויער:

— וואס דערצעהלט איהר דא פאר משלים מיט מערדער, גזלנים, פראָפעסיאנען, וואס פאר א פנים האט דאס אין א געריכט צו דער־צעהלען אזעלכע מעשיות, וואס פאסט פאר א קראם. פע, ס'איז מיאוס.

— אלזא, האט דער פאָרזיצענדער וויעדער געוועגדעט זיך צום ערות — קאראאולאווא, אייער פראָפעסיאן געהט אונז דא גאָר ניט אן. איהר היט דאך מסתמא אב וועלכע עם איז רעליגיעוז מנהגים, איהר געהט דאך מסתמא אין קירכע . . . איהר געהט?

— ווי אזוי קען איך נעהן אין קירכע?

— אבער צום פאפ כתודה זיין זיך אויף אייערע עבירות געהט איהר דאך?

— ניין!

דער עדות ענטפערט הויך און דייטליך. איהרע הענד, מיט דעם בייטעל, וועלכען זיי האלטען, זיינען אזוי ווי פערגליווערט געוואָ־רען אויף דעם בויך. איהר קאפ בלייבט אונבעוועגט, מעהר ניט די גרויסע אוירינגלעך אין די אויערן כאפען עטוואס אונטערשאק־לען זיך.

פון דעם עלעקטרישען ליכט אדער פון אויפרעגונג איז דער פארב פון איהר געזיכט געוואָרען עטוואָס רויטער. ביי יעדער מאל וואס דער עדות שרייט אויס „ניט" קוקט זיך דאס פובליקום אום מיט א צו־פריעדענעם שמייכעל אויף די ליפען.

איינער, איין ארבייטער, וועלכער איז געשטאנען גאנץ פון הינטען איז געווען בעזאָנדערס צופריעדען פון די דרייסטקייט פון דעם עדות; ער האט זיך ניט געקענט איינהאלטען און האט אונטער־געמורמעלט: „א, דאס הייסט גערעדט!"

— נו, און דאָוונט איהר ווייניגסטענס ?

— ניין, אמאל האָב איך געדאוונט, אבער יעצט ניט.

דער גערִיכטס־מיטגלִיעד איז געוואָרען אונגעדולדיג און האָט א שעפטשע געטהאָן דעם פּראָזיצענדען :

— וואָס טאָלקאוועט איהר אזוי לאנג מיט איהר אליין, עס זיינען דאָך דאָ חוץ איהר נאָך עטלִיכע עדות פון זעלבען מין ווי זי . . .

— עדות פּוסטאשקינא, אייער פּראָפּעסיאָן אויב איך האָב קיין טעות ניט, איז דאכט זיך אויך . . .

— אויך א „פּראָסטיטוטקע !" — האָט אויסגעשריען א יונגע עדות אין א שהנע היטעלע. איהר איז אויך געווען דער גערִיכט גאנץ געפּעהלען ; זי האָט שוין צייט געהאט איבערצוקוקען זיך פון ווייטען מיט דעם אדוואָקאט ; דער האָט ביי זיך א קלעהר געטהאָן : „זי וואָלט זיין א גאנץ גוטע קעכין, זי וואָלט געקראָגען א סך טרינק־געלד."

— נו, ווילט איהר אבגעבען א שבועה ?

— יאָ, איך ווִיל.

— איהר זעהט, קאראָולאָווא, אייער קאָלעגין גיט א שבועה, און איהר, קראָוויטשענקא, איהר גיט אָב א שבועה ?

— יאָ, איך ווִיל אבגעבען — האָט קראָוואטשענקא געענטפערט מיט א גראָבע באס־שטימע.

— זעהט איהר, קאראָולאָווא, אלע עדות זיינען זיך גאָר ניט מישב און שווערען גלִייך, און וואָס וועט זיין מיט אייך ?

קאראָולאָווא שווִיגט.

— איהר וועט שווערען ?

— ניין !

פּוסטאשקינא איז געשטאנען נעבען קאראָולאָווא און האָט זיך פּרעהלִיך אונטערגעשמייכעלט, קוקענדיג אויף איהר. קאראָולאָווא האָט איהר געענטפערט אויך מיט א שמייכעל און איז באלד וויעדער ערענסט געוואָרען.

דער גערִיכט האָט וויעדער אנגעהויבען צו בעראטהען זיך. דער פּראָזיצענדער האָט געמאכט א האלב רעלִיגיעזע, ערנסט געזיכט און האָט זיך אומגעקעהרט צום גלח, וועלכער איז געשטאנען אנגעגרִיפּט מיט זיינע „הילִיגקִייטען" אבצונעהמען די שבועה.

— פאטער׳לע ! איהר זעהט דאך ווי דער ערות קאראאוליאווא האט זיך אויסגעשעמט און ווי בשום אופן ניט שווערען. איך ווי איך, אלזא בעטען פיעלייכט וועט איהר אזוי גוט זיין און איבערציגען קאראאוליאווא, אז זי איז נאך א קריסטין, ניט אכטענדיג אויף איהר פראפעסיאן און אז זי מעג אבגעבען די שבועה. ערות ! געהט אונטער אביסעל נעהנטער !

קאראאוליאווא האט געמאכט צוויי טריט פארווערטס ניט ענדערנדיג די פאזע פון איהר קערפער.

דער גלח איז געבליבען אביסעל אין פערלעגענהויט, ער איז רויטליך געווארען און האט א שעפטשע געטהאן עפעס דעם פארזיצענדען.

— אי, ניין פאטער׳לע, איהר מוזט עס טהאן ; אויב ניט קענען זיך נאך די איבעריגע ערות אויף פער׳עקשן׳ען.

דער גלח האט צורעכט געמאכט דעם צלם, וואס ער האט גע־טראגען אויפ׳ן הארצען, איז נאך מעהר רויט געווארען און האט געזאגט מיט א נידעריגען קול :

— „סודארינא", אייערע געפיהלען מאכען אייך עהרע, אבער אט דיעזע געפיהלען זיינען ניט קריסטליך . . .

— איך האב דאך אליין געזאגט, נאך פריהער, אז איך רעכען מיך ניט פאר א קריסטין.

דער גלח האט א וואהרף געטהאן א רחמנות־בליק אויף דעם פאר־זיצענדען, וועלכער האט זיך אין דעם זעלבען מאמענט אבגעקעהרט צו קאראאוליאווא :

— ערות, איהר הערט נאר אוים דעם פאטער׳לע ; ער וועט שוין אייך דערקלעהרען.

— מיר אלע, סודארינע, — האט דער גלח אנגעהויבען מיט א ליעבליכע שטימע — זיינען זינדיגע מענשען. יעדער פון אונז פערדיענט עבירות, וועהר מיט געדאנקען, וועהר מיט טהאטען ; און משפט׳ן איבער אונזער געווישען קען קיינער ניט אויסער דעם אלל־מעכטיגען. די צרות, די יסורים, וואס ער שיקט אן אויף אונז, דארפען מיר איבערטראגען מיט געדולד, און אונטערטהעניגקייט, ווי איוב האט געטהאן, נאר ווי גרויס אונזער זינד זאל ניט זיין, דארפען מיר אונז קיין מאל ניט האלטען פאר אזעלכע רשעים, וואס

פּאר זיי העלפּט ניט מעהר קיין תשובה. אויסשפּרעכען איבער זיך זעלבסט א אורטהייל, אז מיר זיינען שוין פערפאלגענע און אויס־שליעסען זיך מיט דעם אייגענעם ווילען פון דער קירכע איז די שוועריסטע עבירה: דאָס איז פונקט, ווי מיר וואלטען דאמיט זאָגען צו גאָט, אז זיין פיהרונג פון דער וועלט איז ניט קיין ריכטיגע, ניט קיין עהרליכע. עס קען זיין, אז די ליידען, וואָס גאָט האָט אויף אייך אָנגעשיקט, איז כדי אויסצופּרובען אייך, כדי צו ברעכען אייער האַרץ; איהר אָבער נעהמט עס ניט אריין אין זינען און בלייבט גרויס ביי זיך, שטאלץ . . .

— נו, זאָגט אליין, פאטער'ל, וואָס פאר א גרויסקייט, וואָס פאר א שטאלצקייט קען זיין אין אזא לאָגע, ווי איך געפין זיך.

. . . איהר שטעלט זיך געגען דעם געריכט פון קריסטוס אין זאָגט זיך אָב מיט פרעכהייט פון פערבינדונג מיט דער הייליגע קירכע, איהר קענט דעם סימבאל פון גלויבען ?

— ניין !

— אָבער איהר גלויבט דאָך אין אונזער הערר גאָט, יעזוס קריסטוס ?

— ווי דען, אודאי גלויב איך.

— טאָ ווייסט, אז יעדער מענש, וואָס גלויבט אין קריסטוס, נעהמט שוין דאמיט אליין דעם נאָמען קריסט.

— איהר פערשטעהט, עדות — כאפּט אונטער דער פּאָרויצענ־דער — מען דארף מעהר ניט ווי גלויבען אין קריסטוס.

ניין ! — ענטפערט קאראוואוא ווי ענטשלאָסען — וואָס איז די פּעולה, אז איך גלויב, ווען איך בין אזא . . . איך דאווען אפילו קיין מאל ניט.

— דאָס איז אמת — האָט די עדות פּוסטאשקינא אונטערגע־כאפּט. זי דאווענט קיין מאל ניט. אָט דא ניט לאַנג האָט מען גע־בראכט צו פיהרען אין אונזער הויז א הייליגע בילד (פון גאָטעס־מוטער), ווי זי האָט דאָס דערזעהן, האָט זי קיין שאלות ניט גע־מאכט און איבערגעקליעבען זיך גלייך אין די אנדערע העלפּט פון הויז, כדי ניט אָנצוזעהן די בילד. מיר האָבען זיך ביי איהר געבע־טען זי זאל דאָס ניט טהאָן, אָבער עס האָט גאָר ניט געהאָלפּען. זי

האָט שוין אזא נאטור ; איהר אליין איז צייטענווייז פערדרוסליך, וואָס זי איז אזעלכע, אָבער זי קען זיך ניט איבערמאכען.

אונזער הערר גאָט, יעזוס קריסטוס, האָט מוחל געווען א פּראָסטי־טוטקע, וועו זי האָט נאָר תשובה געטהאָן — האָט דער גלח פאָרטגע־זעצט צו דרשנ'ען.

— איז דאָך דאָס אליין געווען, אז מען טהוט תשובה, איך האָב דאָך אָבער קיין תשובה ניט געטהאָן.

— עס מאכט ניט אויס, עס וועט אָנקומען די שעה, וועו דער טשאָר וועט אייך ארויס פון קאָפּ און איהר וועט ווערען א בעל־תשובה.

— אָבער וועו ? בישעת איך וועל שוין זיין א אלטע, בישעת איך וועל זיך שוין קלייבען אויפ'ן וועג . . . א שענעם פּנים קען האָבען דאן מיין תשובה־טהאָן : דעם נאכצען לעבען געזינדיגט, גע־טהאָן, וואָס די הארץ האָט געגלוסט און פאר דעם טויט ערסט, וועו עס איז שוין זאָ ווי זאָ קיין כח ניטא, נעהמען און ווערען א בעל־תשובה, וואָס פאר א פּנים קען דאָס האָבען. ניין, איך וועל שוין מוזען אזוי בלייבען.

— אך, וואָס פאר א תשובה קאָן שוין זיין אויף דער עלטער — האָט צוגעשטימט קראָווטשענקא, וואָס איז געשטאָנען נעבען קא־ראָוולאָווא — א נאכצען לעבען געזונגען פרעהליכע לידער, גע־שיכור'ט, געקעהרט א וועלט, פערבראכט מיט מענער און פאר יציאת־נשמה כאפּען און ווערען א בעל־תשובה. וועו פערשטעהט דאָס ניט, אז ס'איז שוין א פערפאלענע זאך.

— קראָווטשענקא האָט א טראָט געטהאָן עטוואָס נעהנטער צו קאראָוולאָווא און האָט אראָב גענומען א פּאָאר פערדים, וואָס האָבען זיך ארום געפלאָנטערט אויף קאראָוולאָווא'ס אקסלען. זי האָט זיך אפילו ניט א ריהר געטהאָן.

דער אדוואָקאט דערזעהענדיג, ווי גראציעז און דרייסט די בויי־דע פרויען שטעהן, האָט ביי זיך א קלעהר געטהאָן : זיי דארפען זיננען א „רועט" ניט שלעכט ; זיי האָבען אלעזכע געזונדע בריסט ; פאר וואָס קאָן איך דאָס ניט דערמאָנען, וואו זייער הויז גע־פינט זיך ?

דער פּראָזיצענדער האָט א מאך געטהאָן מיט די הענד און מא־כענדיג וויעדער א פרומען און מילדען פּנים האָט ער געזאָגט צום

גלח : — האָט קיין פּאראיבעל ניט, פּאטער'ל, וואר האָט זיך דאָס געקאָנט ריכטען, אז זי איז אזא איינגעשפּארטע. זייט מיר מוחל, וואָס איך האָב אייך אומזיסט מטריח געווען.

— דער גלח האָט זיך א נייג געטהאָן און איז צוגעגאנגען צו זיין סטענדער. די הענד זיינען, וואָס האָבען אָט ערשט געהאלטען דעם צלם, האָבען געציטערט.

אין דעם פּובליקום האָט זיך געהערט א שעפּטשענעס. דער אר־בייטער מיט די שיטערע בערדעל, וואָס האָט די גאנצע צייט געקלי־בען נחת פון קאראאוליוא'ס ענטפערס, איז יעצט אריינגעפאלען אין גרעסערע התפעלות. ער האָט געצויגען זיין האלז נאָך אלע זייטען, וואו ער האָט געהערט שעפּטשענדיג זיך און האָט אונטערגעברומט פאר זיך : „אט דאָס איז אריינגעזאגט."

דער אנגעקלאגטער, וואָס איז געשטאנען די גאנצע צייט און צוגעקוקט די סצענע מיט קאראאוליוא, איז געווען זעהר אונצופריע־דען, וואָס מען ציהט איהם די עצמות דורך די לאנגע אונטערברע־כונגען. ער האָט געקוקט מיט פּעראכטונג אויף קאראאוליוא, גע־דרעהט זיינע וואָנצען און וועגען עפּעם געטראכט.

דער געריכט האָט זיך אנגעהויבען וויעדער בעראטהען.

— נו, וואָס זאל מען טהאָן מיט איהר, איהר זעהט דאָך, אז זי איז אן אמת'ע אידיאָטקע, מענשען ווילען זי אריינברייגען אין גן־עדן און זי בריקעט זיך.

— נאָך מיין מיינונג, האָט זיך אבגערופען איינער פון די גע־ריכטס־מיטגלידער, וואָלט מען געדארפט אונטערזוכען אויב זי איז גאנץ בייס זינען.

מיט עטליכע הונדערט יאָהר פריהער פלעגען די ריכטער אפט אורטהיילען צום טויט אזעלכע פרויען, וואָס מען פלעגט האלטען פאר מכשפות ; אין דער אמת זיינען זיי געווען ניט קיין מכשפות, נאָר איינפאכע נערוועז־קראנקע.

— איהר הויבט שוין וויעדער אן מיט אייערע מעשות ; אויב שוין יע אונטערזוכען, וואָלט מען דארפען אונטערזוכען צוערסט דעם פּראָקוראָר : איהר זעהט, וואָס ער גיט דא אן ?

דער פּראָקוראָר איז נאָך געווען זעהר א יונגער מענש מיט קלייניע וואָנצען, ער האָט געטראָגען א הויבען קראגען און האָט עפּעם אוים־

געזעהן גאנץ זעלטזאם. מען האָט געזעהן, אז איהם רופעט עפעם, אז ער קען ניט אינזיצען אויף אירט: א רגע פלעגט ער שטעהן און וויעדער זעצען זיך; דאָ האָט ער זיך אָנגעשפּאָרט מיט זיין ברוכט אָן דעם פּוּלט, דאָ האָט ער זיך געצויגען און געטרייסעלט אין אַלע זייטען. עס איז געווען קלאָהר, אז ער וויל עפעם זאָגען.

— וואָם וויל איהר זאָגען, הערר פּראָקוראָר? אָבער איך בעט אייך איהר זאָלט ניט מאריך זיין.

— זאָגט מיר, עדות — האָט זיך דער פּראָקוראָר געוואנדעט צו קאראָלאָווא — ווי איז אייער נאָמען?

— גרושע.

— דער נאָמען אייערער איז, אלוא, אגראָפענא. דאָם איז איין עבט קריסטליכער נאָמען. ווי עם ווייזט אוים האָט מען אייך געטויפט און ביים טויפען האָט מען אייך א נאָמען געגעבען אגראָפענא.

— ניין, ביים טויפען האָט מען מיר א נאָמען געגעבען פּעלאַגעיע.

— איהר האָט דאָך ערסט געזאָגט פּאר אלעמען, אז מען רופט אייך גרושע, און גרושע איז דאָך די אָבקערצונג פון אגראָפענא!

— דאָם מאכט ניט אוים, געטויפט האָט מען מיך מיט דעם נאָמען פּעלאַגעיע און איצט רופט מען מיך גרושע.

דער פּראָקוראָר האָט ווייטער געוואלט טענה'ן, אָבער דער פּאר־זיצענדער האָט איהם ניט געלאָזען.

דער פּראָקוראָר האָט אָבגעשפּיעלעט אביסעל זיין ראָק און האָט זיך אָוועקגעזעצט אויף זיין אָרט.

קאראָלאָווא האָט געוואָרט. אין געריכטס־זאַל איז געוואָרען א שטיקעל ראזוך; דאָם פּובליקום האָט אָנגעהויבען אונטערצוריי־דען; דער פּריסטאוו האָט שוין עטליכע מאל געדראָהט מיט'ן פינגער, אָבער עס האָט וועניג געהאָלפען; די לאָגע איז געווען ניט קיין אנ־גענעהמע: עס האָט אויסגעזעהן אזוי ווי דאָם פּובליקום האָט קיין רעספּעקט פּאר די ריכטער.

— שטיל זאָל ווערען! ווער רעדט דאָם דאָרטען?! פּריסטאוו, אויב איהר מערקט, אז אייגער רעדט, וואָרפט איהם אָרויס.

דאָ האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין אָרט דער עלטערער פון די געשוואָרענע און האָט זיך געוואנדעט צום געריכטס־פּאָרזיצענדען:

— קען איך פרעגען עטוואָס ביי'ן עדות ? . . . קאראָלאָווא, איז עס לאַנג, ווי איהר זייט ביי אייער איצטיגען פראָפעסיאָן ?
— שוין אכט יאָהר.
— און וואָס האָט איהר ביז דאָן געטהאָן ?
— איך בין געווען א דיענסט־מיידעל.
— און ווער האָט אייך פערפיהרט ? דער זוהן אָדער דער בעל־הבית ?
— דער בעל־הבית.
— האָט ער אייך גוט בעצאָהלט ?
— ער האָט מיר געגעבען צעהן רובעל, א זילבערנע בראָש און קאשמיר אויף א קלייד. ער האָט געהאט איין אייגענעם מאגאזין אין מארק.
— כדי געווען פאר אזא מקח צו לאָזען זיך פערפיהרען.
— איך בין נאָך געווען דאָן יונג און נאריש. איך וויים אלין, אז איך האָב וועניג געקריגען.
— און קינדער האָט איהר געהאט ?
— איך האָב געהאט אייגעם.
— און וואו האָט איהר איהם הינגעטהאָן ?
— אין א יתומים־הויז.
— און קראנק זייט איהר געווען ?
— יא.
דער אלטער האָט זיך אבגעקעהרט, אוועקגעזעצט און געזאָגט :
— וואָס פאר א קריסטין ביסט דו אין דער אמת'ען, אז דו קענסט פערקויפען דיין נשמה דעם טייפעל פאר צעהן רובעל.
— ניט אלע גיבען אזוי וועניג, אנדערע אלטע, וואָס קומען צו אונז, צאָהלען א סך מעהר. — אָט דא ניט לאַנג איז ביי אונז געווען איין אלטער אזוי ווי איהר — האָט זיך אריינגעמישט פוסטא־שקינע.
דאָס פובליקום האָט זיך פאנאנדער געלאכט.
— עדות, קיינער פרעגט אייך ניט, מישט זיך ניט, וועט מען רעדט צו אייך ניט.
— לאָזט שוין מיך אויף א וואָרט זאָגען, אויב מען האלט שוין ביי'ן רעדען — האָט זיך אבגערופען איין אלטער זעהר דיקער סוהר

מיט א דינינקען, קינדערשען קול — אט וואס איך וועל דיר זאגען, קאראאולאווא, מיט גאט קאנסט דו זיך רעכענען, ווי דו ווילסט, אבער אויף דר'ערד דארפסט דו ערפילען דיינע פפליכטען, ווי יעדער אנדערער. היינט האסט דו זיך אבגעזאגט פון געבען א שבועה אויף דעם סמך, וואס דו ביסט ניט קיין קריסטין, און מארגען קענסטו נאך איינעם בע'נגב'ענען אדער בע'נזלן'ען. דו האסט געזינדיגט, — קיין סכנה ניט; קענסט תשובה טהאן און אלעס איז ווידער גוט. אויף דערויף בויט מען דאך קירכען, כדי די זינדיגע זאלען האבען וואו די עבֿרות אבצושאקלען. פון גלויבען אבער אבטרעטען טהארסט דו ניט, ווייל אויב אייערע פראסטע מענשען וועלען שוין צו גלויבען אויך אויפהערען, וועט מען דאך פשוט א טאג ניט קאנען לעבען אויף דער וועלט.

— איך לייקען גאר ניט, אז עס קאן נאך זיין, איך זאל אנ־הייבען גנב'ענען: איך האב דאך געזאגט, אז איך בין קיין קריסטין. דער סוחר האט א מאך געטהאן מיט'ן קאפ, זיך צוגעזעצט און, איינבויגענדיג זיך עטוואס צו זיין שכן האט ער הויך אויסגעשריען.

— אין אזא „באבע" קאן מען די הענד צוברעכען איידער מען ריהרט איהר פון ארט.

— די „גראבאטשעס", הערר ריכטער, זיינען אויך ניט אלע גרויסע צדיקים — האט זיך וויעדער ארויסגעמישט פוסטאשקינא — אט וועל איך דערצעהלען א פאקט. דא ניט לאנג איז ביי אונז געווען איינער א גראבער סוחר, ער האט אויסגעזוהען אונגעפעהר אזוי ווי דער, וואס זיצט דא; נו, ער האט זיך אנגעזוויפען, אנגעפרע־סען, די וועלט געקעהרט און ענדליך האט ער זיך געזומען דעם פעקיל און געוואלט ארויסקריכען דורך די היכטער טיהר, ניט בעצאהלענדיג א גראשען. עס איז נאך גוט, וואס ער איז אנידערגעפאלען, אז מען האט איהם אנגעכאפט און געפרעגט: „וואס פאר א דרך ארץ איז דאס פאר א סוחר צו וועלען גנב'ענען?" האט ער געענטפערט, אז ער האנדעלט מיט וועקסענע ליכט פאר די קירכען און ער קאן ביי זיך ניט פועל'ען, אז אזעלכע הייליגע געלד, ווי זיינע זאלען אריינ־פאלען אין אזעלכע זינדיגע הענד ווי אונזערע, און נאך מיין מיי־נונג . . .

— שווייג, זאגט מען אייך! איהר הערט?

— זיי זיינען איינפאכע גנבים און גאָר.

— מען זאָגט אייך איהר זאָלט שוויגען, אז ניט וועל איך היי־סען מען זאָל אייך ארויסווארפען. וואָס וויל איהר פּראָקוראָר, זאָגען ?

— לאָזט מיר א ווייל. הערט קאראָלאָוואָ, איך בעריטעה, אז דער נאָמען גרושע, וואָס מען רופט אייך איצט, איז מעהר ניט ווי א צונאָמען און דער ריכטיגער נאָמען אייערער איז פּעלאגעיע, הייסט דאָך דאָם, אז איהר זייט געטויפט נאָך דעם קריסטליבען מנהג ; ווי מיר ווייסען איז דאָס טויפען דער עיקר פון קריסטענטהום און ווי באלד אזוי, איז דאָך אומזיסט אייערע טענות, אז איהר זייט קיין קריסטין ניט. — דער פּראָקוראָר האָט זיך אָנגעבאָפּט אָן דיעזע טהע־מא און האָט ניט געוואָלט אוועקגעהן פון איהר.

דער פּאָרזיצענדער איז אין כעס געוואָרען אויף דעם פּראָקוראָר, וואָס ער טשעפּעט זיך צום נאָמען און האָט אונטערגעברומט שטילער־הייט : „ער וועט שוין באלד צוטשעפּען זיך צו איהר פּאספּאָרט". עס האָט איהם אבער ניט געפּאסט צו אונטערברעכען איהם און ער האָט דאָס געמאכט אביסל אייד־עלער : ער האָט זיך געוועגדעט צו קא־ראָלאָוואָ און וויעדערהאָלט קורץ, וואָס דער פּראָקוראָר האָט גע־זאָגט :

— איהר הערט, וואָס דער פּראָקוראָר זאָגט אייך ? איין מאָל זאָגט איהר געטויפט, זייט איהר א קריסטין. זייט איהר אייג־שטימיג ?

— נייז !

— נו, זעהט איהר, פּראָקוראָר, זי איז ניט איינשטימיג.

אין גאריכטס־זאל איז געוואָרען א סומאטאכע. אלע אנוועזע־דע האָבען זיך געפיהלט עפּעס ניט גוט. אלע זיינען געווען זעהר אונ־צופריעדען, וואָס צוליעב דעם קאפּריז פון א איינגע'עקשנ'טע, איינ־געשפּאָרטע „באבע" איז פּערשטעהרט געוואָרען דער אָנגענעהמער, געלאסענער גאנג פון די גאריכטס־פּראָצעדור. עס איז זיך געווען אזוי רוהיג, שטיל, פייערליך, אז עס איז געווען פּשוט א נחת, — דאָרף איינפאלען איינע א גראבע פּויערטע צו פּראָווען עקשנות און צו צו־שטערען דעם נאָרמאלען לויף פון דעם פּראָצעס פערהאנדלונג. און צום געווהנליכען, היימליכען האס, וואָס די מענער האָבען צו

פרויען, האָט זיך נאָך צוגעמישט דער פערדרוס, וואָס אזא גראָבע „באבע" האָט דאָ געמאכט א אָנשטעל, אזוי ווי זי וואָלט זיין קליגער, פערשטענדיגער, ווי אַלע אנוועזענדע : קליגער אפילו פאר דעם פאָרזיצענדען און דעם פראָקוראָר. דאָס הייסט דאָך צום נארן מאכן אזעלכע גרויסע הכמים, ווי די געריכטס־בעאמטע. דער פערדרוס איז געווען אזוי גרוים, אז אפילו דער ארביטער מיט דער שיטערער בערדעל, וואָס האָט געהאט די גאנצע צייט אזוי פיעל התפעלות פון קאראָלאָווא, איז שוין אויך געווען בייז אויף איהר און אומקעהרענדיג זיך צו א שכן, וואָס איז געשטאנען נעבען איהם האָט ער מיט צארן געזאָגט : „איך וואָלט איהר געוויעזען, ווי צו עקשנ'ען זיך".

— הערט, הערר פאָרזיצענדער, ביי אונז איז דאָ א געריכט, אָדער א משוגעים הויז ? וואָס איז דאָ מיט אונז ? מיר זיינען די ריכטער, אָדער זי ? א גאנצע האַלבע שעה, ווי מיר פערהערען זיך דאָ מיט א באבע ! איך דאנק אייך פאר אייער טובה.

— וואָס וואָלט איהר פון מיר ? איך מאָך דאָס דען מיט א כיון ? איהר זעהט דאָך, ווי זיי שלעפען אונז ארויין וואָס ווייטער אין א דיספוט, טא וואָס זאָלען מיר דען טהאָן ? מיר מוזען דאָך עפעס ענטפערען . . . איהר וואָלט עפעס, הערר געשוואָרענער פאָרזיצענדער, פרעגען ? איהר קאָנט. אָבער מאכט דאָס, איך בעט אייך, וואָס קורצער, מיר האָבען שוין אזוי אויך געבאדערט א איבריגע האַלבע שעה.

— אייער לאָגע, ערות, איז ווירקליך זעהר א טרויעריגע, איך פיהל אייך פון פולען הארצען מיט — האָט געזאָגט מיט א אומעריגע שטימע דער פאָרזיצענדער פון די געשוואָרענע, — נאָר נאָך אַלעס דעם איז א אונרעכט צו פערשטעהען די אידעע פון קריסטענטהום אויף אזא זאָנדערבארען אופן וויי איהר. נאָך אייך קומט אוים, אז דער גאנצער קריסטענטהום בעשטעהט אין געהן אין קירכע, צלם'ען זיך און נאָך צערעמאָניעס. דער עיקר קריסטענטהום בעשטעהט אין די „מיסטישע" נאָהענטקייט צו גאָט . . .

— ענטשולדיגט — האָט דער פאָרזיצענדער אונטערבראָכען — קאראָלאָווא, איהר ווייסט, וואָס איז דער טייטש פון וואָרט „מיסטיש" ?

— ניין !

— איהר זעהט, הערר נעישווארענער פארזיצענדער, אז זי פערשטעהט ניט דעם וואָרט „מיסטיש", מען דארף ריידען מיט איהר אויף זעהר איינפאכען לישון ; פערגעסט ניט, אז זי איז א גאנץ אונווי־סענדע באבע.

— פראָסטער רעדען קאן איך ניט, האָט געענטפערט דער גע־שוואָרענער פארזיצענדער, איך זאג קורץ, אז דער עיקר פון קריס־טענטהום איז נאָהענט זיין צו גאָט, דאָס איז אלעס.

— איהר פערשטעהט קאראָלאָווא, דער עיקר פון קריסטענ־טהום איז — אין נאָהענט זיין צו גאָט.

— וואָס פאר א נאָהענטקייט צו גאָט קאן מען פערלאנגען פון א מענשען, וואָס האָט אזא פראָפעסיאן ווי איך . . .

— וואָס האָט איהר, עדות, צוזאָגען ? — האָט דער פארזיצענ־דער געוואנדעט זיך צו א פריסטאוו.

דער פריסטאוו האָט א קלאפ געטהאן מיט די שפּאָרען, אויסגע־שטעלט די ברוסט און געזאָגט :

— הערר פארזיצענדער, ערלויבט מיר אבגעהן איין ווייל מיט קאראָלאָווא אן א זייט.

— צוליעב וואָס דארפט איהר דאָס ?

— צוליעב די שבועה, אייער עקסעלענץ. איך בין אין זייער שטוב איין איינגעהער. איך קען זיי אלעמען זעהר גוט און זיי קענען מיך. אז איך וואָלט איהר א נעהם טהאן א ווייל אין מיינע הענד, וואָלט זי שוין קיין צערעמאָניעס ניט געמאכט און גלייך געשוואָרען.

— ניין — האָט קאראָלאָווא געענטפערט א קוק טהוענדיג אויף דעם פריסטאוו און ווערענדיג בלייך.

— אי וואָלט איהר ביי מיר נעשוואָרען !

— און איך זאג אייך ניין !

— מיר וועלען זעהן !

— נו, מיר וועלען טאקע זעהן !

— געגוג צו פלוידערען ! און איהר פריסטאוו דארפט זיך אויך ניט אברופען, אז מען רעדט צו אייך ניט.

דער פריסטאוו האָט וויעדער א קלאפ געטהאן מיט די שפּאָרען און אבגענאנגען א ברוגז'דיגער.

צווישען דעם פובליקום איז וויעדער געוואָרען א שטיקעל גערוויש.

דער ארבייטער, וועלכער איז אין דיעזען מאָמענט וויעדער געווען פון קאראאולאָווא׳ס צד, האָט א קראַץ געטהאָן די שיטערע בערדעל און געמורמעלט: „איצט, באָבע, זאָלסט דו היטען דיינע ביינער, מען וועט דיר געבען אזא גאָב, אז עס וועט דיר פינסטער ווערען אין די אויגען. מען מעג שוין אָנצינדען א ליכט נאָך קאראאולאָווא׳ס נשמה".

— שטיל זאָל זיין! פריסטאוו, וואָס שווייגט איהר?

דער פריסטאוו גיט א טראָט צו דעם אָרט, וואו עס הערט זיך רעדענדיג, אָבער ווי מען בעמערקט איהם ווערט וויעדער שטיל און ער נעהט אויף זיין אָרט.

— נו, מיר׳ן שוין מאכען א סוף, שרייט אינער פון די נעריכטס־מיטגליעדער. עס ווערט א סקאנדאל.

— מען קאָן שוין ווירקליך מאכען א סוף... איהר, הערר אדוואָקאט, האָט נאָך עפעס צו זאָגען? אלץ, דוכט זיך, איז שוין דאָ קלאָהר, ניטאָ מעהר וואָס צו רעדען.

דער אדוואָקאט האָט זיך אויסגעגליכט, אויסגעצויגען דעם האלז און געזאָגט:

— קוים האָט דער פּראָקוראָר געהאָט רעכט צו רעדען, מעג איך אויך עפעס זאָגען.

— עס נעהט איך נאָר אום לעבען! האָט דער פּאָרזיצענדער האלב איראָניש ארויסגעמורמעלט. מילא רעדט, אז איהר ווילט שוין דוקא, אָבער מאכט דאָס וואָס קירצער.

דער אדוואָקאט האָט זיך אָבגעקעהרט צו די געשוואָרענע און אָנגעהויבען רעדען:

— די פּולפּולים פון דעם פּראָקוראָר מיט דעם פריסטאוו איבער אמונה־זאכען... — האָט ער געזאָגט לאָנגזאם.

— הערר אדוואָקאט, איך בעט אייך איהר זאָלט קיין פּערזאָנען ניט אָנגרייפען — האָט דער פּאָרזיצענדער אונטערבראָכען שטרייענג.

דער אדוואָקאט גיט זיך א נייג צו די ריכטער און זאָגט:

— איך הער.

נאכהער גיט ער זיך א קעהר צו די געשוואָרענע, נעהמט זיי דורך מיט זיינע שארפע בליקען און פלוצלונג לאָזט ער אראָפּ דעם קאָפּ, פערקלעהרענדיג זיך קענטיג איבער זעהר א וויכטיגען ענין. ביידע הענד האלט ער אויף זיין ברוכט, זיינע אויגען זיינען צוגע־

מאכט, די ברעמען איינגעקאָרטשעט און ער זעהט אוים אזוי ווי אייר נער, וואָס קלייבט זיך א נאַם טהאָן. די געשוואָרענע מיט דעם פובליקום קוקען אויף איהם מיט דער גרעסטער שפאַנונג, קלעהרענדיג, אז פון זיינע הכנות וועט ארויסקומען עטוואס אונגעוועהנליכעס, בלויז די ריכטער, וואָס זיינען שוין געוואָהנט צו אזעלכע זאכען זיצען זיך גאנץ רוהיג.

פון זיין פערקלעהרטערהייט האָט זיך דער אדוואָקאט אויפגעכאפט ביסלעכווייז. צוערשט האָבען זיך ארַאבגעלאָזען זיינע הענד פון הארצען, נאָכהער האָבען זיך געעפענט די אויגען און ענדליך האָט זיך אויפגעהויבען אויף דער קאָפּ. די ערשטע וועהרטער זיינען געוון:

הערַען ריכטער און הערַען געשוואָרענע! איהר האָט געהערט אָט דאָ ערשט דעם דיאלאָג צווישען דעם פריסטאוו און דעם עדות קאראאולאָווא. די בעדיטונג דערפון, פערשטעהט איהר דאָך, אז מען זאָל נעהמען אין בעטראכט די מיטלען, וועלכע אונזער אדמיניסטראציאָן נעהמט אָן צוליעב דעם צוועק, אז אלע, וועלכע זיינען וויכטיג געוואָרען פון פראוואָסלאַווע זאָלען מיט געוואלד וויעדערארויסגעשלעפּט ווערען . . .

— אדוואָקאט! וואָס איז מיט אייך? איך קאָן אייך ניט ערלויבען צו רייַדען שלעכטעם אויף די אדמיניסטראציאָן, וואָס איז אוועקגעשטעלט געוואָרען פון געזעטץ.

דער אדוואָקאט ענטשולדיגט זיך און רעדט ווייטער.

— איך האָב געוואָלט בלויז זאָגען, אז די קאראאולאָווא, וואָס איהר זעהט דאָ, וואָלט ניט אָבגעטראָטען פון איהר אנשויאונג אפילו, אז מען וואָלט איהר געדראָהט מיט די שרעקליכסטע אינקווייזיציאָנס מיטלען. אין דער פערזאָן פון קאראאולאָווא זעהן מיר דעם העכטעסטען טיפּ פון א קריסט, נאָר פון דעם אנדערען זייט. זי זאָגט זיך אָב פון קריסטענטהום, אין אמת'ען אָבער הייסט דאָס ניט אָבגעזאָגט זיך, נאָר פערקעהרט — פערהייליגט דעם קריסטענטהום. צוליעב דעם כבוד פון דעם קריסטענטהום זעלבסט מוז זי זיך ביי איהרען יעצטיגען צושטאַנד פון איהם אָבזאָגען. קאראאולאָווא איז א אמת'ע מארטירער פון קריסטענטהום, ניט ערגער פון די פערצייטיגע מארטירער. וועלן זי זאָגט „ניין" איז דאָס אין דער ווירקליכקייט „יא"..

ביים אדוואָקאט אין קאָפּ איז עפּעס פּלוצלונג דורכגעלאָפּען א בילד. זיינע פינגער זיינען איהם קאַלט געוואָרען און מיט א ציטער־דיגע שטימע האָט ער פּאַרטגעזעצט :

— זי איז איין קריסטין. איך וועל דאָס אייך בעווייזען, העררען געשוואָרענע. ווי איהר האָט דאָ געהערט פון די ערות פּוסטאַשקינא און פון קאַראָאולאָווא זעלבסט, ווייסט איהר, ווי אזוי זי איז גע־קומען צו אזא צושטאַנד. זי איז געקומען פון דאָרף אין שטאָדט איין עהרליכע נאַיוויע מיידעל אין איהרער פולען ריינקייט און אָפענ־הערציגקייט. אין שטאָדט איז זי אָנגעקומען דיענען צו א פיינעם מענשען א סוחר, וועלכער האָט נאָר געוזוכט זיינע תאוות נאָך־צוגעבען. עס איז אוועק א צייט און די אונשולדיגע קאַראָאולאָווא כאָפּט זיך, אז זי איז שוואַנגער. דעם קינד האָט זי געבוירען ערגעץ אין א שייער, ווייל א פיינער בעל־הבית א סוחר וועט דאָך ניט זיין אזוי דום צו לאָזען ביי זיך אין שטוב אזא עסק.

— אפשר קענט איהר דאָס מאכען אביסעל קירצער ? מיר ווייס־סען דאָך שוין, אז קאַראָאולאָווא איז א פּראָסטיטוטקע. די העררן געשוואָרענע זיינען אויך ניט קיין קינדער. זיי פערשטעהן ווי דאָס געהט צו. וויעדער האָט איהר גלאַט געהאט א טעות. איהר זאָגט, אז זי איז פון א דאָרף און זי איז נאָר פון א שטאָדט, פון וואַראָניעזש.

— אויך וויל זאָגען, אז אין הארצען טראָגט קאַראָאולאָווא דעם ריכטיגען קריסטליכען אידעאל. זי פערשטעהט ווי מענשען דארפען לעבען נאָך די ריינע לעהרע פון קריסטענטהום. אָבער די ביטע ״ע ווירקליכקייט מיט איהרע פיינע בעלי־בתים, וועלכע זוכען געבריכען דעם אנדערענם גוף און נשמה פאר א שפּיעל־צייג פון זייערע תאוות, מאכט דעם דאָזיגען גרויסען אידעאל פאר אונמעגליך. אין ריעזען שרעקליכען קאַמפּף צווישען דעם געווינען, וועלכער רייסט זיך צו לעבען ריין און ערהאבען און די גרויזאמע ווירקליכקייט, וועלכע צווינגט דעם מענשען צו ווערען א חיה, — אין דיעזען קאַמפּף ווערט צוריסען אויף שטיקער די הארץ פון קאַראָאולאָווא. דא פאר אייערע אויגען שטעהט זי א פרעהליכע, א לאכענדיגע, שטעלט זיך אָבער פאָר, וויפיעל טרעהרען, וויפיעל זיפצען לאזט די זעלבע קאַראָא־לאָווא ארויס אין דער שטיל, אין דער פינסטער, בשעת קיינער זעהט ניט. וויפיעל געווייסענביסע, וויפיעל בייזע געדאנקען צוריסען

די ברוכט פון דיעזע אונגליקליכע אין יערע מינוט, וואס זי דערמאהנט זיך, אז זי קאן ניט לעבען נאך די געזעצע פון איהר גע־וויסען און פערשטאנד און מוז זיך פערקויפען צו יערער ניעדערטרעכ־טיגען מענשען.

עס קאן זיין, אז אין דער שטילער נאכט, וען קיינער זעהט ניט קריעכט זי אויף די קניע צו די היילינע בילדער אום זיי צו קושען, אבער דערמאהנענדיג זיך, אז איהר גאנצער קערפער איז בעפלעקט, רוקט זי זיך אפ צוריק מיט די שרעקליכסטע שמערצען. און אזא מענש הייסט ביי אייך א געגנער פון קריסטענטהום. וואס דען הייסט ביי אייך א קריסט?

— וואס דער ארוואקאט זאגט איז ניט אמת — האט קאראאו־לאווא אונטערבראכען — עס איז ניט אמת אז אין דער שטיל לויף איך מיט א געבעט צו די היילינע בילדער, אז אין דער שטיל טהו איך תשובה. איך האב שוין געזאגט עטליכע מאל, אז ווייסענדיג, אז מען דארף מארגען ווידערער זינדיגען האט דער תשובה טהאן קיין שום זין ניט.

זי האט אויפגעמאכט איהר פארטמאנע ארויסגענומען עטליכע מטבעות און געווייזען דעם ארוואקאט.

— איהר ווייסט פון וואנען איך האב מיין גאנצעם געלד? דאס איז דאך אלץ פון מיין פערקויפען זיך. אלץ וואס איך טראג אויף מיר, אלץ וואס אין מיר זעלבסט, איז דאך קיין אנדער זאך, ווי די אויסבייטונג פון מיין קערפער מיט די זעעלע. ווי קומט צו מיר שעהמען זיך אדער האבען געוויסען? אויף דיעזע געפיהלען מיינע טרעט מען מיט די פים שוין יאהרען גאנצע, טא ווי אזוי האבען זיי געקענט ביי מיר בלייבען.

ביי מיר איז איצט ניטא קיין שום היילינקייטען. הייסט מיר א שפיי טהאן אויף דעם צלם, וועל איך דאס גלייך טהאן.

קראווטשענקא האט אנגעהויבען שטילערהייד וויינען. די טרעה־רען האבען זיך ביי איהר געגאסען און זי האט זיי שטענדיג אבגעווישט מיט'ן טאשענטיכעל.

— איהר רעדט דא פון שעהמען זיך. מיט א פאאר טעג פריהער איז געקומען צו אונז א גאסט און מען האט געמאכט אויף שפאס א חתונה, וואו איך בין געווען די כלה. אנשטאט ליכט האט מען ג־

האלטען אומגעקערטע ביער פלעשלעך. אנשטאט א קראנץ אויף דעם קאפ האט מען מיר אנגעטהאן א גרויסע שיסעל. איינער א גאסט אין א פרויען־קלייד איז געווען דער גלח און נאך איינער דער אונטערפיה־רער. מיר זיינען אלע הייליגקייטען אזוי מיאוס געווארען, אז איך קאן דערויף ניט א קוק טהאן. אין קירכע געה איך קיין מאל ניט און מייד אויס צו געהן אפילו פערביי. מען זאגט מיר פון דאוונען. פון בעטען ביי גאט. אבער וואס זאל איך דאוונען, וואס זאל איך בעטען ביי גאט! איך האב געבעטען ביי איהם ער זאל מאכען, אז איך זאל ניט האבען קיין קינד — האב איך געהאט. נאכדעם האב איך איהם געבעטען מיין קינד זאל ניט שטארבען — איז ער יא געשטארבען. וועניג האב איך דען געבעטען ביי איהם, בשעת איך בין נאך געווען נארישער! איך פלעג שטענדיג בעטען, אבער עס האט קיין מאל ניט געהאלפען. א דאנק די גוטע מענשען, וועלכע האבען מיר אב־געווהנט פון דעם בעטען. איינער א סטודענט האט דאס מיר הויפט־זעלביך אבגעווהנט. ער האט מיר אנגעהויבען רערען איין מאל אזוי, ווי איהר: פון מיין יוגענד, פון מיין ערציהונג, פון מיין לאנג ביז איך האב זיך פאנאנדערגעווויגט און אויסגעשריען: „אי ווי ווערט מען שוין פטור פון דיעזען ארט". דער סטודענט האט מיר געטרייסט אוך געזאגט: „איצט ביסט דו עהנליך אויף א מענשען". קראאא־לאווא האט א זיפץ געטהאן אוך אנטשווינגען געווארען.

— און איהר — האט זיך דער פראזיצענדער געווענדעט צו פוסטאשקינא אוך קראוטשינקא: איהר וועט שווערען?

— יא, מיר וועלען שווערען — האבען זיי געענטפערט ווי־נענדיג.

— הערר פראזיצענדער, האט דער פראקוראר געזאגט, אזוי ווי קראאולאווא האט דא דערצעהלט א סך פאקטען פון לייכטזיניגקייט געגען רעליגיאן, וועלכע קענען גערעכענט ווערען פישוט פאר א גא־טעם־לעסטערונג, וואלט איך, אלס פראקוראר, וועלען פאנאנדער פרעגען די זאך גענויער. איך וואלט וועלען ערפאהרען פון איהר, אויב זי גערייניקט פיעלייכט וועלכע עם איז נעמען.

— וואס פאר א גאטעם־לעסטערונג איז דא. זיי זיינען איינפאך געווען שיכור. חוץ דעם קען איך דען גערעכנקען, וועלכע מענשען זיינען געווען ביי מיר? דער טייוועל קען זיי גערעכנקען אלעמען.

די ריכטער האָבען א לאַנגען יישוב הדעת, שׂעפּטישען זיך מיט דעם פּראָקוראָר, אָבער קומען ניט צו א פּעסטען בעשלוס. שלוסלעך בלייבט ביי זיי, אז כּען זאָל פּערהערען קאַראָולאָווא אָהן א שבועה.

די איבריגע עדות האָבען זיך צוגערוקט אין א געדיכט קופּקע צום עמוד. קאַראָולאָווא בלייבט שטעהן גאַנץ אונטען און זעהט פּאַר זיך א גאַנצע מאַסע פון פּאָטילניצעס : אויסגעקראָכענע, האָריגע, שפּיציגע און רונדע.

דער גלח האָט א געשריי געטהאָן : „הייבט אויף די הענד !" אָלע האָבען אויפגעהויבען די הענד.

— איך פּערשפּרעך און שוואר פּאַר דעם אָלמעכטיגען גאָט און דעם הייליגען עוואַנגעליום . . .

אָלץ איז איינגעלאַדעט און עס געהט ווי געשמירט. אין דער גאַנצער צייט פון דער שבועה און די קוסענעס דעם צלם איז קאַראָולאָווא געשטאַנען אונבעוועגליך און געקוקט אויף איין פונקט : אויף דעם רוקען פון דעם פּאַרזיצענדען.

מען האָט ארויסגעפיהרט אָלע עדות חוץ די קאַראָולאָווא.

— קאַראָולאָווא, דער גריכט בעפּרייט איך פון א שבועה, אָבער געדענקט, אז איהר דארפט זאָגען דעם גאַנצען אמת נאָכ'ן געוויסען.

— וואָס פּאַר א געוויסען ! איך האָב דאָך איך געזאָגט, אז איך האָב קיין געוויסען ניט.

— זי קען דאָך משוגע מאַכען — האָט דער פּאַרזיצענדער א גע־שריי געטהאָן פּערצווייפעלט — דערצעהלט דעם אמת, א סוף דעם אמת ; זאָל זיין אָהן א געוויסען.

— איך וועל דערצעהלען וואָס איך וויים.

א האַלבע שעה שפּעטער איז שוין די גריכטס־פּראָצעדור אין איהר פולען גאַנג. עס לויפען פראָגען און ענטפערס, עס קריצט די פּען פון פּראָקוראָר, וואָס זיצט און פערשרייבט עפּעס מיט אימפּעט; דער אנגעקלאגטער גיט אויספיהרליכע און לאַנגע ערקלעהרונגען. די הענד האַלט ער אויף הינטער און קוקט אָלע רגע אויף דעם באַלקאָן.

— . . דאָס וואָס איהר זאָגט וועגען די קוויטאַנצייע פון לאַמ־בארד איז דאָס געווען אזא מעשה . . .

— . . . און דאָס וואָס איהר זאָגט וועגען מיין שרעקליכע געלד פערשוועדונג ביי די ווייבער . . . איז דאָס ניט אמת : איך בין געווען דאָרטען אין גאנצען פיער מאָל און דעם לעצטען מאָל האָב איך אויסגעגעבען אין סך־הכל . . .

די עלעקטרישע ליכט ברענט גאנץ העל, אויף דרויסען איז א גע־דיכטע פינסטערניש און אין זאָל איז זיך פרעהליך, וואַרעם און אנ־גענעהם.

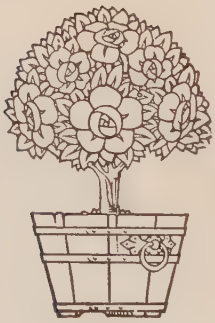

א פרײנד

ווען ער האָט שפּעט בײנאכט אָנגעקלונגען בײ זיך אין טיהר, איז דער ערשטער קלאַנג נאָכ'ן גלעקל געווען דאָס הילכיגע בילען פון הונד, אין וועלכען עס האָט זיך געהערט אי די מורא פאר א פרעמדען, אי די פרייד אז דאָס קומט אן אייגענער. דערנאָך האָט זיך געהערט דאָס שלעפען זיך פון קאלאשען און דער סקריפּ פון אבריגלען די טיהר.

ער איז אריינגענאנגען און האָט זיך אויסגעטאָן אין דער פינסטער, פיהלענדיג ניט ווייט פון זיך די שווייגענדע פרויען־פיגור. זיי־נע קניע האָבען צערטליך געגראבעלט די הינדישע נעגל און די הייסע צונג האָט געלעקט זיין פערגליווערטע האנד.

— נו, וואָס ? — האָט געפרעגט די פערשלאָפענע שטימע מיט א טאָן פון אָפּיציעלען אנטהיל.

— נאָרנישט. בין מיעד — האָט קורץ געענטפערט וולאדימיר מיכאילאוויטש און איז אוועק אין זיין צימער. קלאפענדיג מיט די נעגל איבער די געוועקסטע דילען איז נאָך איהם נאָכגענאנגען דער הונד און איז אריופגעשפרונגען אויף דער בעט. וועלכע פון אָנגעצונדענעם לאָמפּ האָט אָנגעפילט דעם צימער האָט וולאדימיר מיכאילאוויטשעם בליק בעגעגענט דעם עקשנות'דיגען בליק פון הונד'ס שווארצע אויגען. זיי האָבען צו איהם גערעדט : קום דאָך, לאשצע מיך. און אום צו מאכען דעם דאָזיגען וואונש פערשטענדליכער, האָט דער הונד אויסגעצויגען זיינע פאָדערסטע לאפעם, האָט אוועקגע־לייגט אויף זיי מיט א זייט דעם קאָפּ, און דער הינטער־חלק האָט שפּילענדיג זיך גההויבען און דער עק האָט זיך גערהעהט ווי דאָס הענ־טעל פון א קאטערינקע.

— פרײנד מיינער איינציגער ! — האָט גערעדט וולאדימיר מי־כאילאוויטש און האָט גענגלעט די שווארצע, גלאנציגע, וווייכע וואָל.

דער הונד האָט זיך איבערגעקהרט אויפ'ן רוקען, ווי פון צופיעל געפּילען, האָט געשצירעט די ווייסע צייהן און האָט לייכט געבורטשעט, א לוסטיגער, א גערייצטער. און ער האָט געזיפצט, האָט איהם געלאשצט און האָט געטראכט, ווי ער האָט אויף דער וועלט מעהר קיינעם ניט, וועלכער זאָל איהם אזוי ליעבען.

וועז וולאדימיר מיכאילאוויטש פלעגט זיך צוריקקעהרען אמאל אהיים פריהער און איז ניט געווען מיעד פון דער ארבייט, פלעגט ער זיך זעצען שרייבען און דעמאלט פלעגט זיך דער הונד צונויפדרעהען ווי א בויגעל ערגעץ אויפ'ן שטוהל, נעבען איהם, פלעגט ווייל ווייז עפּענען איין שווארצע אויג און פלעגט דרעמלענדיג דרעהען מיט'ן עק. און וועז וולאדימיר מיכאילאוויטש פלעגט אנהייבען ארומגעהן איבער'ן ציממער, אן אויסגעמאטערטער פון די יסורים פון זיינע העלדען, אן אויפגערעגטער פון זיין שאפונגס־פראצעס, א דערשטיקטער פון דעם צופלום פון געדאנקען און בילדער, און ער פלעגט רויכערן א פאפּיראס נאך א פאפּיראס, האָט דער הונד מיט אן אונרוהיגען בליק איהם נאכגעפאלגט און האָט נאך שטארקער געדרעהט מיט'ן עק.

— וועלען מיר מיט דיר ווערען אמאל בעריהמט, וואסיוק ? — האָט ער געפרעגט דעם הונד און יענער האָט צושטימענד געפאכעם מיט'ן עק.

— וועלען מיר דאן עסען לעבערקע, יא ?

— יא — האָט געענטפערט דער הונד און האָט זיך זים געצויגען : לעבערקע האָט ער ליעב געהאט.

אפט פלעגען זיך ביי וולאדימיר מיכאילאוויטשען צונויפקומען געסט. דאן פלעגט זיין מוהמע, ביי וועלכער ער האָט געוואהנט, צונויפלייהען ביי די שכנים געשיר, האָט זיי אנגעטרונקען מיט טהעע, שטעלענדיג א סאמאוואר נאך א סאמאוואר, פלעגט געהן בראנפען קויפען, קאלבאסע און פלעגט שווער זיפצען, ארויסנעהמענדיג פון דעק פון קעשינע א פערשמאלצענעם רובעל. אין דעם אנגערויכערטעז צימער האָט געקלונגען פון קולות. מען האָט זיך געשפאסט, געלאכט, געריידט ליצנות'דיגע און שארפע זאכען, בעקלאגט זיך אויפ'ן שיקזאל און מקנא געווען איינער דעם צווייטען ; מען האָט וולאדימיר מיכאילאוויטשען עצות געגעבען, ער זאל אוועקווארפען די ליטעראטור און זאל זיך אנהויבען בעשעפטיגען מיט עפּעם אנדערעם, וואם לוינט

בעסער. אייגע האָבען גע׳טענה׳ט, אז ער מוז זיך קורירען, אַנדערע האָבען מיט איהם געטרונקען לחיים און האָבען געוואַרט וועגען דער שעדליכקייט פון בראַנפען פאר זיין געזונד. ער איז דאָך אַזוי קראַנק, שטענדיג נערוועז. דערפאר פאַסירען מיט איהם אַנפעלע פון מרה־שחורה, דערפאר זוכט ער אין לעבען דאָס אונגליקליכע. אָלע זיינען מיט איהם געווען פּער „דו" און אין זייערע שטימען האָט געקלונגען אַנטהייל, און זיי האָבען איהם פריינדליך איינגעלאדען צו פאָהרען מיט זיי אויסען שטאָדט פּאַרטצוועצען שיכור׳ען. און וועז ער פלעגט, אַ פּרעהליכער, לוסטיגער, לאכענדיג אָהן אַן אורזאכע און שרייענדיג העכער פון אלעמען, אוועקפאָהרען מיט זיי, האָבען איהם בעגלייט צווי פּאָאָר אויגען: די גרויסע אויגען פון דער מוהמען, בייזע אוו פּאַרוואורפס־פולע, און די שווארצע, אונרוהיג־מילדע אויגען פון׳ם הונד.

וועז ער פלעגט טרינקען און פלעגט זיך צוריקקעהרען אהיים אן אויסגעשמירטער אין קרייד און אין בלאָטע אוו אָהן א היטל, פלעגט ער ניט געדינקען וואָס ער האָט געטהאָן. מען פלעגט איהם דערצעהלען אז אין דער צייט פון שכרות האָט ער בעלײדיגט פריינד, און אין דער היים האָט ער פּראַוואַזאכט יסורים דער מוהמען, וועלכע האָט געווויינט און גע׳טענה׳ט אז זי וועט זיך אויפהיינגען, וואַרים זי קאָן אזא לעבען ניט איבערטראָגען, און ער האָט געפייניגט דעם הונד דערפאר, וואָס ער גהט צו איהם ניט לאשצען זיך. און וועז דער הונד פלעגט א צושראָקענער, א ציטערענדער, שצירען די צייהן, האָט ער איהם געשמיסען מיט א רימען, עס פלעגט אַנקומען דער פאלגענדער טאָג; אלע האָבען שוין געענדיגט די טעגליכע אר־בייט, און ער פלעגט ערשט אויפשטעהן פון שלאָף א קראַנקער, א צובראָכענער. דאָס האַרץ האָט זיך נעוועז געצאפעלט אין ברוסט און איז פערשטאַרבען, אַנפילענדיג איהם מיט שרעק פאר דעם נאָ־הענטען טויט, זיינע הענד האָבען געציטערט.

פון יענע זייט וואנד, אין קיך, האָט געקלאפט די מוהמע און דער קלאנג פון איהרע טריט פלעגט אַבהילכען אין דער פוסטער און קאלטער דירה. זי האָט מיט וולאדימיר מיכאילאוויטש ניט אַנגעהויבען רידען און פלעגט איהם שטומערהייט דערלאנגען וואסער, א בייזע, אונפערצייהענדע. און ער האָט געשוויגען, האָט געקוקט

אויפ'ן סופיט אויף איין פונקט, אויף א פלעק, וועלכען ער האָט שוין לאנג בעמערקט, און האָט געדיינקט, ווי ער פערניכטעט זיין לעבען, און וועט קיין מאל ניט האָבען, ניט קיין רוהם, ניט קיין גליק. ער האָט זיך געפיהלט אונווירדיג און שוואך און עלענד, — א שרעק.

די אונענדליכע וועלט האָט געקאָכט מיט בעוועגליכע מענשען און עם איז ניט געווען קיין איין מענש, וועלכער זאל קומען צו איהם און טהיילען מיט איהם זיינע יסורים — דעם וואהנזיניג־שטאָלצען באָ־גריהמט צו זיין און דאָם בעוואוסטזיין פון זיין ניכטס־ווירדיג־קייט. מיט א ציטערענדער האַנד פלעגט ער זיך א כאַפ טהאָן פאר'ן שטערען און האָט געדריקט די ברעמען, אָבער ווי שטארק ער האָט זיי ניט געדריקט, האָט א טרעהר דורכגערונען און האָט זיך ארָאָב־גענליטשט איבער דער באק, אויף וועלכער עם איז נאָך געווען דער טעם פון פערקויפליכע קושען. און ווען ער האָט ארָאָבגעלאָזען די האַנד, איז זי ארויפגעפאלען אויף אן אנדער שטערען, אגלאטער, א וואליגער און דורך דעם טומאָן פון טרעהרען האָט זיין בליק בעגע־גענט די שווארצע, מילדע אויגען פון'ם הונד, און זיין אויער האָט געכאַפט זיינע שטילע זיפצען. און א גערוהרטער, א גטרויסטער האָט ער געמורמלט:

— מיין פריינד, מיין אייניגער פריינד! . . .

ווען ער פלעגט בעסער ווערן פלעגען צו איהם ווידער קומען פריינד און האָבען איהם וויך פארגעווארפען, האָבען איהם געגעבען עצות און גערעדט צו איהם ווענען דער שעדליכקייט פון בראנפען. און יענע פריינד, וועמען ער האָט שיכור'ערהייט בעליידיגט, האָבען איהם אויפגעהערט בעגרוסען. זיי האָבען פערשטאנען, אז ער האָט חלילה קיין שלעכטס ניט געמיינט, ווען ער האָט זיי שיכור'ערהייט בעליידיגט, אָבער זיי האָבען זיך ניט געוואלט אנשטויסען אויף אונ־אנגענעהמליכקייט. אזוי זיינען פערלאָפען די טשאדנע, קאָפ־שווינד־לענדע נעכט און די שטראפענדע ליכטיגע טעג אין קאמפף מיט זיך גופא, מיט דער אייגענער אונבעוואוסטזיניקייט און עלענדקייט. און אפט פלעגען זיך אין דער פוסטער דירה הילכיג לאזען הערען די טאנ־טעם טריט און אויף דער בעט פלעגט זיך הערען דאָם מורמלען, עהנליך צו א זיפץ:

— פריינד מיינער, מיין אייניגער פריינד! . . .

און ענדליך איז זי געקומען, די דאזיגע בעריהמטהייט ; נעקומען אונגעוואַרטעט, אונגעטראפען און האָט אָנגעפיהלט מיט ליכט אין לעבען די פוסטע וואָהנונג. די טריט פון דער טאנטע זיינען בערטרונקען געוואָרען אין דער טופערער פון פריינדליכע פים ; דער שאטען פון עלענד איז פערשוואונדען און פערשטומט געוואָרען איז דאָס שטיל מורמלען. פערשוואונדען איז אויך די בראנפען, דער דאזיגער בעגלייטער פון עלענד, און וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט שוין מעהר ניט בעלויידיגט, ניט די מוהמען, ניט די פריינד. און אויך דער הונד איז געווען מלא שמחה. זיין ביללען אין די שפעטע נעכט, איז נאָך קלינגענדער געוואָרען, וועז ער פלעגט קומען, דער איינציגער פריינד, א גוטער, א פרעהליכער, לאבענדער, און דער הונד אליין האָט זיך אויך אויסגעלערנט לאכען ; זיין אויבערשטע ליפ פלעגט זיך אויפהויבען, צועפענענדיג וויסע צייהן און דער נאָז האָט זיך געקניטשט מיט אזעלכע קאָמישע פאלדען. פרעהלאָך, שטיפעריש האָט דער הונד אָנגעהויבען שפיעלען, האָט געכאפט זיינע זאכען און האָט זיך געמאכט וויי ער וואָלט זיי געווען אוועקטראָגען, און וועז וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט אויסגעשטרעקט די האנד איהם צו כאפען, האָט ער איהם צוגעלאָזען אויף א טריט, און איז ווידער אנטלאָפען, און די שווארצע אויגען האבען שעלמיש געפינקעלט. אמאל פלעגט וולאדימיר מיכאילאוויטש אָנווייזען אויף דער מוהמע און שרייען : „בייס, וואסיוק" און דער הונד האָט זיך געמאכט ווי ער וועלט אין כעס און איז אנגעפאלען אויף איהר, האָט געצופט איהר קלייד, בלייבענדיג אָהן אטהעם און האָט געוואונקען קרומלאָך די שווארצע אויגען, קוקענדיג שעלמיש אויפ'ן פריינד. דער מוהמעם דינע ליפען האבען זיך געקרימט מיט א בייזען שמייכעל ; זי האָט געגלעט דעם שפילענדיגען הונד איבער'ן גלאנציגען קאָפ און געזאגט :

א קלוגער הונד, נור קיין זופ ליעבט ער ניט.

און אין די נעכט, וועז וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט געארבייט און בלויז דאָס ציטערן פון די שויבען פון דער פאהרעניש אין דרויסען האָט געשטערט די שטילקייט, האָט דער הונד שפירזאם געדרעמעלט נעבען איהם און פלעגט זיך אויפכאפען פון דער קלענסטער בעוועגונג.

— וואָס, ברודער'ל, ווילסט לעבערקע ? — פלעגט ער פרעגען.

— כ'וויל — פלעגט צושטימענד דרעהען מיט'ן עק וואסיוק.

— נו, וואָרט, איך וועל קויפען. וואָס ? ווילסט, איך זאָל דיך לאשצען ? קיין צייט ניטאָ, ברודער'ל, ניטאָ קיין צייט, שלאָפּ.

יעדע נאכט פלעגט ער פרעגען דעם הונד וועגען לעבערקע, נור האָט שטענדיג פארגעסען עס צו קויפען, וואָרים זיין קאָפּ איז נעווען פערנומען, פול מיט פלענער פון נייע שאפונגען און מיט געדאנקען וועגען דער פרויענצימער, וועלכע ער האָט ליעב בעקומען. בלויז איין מאָל האָט ער זיך דערמאנט וועגען לעבערקע ; דאָס איז נעווען אין אבענד, איהם איז אויסגעקומען צו גההן פערבייַ א קצב'ישע קלייט און נעארעמט מיט איהם איז געגאנגען די שהנע פרויענצימער און האָט פעסט געפרעסט איהר עלענבויגען צו זיינעם. ער האָט איהר שפאסהאפט דערצהלט וועגען זיין הונד, האָט געלויבט זיין שכל און פערשטענדליכקייט. אביסעל אויספיינענדיג זיך, האָט ער איהר דערצהלט, אז עס זיינען ביי איהם אמאל געווען שרעקליכע, שווע־רע מינוטען, וועו ער האָט נערעבענט דעם הונד פאר זיין איינציגען פריינד, און האָט שפאסהאפט דערצהלט וועגען זיין פערשפרעכען צו קויפען פאר'ן הונד א לעבערקע, וועו ער וועט גליקליך זיין . . . ער האָט פעסטער געפרעסט צו זיך איהר ארעם.

— קינסטלער ! — האָט זי לאכענדיג אויסגעשריען — איהר קענט אפילו א שטיין מאכען רעידען ; און איך האָב הינד זההר ניט ליעב : מען קאָן פון זיי אזוי לייכט אנגעשטעקט ווערן.

וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט איינגעשטימט, אז פון א הונד איז זההר לייכט אנגעשטעקט צו ווערן, און האָט געשוויגען וועגען דעם, אז ער האָט צייטענווייז געקושט דעם שווארצען גלאנציגען שנוק.

איין טאָג האָט וואסיוק געשטיפט מההר אלם געווהנליך, און צו אבענד, וועו וולאדימיר מיכאילאוויטש איז געקומען אהיים, איז ער ניט געקומען איהם אנטקעגען, און די מוהמע האָט ערקלעהרט אז רער הונד איז קראנק. וולאדימיר מיכאילאוויטש איז אונרוהיג גע־ווארען און איז געגאנגען אין קיך, וואו אויף א דינעם אונטערגע־בעט איז גלעגען דער הונד. זיין נאָז איז געווען טרוקען און היים,

און די אויגען זיינען מוטנע געווארען. ער האָט א שאָקעל געטהאָן מיט'ן עק און האָט טרוויעריג א קוק געטהאָן אויפ'ן פרייגד.

— וואָס, אינגעלע, קראנק ? נעביקע מיינער.

דער עק האָט זיך שוואך באוועגט און די שווארצע אויגען זיינען פייכט געווארען.

נו, ליעג, ליעב.

— מען האָט געארפט אועקפיהרען איהם צום טהיר־ארצט, און איך האָב גאָר מאָרגען קיין צייט ניט — האָט א טראכט געטהאָן וולאדימיר מיכאילאוויטש און האָט פארגעסען אויפ'ן הונד, טראכטענדיג גאָר וועגען יענעם גליק, וואָס איהם וועט בריינגען די ליעבע פון'ם שעהן מיידעל. דעם גאנצען מאָרגעדיגען טאָג איז ער אין דער היים ניט געווען, און וען ער האָט זיך צוריקגעקעהרט אהיים, האָט זיין האנד לאנג געשאָרט, זוכענדיג דאָם גלעקעל, און וען ער האָט שוין געפונען איז ער געשטאנען לאנג און געטראכט, וואָס ער דארף טהאָן מיט דעם הילצערנעם העלפער.

— אך, יא, איך דארף דאָך אנקלינגען — האָט ער א לאָך געטהאָן און האָט זיך צוזונגען : עפענט מיר ! . . .

איינזאם האָט א קלונג געטהאָן דאָם גלעקל, דאָם שלעפען זיך פון קאלאשען האָט זיך געלאָזען הערען און עס האָט א סקריפע געטהאָן דעם ריגעל. זינגענדיג איז וולאדימיר מיכאילאוויטש אריינגענגען אין זיין ציממער, איז לאנג ארומגענאנגען ביז וואנען ער האָט זיך געמאכט, אז ער דארף אנצינדען דעם לאמפ ; ער האָט זיך דערנאָך אויסגעטהאָן, אבער האָט נאָך לאנג געהאלטען אין האנד דעם ארבעטסיגעלעם שטיוועל און האָט אויף איהם געקוקט אזוי, ווי דאָם וואלט געווען דאָס שעהן מיידעל, וועלכע האָט היינט געזאָגט איהם אזוי אינפאך און הארציג : יא, איך ליעב אייך. און וועו ער האָט זיך שוין אוועקגעלייגט האָט ער נאָך אלץ געזעהען איהר פנים, ביז וואנען אין איין רייהע מיט דעם פנים איז ניט ענטשטאנען די שווארצע, גלאנציגע מאָרדע פון'ם הונד, און מיט א שארפען וועהטאָג האָט א שטאָך געטהאָן אין הארצען די פראגע : און וואו איז וואסיוק ? איהם האָט אנגעהויבען פלאגען דער געווישען, וואָס ער האָט פארגעסען אויפ'ן קראנקען הונד, אבער ניט זעהר בעזאנדערנס : עס האָט דאָך שוין געטראפען ניט איין מאל, אז וואסיוק

איז קראנק געווען, און נאָרנישט. און מאָרגען וועט מען פון דעסט־ווענען דאָרפען א רוף טהאָן דעם טיהר־ארצט. יעדענפאלס דארף מען ניט טראכטען וועגען הונד און וועגען אייגענער אונדאנקבארקייט — העלפען העלפט דאָס ניט און דעם גליק פארקלענערט דאָס.

אין דער פריה איז דעם הונד געוואָרען זעהר שלעכט. ער איז געווען געמאטערט פון ברעכען, און זייענדיג ערצויגען אין רעגעלען פון שטרייענגער אנשטענדיגקייט, האָט ער זיך יעדען מאָל קוים אויפ־געהויבען פון געלענער און ארויסגעהן אין דרויסען, שאָקלענדיג זיך, ווי א שיכור'ער. זיין קלייענער, שוואַרצער קערפערל האָט געגלאנצט ווי תמיד, אָבער דער קאָפּ איז געווען קראפטלאָז געזונקען, און די גרוי געוואָרענע אויגען האָבען געקוקט טרויריג און פערוואונדערט. צוערשט האָט וולאדימיר מיכאילאוויטש אליין מיט דער מוהמען צו־עפענט דעם הונד דאָס מויל מיט די גענ געוואָרענע יאָלעם, און האָט אריינגעגאָסען די מעדיצין, אָבער דער הונד איז געוואָרען אזוי פער־מאטערט, האָט געהאָט אזוי פיעל יסורים, אז וולאדימיר מיכאילא־וויטשען איז געוואָרען שוואר צו קוקען אויף איהם און ער האָט איהם איבערגעלאָזען אויף דער מוהמעם הענד, זי זאָל זיך זאָרגען פאר איהם. און וועג ער האָט פון יענער זייט וואנד דערהערט דעם הונדם שוואכעם קרעכצען, האָט ער פערמאכט מיט די הענד די אויערן און האָט זיך אליין געוואונדערט ווי ליעב ער האָט דאָס ארעמע הינטל.

אבענד איז ער אוועק פון הויז. וועג ער האָט פאר'ן אוועקגעהן אריינגעקוקט אין קיך, איז די מוהמע געשטאנען אויף די קניע און האָט געגלעט מיט איהר טרוקענער האנד דעם הונדם הייסען זיידענעם קאָפּ. אויסציהענדיג די פיסלעך ווי שטעקלעך איז דער הונד געלעגען שוואר אונבעוועגליך, און בלויז וועג מען האָט זיך אָנגעבויגען צום סאמע שנוקעל, האָט מען געקענט הערען די שטילע און אָפּטע קרעכ־צען. זיינע אויגען, וועלכע זיינען שוין אין גאנצען גרוי געוואָרען, זיינען געווען אויסגעשטעלט אויף דעם אריינגעקומענעם און וועג ער האָט פאָרזיכטיג א פיהר געטהאָן מיט'ן האנד איבער'ן שטערען, זיי־נען די קרעכצען געוואָרען העכער און יאמערנדער.

— וואָס, ברודער'ל, שלעכט ? נו, וואַרט, וועסט געזונד ווערען, וועל איך קויפען לעבערקע.

— און וועסט ביי מיר מוזען עסען דאן זופ — האָט שפּאַסהאפט געסטראשעט די מוהמע.

דער הונד האָט פערמאַכט די אויגען, וולאדימיר מיכאילאוויטש אין אוועק אן ערמוטהיגטער פון׳ם שפּאַס; ער איז שנעל ארויס דרויסען און האָט געדונגען אן איזוואזטשיק, וואַרים ער האָט מורא נעהאט, אז ער וועט פארשפּעטיגען דעם ראַנדעוואו מיט נאטאליא לאוורענטיעווגא.

אין דער דאזיגער הערבסט־נאַכט איז די לופט געווען אזוי ריין און פרישׁ, און אויפ׳ן הימעל האָבען געגלינצערט אזוי פיעל שטערען. זיי זיינען געפאלען, איבערלאזענדיג נאָך זיך א פייערינגן סליאד, אין האָבען אויפגעפלאַמט, בעלייכטענדיג מיט א בלויע ליכטיגקייט דעם שׁהנעם פרויען־פּנים און זיי האָבען זיך אבגעשפּיגעלט אין די דונקעלע אויגען — ווי א ליכט־פלינעלע וואלט ערשיינען אויפ׳ן גרונד פון א שוואַרצען טיפען ברונען. שיינענדע, מיט ציטערנדע שטימען פון ליעבע האָבען זיי געמורמלט וועגען דער פרייד פון לעבען. און די שמאכטענדע ליפּען האָבען קלאנגלאז געקושט די דאזיגע אויגען און די באקען, פרישׁ ווי די לופט פון דער נאכט.

צופאַהרענדיג צום הויז, האָט וולאדימיר מיכאילאוויטש זיך דערמאַהנט וועגען הונד און זיין ברוסט האָט אנגעהויבען צו ניכעווען פון דונקעלען פּאַרגעפיהל. וועז די מוהמע האָט געעפענט די טיהר, האָט ער א פרעג געטהאַן:

— נו, ווי איז וואסיוק?

— נע׳פּגר׳ט. אין א שטונדע ארום ווי דו ביסט אוועק.

דעם נע׳פּגר׳טען הונד האָט מען שוין ארויסגעווארפען און אוועקווארפען ערגעץ און דאָס אונטערגעבעט איז שוין געווען אויסגעראמט. אבער וולאדימיר מיכאילאוויטש האָט דעם טויטען גוף ניט געוואלט זעהען. דאָס וואלט פאר איהם געווען צו שווער. וועז ער האָט זיך געלייגט שלאפען און אין דער פוסטער וואהנונג זיינען פערשטומט געווארען אלע קלאנגען, האָט ער זיך צוואוויינט, קוים איינהאלטענדיג זיך. שטומערהייט האָבען זיך געקרימט זיינע ליפּען און טרעהרען זיינען אנגעלאפען אונטער די געשלאסענע ברעמען און האָבען זיך שנעל ארבעגעקייקעלט אויף דער ברוסט. איהם איז געווען שענדליך, וואס ער האָט געקושט א פרויענצימער אין יענעם מאמענט, וועז דא, אויף

די רילען, איז עלענדערהייט געשטאָרבען יענער, וועלכער איז געוען זיין פרייגד. און ער האָט מורא געהאט, וואָס וועט א טראכט טהאָן וועגען איהם, דעם ערענסטען מענשען, די מוהמע, וועו זי וועט דערהערען אז ער וויינט נאָכ'ן הונד.

פון דעמאָלט אָן איז אריבער א לאַנגע צייט. די בעריהמטהייט איז אוועק פון וולאדימיר מיכאילאוויטש אויף אזוי פלוצלונג ווי זי איז געקומען. ער האָט אָבגענאָרט די האָפנונגען, וועלכע מען האָט אויף איהם געלייגט, און אלע זיינען געווען בייז אויף איהם, פאר וואָס די האָפנונגען האָבען זיך ניט פערווירקליכט און זיי האָבען אויסגעלאָזען זייער כעס אין ביטערע רעדען און קאלטען אָבלאכען. און דערנאָך, ווי דאָס דעקעל פון אן ארון, אזוי האָט זיך איבער איהם פערמאכט די טויטע, שוועכע פערגעסענהייט.

יענע פרויענצימער האָט איהם אוועקגעוואָרפען: זי האָט זיך אויף גערעכענט פאר אן אָבגענאָרטע פון איהם.

עם זיינען אריבער טשאדנע, קאָפ־שווינדלענדע נעכט און אָהן רחמנות שטראפענדע ווייסע טעג און אָפט, אָפטער פון פריהער, פלעגען זיך היילכיג הערען אין דער פוסטער וואָהנונג די טריט פון דער מוהמען, און ער איז געלעגען אויף זיין בעטל, האָט געקוקט אין דעם בעקאנטען פלעק אויפ'ן סופיט און האָט געמורמלט:

— פרייגד, איינציגער פרייגד מיינער . . .

און קראפטלאָז איז געפאלען די ציטערנדע האנד אויף א פוסטען פלאַש.

#9513

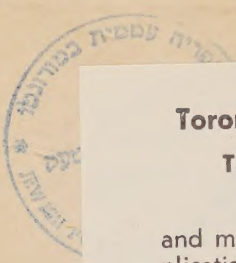

Toronto Jewish Public Library

THIS BOOK MAY BE KEPT

21 DAYS

and may be renewed once, if no application has been registered for it.

A fine of 4 cents a day is charged, if the book is kept after the last date

4573

FEB 2 '75

AUG 30 '75

FEB 26 '76

DEC 31 '76

SEP 16 '81

SEP 28 '82

MAR 18 '84

JUL 3 1 1984

SEP 1 8 1984

DEC 2 8 1984